

Україна та Угода про асоціацію

Моніторинг виконання
2014 – 2022

© 2023, ГО «Український центр європейської політики»

© 2023, Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, Київ, 2023 р.

Україна та Угода про асоціацію: МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ 2014 – 2022

Застереження щодо обмеження відповідальності:

Це дослідження було підготовлено Українським центром європейської політики за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні (м. Київ). Інформація та думки, висловлені в цьому документі, є думками авторів та не обов'язково відображають позицію Фонду Конрада Аденауера. За всі помилки та неточності, якщо вони є у фінальній версії, несуть відповідальність лише автори. Усі матеріали, які містить це дослідження, захищені авторським правом.

Дизайн та верстка: Олександр Іванов, УЦЄП

www.ucep.org.ua

www.kas.de/ukraine

Над звітом працювали

Рецензенти:

Дмитро Науменко / заступник виконавчого директора, старший аналітик Українського центру європейської політики

Олександра Булана / кандидат економічних наук, аналітикиня Українського центру європейської політики

Сніжана Дяченко / молодша аналітикиня Українського центру європейської політики

Літературна корекція:

Надія Тисячна / комунікаційна менеджерка УЦЕП

Автори:

Андрій Андрусевич / старший аналітик Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля»

Анна Василенко / експертка з європейського права

Богдан Веселовський / експерт з права ЄС, аспірант кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Вікторія Мельник / експертка Центру політико-правових реформ (ЦППР)

В'ячеслав Черкашин / старший аналітик «Інституту соціально-економічної трансформації» (ISET)

Галина Трипольська / к.е.н., старший науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України

Галина Усатенко / кандидат філологічних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Геннадій Рябцев / доктор наук з державного управління, професор, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень

Діана Савка / лікар-анестезіолог, керівник Центру розвитку громадського здоров'я, Факультету наук про здоров'я УКУ

Дмитро Науменко / старший аналітик Українського центру європейської політики, консультант Berlin Economics GmbH, експерт з питань енергетики

Зоряна Козак / старша аналітикиня і членкиня правління Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля»

Ігор Розкладай / головний експерт з медійного права Центру демократії та верховенства права

Ірина Пташник / молодший експерт з питань розбудови правової спроможності та обізнаності, технічний проєкт ЄС «Покращення законодавства, контролю та поінформованості про безпечність харчових продуктів, здоров'я та добробут тварин в Україні»

Леонід Віткін / доктор технічних наук, професор, експерт з питань технічних бар'єрів в торгівлі

Микита Полатайко / радник Aequo

Наталія Форсюк / заступник міністра інфраструктури 2019-2021, експерт з належного урядування інфраструктурних проєктів та європейської інтеграції

Оксана Губренко / незалежна експертка

Олександра Булана / кандидат економічних наук, аналітикиня Українського центру європейської політики

Олена Мініч / експертка з електронних комунікацій та цифрової економіки

Олена Святун / кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри порівняльного і європейського права, експерт з права ЄС Центру досконалості Жана Моне Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ольга Кошарна / кандидат хімічних наук, експертка з ядерної енергетики, членкиня Колегії Державної інспекції ядерного регулювання України, членкиня ГО «Українське Ядерне товариство»

Павло Кравчук / експерт з управління міграцією та кордонами аналітичного центру «Європа без бар'єрів»

Роман Смалюк / експерт з питань судівництва Центру політико-правових реформ (ЦППР)

Світлана Брус / кандидат економічних наук, провідний науковий співробітник Інституту економіки та прогнозування НАН України

Світлана Червона / кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри статистики та математичних методів в економіці Національної академії статистики, обліку та аудиту

Сергій Яременко / експерт з питань публічних закупівель

Сніжана Дяченко / молодша аналітикиня Українського центру європейської політики

Юлія Воскобійник / голова громадської організації «Незалежне експертне партнерство» (ГО «НЕП»)

Юлія Кириченко / керівниця проєктів з питань конституційного права та членкиня правління Центру політико-правових реформ

Олег Черненко / експерт з питань зовнішньої та безпекової політики

Анна Копинець / експерт з питань транспорту

Андрій Пазюк / експерт з цифрового ринку

Анастасія Гречко / експерт з конкуренції

Андрій Мелашенко / експерт з цифровізації митниці

- 6** МЕТОДОЛОГІЯ
- 9** РЕЗЮМЕ
- 14** РОЗДІЛ II. ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ОБОРОНА
 - 15** Діалог і співробітництво з питань внутрішніх реформ
 - 20** Зовнішня, безпекова та оборонна політика
- 26** РОЗДІЛ III. ЮСТИЦІЯ, СВОБОДА, БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ
 - 27** Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод
- 34** РОЗДІЛ IV. ТОРГІВЛЯ І ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ
 - 35** Технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ)
 - 39** Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)
 - 43** Митні питання та сприяння торгівлі
 - 45** Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля
 - 56** Державні (публічні) закупівлі
 - 58** Інтелектуальна власність
 - 64** Конкуренція
- 66** РОЗДІЛ V. ЕКОНОМІЧНЕ ТА ГАЛУЗЕВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
 - 67** Енергетика
 - 87** Оподаткування
 - 91** Статистика
 - 95** Охорона навколишнього природного середовища
 - 97** Транспорт
 - 101** Діяльність компаній
 - 108** Телекомунікації
 - 116** Політика з питань аудіовізуальної галузі
 - 118** Сільське господарство та розвиток сільських територій
 - 129** Захист прав споживачів
 - 133** Соціальна політика
 - 140** Громадське здоров'я
 - 143** Освіта, навчання та молодь
- 146** РОЗДІЛ VI. ФІНАНСОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ТА БОРОТЬБА ІЗ ШАХРАЙСТВОМ
 - 147** Фінансове співробітництво та боротьба із шахрайством
- 148** АБРЕВІАТУРИ

Структура і логіка побудови моніторингового звіту

Моніторинговий звіт ГО «УЦЄП» за 2014-2022 роки передбачає оцінки прогресу України у виконанні набору зобов'язань, що мають чітку прив'язку до статей Угоди, додатків до неї або положень інших міжнародних договорів, вказаних в Угоді. Зобов'язання є структурною одиницею оцінки (див. методологію оцінки прогресу для деталей) та згруповані за тематичними напрямками. Тематичні напрямки є частинами того чи іншого сектору (Chapters), які в свою чергу згруповані відповідно до розділів (Titles) Угоди про асоціацію.

Отже, моніторинговий звіт за 2014 – 2022 роки охоплює 24 повноцінні сектори, які є основною структурною частиною моніторингового звіту.

Формат підготовки секторальної частини звіту передбачає отримання відповідних висновків зі сторони незалежних (від уряду) секторальних експертів та підготовку експертного висновку по вищенаведеній структурі у стислому вигляді.

Методологія оцінки прогресу

Числові оцінки прогресу здійснюються експертами та акумулюються в базі даних пов'язаного онлайн моніторингового продукту «Навігатор Угоди про асоціацію», розміщеного на веб-сайті «Європейська правда». Оцінювання прогресу проводиться відповідно до наступної методології:

Одиниця оцінки. Одиницею вимірювання прогресу є зобов'язання, яке визначає певний набір дій або завдань зі сторони українських органів влади, спрямованих на поступове (заплановане) наближення норм національного законодавства та забезпечення їх практичного застосування, до вимог одного чи декількох актів права Європейського Союзу, які визначені у статтях та Додатках Угоди про асоціацію з ЄС. Кожне із завдань може поділятися на певну кількість суто технічних кроків або заходів, які,

однак, не враховуються при здійсненні оцінки і мають суто інформативний характер. Кінцевим строком виконання зобов'язання вважається граничний строк виконання останнього завдання, асоційованого з цим зобов'язанням, відповідно до строків, визначених у додатках Угоди або в останній актуальній версії урядового Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію¹.

Система оцінки. Кожне із завдань повинне бути асоційоване з одним із двох етапів виконання зобов'язання (і, відповідно, оцінювання): транспозиції (регуляторного наближення) або імплементації (практичного впровадження). Відповідно, кожне завдання може стосуватися або законодавчої роботи, або ж впровадження законодавчих змін у життя.

Регуляторне наближення (legal approximation) або транспозиція (transposition) законодавства являє собою процес включення до національного права норм та положень актів права Європейського Союзу, а також скасування або виправлення положень національного права, які суперечать європейському законодавству. Для транспозиції кожного акту ЄС до національного законодавства України ми вирізняємо зміни на різних рівнях законодавства:

- прийняття рамкового законодавства у вигляді Законів України,
- затвердження уточнюючих підзаконних актів (Постанова Кабінету Міністрів України, Розпорядження Кабінету Міністрів України, Указ Президента України та інше), а також
- імплементаційних нормативно-правових актів (НПА), таких як плани дій, дорожні карти і т.д., які формалізують подальші кроки з їх практичного впровадження.

Моніторинг дозволяє вирізнити як: (i) проекти НПА, так і (ii) НПА, що набули чинності, з метою

¹) Втім, кінцеві строки виконання також носять виключно інформативний характер і не впливають на розрахунок числових оцінок прогресу.

відстеження і порівняння змін до національного законодавства, пов'язаних з виконанням зобов'язань Угоди про асоціацію.

Етап імплементації (implementation) дозволяє оцінити практичне застосування органами влади законодавства, що було перенесено (transposed) до національного, забезпечення інфраструктури (інституційного, кадрового та фінансового забезпечення) та інших необхідних умов для того, щоб компетентні органи могли виконувати свої функції та приймати рішення відповідно до законодавства, наближеного до вимог актів права ЄС. Також цей етап включає всі заходи компетентних органів влади щодо моніторингу, контролю, заохочення, санкціонування, коригування політики з метою дотримання виконання перенесених до національного законодавства норм права ЄС.

Прогрес на етапах імплементації оцінюється за такими критеріями (у разі можливості їх застосування):

- Визначення органу(-ів) державної влади, відповідальних за імплементацію;
- Наявність плану імплементації;
- Діючий механізм моніторингу виконання вимог законодавства;
- Створення технічних стандартів та систем забезпечення якості для перевірки даних;
- Створення ефективних систем контролю за виконанням вимог законодавства;
- Створення системи надання публічної інформації та ін.

Колір статусу	Транспозиція		Імплементація	
	Назва статусу	Опис статусу	Назва статусу	Опис статусу
	Перенесення не розпочато	Жодне з положень акту ЄС не було перенесено до українського законодавства (або ж перенесена дуже невелика їх кількість)	Імплементацію не розпочато	Імплементація положень європейського законодавства не розпочиналась
	Рання стадія перенесення	(А) У національному законодавстві наявні певні норми, які відповідають вимогам акту ЄС, проте це не забезпечує комплексного перенесення положень акту ЄС до національного законодавства (Б) У переважній більшості випадків перенесення норм та положень актів ЄС до національного законодавства існує лише у вигляді пропозицій / проектів нормативно-правових актів різних рівнів	Рання стадія імплементації	Створено необхідне юридичне підґрунтя для виконання вимог європейського законодавства, але відсутня належна інфраструктура (інституційне, кадрове та фінансове забезпечення)
	Просунуте перенесення	(А) Положення акту ЄС закріплені в рамковому(-их) Законі(-ах) України, проте необхідно вносити доповнення на рівні підзаконних актів (Б) На момент оцінки в ЄС відбулося оновлення відповідного секторального acquis і національне законодавство потребує додаткових кроків для досягнення досконалого перенесення	Просунута імплементація	Створені необхідні умови та інфраструктура для виконання вимог європейського законодавства, проте відсутнє ефективне забезпечення їх виконання (enforcement)

	Досконале перенесення	Всі (чи майже всі) положення акту ЄС перенесені до національного законодавства	Досконала імплементація	Всі (чи майже всі) положення акту ЄС виконуються відповідним органом(ми) державної влади
	Критична невідповідність	Певні положення українського законодавства суттєво викривлюють або суперечать положенням певного акту(ів) ЄС	Критична невідповідність	Певні інституції / практики управління не відповідають вимогам європейського законодавства і практикам управління

Сам же прогрес на рівні завдання оцінюється шляхом присвоєння завданню спеціального статусу, які є наступними для різних етапів:

Оцінки прогресу у виконанні Угоди про асоціацію здійснюються на рівні завдання, для чого кількість завдань, яким присвоєний певний статус, ділиться на загальну кількість завдань у певному зобов'язанні, підсекторі, секторі чи в межах всієї Угоди про асоціацію; отриманий результат множиться на 100.

Відповідно, кожне завдання має однакову вагу при розрахунку результуючого показника прогресу (на кожному рівні агрегації) і сектори, які мають більшу кількість завдань – мають більший вплив на показник прогресу, що відображає більшу роль «комплексних» або «великих» секторів в Угоді про асоціацію, таких як захист довкілля, сектор послуг, енергетика, транспорт і т.д., тобто там, де необхідні більші зусилля для імплементації дотичних до них зобов'язань.

З метою врахування досягнутих проміжних результатів у виконанні Угоди про асоціацію та врахування зусиль відповідних виконавців, ми розділяємо агреговану оцінку прогресу на два типи та оцінюємо обидва типи одночасно, зокрема:

- **Загальний прогрес** у виконанні завдань, передбачених Угодою про асоціацію, до якого зараховується виконання завдань із присвоєними статусами «Ранне», «Просунуте» та «Досконале» (з наближення законодавства та імплементації). При цьому проміжні статуси «Ранне» виконання та «Просунуте» виконання враховуються із ваговими коефіцієнтами 0,3 та 0,7 відповідно

$$X_3 = \frac{0,3X_p + 0,7X_n + X_d}{\sum_{i=1}^n X_{p,n,d}}$$

Де:

- X_p – кількість завдань зі статусом «Ранне» виконання;
- X_n – кількість завдань зі статусом «Просунуте» виконання;
- X_d – кількість завдань зі статусом «Досконале» виконання.
- **Остаточний (або «досконалий») прогрес** у виконанні завдань, передбачених Угодою про асоціацію (або відсоток виконання Угоди про асоціацію), до бази оцінки якого входять лише завдання, які отримали статус «Досконалий» (з наближення законодавства та/або імплементації), або такі, виконання котрих є завершеним і підтвердженим незалежною експертною оцінкою.

Остаточний («досконалий») прогрес дозволяє оцінити частину завдань, імплементацію яких уже завершено, а отже має визначальне значення для оцінки прогресу імплементації або ж виконання Угоди.

Метою звіту є висвітлення прогресу України у виконанні зобов'язань, визначених у розділах II, III, IV, V та VI Угоди про асоціацію, який відбувся впродовж першої половини 2021 - 2022 років.

Цей моніторинговий звіт складається з 24 тематичних розділів, що охоплюють 447 зобов'язання, які наближають національне законодавство до положень acquis ЄС і співпадають з наступними розділами Угоди про асоціацію, такими як:

I. Політичний діалог, національна безпека та оборона

- Діалог і співробітництво з питань внутрішніх реформ
- Зовнішня, безпекова та оборонна політика

II. Юстиція, свобода, безпека, права людини

- Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод

III. Торгівля:

- Технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ)
- Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)
- Митні питання та сприяння торгівлі
- Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля
- Державні (публічні) закупівлі
- Інтелектуальна власність
- Конкуренція

IV. Економічне та галузеве співробітництво:

- Енергетика
- Оподаткування

- Статистика
- Охорона навколишнього природного середовища
- Транспорт
- Діяльність компаній
- Телекомунікації
- Політика з питань аудіовізуальної галузі
- Сільське господарство та розвиток сільських територій
- Захист прав споживачів
- Соціальна політика
- Громадське здоров'я
- Освіта, навчання та молодь

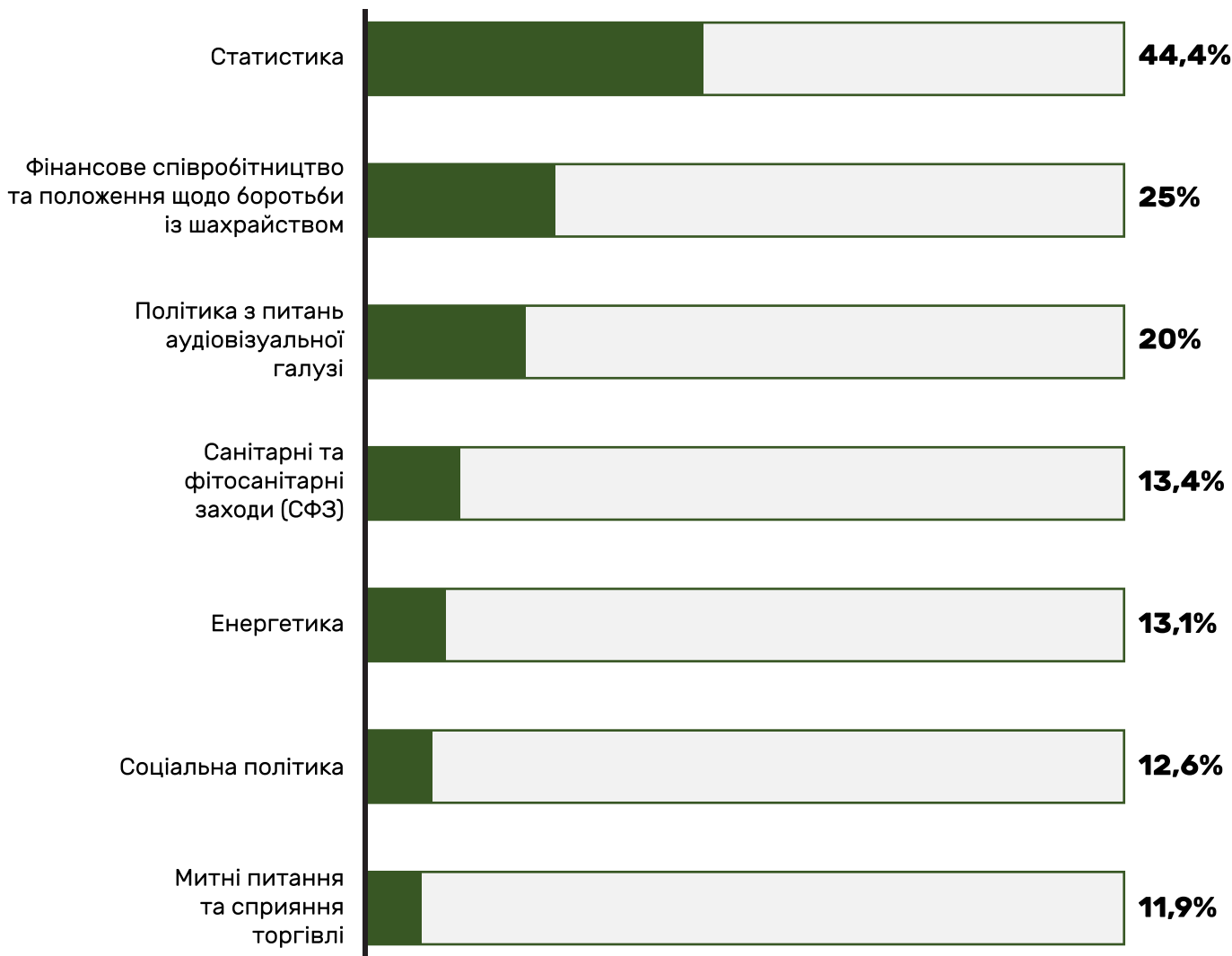
V. Фінансове співробітництво та боротьба із шахрайством

- Фінансове співробітництво та боротьба із шахрайством

Станом на 2022 рік загальний прогрес виконання зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, становить 55%. Ця оцінка включає як і повністю виконані зобов'язання, так і досягнуті проміжні результати. «Досконале» виконання, тобто коли повністю виконані передбачені зобов'язаннями завдання, становить 30,4%. 26,2% припадає на «просунуте» виконання, яке означає, що законодавча робота проведена, проте не прийняті усі необхідні імплементаційні підзаконні акти, або ж не завершені певні дії з практичної імплементації. 21% - «рання» стадія виконання - коли нормативно-правові акти або заходи з їх імплементації перебувають на стадії розробки. Ще для 20,8% зобов'язань виконання навіть не розпочиналося, а виконання 1,6% зобов'язань має критичну невідповідність до відповідних норм права ЄС.

Період другої половини 2021 – 2022 років не відзначився суттєвим прогресом у виконанні Угоди про асоціацію. За півтора роки показник загального прогресу у виконанні Угоди зріс лише на 6%. Досконале виконання, тобто коли зобов'язання були виконані повністю, зросло на 4,8%.

Найбільший прогрес (понад 10% зростання за аналізований період) спостерігався у секторах Статистика, Фінансове співробітництво та боротьба із шахрайством, Політика з питань аудіовізуальної галузі, Санітарні та фітосанітарні заходи.

Тенденція щодо повільного зростання прогресу була зумовлена не так небажанням втілювати реформи, як дуже ускладненою війною ситуацією в державному управлінні. Війна мала подвійний негативний вплив на впровадження реформ. По-перше, ресурси державного апарату (особливо в першій половині 2022 року) були спрямовані на вирішення тих викликів, які постали перед лицем російської агресії. Побудова системи військового захисту, вирішення значних гуманітарних проблем, налагодження роботи державного апарату, проведення переговорів щодо надання військової та гуманітарної підтримки тощо. По-друге, війна зумовила високий рівень руйнувань у багатьох секторах, в яких, починаючи з 2016 року,

проводилися євроінтеграційні реформи. Тож саме збереження існуючого потенціалу перебувало у фокусі уваги, а не реалізація подальших реформ. Значні руйнування відбулися у промисловості та енергетичному секторі, аграрний сектор втратив до третини своїх активів, зазнали руйнувань й інфраструктурні об'єкти. Окремою проблемою став виїзд кваліфікованих кадрів за кордон або ж їх залучення до військової служби.

Через військовий стан держава фактично відмовилася від виконання частини своїх функцій.

Так, на період дії військового стану було запроваджено:

- Припинення заходів державного ринкового нагляду;
- Призупинення застосування практично всіх закупівельних процедур, визначених Законами про публічні закупівлі та про оборонні закупівлі, крім процедури відкритих торгів;
- Призупинення нагляду за державною допомогою.

Прогрес в імplementації політичної частини Угоди про асоціацію, досягнутий у перші роки дії Угоди, зіштовхнувся з труднощами на етапі практичного виконання. Серед них брак політичної волі для завершення реформи державної служби та децентралізації, реформи правоохоронної та судової систем, антикорупційної політики. З початком військової агресії ситуація лише погіршилася, оскільки прозорість роботи державних органів знизилася, а усі зусилля суспільства спрямовані на протидію збройній агресії. В тому числі через війну знизився рівень прозорості виконання окремих державних функцій:

- Припинено на час воєнного стану онлайн трансляцій співбесід з кандидатами до Вищої ради правосуддя (ВРП), що не дозволяє встановити чи змогли кандидати спростувати сумніви, які виникли щодо їхньої доброчесності;
- Скасовано конкурси на вакантні посади державної служби;
- Закрито державні реєстри;
- Обмежено участь громадськості в обговоренні реформ та законодавчих змін.

Однак регрес відбувся також і у сферах, на які не вплинуло запровадження режиму військового стану. Наприклад, серед них рішення виключення діапазону 3400–3800 МГц із планів дій щодо впровадження системи мобільного зв'язку 5-го покоління в Україні¹.

Незважаючи на військовий стан, в Україні було прийнято чимало важливих євроінтеграційних законів, які започатковують системні зміни у своїх секторах.

Серед них:

За розділом III «Юстиція, Свобода, безпека» Угоди про асоціацію:

- Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами»;
- Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» .

За розділом IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»:

- Закон України «Про поштовий зв'язок»;
- Закон України «Про авторське право і суміжні права»;
- Закон України «Про страхування» .
- За розділом V «Економічне та галузеве співробітництво»:
- Закон України «Про систему громадського здоров'я»;
- Закон України «Про офіційну статистику»;
- Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку»;
- Закон України «Про акціонерні товариства»;
- Закон України «Про енергоефективність»;
- Закон України «Про мультимодальні перевезення»;
- Закон України «Про медіа» .

¹) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2021-%D1%80#n2>

Прийняття протягом другої половини 2021 року – 2022 року цих законів означає, що в найближчі роки уряд матиме багато роботи щодо підготовки та імплементації підзаконних актів.

І тільки після цього можна буде говорити про повне виконання відповідних зобов'язань згідно Угоди про асоціацію.

В окремих секторах прогрес України, а також співпраця з ЄС, є значно глибшою за той рівень, що передбачала Угода про асоціацію.

Зокрема у сфері зовнішньої та безпекової політики, а також телекомунікаційному секторі. Це є ще одним свідченням того, що з моменту підписання Угоди про асоціацію відносини України та ЄС істотно змінилися, а регулювання секторів, які охоплює Угода, значно ускладнилося. Початок переговорів про вступ до ЄС міг би надати євроінтеграційним реформам нового імпульсу, оскільки він буде спиратися на ширшу та найновішу базу законодавства ЄС та враховувати актуальний прогрес України щодо його впровадження.

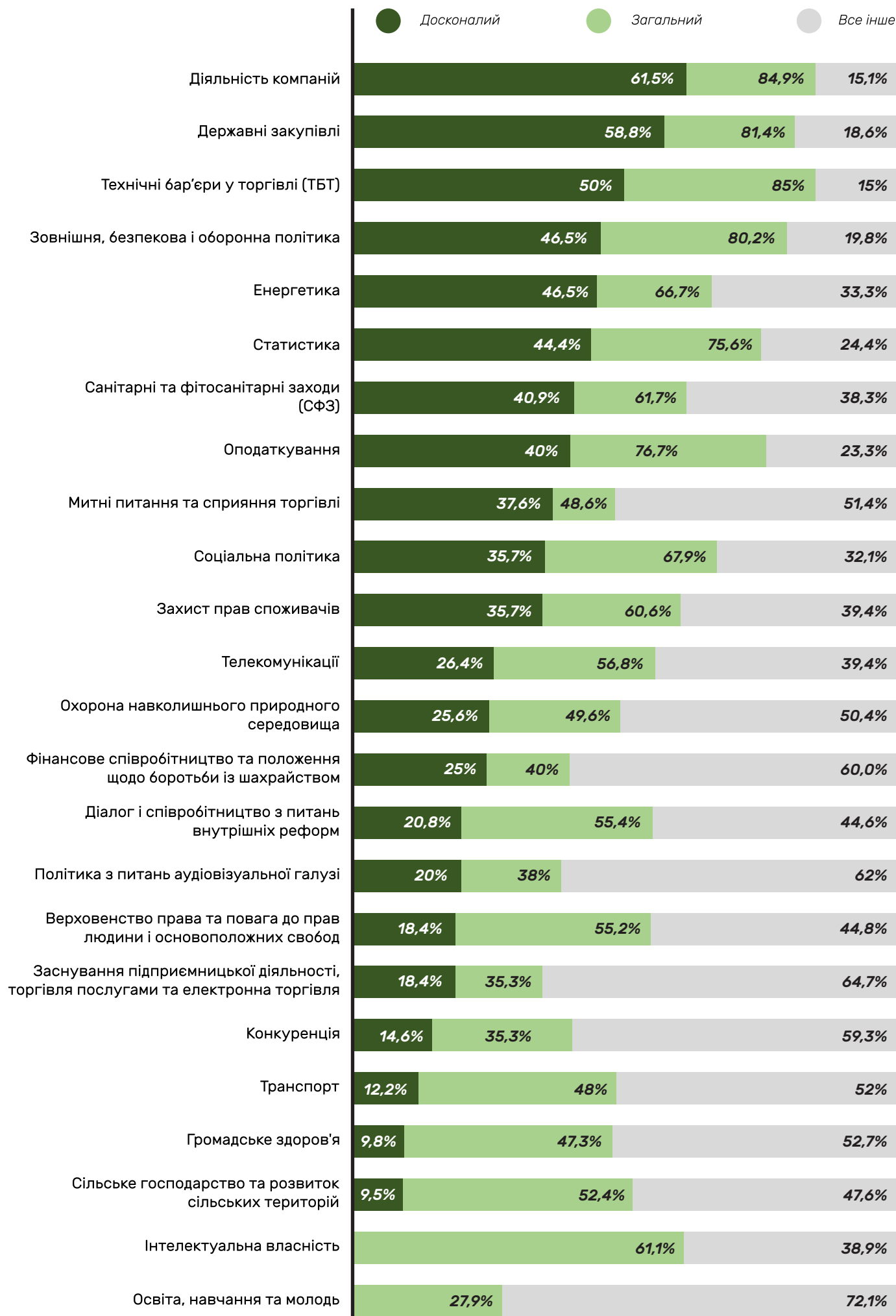
Водночас для 20,8% зобов'язань виконання так і не розпочалося, а ще для 21% виконання є раннім. Такий ранній етап означає, що для цих зобов'язань є хіба що підготовлені, але не прийняті проекти нормативно-правових актів. Не рідко такі зобов'язання вимагають системних і складних змін, впровадження яких потребує політичної волі або серйозних організаційних зусиль. Серед таких зобов'язань: Закон «Про адміністративно-територіальний устрій України», створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, проведення реформи митних органів, розроблення системи торгівлі викидами вуглецевого газу, впровадження безпекових стандартів на автомобільному транспорті, внесення змін до Закону «Про державну допомогу» – щоб охопити усіх надавачів державної допомоги тощо. Тож подальше просування з виконанням Угоди буде залежати від можливості реалізовувати подібні зміни.

Реформи державних органів (митної служби та податкової), передбачені Угодою про асоціацію, демонструють надто повільний прогрес або ж неочевидні для суспільства результати. А новостворені органи, як то Бюро економічної безпеки, відзначилися неоднозначними кадровими рішеннями.

Навіть у тих сферах, де наближення законодавства є дуже високим, необхідно продовжувати роботу щодо практичної імплементації запроваджених змін. Так, в секторі «Технічні бар'єри в торгівлі» для просування у напрямку укладення угоди АСВА, в якій зацікавлена вітчизняна промисловість, необхідно усунути недоліки, виявлені під час проведення попереднього оцінювання європейськими експертами української інфраструктури якості. Зокрема, внести зміни до горизонтального та секторального законодавства у сфері стандартизації, оцінки відповідності, метрології та ринкового нагляду і збільшити обсяги прийняття національних стандартів на основі міжнародних та європейських аналогів.

Агрегований прогрес у виконанні зобов'язань у всіх секторах, охоплених Угодою про асоціацію, за період 2014–2022 років представлений нижче у форматі інфографіки.

Поки не розпочалися переговори про вступ до ЄС, Угода про асоціацію залишається основним інструментом для секторальної інтеграції України з ЄС. Тому робота над її виконанням – це основний інструмент подальшого поглиблення співпраці та отримання двосторонніх вигод для України та країн-членів ЄС.

РОЗДІЛ II.

Політичний діалог,
національна безпека та
оборона

Діалог і співробітництво з питань внутрішніх реформ

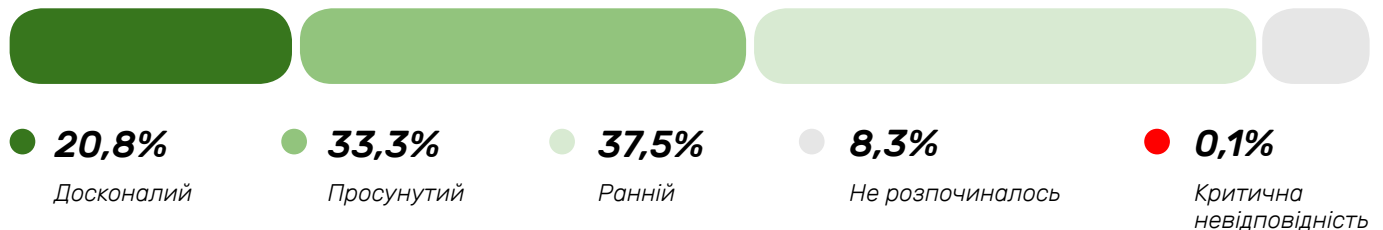

Вікторія Мельник

Юлія Кириченко

Прогрес у секторі

Реформа місцевого самоврядування і територіальної організації влади (децентралізація)

Одним із основних завдань реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади є внесення змін до Конституції України. 29 листопада 2021 року за результатами позапарламентських публічних слухань було представлено Звіт «Зміни до Конституції України в частині децентралізації влади», а також проект тексту змін. Запропоновані зміни значно відрізняються від положень законопроекту № 2598 «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)», зокрема збалансовано повноваження префекта та не передбачено повної зупинки повноважень органів місцевого самоврядування на час розгляду Конституційним Судом справи щодо порушення актом місцевого самоврядування Конституції України в частині забезпечення суверенітету та територіальної цілісності. Запропоновані зміни передбачають закріплення громад замість ОТГ, наділення місцевого самоврядування достатніми фінансовими ресурсами, а держава мала б

здійснювати лише функцію адміністративного нагляду, яку реалізує через префекта.

Станом на середину 2022 року законопроект так і не був внесений до Верховної Ради України. Попередній законопроект № 2598 «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» був відкликаний ще 17 січня 2020 року. Отже, за весь час проведення реформи не зроблено вирішальних кроків для внесення змін до Конституції, що також буде пролонговано і надалі через дію воєнного стану.

Законодавче забезпечення діяльності органів самоорганізації населення досі залишається невирішеним. Законопроект № 2466 «Про органи самоорганізації населення» було відкликано у зв'язку з достроковим завершенням повноважень Верховної Ради України VIII скликання. 18 листопада 2021 року Кабінетом Міністрів України внесено до Верховної Ради України законопроект № 6319 «Про внесення змін до Закону України «Про органи самоорганізації населення» щодо удосконалення порядку організації, діяльності та припинення органу самоорганізації населення».

Проектом закону пропонується внести зміни, зокрема щодо:

- спрощення процедури створення органу самоорганізації населення;
- визначення повноважень і території діяльності органу самоорганізації населення;
- уточнення права обирати та бути обраними до органу самоорганізації населення;
- усунення неточностей щодо порядку створення і строку повноважень органу самоорганізації населення та його персонального складу;
- легалізації та реєстрації органу самоорганізації населення як юридичної особи;
- уточнення порядку припинення повноважень персонального складу органу самоорганізації населення і припинення органу самоорганізації населення.

Станом на середину 2022 року не забезпечено створення законодавчої бази задля подальшої ефективної реалізації реформи. А саме:

- Законопроект № 4664 «Про адміністративно-територіальний устрій України» передано на повторне перше читання.
- Розгляд законопроекту № 4298 «Про місцеві державні адміністрації» (нова редакція) перенесено;
- У зв'язку з відсутністю прогресу із внесення змін до Конституції України щодо децентралізації призупинена робота над законопроектом «Про місцеве самоврядування» (нова редакція).

Здійснено кроки з удосконалення законодавчої бази щодо розмежування повноважень сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів, районних та обласних рад за принципом субсидіарності у зв'язку із зміною адміністративно-територіального устрою України. 4 листопада 2021 року Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України внесено законопроекти № 6281 «Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо розподілу

повноважень органів місцевого самоврядування у зв'язку зі зміною адміністративно-територіального устрою» та № 6282 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо децентралізації та розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади у зв'язку зі зміною адміністративно-територіального устрою».

9 липня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики». Зазначений закон направлений на посилення зв'язку із стратегічним та бюджетним плануванням, забезпеченням практичної реалізації Державної стратегії регіонального розвитку та регіональних стратегій розвитку, а також забезпечення якісного моніторингу та оцінювання реалізації державної регіональної політики.

Окрім зазначених законодавчих ініціатив, зберігається актуальність розгляду в парламенті законопроектів «Про місцеві референдуми», «Про публічні консультації», «Про службу в органах місцевого самоврядування».

Відбувається стабільне посилення співробітництва громад. Так, було укладено договори міжмуніципального співробітництва:

- Станом на липень 2021 року – 91;
- Станом на жовтень 2021 року – 118;
- Станом на січень 2022 року – 153.

Проведення реформи державного управління, включно з реформою державної служби

У 2021 році період дії Стратегії реформування державного управління до 2021 року завершився та за підсумками встановлено, що цільові значення було досягнуто у 12 індикаторах з 21, що становить 57%. Виконання плану заходів було реалізовано більш ефективно, а саме з 69 заходів вдалося виконати 60, що становить 87%. Таким чином, Стратегія започаткувала реформу державного управління, проте потребувала доопрацювання в частині механізмів реалізації на практиці.

У зв'язку із необхідністю продовження реформи 21 липня 2021 року було ухвалено нову Стратегію реформи державного управління на 2022–2025 роки (далі – Стратегія РДУ 2022–2025) (Розпорядження Кабінету Міністрів України № 831 від 21.07.2021).

Метою Стратегії РДУ 2022–2025 визначено побудову в Україні спроможної сервісної та цифрової держави, яка забезпечує захист інтересів громадян на основі європейських стандартів та досвіду.

Також Урядом визначено очікувані результати проведення реформи державного управління до 2025 року, зокрема:

- забезпечення надання послуг високої якості та формування зручної адміністративної процедури для громадян і бізнесу;
- формування системи професійної та політично нейтральної публічної служби, орієнтованої на захист інтересів громадян;
- розбудова ефективних і підзвітних громадянам державних інституцій, які формують державну політику та успішно її реалізують для сталого розвитку держави.

Аналізуючи стан справ, Уряд при розробці Стратегії РДУ 2022 – 2025 наголосив на проблемних аспектах, що мають значний вплив на ефективність роботи державного апарату, а саме:

- питання оплати праці державних службовців, включаючи питання гендерної рівності;
- професійний розвиток персоналу та ефективне управління людськими ресурсами;
- проведення конкурсів на посади державної служби та вплив пандемії COVID-19 на ці процеси;
- низький рівень ефективності планування діяльності центральних органів виконавчої влади.

З огляду на результати реалізації Стратегії РДУ – 2021, Урядом було визначено такі компоненти Стратегії РДУ 2022 –2025:

- **Компонент 1.** Високоякісні послуги та зручні процедури – передбачає впровадження адміністративної процедури, приведення нормативно-правової бази у відповідність до внесених змін та подальшу комунікацію змін як для державних службовців, так і для громадян України. Також – розвиток та розширення системи надання адміністративних послуг з метою підвищення якості їх надання і доступності для всіх верств населення. Окрім того, подальшу модернізацію шляхом впровадження сучасних засобів електронної комунікації та ідентифікації.
- **Компонент 2.** Професійна публічна служба й управління персоналом передбачає подальшу розбудову професійної, добросовісної, політично нейтральної державної служби, діяльність якої спрямована на захист інтересів громадян. Стратегія РДУ 2022–2025 передбачає подальше удосконалення положень щодо конкурсного відбору, кар'єрного просування, представництва жінок (у тому числі на вищих керівних посадах), популяризації державної служби та залучення молодих висококваліфікованих фахівців. Також визначено блок завдань, якими передбачено удосконалення положень щодо мотивації та оплати праці державних службовців. Окрім того, визначено блоки завдань, спрямованих на удосконалення системи управління людськими ресурсами та професійного розвитку державних службовців.
- **Компонент 3.** Ефективне врядування – матиме на меті створення умов для формування політики на основі аналізу, комунікації із зацікавленими сторонами та з метою подальшого ефективного впровадження. Даним компонентом передбачено виконання завдань, спрямованих на вдосконалення ефективності та підзвітності органів державної влади, а також створення умов для забезпечення конституційного права громадян на звернення.

31 грудня 2021 року у ВРУ був зареєстрований законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про державну службу» щодо удосконалення порядку вступу, проходження, припинення державної служби» (реєстр. № 6496).

Проект Закону підготовлено НАДС з метою удосконалення порядку вступу, проходження, припинення державної служби, оптимізації наслідків конкурсних відборів на посади державної служби, удосконалення порядку застосування дисциплінарних стягнень.

Створення та забезпечення функціонування директоратів все ще залишається проблемним аспектом реалізації реформи. До середини 2022 року так і не вдалося завершити процес створення директоратів у всіх міністерствах. Фактично не відбувається системного аналізу політики та її удосконалення навіть у вже створених директоратах.

Підготовлений в 2018 році проект закону «Про Кабінет Міністрів та центральні органи виконавчої влади» все ще не внесений до Верховної Ради, а урядовий законопроект № 5469 «Про внесення змін до деяких законів України щодо організації діяльності Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади» так і не був розглянутий парламентом.

Значним досягненням стало прийняття 16 листопада 2021 року Закону «Про адміністративну процедуру». Надалі до нього було застосовано право вето та надано пропозиції Президента (виключення з-під дії Закону низки правовідносин, продовження строку дії набрання ним чинності). 17 лютого 2022 року Закон про адмінпроцедуру було повторно прийнято з повністю врахованими пропозиціями Президента. У червні Закон було підписано Президентом. Закон запроваджує нову філософію правовідносин між громадянами та адміністративними органами у сфері прийняття адміністративних актів (актів індивідуального характеру). Так, особі забезпечуються такі базові права, як право бути вислуханою перед прийняттям несприятливого адміністративного акта, право на доступ до матеріалів справи; обов'язок адмінорганів обґрунтовувати несприятливі адмінакти, зазначати порядок їх оскарження тощо. Вводиться поняття «заінтересованої особи» та багато інших важливих новел.

Також важливою подією стало прийняття Закону «Про електронні публічні реєстри». Цей Закон створює передумови формування єдиної інтероперабельної системи електронних

публічних реєстрів, єдиних вимог до реєстрів, а також до створення реєстрової інформації та її використання, зокрема, при наданні адміністративних послуг.

Державна служба в Україні станом на середину 2022 року продовжує функціонувати на основі Закону «Про державну службу» 2015 року, формально відповідаючи стандартам SIGMA. Проте низький рівень спроможності забезпечення організації роботи та/або посилення спроможності віддаленої роботи (діджитальний аспект) спровокував проблеми під час початку повномасштабного вторгнення. Для забезпечення безпеки державних службовців на робочих місцях не було передбачено механізмів в умовах надзвичайних ситуацій. Лише в квітні 2022 року КМУ прийняв постанову, якою врегулював питання організації роботи державних органів в умовах воєнного стану.

12 травня 2022 року ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» (скасування конкурсів та спрощена процедура призначення на посади державної служби).

Проект закону «Про адміністративний збір» № 4380 так і не було розглянуто Верховною Радою України.

Виборча та парламентська реформа

Проведення виборчої реформи

Україна взяла на себе зобов'язання провести гармонізацію виборчого законодавства України шляхом його кодифікації у вигляді одного нормативно-правового акта (Виборчого кодексу України). У 2019 р. Верховна Рада України ухвалила новий Виборчий кодекс України (від 19 грудня 2019 року № 396-IX, Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48), який в цілому відповідає європейським вимогам. Хоча Виборчий кодекс вже чинний, у його тексті є багато суперечливих норм, які не сприятимуть реалізації виборчих прав громадян. Ці проблеми у Виборчому кодексі не виправлені навіть після проведення перших виборів за цим документом (місцеві вибори у жовтні 2020 р.). За аналізований період змін за напрямком виборчої реформи не відбувалося.

Проведення парламентської реформи

У 2019 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» (від 3 вересня 2019 року № 27-ІХ, (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 38, ст.160), який депутатський імунітет був повністю скасований. Повне скасування депутатського імунітету не відповідає європейським вимогам; крім того, Конституційний Суд України застерігав, що, ухвалюючи рішення щодо скасування депутатської недоторканності, необхідно враховувати стан політичної та правової системи України – її здатність у разі повної відсутності інституту депутатської недоторканності забезпечити безперешкодне та ефективне здійснення народними депутатами України своїх повноважень, функціонування парламенту як такого, а також реалізацію конституційного принципу поділу державної влади (Висновок КСУ від 6 червня 2018 року № 1-в/2018). Однак 1 листопада 2022 року Конституційний Суд України ухвалив рішення № 2-р/2022 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» (щодо конституційного контролю змін до Конституції України після набрання ними чинності), яким визнав Закон України № 27-ІХ конституційним.

З моменту запровадження воєнного стану 24 лютого 2022 року і протягом часу його дії внесення змін до Конституції України неможливо (ч. 2 ст. 157 Конституції України).

Забезпечення реалізації безпосередньої демократії (народовладдя)

Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити реалізацію безпосередньої демократії (народовладдя) через ухвалення відповідних законів, які регулюють питання всеукраїнського та місцевого референдумів. Після того, як у 2018 р. Конституційний Суд України визнав неконституційним Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року № 5475-VI (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 44-45, ст.634), який, крім того, не відповідав вимогам ЄС (див. Рішення КСУ у

справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018), з'явилася суттєва прогалина у правового регулювання питання референдуму в Україні, яку необхідно заповнити.

26 січня 2021 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про всеукраїнський референдум». Закон відповідає вимогам ЄС.

19 травня 2021 р. у Верховній Раді України зареєстрували проект закону № 5512 про місцевий референдум від 19 травня 2021 р., який визначає правові засади здійснення народного волевиявлення через місцевий референдум, його організацію та порядок проведення. Законопроект відповідає вимогам ЄС і одержав позитивний висновок Венеційської комісії CDL-PI(2022)001-е. Однак розгляду законопроекту в Парламенті станом на кінець 2022 року так і не відбулося.

Отже, за напрямком виборча та парламентська реформа прогрес у виконанні зобов'язань станом на другу половину 2022 року виглядає наступним чином:

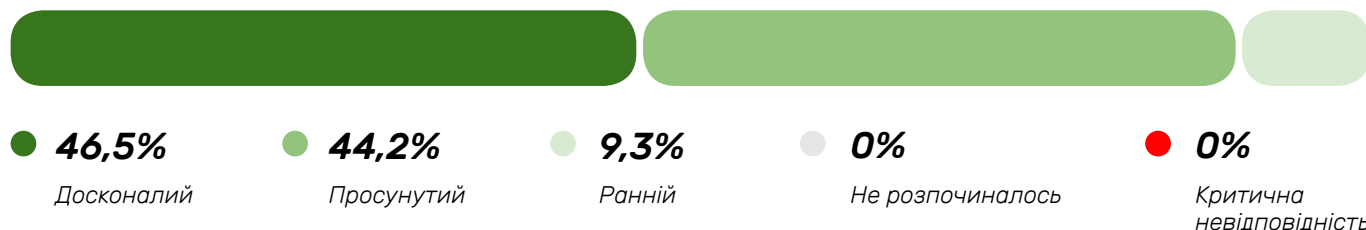
- Виборче законодавство кодифіковано: у 2019 р. Верховна Рада України ухвалила новий Виборчий кодекс України (від 19 грудня 2019 року № 396-ІХ). У подальшому необхідно оптимізувати поточний текст Виборчого кодексу України для того, що забезпечити повноту і юридичну визначеність виборчої процедури, зручність у практичному користуванні виборчим законодавством суб'єктами виборчого процесу.
- Парламентська реформа була здійснена у сумнівний спосіб. У 2019 р. Парламент повністю скасував депутатський імунітет замість того, щоб його обмежити. Конституційний Суд України застерігав, що ухвалюючи рішення щодо скасування депутатської недоторканності, необхідно враховувати стан політичної та правової системи України, чого так і не було зроблено.
- Народовладдя забезпечено Законом України «Про всеукраїнський референдум», ухвалений 26.01.2021 р. Законопроект «Про місцеві референдуми» внесений до Верховної Ради України за аналізований період так і не було розглянуто.

Зовнішня, безпекова і оборонна політика

Сніжана Дяченко

Прогрес у секторі

Зовнішньополітична й безпекова співпраця України та ЄС вже давно вийшла за межі пріоритетних напрямів, передбачених Угодою про асоціацію, а з початком повномасштабної війни Росії проти України цей розрив поглибився ще більше. Тепер співпраця України та ЄС у зовнішньополітичних і безпекових питаннях передусім сфокусована на сфері санкцій проти Росії, військової і гуманітарної допомоги під час війни, притягнення Росії до відповідальності за воєнні злочини. Україна намагається використати всі можливі механізми для посилення військової співпраці з ЄС задля перемоги у війні, тому напрями співробітництва, передбачені Угодою про асоціацію (здійснення взаємовигідного діалогу у космічній сфері; регіональна стабільність, попередження конфліктів, антикризове управління та військово-технічне співробітництво; нерозповсюдження зброї масового знищення; роззброєння, контроль над озброєннями, експортний контроль та боротьба з незаконною торгівлею зброєю; боротьба з тероризмом; протидія кіберзагрозам), стали менш пріоритетними.

Важливою подією у відносинах України та ЄС стало рішення Європейської Ради про надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Набуття повноцінного членства в Європейському Союзі зафіксовано у стратегічних документах України на початку 2019 року, рішенням Європейської ради 23 червня 2022 ЄС визнав європейську перспективу України і те, що «майбутнє країни й її громадян у Європейському Союзі».¹ Угода про асоціацію не передбачає перспективу членства для України, тому надання Україні статусу кандидата показує, що пункти Угоди «відстають» від реальних відносин сторін у сфері зовнішньої політики.

З метою підтримки України у війні проти Росії завдяки інструменту Європейського фонду миру (ЄФМ) ЄС налагодив системне фінансування військових потреб України – станом на грудень 2022 було виділено 6 траншів на загальну суму 3,1 млрд. євро (з 5,7 млрд євро, тобто, більша половина ресурсів фонду була витрачена на потреби

1) European Council conclusions on Ukraine, the membership applications of Ukraine, the Republic of Moldova and Georgia, Western Balkans and external relations, 23 June 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/06/23/european-council-conclusions-on-ukraine-the-membership-applications-of-ukraine-the-republic-of-moldova-and-georgia-western-balkans-and-external-relations-23-june-2022/>

Україні). Цими коштами було компенсовано витрати країн-членів ЄС, які передавали легку і важку зброю Україні – так ЄС вперше почав фінансувати постачання летальної зброї до третьої країни. 12 грудня 2022 року Рада ЄС ухвалила рішення збільшити бюджет фонду до 2 млрд євро у 2023 році, а в разі потреби – підняти до 3,5 млрд євро до 2027 року². Отож, з одного боку, Україні можна надалі сподіватися на військову допомогу від ЄС, але, з іншого боку, проблемою може стати вичерпання запасів амуніції країн-членів і непривабливі умови компенсації ЄФМ³.

Ще одним суттєвим кроком з боку ЄС в напрямі поглиблення військового співробітництва з Україною стало ухвалення 15 листопада 2022 року Радою ЄС рішення про розгортання військової тренувальної місії ЄС для України (EU CSDP Military Assistance Mission for Ukraine, далі – EUMAM), запит якої Україна надіслала ЄС ще в липні 2021 року. Місія ЄС діятиме на території держав-членів (Польща і Німеччина), а її оперативний штаб розташовуватиметься в Європейській службі зовнішньої діяльності у Брюсселі. Мандат Місії триватиме два роки, її бюджет складає 106 млн 700 тис. євро. Місія надаватиме індивідуальну, колективну і спеціальну військову підготовку як підрозділам ЗСУ, так і силам територіальної оборони. Крім того, EUMAM сприятиме координації і синхронізації ініціатив держав-членів у сфері військових навчань⁴. Наразі планується провести підготовку 15 тисяч військовослужбовців відповідно до потреб Збройних Сил України, зокрема, 12 тисяч українців пройдуть загальне військове навчання, а 2 800 військовослужбовців візьмуть участь у навчанні зі спеціальної військової підготовки.

Створення тренувальної військової місії для України є суттєвим проривом як з огляду безпекової політики ЄС, так і військової співпраці з Україною. По-перше, ЄС вперше розгортає місію СПБО для країни, яка перебуває у фазі активної війни проти агресора. Головними бенефіціарами минулих таких місій ЄС були здебільшого збройні сили африканських країн, які протистояли терористам,

або ж міліційні групи⁵. По-друге, якщо раніше ЄС дистанціювався від питань врегулювання російсько-українського військового конфлікту, то наразі ж безпосередньо допомагає нарощувати спроможності ЗСУ у війні проти Росії.

Також Україна отримує підтримку від проектів PESCO ЄС. У відповідь на запит України від 18 лютого 2022 року за кілька днів до повномасштабного вторгнення ЄС активував Команду швидкого кіберреагування (координатор проекту – Литва) і направив в Україну команду експертів з кібербезпеки. Інший проєкт PESCO – Європейське медичне командування (країна-координатор – Німеччина) – організовує евакуацію поранених і тяжкохворих з України⁶. Водночас Україні не вдалося стати країною-учасником проєктів PESCO, хоча Київ декларував зацікавлення в участі у 20 таких проєктах.

Ці приклади ілюструють, що з початком повномасштабного вторгнення співпраця між Україною і ЄС стала більш динамічною, хоча й більш асиметричною. З одного боку, Україна є реципієнтом безпекових і оборонних ініціатив ЄС, але з іншого, українські Збройні сили наразі є найбільшим контрибутором безпеки європейського континенту, протистоячи агресивній війні РФ. Водночас статті Угоди про асоціацію не передбачають механізмів координації чи співпраці обидвох партнерів у відповідь на поточні безпекові виклики, тому в цьому аналізі поточна військова співпраця між Україною і ЄС вважається такою, що відбувається поза Угодою про асоціацію, а тому не підлягатиме оцінці.

Поглиблення діалогу і співробітництва, сприяння поступовій конвергенції у сфері зовнішньої та безпекової політики, у тому числі Спільної політики безпеки і оборони (СПБО)

У другій половині 2021-2022 роках продовжився інтенсивний політичний діалог між Україною та ЄС в межах органів Асоціації, а також по лінії МЗС, Міноборони, Офісу Президента. З об'єктивних

2) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/12/12/european-peace-facility-council-agrees-2-billion-increase-of-the-financial-ceiling-in-2023/>

3) <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/eus-assistance-ukraine-looking-ahead-2023>

4) <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/17/ukraine-eu-sets-up-a-military-assistance-mission-to-further-support-the-ukrainian-armed-forces/>

5) <https://www.martenscentre.eu/blog/with-the-new-ukraine-mission-eu-military-training-becomes-more-geopolitical/>

6) <http://prismua.org/123058635-2/>

причин у 2022 році саміт Україна-ЄС не відбувся, але станом на кінець грудня Європейська сторона повідомила, що 24-й саміт заплановано на 3 лютого 2023 року. Можливі теми обговорень: підтримка України з боку ЄС у війні проти Росії, оцінка українських перспектив щодо вступу в ЄС⁷. У 2021 році Україна приєдналася до 79% зовнішньополітичних декларацій ЄС⁸, що на 11% менше, ніж у 2020 році.

Крім того, 6 жовтня 2022 року Україна взяла участь в інавгураційному засіданні Європейської політичної спільноти (ЄПС) – платформи політичного діалогу, створеній ЄС (за ініціативи Емануеля Макрона) задля обговорення стратегічних питань, які становлять спільний інтерес для держав європейського континенту. В саміті взяли участь 44 країни, лідери яких обговорили питання миру і безпеки (зокрема, у світлі російсько-української війни), енергетичну кризу й економічні питання. Однак по закінченню зустрічі спільної декларації не було ухвалено, що, очевидно, підкреслює неофіційний характер саміту. Надалі планується, що зустрічі у цьому форматі будуть відбуватися двічі на рік, але чітких рамок подальшого функціонування ЄПС поки не узгоджено, інституційна структура також навряд чи буде створена – глави держав і урядів неодноразово підкреслювали на прес-конференції, що ЄПС слугуватиме майданчиком неофіційного обміну думок, а не обговорень із фіксованою програмою⁹. Серед експертів існують різні думки щодо подальшої долі ЄПС: з одного боку, цей формат може сприяти секторальній кооперації держав-членів ЄС з іншими країнами континенту¹⁰, з іншого боку, ЄПС навряд чи принесе відчутні результати допоки відсутній консенсус щодо її функціонування між Францією і Німеччиною, як і чіткої підтримки формату з боку останньої¹¹.

Україна ж може використати ЄПС як ще одну платформу, щоб заявити про свої інтереси щодо секторальної інтеграції до ЄС. Саме таким є бачення

Києва щодо ЄПС – інтеграція у європейські ринки країн-кандидатів паралельно із переговорами про вступ до ЄС. Україна також вважає, що ЄПС може стати платформою для обговорення безпекових і військово-політичних питань, передусім що стосується кіберзахисту та інформаційної безпеки¹². Київ передав свої пропозиції до ЄС, однак ще належить побачити, яким чином буде функціонувати цей формат.

У 2022 році був затверджений «Стратегічний компас безпеки і оборони ЄС» – документ, що визначає головні вектори співпраці держав-членів ЄС у сфері безпеки і оборони до 2030 року. Підготовка цього документу тривала з 2020 року, але після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну перша частина Компасу, в якій йдеться про аналіз загроз, була відредагована, врахувавши безпекову ситуацію внаслідок повномасштабної війни. В той час, як частина, що стосується безпосередніх стратегічних дій і партнерств, не зазнала суттєвих змін¹³. Компас передбачає посилення ефективності військових і цивільних місій ЄС, розвиток сил швидкого реагування ЄС (EU Rapid Deployment Capacity), що дозволило би розгорнути п'ятитисячне військо на випадок різних типів криз (наприклад, задля стабілізації чи евакуації). В документі також йдеться про посилення розвідки, протидії гібридним загрозам, зокрема дезінформації, підвищення спроможностей ЄС на морі та в космосі, шляхом вдосконалення і розробки відповідних стратегій, а також інвестиції у розвиток інноваційних технологій¹⁴. Однак у світлі теперішніх безпекових загроз, інструменти, передбачені Компасом, видаються малоефективними і застрілими¹⁵.

Безпекова співпраця з Україною в Компасі не виділена окремо, а розглядається в одному кошику з іншими східними сусідами – Молдовою і Грузією – з фокусом на посилення їхньої стійкості (в контексті загрози їх суверенітету та територіальній цілісності) і співпраці у сферах протидії

7) EU-Ukraine summit set for Feb 3, location not decided, December 22, 2022, Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/eu-ukraine-summit-set-feb-3-location-not-decided-2022-12-22/>

8) High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy, Association Implementation Report on Ukraine, Brussels, 22 July, 2022

9) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/734671/EPRS_BRI\(2022\)734671_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/734671/EPRS_BRI(2022)734671_XL.pdf)

10) <https://ecfr.eu/article/friends-with-benefits-how-the-european-political-community-can-further-european-integration/>

11) <https://dgap.org/en/research/publications/analysis-european-political-community-misses-point>

12) <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3587563-ukraina-vnesla-cima-lo-propoziciji-do-evropejskoi-politichnoi-spilnoti-stefanina.html>

13) <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/foreign-policy/2022-03-23/novaya-strategiya-bezopasnosti-evropyi-chem-pomojet-kompas-ukraine/44981>

14) Council of the European Union, A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security, Brussels, 21 March 2022, <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

15) <http://prismua.org/123058635-2/>

За даними проекту «Війна і санкції» з 24 лютого 2022 року ЄС наклав санкції на 1246 фізичних осіб і 364 компанії (Україна – 3264 і 1604, відповідно)²². Між Україною та ЄС наразі не налагоджена систематична координація щодо санкцій, наприклад, Міжнародна група Єрмака-Макфола не має повноважень для постійної співпраці з ЄС на інституційному рівні²³.

Попередження конфліктів, антикризове управління

З початком повномасштабного вторгнення Росії Указом Президента було відкликано всіх українських миротворців з міжнародних операцій. Відповідно Україна наразі не бере участі у військових операціях ЄС. Крім того, хоча минулого року було ухвалено Наказ Президента України про направлення національного персоналу для участі в операції ЄС «Алтея», інформація про участь українських миротворців у місії відсутня²⁴. Очевидно, український контингент так і не взяв участі в операції «Алтея».

Військово-технічне співробітництво

У 2022 році на рівні імплементації спостерігається відкат у сфері оборонних закупівель, оскільки постановою від 11 листопада 2022 року було призупинено дію процедур, передбачених законом «Про оборонні закупівлі».²⁵

Щодо практичної співпраці, у 2021 році Україна продовжила співпрацю з Європейським оборонним агентством, зокрема на рівні експертних груп (ЕГ № 10 – Ammunition, ЕГ № 14 – Life Cycle Technical Documentation, ЕГ № 15 – Quality of electric power supply/Portable electric power generators)²⁶.

Співробітництво з роззброєння, контролю озброєнь та протидії розповсюдженню зброї масового знищення

Досі триває робота над розробкою нової редакції Закону України «Про внесення змін до Закону

України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання». Згідно звіту Держекспортконтролю нова редакція закону враховує положення оновленого Регламенту ЄС від 20.05.2021 № 2021/821 щодо контролю експорту, брокерської діяльності, технічної допомоги, транзиту та передачі товарів подвійного використання; позиції Мінекономіки стосовно окремих положень проекту Закону зауважень і пропозицій Апарату РНБО, Міноборони та МЗС; зауважень і пропозицій ДК «Укроборонпром». Відповідно до стратегічного плану Мінекономіки на 2022 – 2024 рр. законопроект мав бути поданий на розгляд Кабміну у червні 2022 року.

На рівні імплементації, проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання» доопрацьовується Держекспортконтролем, станом на серпень 2022 року проводилися консультації з громадськістю²⁷.

Таким чином, у другій половині 2021 року – 2022 році прогресу не відбулося.

Боротьба з тероризмом

Завдання з посилення фізичного захисту об'єктів підвищеної небезпеки є виконаним на регуляторному рівні. 16 листопада 2021 року ВРУ прийняла закон «Про критичну інфраструктуру».²⁸

На рівні практичної імплементації продовжується співпраця України з Євроюстом – у 2021 році Прокурор зв'язку ініціювала 23 нові справи і була залучена до 81, брала участь у 14 спільних слідчих комісіях та 39 координаційних зустрічах²⁹.

Державна служба фінансового моніторингу здійснює фінансові розслідування щодо протидії фінансування тероризму і сепаратизму. У 2021 році Держфінмоніторингом зібрано і передано до правоохоронних органів 109 матеріалів стосовно фінансових операцій, що можуть бути пов'язані з

22) <https://sanctions.nazk.gov.ua/>

23) <https://verfassungsblog.de/eu-ukraine-sanctions-is-it-time-for-deeper-convergence/>

24) <https://www.euforbih.org/index.php/newsroom/2913-clarification-on-ukrainian-military-personnel-participation-in-eufor-op-althea>

25) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n161>

26) <https://edstar.eda.europa.eu/ExpertGroups>

27) <https://dsecu.gov.ua/ua/provedenna-elektronnih-konsultacij-z-gromadskistu-sodo-proektu-postanovi-kmu>

28) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1882-20>

29) <https://www.eurojust.europa.eu/states-and-partners/third-countries/liaison-prosecutors/ukraine>

фінансуванням тероризму чи сепаратизму, серед них – за 5 матеріалами було заблоковано кошти у розмірі 0,8 млн гривень. Держфінмоніторинг також уклав Меморандум про взаєморозуміння з підрозділом фінансової розвідки Республіки Мальта щодо співробітництва в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення³⁰.

Протидія кіберзагрозам

У цій сфері за період з другої половини 2021 року до кінця 2022 року змін не спостерігається. Україні необхідно імплементувати Конвенцію про кіберзлочинність, а також прийняти законопроекти «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо підвищення ефективності протидії кібератакам» (р.н. 4003 від 1.09.2020) та «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо підвищення ефективності боротьби з кіберзлочинністю та використання електронних доказів» (р.н. 4004 від 1.09.2020). Обидва законопроекти очікують на розгляд Верховною Радою.

У другій половині 2021 - 2022 роках суттєвого прогресу у безпековій співпраці України і ЄС за напрямками, передбаченими Угодою про асоціацію, не відбулося. На рівні транспозиції варто відмітити прийняття закону «Про критичну інфраструктуру». Практична співпраця України продовжилася із Європейським оборонним агентством, зокрема на рівні експертних груп, також Україна продовжила співпрацю з Євроюстом. Значно інтенсивнішою є співпраця України та ЄС поза Угодою про асоціацію. Це передусім отримання Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС і військова підтримка Союзу України у війні проти Росії.

30) <https://fii.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf>

РОЗДІЛ ІІІ.

Юстиція, свобода, безпека,
права людини

Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод

Роман Смалюк

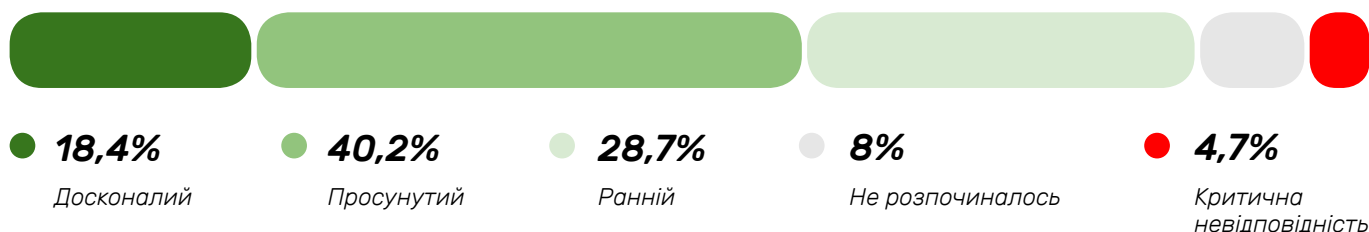

Ірина Сушко

Павло Кравчук

Прогрес у секторі

Реформа органів правопорядку, антикорупційних органів та судової системи

У ст.14 Угоди про асоціацію Україна та ЄС визнали особливе значення у їх співробітництві утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. Ключовими цілями такого співробітництва визначено зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості, а також боротьба з корупцією.

Реалізація ефективної судової реформи неодноразово відзначалася як умова подальшого євроінтеграційного шляху України¹. Навіть у рекомендаціях Європейської комісії, наданих Україні при набутті статусу кандидата в члени ЄС, вказано на необхідності завершення формування нових ВРП та ВККС – органів суддівського врядування, які

є ключовими для подальшого проведення судової реформи, а з семи рекомендацій наданих комісією – три стосуються реформи органів правопорядку, антикорупційних органів та судової системи.

Наближення законодавства за зобов'язаннями України в даному секторі є переважно просунутим, оскільки необхідне рамкове законодавство, яке дозволило розпочати більшість ключових реформ, було прийняте в попередні роки². Проте до сих пір не стартувала реформа СБУ, одним з ключових результатів якої має стати позбавлення цього органу можливості зловживати своїми правами. Необхідні закони до досі не прийняті, а, власне, питання комплексної реформи після початку повномасштабного вторгнення відійшло на другий

¹) Спільна заява за підсумками 23-го Саміту Україна-Європейський Союз // <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-za-pidsumkami-23-go-samitu-ukrayina-yevropejsk-71037>

²) Зокрема, закони України «Про прокуратуру» (2014), «Про запобігання корупції» (2014), «Про Національне антикорупційне бюро України» (2014), «Про Національну поліцію» (2015), «Про Державне бюро розслідувань» (2015), «Про Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (2015), «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (2016), «Про судову систему і статус суддів» (2016), «Про Вищу раду правосуддя» (2016), «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» (2016), «Про виконавче провадження» (2016), «Про Національну безпеку України» (2018), «Про Бюро економічної безпеки України» (2021).

план. Уже під час воєнного стану на розгляд Парламенту надходили законодавчі ініціативи щодо посилення СБУ, які містять достатньо дискусійні та загрозливі пропозиції³.

Утім у досліджуваній період робота над наближенням законодавства продовжувалася. На початку серпня 2021 року набрали чинності закони щодо реформи ВРП⁴ та перезапуску конкурсу до ВККС⁵, які виконували взяті Україною ще у 2020 році зобов'язання перед Міжнародним валютним фондом та ЄС. Закони передбачили залучення з правом вирішального голосу міжнародних експертів до процедур добору членів ВРП та ВККС, а також проведення одноразової перевірки доброчесності діючих членів ВРП з можливістю їх подальшого звільнення.

У жовтні 2021 року ВРУ прийняла закон, яким привела у відповідність до Конституції порядок обрання керівника та правовий статус НАБУ⁶. Бюро стало органом виконавчої влади, з чітко визначеними гарантіями незалежності від Уряду. Вдосконалено порядок обрання директора НАБУ, якого тепер призначає Уряд (а не Президент, як раніше) з-поміж кандидатів рекомендованих за результатами прозорого конкурсу, який проводиться окремою конкурсною комісією, до складу якої з правом вирішального голосу входять міжнародні експерти.

Одним з ключових досягнень у сфері антикорупційного законодавства є затвердження Парламентом у червні 2022 року Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки⁷, проєкт якої був високо оцінений Європейським парламентом.

Практичне впровадження антикорупційної реформи є переважно просунутим.

ДБР – державний правоохоронний орган, який почав працювати у 2018 році, перебравши на себе підслідність справ від органів прокуратури. Перше керівництво бюро було призначене за результатами достатньо непрозорого конкурсу. Після звільнення в 2019 році керівника ДБР, новий був призначений лише через два роки за результатами конкурсу, який також супроводжувався скандалами⁸, а, власне, призначення керівника Бюро Президентом було здійснене всупереч Конституції України⁹.

Бюро економічної безпеки – центральний орган виконавчої влади, покликаний протидіяти правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави. Перший керівник цього органу призначений в серпні 2021 року, а 24 листопада того ж року Уряд своїм розпорядженням дозволив Бюро розпочати роботу. Якісного оновлення не відбулося, оскільки більшість працівників нового органу складають колишні працівники податкової міліції, на заміну якій Бюро, власне, і було створено. Це призвело до того, що менше, як за рік діяльності, від політичної влади вже лунають заяви про необхідність перезавантаження діяльності цього органу¹⁰, а через скандали з кадровими призначеннями, Рада громадського контролю при Бюро в липні 2022 року навіть призупинила участь своїх представників у кадрових комісіях.

НАЗК – центральний орган, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. Після законодавчих змін 2019 року, коли Агентство стало єдиноначальним органом, а його керівника відібрали за участю міжнародних експертів, ефективність діяльності істотно виросла. Наразі НАЗК займається розробкою Державної антикорупційної програми, яка

3) О. Щербан Антиреформа СБУ: як парламент пропонує змінити контрозвідку та чим це небезпечно // <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/05/24/7139938/>

4) Закон України від 14 липня 2021 року №1635-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1635-20#Text>

5) Закон України від 13 липня 2021 року №1629-ІХ «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-20#Text>

6) Закон України від 19 жовтня 2021 року №1810-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення статусу Національного антикорупційного бюро України у відповідність з вимогами Конституції України» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-20#Text>

7) Закон України від 20 червня 2022 року №2322-ІХ «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

8) Д. Мокрик Керівник ДБР подав на конкурс презентацію, ймовірно створену його підлеглою // <https://bihus.info/kerivnyk-dbr-po-dav-na-konkurs-prezentacziyu-jmovirno-stvorenu-jogo-pidlegloyu/>; С. Андрушко Під дахом ОП. Як у Зеленського обирали голову ДБР, яке розслідує справи Порошенка, Трухіна, Гогілашвілі та «Вагнергейт» // <https://www.radiosvoboda.org/a/skhemy-dbr-konkurs-ofis-prezyden-ta/31674347.html>

9) Президент призначив директора ДБР всупереч Конституції // <https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevnyj-analiz-4-10-sichnya-2022-roku/>

10) А. Жарикова У Раді хочуть перезавантажити Бюро економічної безпеки // <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/21/692908/>

повинна визначити порядок реалізації заходів, передбачених в антикорупційній стратегії.

НАБУ – це орган досудового розслідування, який з 2015 року займається справами високопосадової корупції. Незважаючи на регулярні спроби усунути в політичний спосіб з посади директора НАБУ А.Ситника, йому все ж таки вдалося залишитися на посаді до закінчення строку повноважень (квітень 2022 року). Конкурс з обрання нового керівника Бюро поки далекий від завершення, але вже з його початку супроводжувався проблемами. Після створення в лютому 2022 року конкурсної комісії, Уряд безпідставно намагався заблокувати участь у ній одного з міжнародних експертів, який паралельно брав участь у конкурсній комісії з обрання керівника САП. Лише в липні вказана дискримінаційна норма була скасована, що створило передумови для початку роботи конкурсної комісії, перше засідання якої відбулося 22 серпня 2022 року.

Процесуальне керівництво за розслідуваннями, які проводяться детективами НАБУ, здійснюють прокурори САП. Перший керівник цього органу добровільно пішов у відставку наприкінці серпня 2020 року. Конкурс з обрання нового керівника тривав півтора роки, з яких понад шість місяців комісія не могла прийняти формальне рішення про затвердження результатів конкурсу через саботаж окремих членів, які були призначені політичною владою. Були спроби заблокувати конкурс і через судові рішення¹¹. Врешті в липні 2022 року після неодноразових закликів міжнародних партнерів¹² та представників громадянського суспільства, комісія оголосила переможця конкурсу, який і був призначений Генеральним прокурором на посаду.

Агентство з розшуку та менеджменту активів – це орган, який з 2016 року забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення, розшуку та управління активами кримінального походження. Після відсторонення та звільнення наприкінці 2019 року керівника цього органу, нового до сих пір не призначено, а восени 2022 року конкурс на цю посаду фактично було

переоголошено¹³.

Попри війну триває активна робота над реформою органів суддівського врядування (ВРП, ВККС). ВРП – це один з ключових органів у системі правосуддя, який вирішує питання призначення, переведення, притягнення до відповідальності та звільнення суддів, більшість в якому мають становити судді. Відсутність ефективних механізмів відбору кандидатів на посади членів цього органу призвела до критичних проблем з доброчесністю ВРП, яка не тільки не стала агентом змін у правосудді, але й виявила високий ступінь толерантності до недоброчесної та корумпованої поведінки суддів. Проблема набула такого масштабу, що Україна навіть визнала її в своїх зобов'язаннях перед Міжнародним валютним фондом та ЄС, а Венеційська комісія в одному зі своїх висновків наголосила, що: «судова реформа, яка омине функціонування ВРП та питання доброчесності її членів, приречена на провал»¹⁴.

Вирішити цю проблему покликаний прийнятий влітку 2021 року закон, який передбачив створення Етичної ради, до складу якої на перехідний період мають увійти три представники від Ради суддів та три міжнародних експерти (з правом вирішального голосу). Етична рада повинна була перевірити доброчесність діючих членів (з можливістю рекомендувати їх звільнення за результатами перевірки) та проводити попередній відбір за критерієм доброчесності кандидатів до складу ВРП.

Попри спротив з боку суб'єктів із системи правосуддя Етична рада розпочала свою роботу в листопаді 2021 року з перевірки кандидатів, які подалися на вже оголошені конкурси до ВРП. Діючі ж на той момент члени ВРП всіляко намагалися уникнути перевірки Етичною радою і коли це не вдалося, 12 членів звільнилися за власним бажанням. Внаслідок цього на момент повномасштабного вторгнення до складу ВРП входило всього п'ять членів, що унеможливило прийняття будь-яких рішень. Після невеликої перерви Етична рада відновила свою роботу наприкінці квітня 2022 року, розпочавши з перевірки доброчесності членів ВРП, які

11) О.Щербан ОАСК підірвав конкурс на керівника САП неіснуючою нормою закону: аналіз скандального рішення // <https://www.liga.net/ua/politics/opinion/oask-sorval-konkurs-na-glavu-sap-nesuschestvuyushey-nor-moy-zakona-analiz-pozornogo-resheniya>

12) Завершення призначення нового керівника САП навіть було визначено однією з рекомендацій, наданих Європейською комісією, при отриманні Україною статусу кандидата в члени ЄС

13) К.Риженко, П.Демчук Обрання нового голови АРМА: який статус дворічного конкурсу? // <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/obran-ya-golovi-arma-yakiy-status-dvorichnogo-konkursu.html>

14) Urgent joint opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law № 1029/2021, May 2021 // [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2021\)004-e&fbclid=IwAR-3rW1yoHAfuoQmahNh6WfoAZ1g-nqKTfZv4H6Sx6wFy_Kig7K-_Tv3slbU](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2021)004-e&fbclid=IwAR-3rW1yoHAfuoQmahNh6WfoAZ1g-nqKTfZv4H6Sx6wFy_Kig7K-_Tv3slbU)

залишалися на посадах. За результатами перевірки один член був звільнений.

У подальшому Етична рада продовжила відбір кандидатів на вакантні посади членів ВРП. На кінець літа цього року за її участі обрано три нових члена ВРП та триває робота над заповненням решти вакантних посад.

Наразі одна з ключових проблем у діяльності Етичної ради – це припинення на час воєнного стану онлайн-трансляцій співбесід з кандидатами до ВРП, що не дозволяє встановити чи змогли кандидати спростувати сумніви, які виникли щодо їхньої доброчесності. Громадськість навіть зверталася з публічною заявою щодо забезпечення гласності процедури добору, однак це не дало результатів¹⁵.

Крім того, закон про реформу ВРП передбачив створення у складі Ради служби дисциплінарних інспекторів, які мають перебрати на себе функції членів ВРП-доповідачів у дисциплінарних справах. Через неповноважність ВРП, робота зі створення цієї служби ще не почалася, внаслідок чого вже понад рік дисциплінарні провадження щодо суддів не розглядаються.

Вдалося перезапустити конкурс до ВККС, повноважний склад якої відсутній ще з листопада 2019 року. ВККС – це орган, відповідальний за добір нових та оцінювання діючих суддів. Попередній механізм формування не містив запобіжників від потрапляння до складу комісії недоброчесних чи потенційно залежних осіб, що в результаті призвело як до провалу кваліфікаційного оцінювання суддів, так і до потрапляння на найвищі посади у судовій системі осіб у доброчесності яких були обґрунтовані сумніви¹⁶. За новою процедурою конкурс до ВККС проводить спеціально створена конкурсна комісія, до складу якої на тимчасовій основі з правом вирішального голосу увійшли міжнародні експерти. Конкурс стартував на початку лютого 2022 року, проте через початок повномасштабної війни був тимчасово призупинений і відновився лише в середині липня 2022 року.

Трьохрічна відсутність повноважного складу ВККС зумовила призупинення процедур кваліфікаційного оцінювання та добору нових суддів, а також формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності, конкурс до якого зупинився на середині.

У серпні-вересні 2021 року були сформовані повноважні склади ради та дисциплінарного органу прокурорів, що є позитивним кроком у сфері розбудови прокуратури європейського зразка, оскільки зупинення діяльності цих органів було предметом критики Ради Європи. Водночас, як зазначають експерти, залишається ряд чинників, які суттєво обмежують ефективність цих органів¹⁷. Поки не відбулося повноцінного кадрового перезавантаження органів прокуратури та зберігається суто політичний спосіб призначення та зміщення Генерального прокурора¹⁸, що негативно впливає на незалежність органів прокуратури.

Решта проектів в межах реформи системи правосуддя через початок активних бойових дій практично не реалізовувалися, а основна увага держави була зосереджена на забезпеченні безперебійної роботи судів та розслідуванні воєнних злочинів.

Перші роки після ратифікації Угоди з ЄС відзначилися напрацюванням та прийняттям прогресивних законів для розбудови та укріплення органів правопорядку, системи антикорупційних органів і зміцнення судової влади. Проте реалізація цих законів на практиці зіткнулася як з браком політичної волі на впровадження кардинальних змін, так і з сильною протидією зі сторони корумпованої системи, яка мала бути реформована та бажанням влади зберегти контроль за новоствореними незалежними інституціями. У звітний період до цих проблем додалося ще й повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, в умовах якого проведення комплексних реформ практично неможливе, а зусилля держави та суспільства спрямовані насамперед на відсіч збройній агресії.

15) Довіра до результатів судової реформи неможлива, коли відсутня прозорість // <https://pravo.org.ua/dovira-do-rezultativ-sudovoyi-reformy-nemozhlyva-koly-vidsutnya-prozorist/>

16) Новообрані судді Верховного Суду склали присягу // <https://grd.gov.ua/news/novoobrani-suddi-verkhovnoho-sudu-sklaly-prysyahu/>

17) Самоврядний та дисциплінарний органи прокурорів відновлюють роботу // <https://pravo.org.ua/analytical-materials/shhotyzhnevyy-analiz-28-veresnya-4-zhovtnya-2021-roku/#link4>

18) Наразі Генеральним прокурором є колишній народний депутат з президентської фракції А.Костін, який замінив на цій посаді І.Венедіктову, яка також належала до політичної сили Президента

Протидія дискримінації і гарантії захисту прав людини (вкл. захист персональних даних)

У проміжку з липня 2021 року до кінця 2022 року було ухвалено кілька законів і підзаконних актів, спрямованих на гармонізацію українського законодавства із законодавством ЄС у сфері захисту прав людини, протидії дискримінації, запобігання катуванню, обліку постраждалих внаслідок агресії Росії.

Одним з найпомітніших досягнень року стала ратифікація Верховною Радою Стамбульської конвенції, спрямованої на протидію домашньому насильству. Також протягом моніторингового періоду було ухвалено закон «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України», який передбачає створення Єдиного реєстру таких осіб, тривало вдосконалення нормативно-правової бази системи Custody Records, спрямованої на протидію катуванню та жорсткому поводженню, нормативно-правової бази системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Триває робота владних структур та громадянського суспільства над проблематикою приведення терміну «катування» у відповідність із міжнародними стандартами.

Певний поточний прогрес, який однак недостатній, щоб змінити оцінку ступеня виконання зобов'язання, спостерігається за зобов'язаннями, пов'язаними зі сферою захисту персональних даних та протидії дискримінації.

За час моніторингового періоду розпочалася або продовжилася імплементація ухвалених раніше законодавчих актів. Деякі із запроваджених раніше норм продемонстрували сталість на тлі кризової ситуації, зокрема, система обліку ВПО, яка продовжила функціонувати під час стрибкового збільшення кількості ВПО майже втричі, й адаптуватися до нових умов (наприклад, категоризація соціальної допомоги залежно від ситуації конкретної внутрішньо переміщеної особи).

Також у 2021 році розпочалися імплементація нової Національної стратегії у сфері прав людини та плану заходів з її виконання на 2021-2023 роки, інтеграція України до діяльності групи Помпиду,

офіційного членства в якій Україна набула з 1 січня 2022 року, продовжилася імплементація норм, пов'язаних з протидією домашньому насильству, а ратифікація Стамбульської конвенції відкрила шлях до більш послідовної боротьби з цим явищем.

Наприкінці 2022 року було прийнято Закон України «Про національні меншини (спільноти) України» від 13 грудня 2022 року № 2827-IX. Він вступає у дію з 01.07.2023.

Зони ризику

Інші зобов'язання перебувають у зоні ризику через практично нульові темпи виконання протягом останніх кількох років або суттєві розбіжності наявних відповідних політик зі змістом цих зобов'язань.

Закон про статус кримськотатарського народу – станом на 2022 рік відбувається робота над законопроектом за участі представників органів влади, кримськотатарського народу та експертів і вчених. Потребує пильного моніторингу.

Приведення декомунізаційного законодавства у відповідність з рекомендаціями Венеціанської комісії – жодних змін за останні три роки.

Посилення інституційної спроможності омбудсмена – не виконано такі завдання, як поширити імунітет на співробітників Секретаріату, посилити соціальні гарантії для Омбудсмена, зобов'язати уряд вносити без змін пропозиції Омбудсмена щодо бюджету Секретаріату до проєкту бюджету.

Запровадження адміністративної процедури встановлення фактів народження та смерті на окупованих територіях – попри те, що судова процедура встановлення фактів народження та смерті на тимчасово окупованих територіях завдяки змінам у законодавстві еволюціонувала в бік спрощення і більшої доступності, вона все ще не є задекларованою владою адміністративною процедурою. Встановлення фактів народження та смерті досі так само вимагає звернення до суду, що підвищує поріг доступу для користувачів та перенавантажує судову систему.

Міграція, управління кордонами та рух осіб

У межах виконання завдань за напрямком міграція, притулок та управління кордонами відсутнього прогресу набув процес реалізації політики реадмісії. Укладання операційних протоколів та високі оцінки міжнародних партнерів щодо виконання реадмісійних зобов'язань спонукала змінити оцінку «раннє виконання» на «просунуто» фази імплементації.

Найменших змін зазнали напрямки, пов'язані з розвитком інфраструктури та забезпечення гідних умов біженцям і нелегальним мігрантам. Ключовими причинами стагнації, на які вказують посадовці, є недостатність ресурсів, як фінансових, так і організаційних, для просування даного завдання. Тимчасова окупація та повномасштабне вторгнення РФ на територію України також вплинуло на фіналізацію робіт з будівництва і відкриття пунктів для іноземців, осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні.

Щодо відсутності прогресу в забезпеченні гідних умов для біженців.

План заходів Стратегії державної міграційної політики містить обмежений набір інтеграційних завдань. Станом на осінь 2021 року Україна розробляла проекти нового Плану заходів до Стратегії міграційної політики та Плану заходів з інтеграції біженців. Однак серед виконавців даного плану заходів немає деяких органів влади, що на практиці залучені до процесу. Зокрема, Мінсоцполітики, Міносвіти та науки. Потенціал місцевих органів влади у процесах інтеграції не використовується. Місцеві та регіональні органи влади мають слабе уявлення про іноземців як мешканців свого регіону або громади. Єдиним винятком є студенти, присутність яких помітна для місцевої влади, але робота з якими переважно зосереджується в університетах чи МОН. Місцеві органи влади переважно не мають виробленої політики, чітко й експліцитно спрямованої на інтеграцію іноземців, як і профільних підрозділів у своїй структурі. Багато активностей з інтеграції біженців впроваджує УВКБ ООН в Україні та організації-партнери через міжнародні проекти. Нерідко органи влади виступають партнерами в таких проектах, але не ключовими виконавцями.

Декілька завдань, зокрема щодо запровадження спільного контролю, ознаменувались активізацією переговорного процесу на двосторонньому рівні. Зокрема, між Україною та Польщею з травня 2022 року триває активна переговорна фаза. Втім, результату поки що не досягнуто, відповідно підвищення рівня прогресу не зафіксовано.

Війна РФ проти України безпосереднім чином вплинула на управління кордонами та міграцією. Існує потреба в оновленні та коригуванні завдань і заходів Стратегії з державної міграційної політики до 2025 року.

5-го грудня 2022 року ЄК оприлюднила 5-й постлібералізаційний звіт з дотриманням Україною критеріїв безвізової країни у відносинах з ЄС. Попри суттєві зміни у русі осіб після початку повномасштабної війни Росії проти України ЄК залишила всі критерії без змін. Рекомендації звіту стосуються посилення роботи у сфері юстиції, безпеки та свободи, зокрема завершення судової та антикорупційної реформ.

Розвиток інфраструктури для забезпечення біженцям гідних умов перебування

Згідно з вимогами законодавства затверджено типову структуру Центру соціальної інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, ДМС; затверджено та введено в дію структуру ДУ «Центр соціальної інтеграції у м. Одесі» та призначено (15.02.2022) директора вказаної установи.

Наразі відповідно до наказу ДМС від 30.03.2022 № 61 з 01.04.2022 до припинення чи скасування воєнного стану оголошено простій для працівників ДУ «Центр соціальної інтеграції у м. Одесі».

Доповнення не впливають на прогрес завдання.

Розвиток інфраструктури для прийому та утримання іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні

Упродовж 10 місяців 2022 року у Волинському, Чернігівському та Миколаївському ПТПІ утримувалося 551 особа.

Станом на 29.11.2022 в ПТПП перебуває 58 осіб, зокрема у Волинському ПТПП – 37 осіб, Миколаївському ПТПП – 21 особа.

Доповнення не впливають на прогрес завдання.

Співробітництво щодо реадмісії осіб з державами походження (транзиту) нелегальних мігрантів

Станом на листопад 2022 року сторонами на різних стадіях ведеться узгодження текстів проєктів Імплементативних протоколів до Угоди з ЄС між Урядом України та Урядами таких країн ЄС: Мальти, Греції, Словенії, Хорватії, Болгарії, Кіпру, Португалії, Франції, Італії, Словаччини, Німеччини та Швеції.

На завершальній стадії знаходиться підготовка до підписання Імплементативних протоколів з Румунією, Латвією, Угорщиною та Іспанією, тексти яких схвалено Урядом України та уповноважено Голову ДМС на їх підписання.

18 листопада 2021 року в форматі відеоконференції відбулося чергове Чотирнадцяте засідання Спільного комітету з питань реадмісії «Україна – ЄС», що проводиться відповідно до статті 15 Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб.

За результатами засідання було зазначено, що виконання Угоди українською стороною залишається на високому рівні.

Представники європейських країн вказали на належний рівень взаємодії з Україною у сфері реадмісії навіть з урахуванням ситуації, що склалася із розповсюдженням пандемії COVID-19.

Належне виконання Україною цієї угоди також підтверджується в Четвертому звіті Європейської Комісії Європейському Парламенту та Раді щодо механізму призупинення безвізового режиму від 4 серпня 2021 року.

Поширення практики спільного контролю на кордонах України з державами-членами ЄС

У травні 2022 року Президенти України та Польщі погодили укласти нову Угоду про спільний митно-прикордонний контроль на всіх пунктах пропуску через українсько-польський кордон.

У листопаді 2022 року Делегації України і Польщі обговорили проєкт міжурядової Угоди про спільний контроль осіб, транспортних засобів і товарів у спільних пунктах пропуску – перший раунд переговорів розпочався у Варшаві.

Створення та реалізація Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року

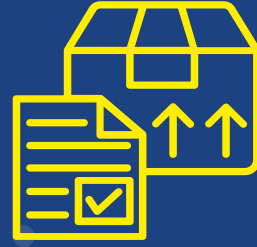
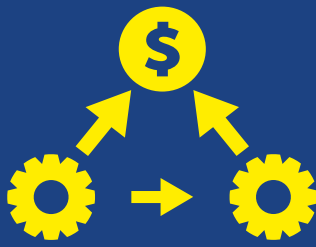
Проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів на 2022-2025 рік щодо реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» (далі – проєкт розпорядження) був погоджений з усіма зацікавленими органами виконавчої влади та надісланий до Міністерства внутрішніх справ.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану, згаданий проєкт листом МВС від 28.04.2022 № 10652/1/36-2022 було повернуто ДМС для доопрацювання та коригування фінансово-економічних розрахунків.

Слід зазначити, що Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року визначала розвиток міграційних процесів у мирний час. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України міграційна ситуація кардинально змінилась. В умовах воєнного стану Україна зіштовхнулася з новими викликами, які змінили вектори розвитку міграційних процесів в Україні.

Рух осіб

5-го грудня 2022 року ЄК оприлюднила 5-й постлібералізаційний звіт з дотриманням Україною критеріїв безвізової країни у відносинах з ЄС. Попри суттєві зміни у русі осіб після початку повномасштабної війни Росії проти України, ЄК залишила всі критерії без змін. Рекомендації звіту стосуються посилення роботи у сфері юстиції, безпеки та свободи, зокрема завершення судової та антикорупційної реформ.

РОЗДІЛ ІV.

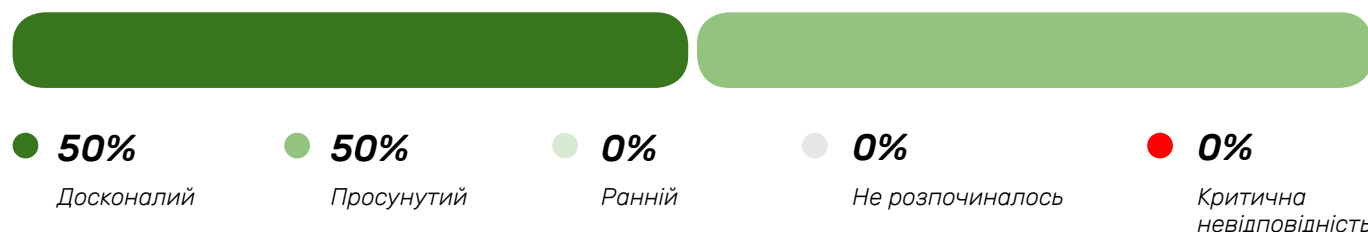
Торгівля і питання,
пов'язані з торгівлею

Технічні бар'єри в торгівлі

Леонід Віткін

Прогрес у секторі

Протягом другої половини 2021 року та першої половини 2022 року (2021-2022 роках) в Україні продовжувався процес реформування системи технічного регулювання паралельно з започаткованим наприкінці 2020 року процесом попереднього оцінювання української інфраструктури якості європейськими експертами з метою укладання Угоди АСАА. У зазначений період приймалися національні, міжнародні та європейські стандарти, нові редакції технічних регламентів та вносилися зміни до діючих на основі європейських директив, підвищувалася інституційна спроможність та покращувалася практика діяльності українських органів системи технічного регулювання. Урядом було прийнято план заходів, спрямованих на подальше удосконалення вітчизняної системи технічного регулювання на період до 2025 року.

Статус кандидата в члени ЄС вимагатиме не тільки прискореного виконання Україною усіх зобов'язань, що містяться в Угоді про асоціацію, але й, ймовірно, розроблення та виконання національної програми прийняття та імплементації усього законодавства ЄС, у тому числі у сфері технічного регулювання, для набуття повноправного членства України у Європейському Союзі.

Співробітництво з ЄС (акредитація НААУ) та національна інфраструктура якості

У 2021 році започатковано дворічний проєкт TWINNING європейської технічної допомоги щодо посилення інституційної спроможності Мінекономіки України у галузі інфраструктури якості. Продовжується робота проєкту німецької технічної допомоги щодо застосування та імплементації Угоди про Асоціацію між ЄС та Україною у сфері торгівлі (GIZ). У стадії підготовки та започаткування 4 проєкти: британський проєкт щодо підтримки української національної інфраструктури якості в підготовці АСАА (BSI за підтримки GIZ); німецький проєкт щодо визначення ланцюгів створення вартості в країнах Східного партнерства (PTB за підтримки GIZ) та два європейські проєкти TAIEХ щодо оцінювання системи ринкового нагляду України та діяльності органів з оцінки відповідності України в рамках попередньої оціночної місії ЄС щодо готовності до укладання Угоди АСАА.

У 2021-2022 роках було продовжено роботу щодо приведення прийнятих законодавчих і

нормативно-правових актів у сфері технічного регулювання до європейських норм і практики. Українська сторона отримала перші висновки та рекомендації започаткованої місії європейських експертів щодо попереднього оцінювання готовності України до підписання Угоди АСАА. У цілому оцінка українських систем стандартизації, метрології та акредитації була позитивною. Окремі зауваження стосувалися використання термінології, необхідності максимального наближення до європейських актів законодавства, збільшення кількості звірень національних еталонів з кращими еталонами інших країн (збільшення смс-рядків у базі даних Міжнародного бюро мір та ваг (МБМВ)). Українська сторона у звітному періоді працювала над усуненням недоліків.

Внаслідок вжитих Україною заходів Європейська кооперація акредитації (EA) з жовтня 2021 року відновила призупинене визнання на європейському рівні акредитації органів сертифікації продукції та інспекційних органів Національним агентством акредитації України (НААУ), що вочевидь сприятиме укладанню Угоди АСАА.

У сфері стандартизації активізувався процес гармонізації вітчизняних стандартів з європейськими і міжнародними, зокрема здійснювалося оновлення переліків стандартів для цілей технічних регламентів. Відповідно до європейських аналогів та існуючої практики було оновлено частину технічних регламентів і створено відповідні експертні групи з числа призначених органів оцінки відповідності для окремих технічних регламентів.

У сфері метрології продовжувалося виконання Програми розвитку еталонної бази (83 національні еталони) та до 313 збільшилася кількість смс-рядків у базі даних МБМВ. Не вдалося оптимізувати мережу українських наукових метрологічних центрів відповідно до рекомендацій документу D1 Міжнародної організації законодавчої метрології.

У сфері ринкового нагляду було розпочато проведення порівняльного аналізу українського законодавства та положень Регламенту ЄС № 2019/1020. Водночас слід зазначити, що частина органів вітчизняної системи технічного регулювання, які знаходилися у зоні бойових дій, постраждали від російської агресії, зокрема було пошкоджено приміщення, виведено з ладу

частину випробувального та метрологічного обладнання, втрачено частину персоналу. Тому для відновлення довоєнного потенціалу у галузі технічного регулювання та подальшого розвитку української інфраструктури якості, можливо, потребуватиметься окрема європейська технічна допомога у вигляді нових проєктів.

Україна в 2021-2022 роках на регулярній основі продовжувала інформувати європейську сторону про хід реформування системи технічного регулювання під час проведення спільних заходів і зустрічей різного рівня, зокрема в межах органів Асоціації Україна - ЄС та експертних робочих груп. Водночас для підвищення ефективності та прозорості вітчизняної інфраструктури якості Урядом прийнято Розпорядження № 1145 від 22.09.2021 про затвердження плану заходів щодо розвитку системи технічного регулювання на період до 2025 року.

Протягом 2021-2022 років українські фахівці брали участь у роботі окремих підрозділів міжнародних та європейських організацій, зокрема у 81 технічному комітеті (ТК) ISO, 28 ТК IEC, 27 ТК CEN/CENELEC. З другої половини 2021 року Україна, набувши з квітня 2021 року повноправного членства у Міжнародній організації законодавчої метрології (OIML), розпочала роботу у цій організації відповідно до нового статусу.

Національні стандарти

Протягом 2021-2022 років Національний орган стандартизації України (НОС) продовжував гармонізацію національної нормативної бази з міжнародними та європейськими стандартами. Наразі фонд стандартів налічує 25757 документів, з яких 9960 (39%) – європейські стандарти, 8713 (34%) – міжнародні, тобто загальний рівень гармонізації підвищився і склав 72,5%.

Програмою стандартизації у 2021 році було передбачено 2487 тем з розроблення національних стандартів, з яких 2012 міжнародних та європейських. На 2022 рік програмою стандартизації передбачено 2715 завдань щодо розробки проєктів національних стандартів, у тому числі 1767 стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими. Для порівняння: у 2020 році було прийнято лише 664 стандарти, з яких 484 стандарти, гармонізовані з міжнародними та європейськими при плані 1000 стандартів.

На регулярній основі оновлювалися переліки стандартів, які надають презумпцію відповідності вимогам технічних регламентів, аналогам європейських директив. Так, було затверджено оновлені переліки національних стандартів, що ідентичні гармонізованим європейським стандартам, для цілей застосування технічних регламентів першого пріоритету для укладання Угоди АСАА, зокрема до технічного регламенту щодо безпеки машин (Директива 2006/42/ЄС) – 778 стандартів, до технічного регламенту щодо електромагнітної сумісності (Директива 2014/30/ЄС) – 136 стандартів, до технічного регламенту щодо електричного низьковольтного обладнання (Директива 2014/35/ЄС) – 607 стандартів. Тобто, у 2021-2022 роках спостерігається тенденція певного збільшення темпів гармонізації нормативної бази з міжнародними та європейськими стандартами. Планом заходів щодо розвитку системи технічного регулювання на період до 2025 року передбачається щорічне прийняття 2000 національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими аналогами. У зазначений період не вдалося оновити діючі версії сімох основоположних стандартів системи стандартизації. Заплановано їх оновлення до кінця 2022 року.

Горизонтальне (рамкове) законодавство

Протягом 2021-2022 років горизонтальне законодавство України у сфері технічного регулювання не зазнало змін. За оцінками європейських експертів в процесі попереднього оцінювання української інфраструктури якості, здійсненого протягом 2021-2022 років, горизонтальне законодавство в цілому відповідає міжнародним та європейським нормам, однак за результатами може виникнути потреба внесення певних змін, наприклад, термінологічних до законодавства у сфері стандартизації, оцінки відповідності, метрології. Вбачається також доцільним оновлення законодавства України у сфері ринкового нагляду у зв'язку з набуттям чинності у липні 2021 року європейського регламенту (ЄС) № 2019/1020 про ринковий нагляд відповідності продукції. Внесення подібних змін, зокрема передбачено у прийнятому Кабінетом Міністрів України важливому стратегічному документі, а саме Розпорядженні від 22 вересня 2021 року № 1145 «Про затвердження плану заходів щодо розвитку системи технічного

регулювання на період до 2025 року», який визначає 37 комплексних заходів для приведення системи технічного регулювання у відповідність з європейським законодавством і практикою у сфері стандартизації, оцінки відповідності, акредитації, метрології та державного ринкового нагляду. Можливо, в зв'язку із набуттям Україною статусу кандидата на членство в ЄС, зазначений план потребуватиме доповнення та уточнення. Натомість з урахуванням розпочатої агресії РФ проти України проводилися роботи щодо реалізації окремих норм базового законодавства шляхом прийняття і внесення змін до відповідних нормативно-правових актів в умовах воєнного стану. Так, у сфері метрології була прийнята постанова КМУ від 5 квітня 2022 року № 412 «Деякі питання повірки законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки в умовах воєнного стану», яка передбачає чинність позитивних результатів повірки засобів вимірювальної техніки, строк дії яких закінчився у період воєнного стану на цей час та протягом трьох місяців після його скасування. У сфері державного ринкового нагляду прийнята Постанова Уряду від 13 березня 2022 року № 303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану», якою, зокрема передбачена можливість проведення лише позапланових заходів нагляду за умови наявності загрози, що має значний негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави з метою виконання міжнародних зобов'язань України.

Вертикальне (секторальне) законодавство

Наразі перелік технічних регламентів України включає 102 нормативно-правові акти, з яких 94 акти набули чинності. 87 регламентів розроблено на основі європейських директив і регламентів.

З 27 актів законодавства ЄС, передбачених Додатком III Угоди про асоціацію, було прийнято 25. Як і в попередній оглядовий період і досі залишаються не виконаними 2 завдання щодо розроблення регламентів на основі директиви про високошвидкісні залізничні дороги (відповідальне Мінінфраструктури) та директиви про упаковку та відходи упаковки (відповідальне – Міндовкілля). Протягом 2021-2022 років оновлювалася частина технічних регламентів відповідно до змін в

європейському секторальному законодавстві. У 2021-2022 роках Урядом прийнято 16 постанов щодо затвердження нових та внесення змін до 34 діючих технічних регламентів, зокрема безпеки іграшок, електромагнітної сумісності, засобів виміральної техніки, обмеження небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні, обладнання, що працює під тиском, простих посудин високого тиску, які включені до Додатку III Угоди про асоціацію. Водночас потребують прийняття нові версії низки технічних регламентів із зазначеного Додатку, а саме: регламентів щодо медичних виробів, регламентів щодо екодизайну, водогрійних котлів, регламентів енергетичного маркування. Крім того, було створено 2 секторальних групи призначених органів з безпеки машин та електромагнітної сумісності. Продовжувалася оптимізація структури призначених органів оцінки відповідності у секторах першого пріоритету для укладання Угоди АСАА. Так, за технічним регламентом щодо безпеки машин здійснюють діяльність 18 органів державної та приватної форми власності, а за технічним регламентом щодо електромагнітної сумісності здійснює діяльність 31 орган державної та приватної форми власності.

АСАА

Саміт Україна-ЄС, який проходив 12 жовтня 2021 року в Брюсселі, засвідчив прагнення України спільно з ЄС рухатися шляхом здійснення практичних євроінтеграційних кроків для входження в ЄС. 22-23 листопада 2021 року у Брюсселі відбулося шосте засідання Комітету асоціації Україна – ЄС в торговельному складі, на якому було визначено подальші кроки з метою укладання Угоди АСАА. 23 червня 2022 року Саміт ЄС одноголосним рішенням надав Україні статус кандидата на вступ до ЄС.

За інформацією Мінекономіки України з жовтня 2020 року розпочато проведення попередньої оціночної місії ЄС щодо готовності інфраструктури якості України до укладення Угоди АСАА. На середину 2022 року в межах попередньої оціночної місії ЄС проведено оцінювання: стану адаптації горизонтального та вертикального законодавства інфраструктури якості України до актів законодавства ЄС з позитивною оцінкою європейських експертів щодо високого ступеня адаптації законодавства України до законодавства ЄС (понад 85%); системи стандартизації з

позитивною оцінкою щодо імплементації Україною європейського досвіду у сфері стандартизації та ефективності впровадження європейської системи стандартизації на національному рівні; системи метрології України. Українською стороною опрацьовуються рекомендації європейських експертів, надані за результатами оцінювання стану відповідності законодавства України до законодавства ЄС, та забезпечується їх урахування.

Українська сторона підтримує постійні комунікації з Європейською стороною щодо попередньої оціночної місії ЄС, зокрема щодо оцінювання системи акредитації, ринкового нагляду та діяльності органів з оцінки відповідності України, яке планується провести протягом другої половини 2022 року.

Наразі 25-26 жовтня 2022 року пройшло сьоме засідання Комітету асоціації Україна – ЄС в торговельному складі, на якому було визначено наступні кроки з метою укладання Угоди АСАА, які включатимуть: врахування Українською стороною рекомендацій, наданих європейськими експертами за результатами проведення попередньої оціночної місії ЄС; досягнення домовленості щодо початку роботи офіційної оціночної місії ЄС та започаткування переговорів з метою укладення Угоди АСАА; отримання інформації щодо можливої дати отримання Мандату на проведення переговорів щодо укладення Угоди АСАА; опрацювання питання щодо розширення Угоди АСАА на наступні пріоритетні сектори промислової продукції згідно з Додатком III до Угоди про асоціацію.

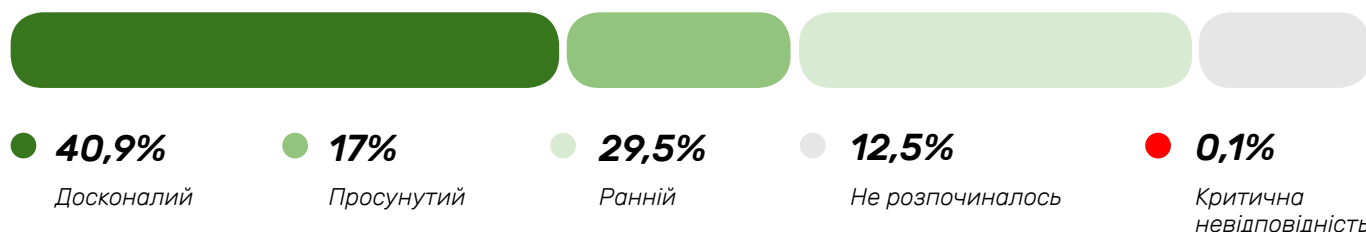
Протягом 2021–2022 років Україна продовжила процес поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС. Більшість зобов'язань і завдань у сфері технічного регулювання, передбачених Угодою про асоціацію та Додатком III до неї, виконувалися. Рівень виконання зобов'язань і завдань, як в частині апроксимації, так і імплементації, наразі залишається досконалим. Продовжувалося попереднє оцінювання української інфраструктури якості з метою укладання Угоди АСАА. Найближчим часом європейські експерти мають провести оцінювання системи акредитації, системи державного ринкового нагляду та діяльності органів оцінки відповідності.

Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)

Ірина Пташник

Прогрес у секторі

За звітний період 01/06/2021-01/10/2022 в сфері правового регулювання санітарних та фітосанітарних заходів відбулись наступні зміни.

На рівні законів України врегульовано:

1. Питання виробництва та обігу дитячого харчування – шляхом прийняття Закону України від 21.10.2021 №1822-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства України у сфері забезпечення дитячим харчуванням у відповідність з вимогами законодавства Європейського Союзу», який має привести законодавство України у сфері виробництва та обігу дитячого харчування до вимог законодавства ЄС, а саме, у відповідність до Регламенту № 609/2013 та Регламенту № 2016/127. Прийнятими змінами у повну відповідність із законодавством ЄС приводиться перелік інгредієнтів, які заборонено використовувати у виробництві дитячого харчування. Закон скасовує вимогу щодо складання «декларацій відповідності» та дотримання «технічних регламентів», оскільки в ЄС такі норми стосуються виключно нехарчової продукції.

2. питання вимог та особливостей використання матеріалів та предметів, які контактують з харчовими продуктами – через прийняття Закону України «Про матеріали і предмети, що контактують з харчовими продуктами» № 2718-ІХ від 03.11.2022. Прийнятим Законом врегульовано:

- вимоги до матеріалів і предметів, що контактують з харчовими продуктами; порядок державної реєстрації речовин та процесів, які використовуються у виробництві таких матеріалів і предметів;
- особливості маркування, декларування відповідності та забезпечення вимогам простежуваності матеріалів і предметів, що контактують з харчовими продуктами;
- вимоги щодо належної виробничої практики тощо з урахуванням відповідних положень актів ЄС, зокрема: Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 1935/2004 від 27.10.2004 щодо матеріалів та виробів, що контактують з харчовими продуктами, яким скасовуються

Директиви 80/590/ЄЕС та 89/109/ЄЕС; Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 282/2008 від 17.11.2008 щодо переробленої пластмаси та виробів, призначених для контакту з харчовими продуктами.

На рівні підзаконних нормативно-правових актів прийнято:

1. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14 вересня 2022 року № 682 «Про затвердження Гігієнічних вимог до швидкозаморожених харчових продуктів, призначених для споживання людиною». Відповідно до наказу гігієнічні вимоги регламентують загальні принципи відповідності швидкозаморожених харчових продуктів; рівень температури поводження, зберігання, складування, транспортування та/або обігу швидкозаморожених харчових продуктів; вимоги до морозильного обладнання та перелік криогенних середовищ (рідин), що дозволено використовувати для швидкого заморожування харчових продуктів; особливості маркування швидкозаморожених харчових продуктів; здійснення моніторингу температури під час транспортування, складування та зберігання швидкозаморожених харчових продуктів.
2. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14.09.2022 р. № 684 «Про затвердження Вимог до ідентифікаційної позначки та порядку її нанесення», яким закріплено вимоги, що застосовуються до ідентифікаційної позначки, яка наноситься з метою забезпечення простежуваності на харчові продукти тваринного походження.
3. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20.06.2022 р. № 367 «Про затвердження Вимог до потужностей з виробництва, переробки та зберігання репродуктивного матеріалу, тварин – донорів репродуктивного матеріалу, збору, обробки, переробки, зберігання, транспортування та маркування репродуктивного матеріалу», яким регулюються відносини, пов'язані з виробництвом, переробкою, зберіганням, транспортуванням та маркуванням сперми, ембріонів та ооцитів свійської великої рогатої худоби (ВРХ), овець, кіз, свиней та коней.
4. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 29.08.2022 р. № 628 «Про затвердження Вимог до забезпечення благополуччя тварин під час забою та умертвіння», яким встановлюються правила до забезпечення благополуччя під час забою сільськогосподарських тварин, яких розводять або утримують із метою отримання харчових продуктів тваринного походження, вовни, шкіри, хутра або інших продуктів забою, умертвіння тварин з метою депопуляції, а також правила здійснення супутніх операцій.
5. Наказ МОЗ від 24.09.2022 року №1734 «Про затвердження Вимог щодо вивільнення речовин N-нітроамінів і N-нітрозатів резиновими та еластомерними сосками та пустушками».
6. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 31.05.2022 р. № 323 «Про затвердження деяких нормативно-правових актів щодо карантинування тварин та центрів збору тварин» поширюється на відносини між операторами потужностей, державними ветеринарними інспекторами, офіційними ветеринарними лікарями та ліцензованими ветеринарними лікарями, відповідальними за організацію та проведення профілактичного карантину тварин, що їх переміщують з однієї потужності на іншу.
7. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 02.08.2022 № 511 «Про затвердження критеріїв визначення наявності значного впливу запропонованого ветеринарно-санітарного заходу або затвердженого надзвичайного ветеринарно-санітарного заходу на експортні можливості іноземних держав, затвердження видів потужностей з утримання свійських наземних тварин, утримання та вирощування тварин аквакультури, які становлять високий ризик щодо поширення хвороб тварин, та граничних обсягів вирощування тварин аквакультури, за яких не вимагається затвердження потужностей».
8. Постанову КМУ від 18 серпня 2021 р. № 884 «Деякі питання реалізації Закону України «Про безпечність та гігієну кормів». Дана Постанова є комплексним документом, яким затверджено:

- Порядок видачі, переоформлення та анулювання експлуатаційного дозволу на потужність і видачі його дубліката;
- Порядок здійснення державної реєстрації потужностей;
- Порядок формування та ведення Державного каталогу кормових матеріалів;
- Порядок формування та ведення Державного реєстру твердженнь про властивості кормів, призначених для особливих поживних цілей.
- вимоги до короткої характеристики ветеринарного лікарського засобу, листівки-вкладки (інструкції для застосування), маркування (етикетки);
- вимоги до зміни умов, зупинення, скасування державної реєстрації ветеринарних лікарських засобів;
- форму та порядок ведення Державного реєстру ветеринарних лікарських засобів України;
- особливості державної реєстрації окремих видів ветеринарних лікарських засобів.

9. Наказ Міністерства економіки від 24.09.2021 № 610-21 «Про затвердження Методів відбору зразків для визначення максимально допустимих рівнів діоксинів, діоксиноподібних поліхлорованих біфенілів та недіоксиноподібних поліхлорованих біфенілів у деяких харчових продуктах для цілей державного контролю», яким регулюються процедури відбору зразків деяких харчових продуктів для лабораторних досліджень (випробувань) з метою визначення вмісту діоксинів, діоксиноподібних поліхлорованих біфенілів та недіоксиноподібних поліхлорованих біфенілів.

- Проект Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Порядку проведення інспектування операторів ринку ветеринарних препаратів».
- Проект Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження форми та правил видачі ветеринарних рецептів».

Серед запланованої діяльності на 2 половину 2022 року та 2023 рік в сфері санітарних та фітосанітарних заходів очікується:

Продовжується робота у сфері розробки нормативно-правових актів на виконання положень Закону України «Про ветеринарну медицину». Зокрема на стадії погодження з відповідними центральними органами виконавчої влади знаходиться:

- Постанова КМУ «Про затвердження Положення про державну реєстрацію ветеринарних лікарських засобів», яким пропонується затвердити:
 - порядок державної реєстрації ветеринарних лікарських засобів;
 - вимоги до заяви про державну реєстрацію ветеринарного лікарського засобу, реєстраційного досьє та інших документів, що подаються з метою державної реєстрації ветеринарного лікарського засобу, досліджень (випробувань), необхідних для державної реєстрації ветеринарних лікарських засобів;
- 1. Прийняття Проекту Закону України «Про захист рослин» та подальша імплементація відповідного законодавства ЄС в сфері фітосанітарних заходів;
- 2. Прийняття Проекту Закону України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо удосконалення вимог законодавства про харчові продукти, корми, ветеринарну медицину та благополуччя тварин»;
- 3. Прийняття Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження гігієнічних вимог щодо харчових продуктів тваринного походження»;
- 4. Прийняття Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про благополуччя сільськогосподарських тварин при транспортуванні»;
- 5. Розробка та прийняття Наказу про затвердження Переліку країн, з яких в Україну можуть ввозитися живі тварини та репродуктивний матеріал;

6. Розробка та прийняття відповідних підзаконних актів на виконання положень Закону України «Про матеріали і предмети, що контактують з харчовими продуктами».

Протягом аналізованого періоду Міністерство аграрної політики та продовольства України проводило активну роботу в сфері імплементації законодавства ЄС. Найбільш плідна робота відбувалася щодо правового регулювання благополуччя тварин, безпеки харчових продуктів, здоров'я рослин.

Необхідно продовжувати роботу над розробкою та прийняттям підзаконних актів, а також роз'яснень та методичних рекомендацій, спрямованих на практичне використання законодавства про харчові продукти, корми, ветеринарну медицину та благополуччя тварин.

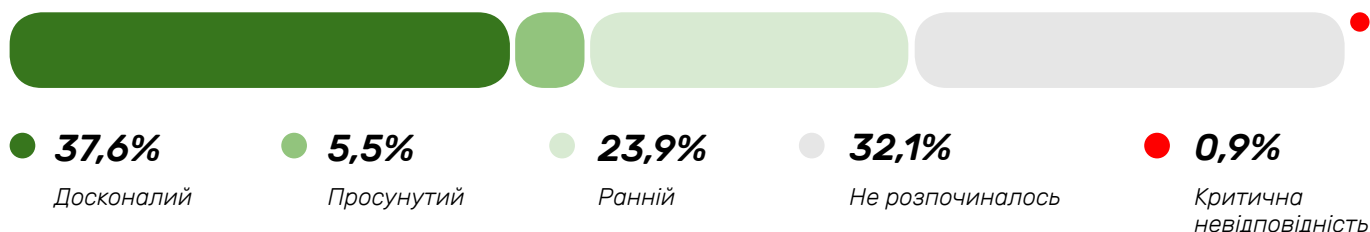
Окрім того, враховуючи динамічність сфери СФЗ та постійне оновлення європейського законодавства, варто здійснювати аналіз існуючого національного законодавства на його відповідність новим прийнятими регламентами та директивами, зокрема в сфері державного контролю та благополуччя тварин.

Митні питання та сприяння торгівлі

Олександра Булана

Прогрес у секторі

У 2021-2022 роках Україна продовжила виконувати свої зобов'язання у митній сфері.

У жовтні 2022 року Комітет асоціації Україна-ЄС у торговельному складі ухвалив рішення про оновлення Додатку XV «Наближення митного законодавства» до Угоди про асоціацію. Зміни до Угоди пов'язані з оновленням митного законодавства ЄС (Митний кодекс Союзу, що був запроваджений Регламентом № 952/2013 та набрав чинності 1 травня 2016 року), яке має імплементувати Україна в межах Угоди.

За зобов'язанням у реформуванні системи державного управління у сфері митної справи на підставі Митних прототипів (Customs Blueprints) ЄС прогрес є обмеженим.

У межах реформи митної адміністрації з 01.07.2021 Державна митна служба України розпочала роботу у форматі єдиної юридичної особи (до цього митниці у регіонах мали статус окремих юридичних осіб). Інформація про досягнення позитивних результатів такого об'єднання (наприклад, збільшення керованості системи, уніфікації правозастосовчої практики тощо) наразі відсутня.

У той же час, такий підхід до управління митної служби може знижувати стимули до проявлення ініціативи на місцях, а також ускладнювати комунікацію між регіональними органами влади на місцевому рівні.

Помірний прогрес також спостерігався за напрямком імплементації Митного кодексу Союзу. Зокрема, в Митний кодекс України було внесено зміни, які удосконалили процедуру винесення та оскарження рішень митних органів. Однак ця процедура застосовується не до всіх рішень митного органу (як то передбачає законодавство ЄС), а лише на кілька видів рішень митниці. Аналогічно на даний час концепція «митного боргу» поширюється тільки на процедуру спільного транзиту (на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту), для інших випадків (наприклад, виникнення митного боргу при нарахуванні зобов'язань митницею за результатами перевірки) цей інститут не імплементовано. Таким чином, процес імплементації Митного кодексу Союзу продовжує носити фрагментарний характер. У той же час, в рамках виконання даного зобов'язання необхідна системна робота над підготовкою нового кодексу

з метою всеохоплюючої імплементації митного законодавства ЄС.

Митна служба продовжила впроваджувати інститут авторизованих економічних операторів (що однак відбувається не надто стрімко, зважаючи на одне-єдине підприємство, що отримало такий статус).

Найбільш суттєвим досягненням останнього року в митній сфері безумовно є приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту. З 1 жовтня 2022 року Україна стала повноцінним учасником цієї Конвенції. Велику роботу з імплементації вимог Конвенції було проведено ще у попередні роки, а протягом останнього року відбувалося тестування роботи в режимі спільного транзиту на національному рівні. Також оціночна місія ЄС досліджувала готовність України до приєднання до системи (міжнародне застосування). У вересні 2022 року з'явилося перше підприємство, яке змогло отримати право на застосування спрощень в межах Конвенції («загальна фінансова гарантія», «самостійне накладення пломб спеціального типу», «авторизований відправник вантажу» і «авторизований вантажоодержувач»). Приєднання до Конвенції символізує завершення Україною імплементації цього зобов'язання.

За останній рік так і не було розглянуто у Парламенті два євроінтеграційні законопроекти:

1. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку визначення країни походження товару у відповідність із Митним кодексом Європейського Союзу №5353 від 08.04.2021;
2. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку, в частині звільнення від сплати ввізного мита №5810 від 20.07.2021.

Для подальшого прогресу за митним напрямком Україна має реалізувати найбільш комплексні та складні реформи – провести реформу митної справи та імплементувати Митний кодекс Союзу. Ці реформи є ключовими, оскільки ЄС намагається забезпечити функціонування митних органів країн-членів як єдиного утворення. А, отже, законодавство, практичне функціонування, інституційна спроможність та технічне забезпечення української митниці має бути максимально наближеними до європейських.

Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля

Оксана Губренко

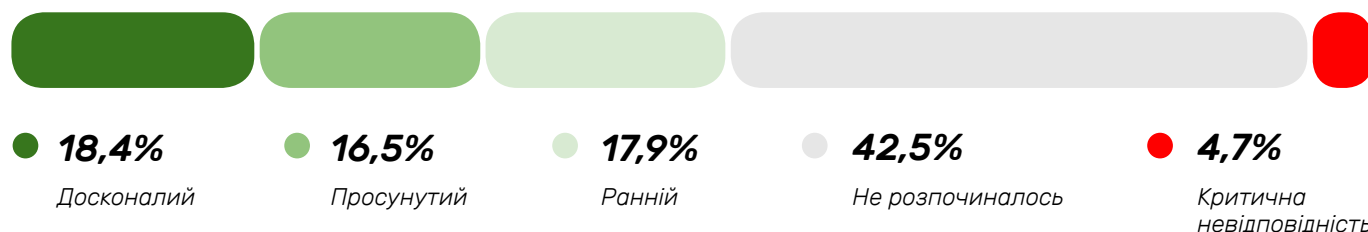

Микита Полатайко

Світлана Брус

Прогрес у секторі

Поштові та кур'єрські послуги

Протягом моніторингового періоду (2-а половина 2021 року – 1-а половина 2022 року) було прийнято в цілому – Закон України «Про поштовий зв'язок»¹, № 2722-IX від 3 листопада 2022 року (далі – ЗУ «Про поштовий зв'язок»). Цей закон лише частково й досить обмежено враховує положення Поштової Директиви ЄС стосовно запровадження низки правил щодо:

- умов та правил, якими регулюється надання поштових послуг;
- надання універсальних поштових послуг;
- фінансування універсальних поштових послуг на умовах, якими гарантується надання послуг на постійних засадах;
- тарифних принципів та прозорості рахунків для надання універсальних поштових послуг;

- встановлення стандартів якості для надання універсальних поштових послуг та впровадження системи для забезпечення дотримання зазначених стандартів;
- гармонізації технічних стандартів.

Натомість збереглась низка зобов'язань, які необхідно доопрацювати та внести відповідні зміни – з тим, щоб наблизити положення ЗУ «Про поштовий зв'язок» до вимог Поштової Директиви ЄС. Зокрема стосовно:

- переліку поштових послуг, віднесених до універсальних. Пересилання посилок до 10 кг з оголошеною цінністю також має бути включено до мінімального переліку універсальних послуг відповідно до Поштової Директиви;
- можливості визначення більше одного призначеного оператора для надання універсальних послуг (усіх чи частини) на всій чи на частині території країни, що однозначно вимагається Поштовою

¹) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-IX#Text>

Директивою (наразі допущені неузгодженості між окремими статтями ЗУ «Про поштовий зв'язок», наприклад, у статті 10 все ще зазначена множина, ймовірно, залишена з попередніх редакцій проєктів авторства Мінінфраструктури, що, як бачимо, більше відповідали вимогам Поштової Директиви);

- усунення наданого призначеному оператору виключного права (фактично монополії) на окремі види поштових послуг, зокрема пересилання внутрішніх простих та реєстрованих листів без оголошеної цінності (рекомендованих) масою до 50 грамів і поштових карток. Це положення йде врозріз як із цілями Поштової Директиви ЄС, серед яких демонополізація ринку поштових послуг, конкуренція та вільний ринок, з одного боку (Поштова Директива, Глава 3 Фінансування універсальних послуг, стаття 7, частина 1. «Держави-члени не надають або не залишають чинними виняткові або спеціальні права для запровадження та надання поштових послуг»), так і з принципами доступності тарифів на всі універсальні послуги, а не тільки на їх частину, на яку до того ж закріплюються граничні тарифи, що мають встановлюватися регулятором;
- державного нагляду (контролю) за поштовими операторами в частині надання ними універсальних послуг. Прийнятий ЗУ «Про поштовий зв'язок» потребує доопрацювання, з тим щоб регуляторний режим у сфері поштових послуг розповсюджувався винятково на послуги, що входять до пакету універсальних, а не на всі послуги, що надаватимуться призначеним/призначеними операторами, або не на виключні (монопольні) послуги в межах універсальних (пересилання внутрішніх простих та реєстрованих листів без оголошеної цінності (рекомендованих) масою до 50 грамів і поштових карток), бо наразі в прийнятому Законі допущені невідповідності повноважень;
- фінансування універсальних поштових послуг. Це важливе положення Поштової Директиви ЄС взагалі залишилось поза увагою авторів прийнятого ЗУ «Про поштовий зв'язок».

Також необхідно змінити підхід до термінології та визначення сфери суспільних відносин як предмету регулювання: перехід до термінів, усталених як в межах ЄС, так і в світі (що визначено Поштовою Директивою ЄС та нормативними документами Всесвітнього Поштового Союзу, де поштова сфера не розглядається і не регулюється як сфера зв'язку, натомість віднесена до сфери послуг). У першу чергу це стосується необхідності заміни терміну «поштовий зв'язок» (чи «послуги поштового зв'язку», як закріплено прийнятим ЗУ «Про поштовий зв'язок») на «поштові послуги», чого вимагає не тільки потреба гармонізації термінології, а й практичний перехід в поштовому секторі до надання послуг користувачам. Так, Поштова Директива ЄС оперує виключно терміном «поштові послуги», а не «поштовий зв'язок», і останній не зустрічається в європейських та інших міжнародних офіційних і неофіційних документах, матеріалах та інформації, що стосується цієї сфери. Це також відображається в Угоді про асоціацію, де положення, що стосуються сфери поштових та кур'єрських послуг, віднесені до Глави 6 «Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля» і відокремлюється від сфери комунікацій і зв'язку.

Отже, вважаємо за необхідне підтримати й продовжити логіку використання терміну «поштові послуги» у профільному ЗУ «Про поштовий зв'язок», тобто як в його назві, так і за текстом змінити термін «поштовий зв'язок» на «поштові послуги». У разі прийняття таких змін до ЗУ «Про поштовий зв'язок» дотримуватися цього ж принципу в інших дотичних законах, а також при підготовці та прийнятті відповідних підзаконних нормативних актів.

Практична імплементація положень європейського законодавства не розпочалася. Відповідно до частини 1 Розділу IV. Прикінцеві та перехідні положення Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через шість місяців з дня набрання ним чинності, тобто, з 25.05.2023.

Забезпечення юридичної відокремленості регуляторного органу у сфері поштових послуг та його функціональної незалежності від постачальників поштових та кур'єрських послуг

Протягом моніторингового періоду Верховною Радою України прийнято Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку», № 1971-ІХ» від 16 грудня 2021 року (далі – Закон про НКЕК)².

Законом, принаймні, нормативно передбачено юридичну відокремленість регуляторного органу у сфері поштових послуг та його функціональну незалежність від постачальників поштових та кур'єрських послуг, як і передбачено Поштовою Директивою ЄС. Для збалансованості інтересів було би доцільним надати можливість бодай одному представнику громадськості, експертного середовища (до прикладу, з членів громадської ради) увійти до складу конкурсної комісії (замість однієї особи за поданням комітетів ВРУ). Сподіваємося, в майбутньому це буде враховано.

З лютого 2022 року і до сьогодні Голова та члени колишньої Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ), продовжують здійснювати свої повноваження (протягом строку, що становить різницю між шістьма роками та строком перебування на посаді до дня набрання чинності Законом про НКЕК) у складі Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку відповідно до пункту 5 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про НКЕК.

Закон про НКЕК наділив регуляторний орган досить широким спектром завдань і повноважень у сфері поштових послуг у порівнянні з попередніми та навіть з тими, які були закріплені за Міністерством інфраструктури України.

З прийняттям Закону про НКЕК відмічається суттєвий перерозподіл повноважень у сфері поштових і кур'єрських послуг на користь НКЕК, в тому числі й щодо євроінтеграції та виконання Угоди про асоціацію. З одного боку, це позитивний крок, адже протягом багатьох років у профільному Міністерстві інфраструктури не було окремого структурного підрозділу чи бодай профільного спеціаліста, відповідального за напрямок поштових і кур'єрських послуг. З іншого боку, це досить

амбітний виклик і відповідальність для НКЕК, адже забезпечення ефективності функціонування ринку послуг поштового зв'язку на основі збалансування інтересів суспільства, операторів та користувачів послуг поштового зв'язку – всеохопне завдання і серйозна відповідальність.

Так, до основних завдань, поставлених регуляторному органу, відповідно Закону про НКЕК тепер відносяться (Стаття 4, частина 2): створення умов для ефективного функціонування та розвитку сфери надання послуг поштового зв'язку, сприяння відкриттю ринків та їх взаємовигідній інтеграції з відповідними ринками інших держав, зокрема в межах Угоди про асоціацію, забезпечення захисту прав споживачів щодо отримання послуг належної якості, сприяння розвитку конкуренції.

Забезпечення функціональної незалежності національного регулятора від постачальників поштових та кур'єрських послуг, як того вимагає Поштова Директива ЄС, передбачено статтею 18 Закону про НКЕК, зокрема частиною першою «Фінансування діяльності регуляторного органу, його апарату здійснюється за рахунок коштів державного бюджету».

Також Закон про НКЕК статтею 19 встановлює, що оплата праці членів регуляторного органу, працівників апарату регуляторного органу повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання ними службових обов'язків та стимулювати сумлінну працю. Членам регуляторного органу та працівникам його апарату встановлюються посадові оклади відповідно до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, визначеного законом про Державний бюджет України на відповідний рік: Голова регуляторного органу – 40; член регуляторного органу – 30; керівник, заступник керівника самостійного структурного підрозділу апарату регуляторного органу, інші працівники апарату – від 10 до 25. Щоправда, Законом України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» № 2710-ІХ від 03.11.2022³ дію статті 19 зупинено на 2023 рік. Попри це вбачаємо зазначені норми позитивними і такими, що в майбутньому сприятимуть незалежності і неупередженості під час виконання посадових обов'язків головою і членами НКЕК.

2) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20#Text>

3) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#n156>

Для практичної імплементації створене необхідне юридичне підґрунтя, але відсутня або недостатньо впроваджена належна інфраструктура.

Зокрема, Кабінетом Міністрів України ще не створено конкурсну комісію з добору кандидатів на посади членів НКЕК, не затверджено порядок та умови проведення відкритого конкурсу. Оскільки відповідно до Прикінцевих та перехідних положень Закону про НКЕК Голова та члени НКРЗІ продовжують здійснювати свої повноваження як Голова та члени НКЕК, нові члени регуляторного органу, крім одного із семи, ще кілька років не будуть обраними за процедурою відкритого конкурсу.

Окрім цього, лиш 3 листопада 2022 року прийнято Закон України «Про поштовий зв'язок» № 2722-ІХ, який додатково закріпив повноваження НКЕК у поштовому секторі, таким чином надавши повноваження регулятору та окресливши коло завдань, для вирішення яких НКЕК має розробити та прийняти або подати на прийняття необхідні підзаконні нормативні акти.

Затвердження порядку відбору та визначення призначених операторів поштових послуг

Зобов'язання передбачає затвердження порядку відбору та визначення призначених операторів поштових послуг відповідно до вимог статті 4 Глави 2 Поштової Директиви.

Так, відповідно до Поштової Директиви для того, щоб універсальні послуги надавались по всій державній території, має бути забезпечена можливість призначення одного або декількох підприємств в якості призначеного оператора – надавача універсальних послуг. Можуть бути призначені різні підприємства для виконання різних складових універсальних послуг та/або для охоплення різних частин державної території.

На сьогодні надання універсальних поштових послуг забезпечує національний оператор, функції якого згідно з розпорядженням КМУ від 10.01.2002 № 10 «Про національного оператора поштового зв'язку»⁴ було покладено на УДППЗ «Укрпошта» (правонаступником якого є АТ «Укрпошта» та 100 % акцій якого належать державі). Оскільки положення

статті 4 Поштової Директиви передбачають закріплення можливості призначення декількох операторів для виконання різних складових універсальних послуг та/або для охоплення різних частин державної території, вважаємо за необхідне після прийняття рекомендованих змін до ЗУ «Про поштовий зв'язок», яким буде передбачена така можливість (наразі прийнятим Законом № 2722-ІХ від 3 листопада 2022 року встановлено (ст.8), що єдиного призначеного оператора визначає Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері надання послуг поштового зв'язку, а також є певні неузгодженості, що стосується призначеного(их) оператора(ів) (ст.10) прийняти відповідний нормативно-правовий акт, яким буде визначено порядок відбору та визначення призначених операторів поштових послуг з урахуванням вимог Поштової Директиви ЄС.

Запровадження механізму та визначення порядку фінансування універсальних поштових послуг на умовах, за яких гарантується надання послуг на постійних засадах

Таке важливе положення Поштової Директиви ЄС, як фінансування універсальних поштових послуг, автори Закону № 2722-ІХ від 3 листопада 2022 року відкинули взагалі, навіть в тому усіченому вигляді, як пропонувалось Законопроектом від жовтня 2018 року. На нашу думку, ймовірно, розрахунків прибутковості/збитковості діяльності з надання універсальних послуг, які б підтверджували таке твердження (навіть прогнозних від операторів/ потенційних операторів – надавачів універсальних поштових послуг), не здійснювалось. Вважаємо нагальним і конче потрібним доопрацювати й додати в ЗУ «Про поштовий зв'язок» норму на виконання відповідного положення Поштової Директиви ЄС, що в разі прийняття відкриває шлях до розробки і затвердження, власне, порядку, тобто, механізму реалізації цього зобов'язання.

Встановлення стандартів якості для надання універсальних поштових послуг та впровадження системи для забезпечення дотримання зазначених стандартів

4) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/10-2002-%D1%80>

На сьогоднішній день нормативи і строки пересилання поштових відправлень регулюються і затверджені наказом Мінінфраструктури від 28.11.2013 р. № 958⁵. Їх розділення в залежності від виду та типу кореспонденції, а також у залежності від пункту відправки і призначення не корелюється з вимогами Поштової Директиви. Відтак стандарти треба уніфікувати з визначеними Поштовою Директивою, а, отже, внести до цього Наказу відповідні зміни.

Відповідно до ЗУ «Про поштовий зв'язок» (стаття 9) державні соціальні стандарти надання універсальних послуг поштового зв'язку встановлює Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в сфері надання послуг поштового зв'язку.

Відповідно до частини 4 Розділу IV. Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про поштовий зв'язок» № 2722-IX від 3 листопада 2022 року, нормативно-правові акти мають бути прийняті або приведені у відповідність Кабінетом Міністрів України та міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади протягом шести місяців з дня опублікування, тобто, до 25.05.2023.

Запровадження правил щодо тарифних принципів та прозорості рахунків для надання універсальних поштових послуг

На сьогодні тарифи на універсальні поштові послуги розробляються національним оператором АТ «Укрпошта» та затверджуються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (НКЕК, колишня НКРЗІ) на підставі Порядку регулювання тарифів на універсальні послуги поштового зв'язку, затвердженого рішенням Національної комісії з питань регулювання зв'язку України від 20 січня 2009 року № 1301 23.05.2017 № 260⁶, без вимог дотримання зазначених принципів тарифікації та прозорості рахунків для надання універсальних поштових послуг, визначених Поштовою Директивою. Основним критерієм при розробці тарифів на універсальні

послуги визначено планову собівартість, яка визначається відповідно до планових обсягів надання послуг та економічно обґрунтованих планових витрат на їх надання з урахуванням планового прибутку.

Натомість прийнятий ЗУ «Про поштовий зв'язок» № 2722-IX від 3 листопада 2022 року визначає (стаття 10), що ціноутворення у сфері надання послуг поштового зв'язку є вільним, а НКЕК встановлює граничні ціни (тарифи) навіть не на всі універсальні послуги, а тільки на послуги поштового зв'язку з пересилання внутрішніх простих та реєстрованих листів без оголошеної цінності (рекомендованих) масою до 50 грамів і поштових карток. Не передбачено механізму, яким чином буде досягнуто дотримання тарифних принципів та прозорості рахунків для надання всього пакету універсальних поштових послуг відповідно до вимог Поштової Директиви.

У той же час Прикінцевими та перехідними положеннями Закону про НКЕК передбачалося, що до профільного Закону «Про поштовий зв'язок» (4 жовтня 2001 року № 2759-III) мали бути внесені зміни (до статей 8 і 9), зокрема, що «тарифному регулюванню у сфері надання послуг поштового зв'язку підлягають універсальні послуги поштового зв'язку», а НКЕК «формує цінову політику та регулює тарифи на універсальну послугу поштового зв'язку», що відповідало вимогам Поштової Директиви, на відміну від поточної редакції відповідних положень ЗУ «Про поштовий зв'язок».

На нашу думку, потрібно прийняти зміни до ЗУ «Про поштовий зв'язок», де мають бути враховані релевантні положення Поштової Директиви ЄС, після чого необхідним є прийняття нормативно-правового акта, який визначатиме правила щодо тарифних принципів та прозорості рахунків для надання універсальних поштових послуг (про порядок розподілу (обліку) витрат операторів універсальних поштових послуг за видами поштових послуг) і забезпечить однакові правила гри в питанні тарифікації універсальних послуг для всіх надавачів універсальних послуг в майбутньому.

5) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-14>

6) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-17>

Запровадження правил щодо отримання дозволів для надання універсальних послуг поштового зв'язку

Прийнятим ЗУ «Про поштовий зв'язок» № 2722-IX від 3.11.2022 встановлено (ст.8), що єдиного призначеного оператора визначає Центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері надання послуг поштового зв'язку. Оскільки положення статті 4 Поштової Директиви передбачають можливість призначення декількох операторів для виконання різних складових універсальних послуг та/або для охоплення різних частин державної території, вважаємо за необхідне після прийняття рекомендованих змін до Закону України «Про поштовий зв'язок», де буде передбачена така можливість, прийняти відповідний нормативно-правовий акт (доцільно – на рівні КМУ) з метою запровадження правил, за якими здійснюватиметься процедура надання дозволів для надання універсальних поштових послуг призначеним(и) оператором(ами).

Гармонізація технічних стандартів

Прийнятий ЗУ «Про поштовий зв'язок» № 2722-IX від 03.11.2022 (Стаття 8) наділяє НКЕК повноваженнями сприяти гармонізації технічних стандартів надання універсальних послуг поштового зв'язку.

А стаття 11. Оцінка відповідності у сфері надання послуг поштового зв'язку передбачає гармонізацію у сфері надання послуг поштового зв'язку, яка має здійснюватися відповідно до Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» з урахуванням стандартів, прийнятих однією із європейських організацій стандартизації на основі запиту, зробленого Європейською Комісією, номер та назву якого опубліковано в Офіційному віснику Європейського Союзу. При цьому Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в сфері надання послуг поштового зв'язку, затверджує процедуру оцінки відповідності у сфері надання послуг поштового зв'язку та призначає органи з оцінки відповідності у сфері надання послуг поштового зв'язку.

Вважаємо це позитивним з огляду виконання релевантного зобов'язання за Поштовою Директивою. З метою універсалізації технічних стандартів для операторів поштових послуг всередині України, а також їх гармонізації з міжнародними стандартами тепер необхідно прийняти нормативно-правовий акт, що встановлює поштові технічні стандарти, гармонізовані зі стандартами ЄС.

Запровадження правил щодо надання інформації

Прийнятим ЗУ «Про поштовий зв'язок», № 2722-IX від 3 листопада 2022 року (ст. 8. Компетенція державних органів у сфері надання послуг поштового зв'язку) передбачається, що Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, встановлює порядок подання та отримує від операторів поштового зв'язку звітність, інформацію, в тому числі таку, що містить фінансово – економічні показники, документи та матеріали, необхідні для виконання повноважень, покладених на регулятора Законом.

Більше того, Законом про НКЕК (стаття 4, пункт 14) визначено, що регуляторний орган, окрім затвердження форм регуляторної звітності та інструкцій щодо їх заповнення, строків і порядку подання, також здійснює узагальнення та аналіз отриманої звітності. А оскільки статтею 16 цього ж Закону визначається, що регуляторний орган у річному звіті про свою діяльність має включити інформацію, серед іншого про стан розвитку і аналіз секторальних ринків, забезпечення універсальними послугами споживачів, стан розвитку мереж, впровадження нових технологій та послуг і стан надання цих послуг, розгляд скарг споживачів, визначальним буде якість отриманих регулятором звітів і інформації від операторів.

Фактично поштові оператори сьогодні надають фінансову та статистичну інформацію в податковій органі та органі статистики, а також певні дані на прохання НКЕК, заповнюючи розроблену регулятором таблицю і розміщену на сайті органу⁷.

7) <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=8&language=uk>

Наразі необхідним є прийняття нормативно-правового акта, яким встановлюватиметься порядок отримання національним регуляторним органом звітності (надання йому інформації) операторів поштових послуг, зокрема фінансової інформації, інформації щодо надання універсальних послуг.

Запровадження правил щодо забезпечення прав споживачів у сфері поштових послуг

На сьогодні прийнятий ЗУ «Про поштовий зв'язок», № 2722-ІХ від 3 листопада 2022 року не містить норм, які би врегульовували зазначене питання відповідно до вимог Поштової Директиви.

Споживачі поштових послуг наразі можуть претендувати на захист своїх прав лише або шляхом врегулювання претензій зі самими операторами або відповідно до загального закону «Про захист прав споживачів» (який більшою мірою стосується споживачів товарів і продукції, аніж послуг), або в цивільному судовому порядку. Статистика щодо цього не ведеться, інформація не оприлюднюється. Виконання цих положень Поштової Директиви можливе через прийняття відповідного нормативно-правового акту, можливо, у взаємодії національного регулятора з іншим(и) уповноваженим(и) органом(ами) виконавчої влади. Законом про НКЕК (стаття 16) визначається, що частиною річного звіту про діяльність регуляторного органу має бути інформація про розгляд скарг споживачів, отже, це питання потребує нормативного врегулювання і практичної реалізації.

Станом на кінець 2022 року зобов'язання України за Угодою про асоціацію у сфері поштових послуг не виконані. Хоча, у порівнянні з попередніми моніторинговими періодами, є позитивні зрушення.

Ми позитивно оцінюємо прогрес адаптації національного законодавства до вимог актів ЄС у сфері поштових та кур'єрських послуг у вигляді прийняття Закону України «Про поштовий зв'язок», № 2722-ІХ від 3 листопада 2022 року, до якого проте потрібно внести релевантні зміни на предмет врахування усіх важливих положень Поштової Директиви ЄС та Угоди про асоціацію.

Не менш позитивної оцінки заслуговує і прийняття Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах

електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» № 1971-ІХ від 16 грудня 2021 року. З прийняттям Закону про НКЕК відмічається суттєвий перерозподіл повноважень у сфері поштових і кур'єрських послуг на користь НКЕК, в тому числі й щодо євроінтеграції та виконання Угоди про асоціацію. Цей Закон наділяє регуляторний орган досить широким спектром завдань і повноважень у сфері поштових послуг у порівнянні з попередніми та навіть з тими, які були закріплені за Міністерством Інфраструктури України. З одного боку, це позитивний крок, адже протягом багатьох років у профільному Мінінфраструктури не було окремого структурного підрозділу чи бодай профільного спеціаліста, відповідального за напрямок поштових і кур'єрських послуг. З іншого боку, це досить амбітний виклик і відповідальність для НКЕК, адже забезпечення ефективності функціонування ринку послуг поштового зв'язку на основі збалансування інтересів суспільства, операторів та користувачів послуг поштового зв'язку – всеохопне завдання і серйозна відповідальність.

Прийняття двох вищезазначених законів хоч і не забезпечує одразу й повною мірою виконання Україною взятих на себе зобов'язань за Угодою про асоціацію та відповідно до вимог Поштової Директиви ЄС, все ж створює певні передумови і законодавче підґрунтя для вжиття наступних кроків та прийняття відповідних підзаконних нормативних актів, що в комплексі, з урахуванням рекомендованих доопрацювань і змін, охоплюватиме усі заходи, необхідні для імплементації до законодавства України положень актів ЄС, а також сприятиме розвитку сфери поштових послуг та виходу України на світовий ринок поштових послуг.

Електронна комерція

З моменту прийняття Закону № 675-VIII у 2015 році цілеспрямована робота впровадження змін у законодавство щодо е-комерції не проводилась. Хоча 5 жовтня 2021 року Кабінет Міністрів України подав до Верховної Ради України проєкт нової редакції Закону України «Про захист прав споживачів». Відповідно до висновку про відповідність законопроекту зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції серед законодавства ЄС, яке має імplementувати даний законопроект, відсутня Директива 2000/31/ЄС.

Разом з тим, прийнято нове законодавче регулювання онлайн-платежів та оподаткування транскордонної електронної торгівлі товарами та послугами. Зокрема, з 1 січня 2022 року в Україні почали застосовуватися зміни до Податкового кодексу України щодо удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам, які наблизили українське законодавство до відповідних вимог ЄС, зокрема Законом № 1525-ІХ від 3 червня 2021 року передбачене нарахування та сплату ПДВ в бюджет України іноземними постачальниками електронних послуг.

У той же час поки не йде мова про оподаткування ПДВ операцій з продажу інших товарів та послуг роздрібною е-комерції, а так само наразі не є можливою інтеграція України в єдине вікно ЄС для малих компаній щодо оподаткування (MOSS).

Положення директив щодо онлайн-платежів (PSD 2007/64, 2015/7511, 2015/2366 (PSD2), 2009/110 (Second E-Money Directive) було імплементовано в новій редакції Закону України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року, більшість положень якого не набрали чинності станом на першу половину 2022 року. Національний Банк України має розробити та прийняти значну кількість підзаконних актів для запуску оновленого ринку платіжних послуг, який очікується 1 грудня 2022 року.

У 2021 році – першій половині 2022 року Україна продемонструвала суттєвий прогрес в імплементції зобов'язань згідно з Угодою про асоціацію за напрямом електронної торгівлі, однак залишаються не врегульованими та не гармонізованими із нормами права ЄС питання, що стосуються захисту прав споживачів, укладення контрактів на поставку цифрового вмісту і цифрових послуг, поштових сервісів та щодо монопольного становища деяких суб'єктів комерції – маркетплейсів. Тому рівень виконання зобов'язань можна оцінити як просунутий.

Фінансові послуги

Банківська сфера

Євроінтеграційні зобов'язання у банківській сфері стосуються адаптації українського регуляторного законодавства у банківській сфері до норм та нормативів ЄС, а також принципів ефективного банківського нагляду Базельського комітету, зокрема щодо буферів капіталу, показників ліквідності, нормативів левериджу, нової структури капіталу, вимог щодо внутрішньої оцінки достатності капіталу, збільшення ризику під час розрахунків показників капіталу, вимог капіталу до покриття операційного та ринкового ризиків та ін. Інші ключові зобов'язання стосуються підвищення рівня корпоративного управління в банках. Стандарти ЄС передбачають досить високі вимоги до якості корпоративного управління у банках, їх імплементція дасть змогу знизити ризики, які пов'язані із внутрішніми механізмами управління банківськими установами.

Вдосконалення системи банківського регулювання та нагляду та процедури виведення банків з ринку

Із 1 січня 2022 року запроваджено мінімальні вимоги щодо покриття капіталом операційного та ринкового ризиків (Постанова Правління НБУ від 30.12.2021 № 162 «Про затвердження Положення про порядок визначення банками України мінімального розміру ринкового ризику»). Приведення структури капіталу банків у відповідність з правом ЄС та нових вимог щодо показників левериджу НБУ має наміри здійснити до 1 січня 2024 року.

Потрібно зазначити, що за цими зобов'язанням НБУ разом з експертами міжнародної технічної допомоги розробив ряд нормативно-правових актів, зокрема зміни до процедури моніторингу фінансового стану банків на основі ризик-орієнтованого підходу (SREP); процедуру оцінки ризиків, які становлять загрозу втрати капіталу банків; Концепція запровадження коефіцієнту левериджу (проект); проект змін до удосконалення механізмів відновлення платоспроможності і покриття неплатоспроможності банків; проект методики розрахунку регулятивного капіталу банку; процедуру для аналізу бізнес-моделей банків відповідно до методології SREP. Також в стадії розробки знаходяться нормативно-правові акти щодо запровадження вимог щодо внутрішньої

оцінки достатності капіталу банку (ICAAP), запровадження нових вимог щодо показника левериджу, удосконалення вимог щодо значних концентрацій кредитного ризику знаходяться в стадії розробки.

З 1 січня 2022 р. згідно плану впровадження регуляторних вимог, НБУ посилив вимоги до капіталу банків. Банки почали розраховувати достатність капіталу з урахуванням операційного та ринкового ризиків, що є поширеною практикою в банківській сфері країн-членів ЄС.

Встановлення вимог щодо додаткового нагляду за діяльністю кредитних установ, страхових компаній та інвестиційних компаній у фінансовому конгломераті

Вдосконалення регулювання сфери електронних грошей

Закон № 1591-ІХ від 30 червня 2021 року «Про платіжні послуги» був ухвалений ВРУ та підписаний 29 липня 2021 р.. Закон унормує регулювання діяльності українського ринку платежів та переказу коштів і враховує норми європейських регуляторних актів, зокрема Другої платіжної Директиви (PSD2) та Директиви з електронних грошей (EMD).

НБУ у 2022 р. прийняв Постанову № 210 від 29.09.2022 р. та затвердив Положення, що регулює порядок надання емітентами електронних грошей фінансової платіжної послуги з випуску електронних грошей та виконання платіжних операцій з ними, у тому числі відкриття та обслуговування електронних гаманців; встановлює вимоги до емітентів електронних грошей, їх комерційних агентів; обмеження щодо використання електронних грошей; особливості виконання платіжних операцій з електронними грошима.

Практичне впровадження зобов'язань у банківській сфері знаходиться на ранній стадії. Потрібно зазначити, що у банківській сфері імплементація зобов'язань та завдань є досить неоднорідна. Найбільш просунуті є зобов'язання щодо вдосконалення системи банківського регулювання і нагляду та процедури виведення банків з ринку. НБУ діє згідно з розробленого у 2021 році плану.

Впровадження європейських стандартів регулювання відбувається навіть під час воєнного стану в країні. НБУ розробив та затвердив низку нормативно-правових актів, зокрема з питань організації корпоративного управління в банках, процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках та банківських групах, нагляду на консолідованій основі. Для імплементації Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи» № 1587-ІХ, який було прийнято 30.06.2021 р., передбачено трирічний період. На його виконання було прийнято Положення про організацію процесу оцінки достатності внутрішнього капіталу в банках та банківських групах затверджене постановою Правління Національного банку від 30.12.2021 № 161. Постанова набирає чинності з 06 січня 2022 року.

Меншими темпами просувається імплементація завдань, які стосуються системи гарантування вкладів та вимог щодо додаткового нагляду за діяльністю кредитних установ, страхових компаній та інвестиційних компаній. У цих сферах потребують прискорення проходження експертизи та відповідного законодавчого супроводження певні проекти законів.

Цінні папери

Впровадження норм ЄС у сфері фондового ринку

З 1 липня 2021 року набув чинності Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Цей Закон визначає правові засади функціонування ринків капіталу та організованих товарних ринків в Україні, провадження професійної діяльності на зазначених ринках, врегульовує відносини, що виникають під час емісії та обігу цінних паперів, укладення й виконання деривативів та правочинів з ними. Зокрема цим Законом приведено перелік фінансових інструментів у відповідність з правом ЄС, розроблено механізм стабілізації фінансових інструментів, введено поняття «кваліфікований інвестор» та процедури віднесення до таких інвесторів.

Запровадження механізму компенсації інвесторам у цінні папери

Регуляторне наближення є раннім або не розпочалось. Згідно «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 р.» запровадження механізмів компенсаційних механізмів захисту інвесторів на фондовому ринку згідно Директиви 97/9/ЄС від 3 березня 1997 року повинно розпочатися з 01.01.2022 року. Строки завершення впровадження визначені до 31.12.2024 року. Відповідального за впровадження компенсацій інвесторам визначено НКЦПФРУ. На сьогоднішній день розробка нормативного законодавства знаходиться на ранній стадії.

Зменшення зловживань на ринку цінних паперів

З 24 лютого 2022 р. (в перший день війни) Комісія з цінних паперів та фондового ринку України прийняла ряд обмежень щодо біржових торгів на ринку цінних паперів, які були скасовані лише 4 серпня 2022. Зокрема було зупинено розміщення, обіг та викуп всіх цінних паперів, а також проведення операцій в системі депозитарного обліку та системах клірингового обліку осіб, які провадять клірингову діяльність, окрім проведення операцій, необхідних для здійснення Національним банком монетарної та грошово-кредитної політики і Міністерством фінансів операцій з обслуговування державного боргу⁸.

Страхування

Регулювання страхової (перестрахової) та посередницької діяльності у страхуванні

Закон України «Про страхування» № 1909-ІХ був прийнятий Верховною Радою України 18.11.2021 р. та набув чинності з 19.12.2022 р.. Повністю Закон буде введено в дію з початку 2024 р. Закон спрямований на підвищення прозорості структури власності, зокрема розкриття інформації про власників істотної участі та ключових учасників компаній, змінюються певні вимоги до ліцензування страховиків та вимоги до системи корпоративного управління.

Удосконалення регулювання страхування від цивільної відповідальності щодо використання автотранспортних засобів

Регуляторне наближення є раннім або не розпочиналось. До ВРУ подано проект закону № 2651 від 20.12.2019 р. «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів щодо удосконалення законодавчого забезпечення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», який був опрацьований з експертами проекту ЄС «Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим сектором» EU-FINREG. Проект знаходиться на розгляді профільного комітету з грудня 2019 року. У вересні 2022 р. НБУ ініціював публічну дискусію щодо змін, які передбачаються цим законопроектом, запросивши до такого обговорення усіх зацікавлених осіб. Мета такої ініціативи – удосконалення регулювання та реформування вітчизняного ринку «автоцивілки» згідно Євродирективи Motor Insurance 2009/103/ЄС.

Усунення розбіжностей в структурі і змісті звітності страхових підприємств

Регуляторне наближення є просунутим.

НКРРФПУ Розпорядженням від 19.05.2020 року № 925 внесла зміни у Порядок складання та подання звітності учасниками ринку страхових послуг згідно вимог Директиви ЄС. Цим розпорядженням були введені вимоги до розкриття структури власності страхових підприємств, підвищено стандарти розкриття інформації та звітності страхових компаній, здійснено перехід на МСФЗ 9. В свою чергу НБУ продовжило роботу в цьому напрямку та 25.11.2021 року прийняв Постанову НБУ № 123 «Про затвердження Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України». В цій Постанові НБУ затвердив правила, стандарти та механізми подання звітності для небанківських фінансових установ, зокрема страховиків, страхових та перестрахових брокерів.

8) <https://www.nssmc.gov.ua/nktspr-rishennia-u-zv-iazku-iz-vveden-niam-voiennoho-stanu/>

Врегулювання діяльності страхових посередників

Закон України «Про страхування» був прийнятий Верховною Радою України у листопаді 2021 р. та набрав чинності з 19.12.2022 р. Ним зокрема визначаються і правові аспекти надання посередницьких послуг. Враховуються у ньому також норми і нормативи, які врегульовують посередницьку діяльність згідно вимог ЄС.

Впровадження стандартів Європейського Союзу в українську систему накопичувального пенсійного забезпечення

Регуляторне наближення є раннім. Проект Закону України № 3058 від 11.02.2020 «Про внесення змін до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та інших законодавчих актів щодо недержавного пенсійного забезпечення» внесено на розгляд до парламенту, але законопроект не був розглянутий навіть у комітеті.

Практичне провадження знаходиться на ранній стадії. Одним із основних аспектів, які певним чином загальмували розробку та практичну імплементацію нормативних актів у сфері страхових послуг та накопичувального пенсійного забезпечення, є зміна регулятора на страховому ринку. У 2019 році було прийнято Закон України №1069-2 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг». За цим Законом було ліквідовано Нацкомфінпослуг України, а його функції було перерозподілено між НБУ та НКЦПФРУ. Національний банк України став регулятором страхових, лізингових, фінансових компаній, кредитних спілок, ломбардів та бюро кредитних історій, а НКЦПФР став регулятором для недержавних пенсійних фондів та фондів фінансування будівництва. Перехідний період для передачі функцій тривав до 1 липня 2021 р. Можна очікувати, що розробка та прийняття законів та підзаконних актів у цих сферах надалі прискориться.

Платіжні послуги

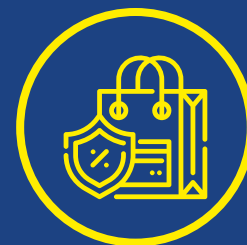
Регулювання платіжних послуг

Регуляторне наближення є просунутим. Закон України № 1591-IX від 30 червня 2021 року «Про платіжні послуги» був ухвалений ВРУ та підписаний 29 липня 2021 р.. Закон унормовує регулювання діяльності українського ринку платежів та переказу коштів і враховує норми європейських регуляторних актів, зокрема Другої платіжної Директиви (PSD2) та Директиви з електронних грошей (EMD).

Практичне впровадження є просунутим.

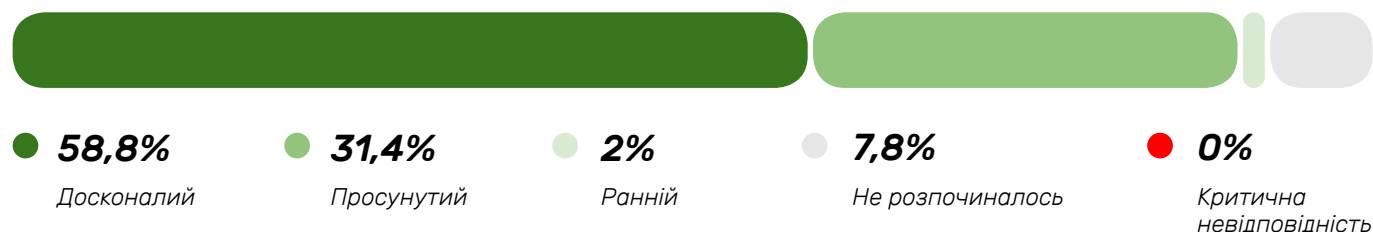
З 1 серпня 2022 р. Закон було введено в дію. НБУ, як регулятор ринку, розпочав роботу з реалізації норм Закону, вносячи зміни та приймаючи нові розпорядчі та нормативні акти для приведення роботи учасників платіжного ринку згідно прийнятого Закону. Зокрема на його виконання було затверджено Постанову Правління НБУ № 163 від 29.07.2022 р., в якій регулюється порядок відкриття та закриття рахунків банківськими та небанківськими надавачами платіжних послуг; Постанову Правління НБУ № 208 від 26.09.2022 р. про реєстрацію платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг; Постанова Правління НБУ № 219 від 14.10.2022 про рахунки бухгалтерського обліку банків та ряд інших.

Державні (публічні) закупівлі

Сергій Яременко

Прогрес у секторі

У попередні звітні періоди Україні вдалося досягти помітного прогресу у виконанні практично всіх зобов'язань щодо адаптації системи державних (публічних) закупівель, передбачених Угодою про асоціацію та відповідним Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію, затвердженим постановою КМУ від 25.10.2017 № 1106.

Однак у зв'язку з військовою агресією РФ в Україні введено військовий стан, який відповідним чином вплинув на організацію закупівельного процесу та на завершення виконання низки міжнародних зобов'язань у сфері публічних закупівель, узятих нашою країною в межах Угоди про асоціацію.

За період з лютого до жовтня поточного року внесено низку змін до нормативно-правових актів, що регулюють сферу публічних закупівель, у тому числі до Закону України «Про публічні закупівлі», які передбачають тимчасове (на період дії режиму воєнного стану) надання права КМУ визначати особливості здійснення публічних товарів, робіт і послуг.

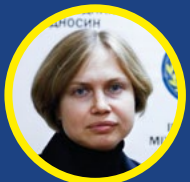
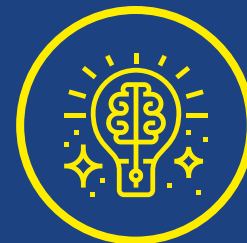
Наразі процес публічних закупівель відбувається на підставі постанов КМУ від 12 жовтня 2022 року №1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» та від 11 листопада 2022 р. № 1275 «Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану».

Зазначені особливості передбачають призупинення застосування практично всіх закупівельних процедур, визначених Законами про публічні закупівлі та про оборонні закупівлі, крім процедури відкритих торгів (яка водночас передбачає значний перелік виключень, пов'язаних із запровадженням режиму воєнного стану), а також таких видів закупівель, як електронні каталоги та закупівлі за рамковими договорами.

Підсумовуючи, наразі можна констатувати певне гальмування процесу виконання окремих заходів розділу «Державні закупівлі». Зокрема це стосується таких зобов'язань, як: Запровадження процедур укладання договорів концесії, Запровадження процедури інноваційного партнерства, Запровадження спеціальних правил використання електронних аукціонів, зарезервованих контрактів та інноваційного партнерства суб'єктами у сфері комунального господарства та можливості застосування динамічної системи закупівель; Запровадження необов'язкових правил щодо періоду неукладення договору про закупівлю; Організація та постійне оновлення базового (онлайн) навчального курсу для організаторів публічних закупівель (робота з відновлення онлайн курсу розпочалася за підтримки Проекту ЄС «Підтримка реформи публічних закупівель в Україні»).

Разом з цим Мінекономіки наразі створено робочу групу та розпочато розробку нової Стратегії розвитку системи публічних закупівель на найближчі 3 роки з урахуванням існуючої ситуації в Україні та необхідності врахування виконання раніше взятих країною зобов'язань в межах виконання Угоди про асоціацію.

Інтелектуальна власність

Олена Святун

Прогрес у секторі

Стандарти, що стосуються прав інтелектуальної власності

Охорона авторських прав і діяльність організацій колективного управління

Регуляторне наближення є просунутим. 1 грудня 2022 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про авторське право і суміжні права»¹, розроблений з метою удосконалення правового регулювання питань стосовно здійснення та захисту особистих немайнових та майнових прав суб'єктів авторського права та суміжних прав. Закон набрав чинність 01 січня 2023 р.

Удосконалення законодавства щодо діяльності організацій колективного управління (Директива № 2014/26/ЄС)

Регуляторне наближення є просунутим. У 2018 р. був прийнятий Закон України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав», який передбачає реформування

системи колективного управління правами суб'єктів авторського права і суміжних прав, унеможливлення незаконної діяльності організацій колективного управління, збереження та розвиток інтелектуальної діяльності авторів, виконавців та інших творців. У черні 2022 р. цей Закон був прийнятий в новій редакції². Слід відзначити, що прийнятий Закон у певних своїх положеннях не відповідає положенням Директиви 2014/26/ЄС. Зокрема, у ст. 12 закріплено можливість існування лише однієї акредитованої організації для кожної сфери колективного управління, проте зазначена Директива не передбачає обмежень щодо кількості організацій, які отримали право реалізовувати заходи у цій сфері. Крім того, п. 6 ст. 12 встановлює, що «Обов'язкове колективне управління не передбачає вилучення правовласником, повністю або частково, належних йому майнових прав з управління акредитованою організацією», що також суперечить положенням Директиви ЄС.

Оцінка практичної імплементації положень європейського законодавства є просунутою. Відповідно до прийнятого Закону в 2019 р. було

1) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2811-20#Text>

2) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>

створено Комісію з акредитації організацій колективного управління³, в грудні цього ж року було затверджено її персональний склад. Крім того, створений реєстр організацій колективного управління та затверджені форми документів для реєстрації⁴. Станом на кінець 2022 р. Комісія вже зареєструвала 10 організацій колективного управління⁵. Втім діяльність самої Комісії викликає багато критичних зауважень, зважаючи на реєстрацію одних організацій та відмову іншим.

Удосконалення законодавства щодо охорони комп'ютерних програм

Регуляторне наближення є просунутим. 1 грудня 2022 р. був прийнятий Закон України «Про авторське право і суміжні права»⁶, який враховує відповідні асquis ЄС. Закон набрав чинності 01 січня 2023 р.

Галузеві стандарти, що стосуються прав інтелектуальної власності

Торговельні марки і промислові зразки

Транспозиційне наближення є просунутим. 01.07.2020 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями.

Що стосується охорони права на промислові зразки, то загалом Закон відповідає УА. Втім, необхідно зазначити, що у запропонованих змінах до ст 1 (1) Закону «Про охорону прав на промислові зразки» сам термін «промисловий зразок» суперечить визначенню, закріпленому у ст. 212 УА.

Розглядаючи положення стосовно торговельних марок, теж можна зробити висновок, що Закон в цілому відповідає змісту УА в цій сфері (ст. 193 – 202), а також чинних раніше актів вторинного законодавства ЄС.

Практична імплементація зазначеного завдання лежить в площині початкової. Так, українські суди різних рівнів за період, що розглядається,

прийняли низку рішень щодо застосування положень Угоди про асоціацію, які стосуються захисту інтелектуальної власності.

Удосконалення охорони визнаних географічних зазначень

Регуляторне наближення є переважно просунутим. Зміни до Закону «Про охорону зазначення походження товару» було прийнято 20.09.2019 р., в результаті чого було змінено назву Закону – «Про правову охорону географічних зазначень».

Що стосується імплементації зазначеного Закону, то вона є просунутою. У 2021 р. було прийнято низку підзаконних актів на виконання положень Закону. Крім того, у зв'язку із прийняттям Закону «Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів», до Закону «Про правову охорону географічних зазначень» були внесені зміни. Зокрема, частину тринадцяту статті 11 Закону України «Про правову охорону географічних зазначень» було доповнено абзацом восьмим такого змісту: «У разі якщо заперечення стосується назви, що позначає транскордонне географічне місце, а заявку подано кількома заявниками разом, процедура заперечення проводиться в країні походження кожного заявника, а заявники зобов'язані забезпечити подання разом із заявкою документів, які стосуються заперечення та результатів його розгляду в кожній країні.»⁷

Удосконалення охорони географічних зазначень та позначень походження сільськогосподарської продукції та продуктів харчування

Регуляторне наближення є просунутим. У червні 2021 р. до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України був внесений проект Закону про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування

3) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0972-20#n8>

4) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1433-18>

5) <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2e29db4f-7ddf-49bc-bc06-608a149d0d69&title=KolektivneUpravlinniaUSferiAvtorskogoPraval-SumizhnikhPrav>

6) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2811-20#Text>

7) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text>

схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів (№ 5616 від 04.06.2021 р.). Закон був прийнятий Верховною Радою України 06 вересня 2022 р. і після підписання Президентом України набув чинності з 01 жовтня 2022 р⁸. Набуття чинності цього Закону спричинило внесення змін до низки законодавчих актів, зокрема: Законів «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів», «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» та «Про правову охорону географічних зазначень».

Забезпечення охорони винаходів у галузі біотехнологій

Транспозиційна діяльність перебуває на просунутій стадії. У липні 2020 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформи патентного законодавства», яким внесла зміни до Закону «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», які в цілому відповідають положенням Директиви 98/44/ЄС, хоча із певними застереженнями (не включений термін «мікробіологічний процес», закріплений у ст. 2 (1 (b)) Директиви 98/44/ЄС). За проаналізований період змін не відбулося.

Запровадження механізму охорони даних, наданих з метою одержання дозволу на введення лікарського засобу на ринку

З точки зору транспозиції, можна відзначити, що тут діяльність має характер просунутої. Законом України «Про лікарські засоби» передбачено, що за розголошення, неправомірне використання реєстраційної інформації винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, цивільної та/або кримінальної відповідальності відповідно до законів України.

На рівні імплементації тут теж йдеться про просунутий рівень. Згідно з Наказом МОЗ № 426 від 26.08.2005 р. (в редакції 10.11.2020 р.) забезпечення захисту конфіденційної реєстраційної інформації від розголошення і недобросовісного комерційного використання покладено на Державний експертний центр Міністерства охорони здоров'я України.

Запровадження механізму захисту даних для продуктів захисту рослин

Виконання зазначеного зобов'язання має на меті виконання вимог щодо безпеки та ефективності перед наданням дозволу на введення на ринок продуктів захисту рослин.

Транспозиційна діяльність рання. Ще в січні 2021 р. до Верховної Ради України був поданий проект «Закону про захист рослин» і з того часу він перебуває на розгляді комітетів ВРУ.

Удосконалення охорони прав на компонування напівпровідникових виробів

Транспозиційне наближення є просунутим. 19.09.2019 р. було прийнято нову редакцію відповідного закону у відповідності до зазначеної Директиви з оновленою назвою «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів». 23.09.2019 Закон підписано Президентом України. Наразі діє редакція від 14.10.2020 р. Закон відповідає вимогам Директиви 87/64/ЄЕС. Останні зміни до Закону «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» було внесено відповідно до положень Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації», прийнятого 1 грудня 2022 р⁹. Ці зміни набудуть чинності з 31.12.2023 р.

Імплементаційна діяльність є ранньою. На виконання положень вищезазначеного Закону Мінекономіки наразі розробляються відповідні нормативно-правові акти.

Узгодження класифікації спиртних напоїв відповідно до стандартів ЄС

Транспозиційне наближення, а це внесення змін до Законів «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального», Податкового кодексу України, «Про виноград та виноградне вино» тощо, не розпочате.

8) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20#Text>

9) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20#n112>

З огляду на відсутність законодавчого підґрунтя щодо внесення змін в чинні нормативні акти, імплементаційне наближення не розпочиналося.

У вересні 2021 р. Кабінет Міністрів України видав розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо розвитку системи технічного регулювання на період до 2025 року»¹⁰, відповідно до якого стосовно підготовки проектів та прийняття нормативно-правових актів про внесення змін до технічних регламентів та прийняття технічних регламентів, що відповідають актам законодавства ЄС щодо вимог до спиртних напоїв (Регламент № 110/2008 Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 15 січня 2008 р. про визначення, опис, представлення, маркування та охорону географічних зазначень спиртних напоїв та скасування Регламенту Ради (ЄЕС) № 1576/89) строк виконання встановлений на 2021–2025 рр.

Удосконалення механізму захисту найменування місця походження спиртних напоїв

Регуляторне наближення є просунутим. 1 грудня 2021 р. Верховна Рада України прийняла Закон про географічні зазначення спиртних напоїв¹¹. Закон в цілому відповідає положенням Регламенту (ЄС) N 2019/787, однак одне визначення потребує уточнення з огляду на правильність перекладу.

Закон набув чинності 29 грудня 2022 р., втім введений в дію буде 29 грудня 2024 р.

Захист прав інтелектуальної власності

Державна система захисту інтелектуальної власності

У 2020 р. спеціальним законом був створений національний орган інтелектуальної власності, функції якого було тимчасово покладено на Український інститут інтелектуальної власності (Укрпатент). Утім вже у 2022 р. Кабінет Міністрів виступив з пропозицією створення державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УкрНОІВІ), який має перебрати на себе функції

Укрпатенту. УкрНОІВІ був заєстрований 24 серпня 2022 р.¹². Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 р. № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності»¹³, з 8 листопада 2022 р. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) припинив всі дії, пов'язані з виконанням функцій НОІВ.

1 грудня 2022 р. Верховна Рада України прийняла Закон про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав¹⁴, який набув чинності 29 грудня 2022 р.

Положення Закону передбачаються, зокрема такі механізми вирішення проблем правового регулювання питань захисту авторського права і суміжних прав:

1. вилучено положення щодо адміністративної та кримінальної відповідальності в контексті маркування контрольними марками примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних;
2. посилено адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав, що сприятиме зменшенню кількості відповідних правопорушень під загрозою посиленої відповідальності.

Крім того, 1 липня 2022 р. Верховна Рада України прийняла Постанову «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» (реєстр. № 6464¹⁵). Метою законопроекту є приведення положень актів цивільного, цивільного процесуального, господарського процесуального права та законодавства у сфері інтелектуальної власності у відповідність до зобов'язань щодо захисту прав інтелектуальної власності, взятих Україною за Угодою про асоціацію між Україною і ЄС. Проект Закону не суперечить зобов'язанням України відповідно до Угоди про асоціацію та праву Європейського Союзу, але потребує

10) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1145-2021-%D1%80#Text>

11) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2800-IX#Text>

12) https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/44673629/

13) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text>

14) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2803-IX#Text>

15) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2334-20#Text>

доопрацювання з метою врахування положень статті 242 Угоди про асоціацію. Зокрема, в запропонованій законопроект редакції пункту 6 статті 432 Цивільного кодексу України лише частково враховано положення статті 242 Угоди про асоціацію, в якій зазначено, що судові органи можуть вимагати за заявою заявника і за рахунок порушника вжиття відповідних заходів для поширення інформації стосовно рішення, зокрема візуальне представлення рішення та його публікацію повністю або частково. Сторони можуть передбачити інші додаткові інформаційні заходи, які відповідають конкретним обставинам, зокрема широке інформування.

Особливе місце серед системи заходів щодо захисту займає створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності (або ІР-Суд). У грудні 2021 р. в Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону про Вищий суд з питань інтелектуальної власності¹⁶. Вищий суд з питань інтелектуальної власності має стати постійно діючим спеціалізованим судом у системі судоустрою України. Завданням Вищого суду з питань інтелектуальної власності є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту порушених чи оспорюваних прав та законних інтересів у сфері інтелектуальної власності, гарантованих Конституцією України, законами України, а також міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Статті 4–7 розділу II проєкту Закону України «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» консолідують основні позиції щодо складу, повноважень та організації діяльності Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності.

Передбачено, що Вищий суд з питань інтелектуальної власності має діяти у складі суддів, які здійснюють правосуддя у першій інстанції, та Апеляційної палати для перегляду в апеляційному порядку судових рішень, ухвалених Вищим судом з питань інтелектуальної власності як судом першої інстанції. У разі необхідності у складі суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції.

Законопроектом встановлюється порядок визначення кількості суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності та його Апеляційної палати відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»; порядок створення Апеляційної палати Вищого суду з питань інтелектуальної власності для розгляду справ в апеляційній інстанції, принципи та засади її діяльності; можливість утворення судових палат для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції (стаття 6). Територіальна юрисдикцію зазначеного судового органу поширюватиметься на всю територію України. Станом на кінець 2022 р. цей законопроект перебуває на опрацюванні комітетів Верховної Ради України.

Крім того, в якості реакції на широкомасштабну агресію РФ проти України в березні 2022 р. Європейська Комісія та Європейське відомство інтелектуальної власності (EUIPO) розробили перший пакет заходів, спрямованих на захист інтелектуальної власності в Україні. Відповідно до цього пакету EUIPO прийняла рішення про таке:

- вжити заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності, які мають український елемент, в ЄС шляхом надання повної підтримки та сприяння клієнтам з України;
- призупинити будь-яке технічне співробітництво з російськими та білоруськими відомствами інтелектуальної власності, включаючи Євразійську патентну організацію (ЄАПВ);
- гарантувати, що права інтелектуальної власності, які походять з окупованого Криму, не реєструватимуться як такі, що є російськими;
- на запит Європейської комісії координувати свою діяльність з національними та регіональними відомствами інтелектуальної власності з метою попередження та запобігання незаконній втраті та привласненню прав інтелектуальної власності, що належать суб'єктам, які володіють українським громадянством або мають місце реєстрації на території України.

¹⁶) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73540

Протягом другої половини 2021 – 2022 рр. Україна здійснила значний прогрес щодо імплементації своїх зобов'язань за УА в сфері інтелектуальної власності. Більша частина законодавчих актів була оновлена в світлі вимог УА, також створені необхідні інституційні структури, відповідальні за практичну реалізацію відповідних актів. Крім того, Верховний Суд України та суди нижчих інстанцій неодноразово у справах, що стосувалися захисту прав інтелектуальної власності, наголошували на тому, що відповідні положення УА мають пряму дію в українській правовій системі, тобто, суди мають застосовувати ці положення УА, надаючи їм пріоритет порівняно з національним законодавством.

- Прискорити прийняття закону щодо Охорони авторських прав і діяльності організації колективного управління з метою приведення українського законодавства у відповідність до Директив ЄС щодо охорони авторського права і суміжних прав;
- Розглянути можливість внесення змін до чинного Закону України «Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав» з метою скасування обмеження існування лише однієї акредитованої організації для кожної сфери колективного управління, оскільки це суперечить відповідній Директиві ЄС, а також скасування положення про неможливість для правовласника вилучати належні йому права з управління акредитованою організацією;

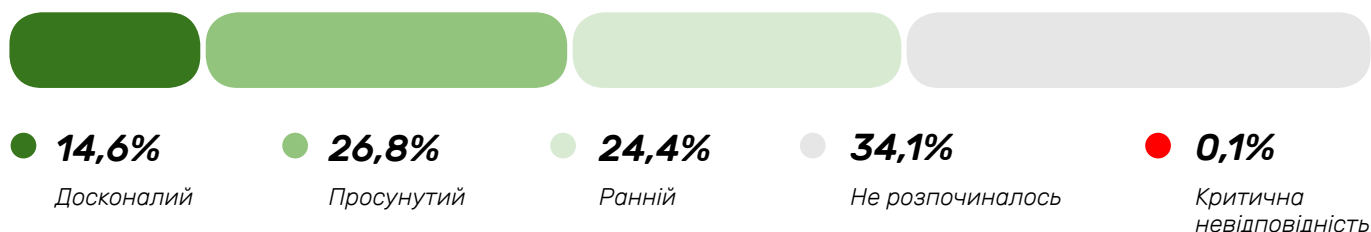
- Розглянути можливість внесення змін до чинного Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» і забезпечити врахування положень нових актів ЄС, а саме Регламенту (ЄС) 2017/1001 та Директиви (ЄС) 2015/2436, а також визначень, закріплених в Угоді про асоціацію. Визначити наявні важелі для внесення змін вже в чинний Закон України «Про правову охорону географічних зазначень» з метою врахування наявних наразі суперечностей: потрібно встановити схеми для гарантованих традиційних особливостей, передбачити можливість подання спільної заявки, коли географічне позначення стосується декількох держав;
- Прискорити прийняття Закону «Про Вищий суд з питань інтелектуальної власності» і проведення конкурсу на посади суддів.

Конкуренція

Олександра Булана

Прогрес у секторі

У 2021-2022 роках в секторі конкуренції реформи продовжувалися, хоча темп їх просування був невисоким.

За напрямком антиконкурентних дій та злиття існує потреба в оновленні Закону України «Про захист економічної конкуренції». Однак відповідний законопроект 5431 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України», який ще у липні 2021 року був проголосований у першому читанні, досі не був розглянутий у другому.

Антимонопольний комітет продовжує свою діяльність з контролю за дотриманням конкурентного законодавства. Однак спроможність комітету зазнає труднощів. Згідно звіту АМКУ у 2021 році 22% посад не заповнено (співвідношення граничної та фактичної чисельності). Також плінність кадрів була високою - 23% за рік¹.

За напрямом «Державна допомога» прогрес також обмежений. Чинний Закон України «Про

державну допомогу» не повною мірою відповідає законодавству ЄС. Крім того, він містить ряд виключень, перелік яких з часом лише розширюється, що не дозволяє ефективно охопити регулюванням усі випадки надання державної допомоги в Україні.

01.04.2022 року було прийнято Закон України № 2175-IX. Цей закон визначає, що вся державна допомога, що надається під час дії воєнного стану є допустимою, а надавачі державної допомоги звільняються від обов'язку про її повідомлення протягом дії воєнного стану і ще протягом року після його завершення. Таким чином на час дії воєнного стану вся державна допомога в Україні визнається допустимою, а АМКУ припиняє розгляд справ про державну допомогу. При цьому розгляд справ, щодо яких не було винесено рішення до початку дії воєнного стану, призупиняється.

У Верховній Раді наразі перебуває на розгляді законопроект 5648 щодо про внесення змін до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» та інших законодавчих

¹) <https://amcu.gov.ua/pro-nas/zvitnist/richni-zviti>

актів України щодо вдосконалення контролю та моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання, за яким однак прогресу протягом останнього року не відбувалося.

За аналізований період Антимонопольний комітет продовжив підготовку нормативно-правових актів, що врегульовують надання окремих видів державної допомоги. Так, за друге півріччя 2021 року – перше півріччя 2022 року було прийнято Постанову КМУ від 11 жовтня 2021 р. № 1060 «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на охорону навколишнього природного середовища».

Також Антимонопольний комітет підготував проекти Постанов КМУ:

- Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку повернення незаконної державної допомоги, недопустимої для конкуренції»;
- Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги у галузі авіації»;
- Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для підтримки культури та збереження культурної спадщини»;
- Проект постанови «Про затвердження критеріїв оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання для забезпечення розвитку регіонів та для підтримки малого та середнього підприємництва».

Нагляд за державною допомогою фактично зупинено на час дії військового часу. Для подальшого прогресу у секторі принципово важливо змінити два принципові закони, що визначають функціонування сектору – Закон «Про захист економічної конкуренції» та Закон «Про державну допомогу».

РОЗДІЛ V.

Економічне та галузеве
співробітництво

Галина Трипольська

Дмитро Науменко

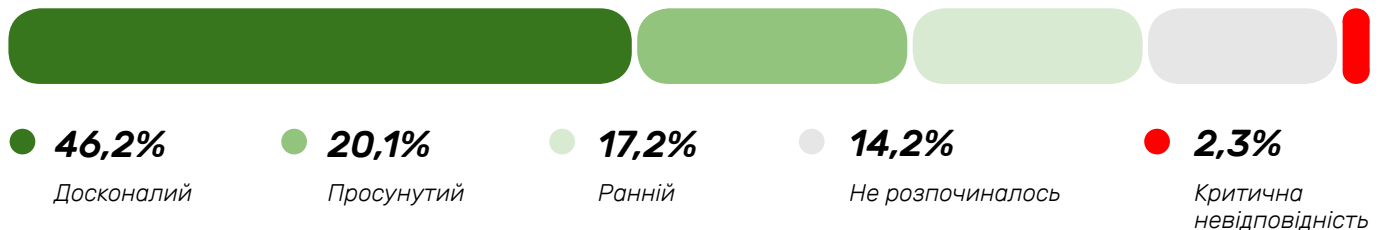

Геннадій Рябцев

Ольга Кошарна

Прогрес у секторі

Електроенергія

Протягом другого півріччя 2021 р. – 2022 р. на ринку електричної енергії України продовжились реформи в напрямі практичної інтеграції до європейського енергетичного ринку.

До атак на енергетичну інфраструктуру з боку російської федерації, пропозиція електричної енергії в Україні істотно перевищувала попит, проте з 11 жовтня 2022 р. у країні став спостерігатися дефіцит потужності, а Україна стала енергодефіцитною країною.

Регуляторне наближення є просунутим.

Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/72/ЄС від 13 липня 2009 року щодо спільних правил для внутрішнього ринку електроенергії та про скасування Директиви 2003/54/ЄС:

- 1 жовтня 2021 р. було прийнято Постанову НКРЕКП № 1683 «Про прийняття попереднього рішення про сертифікацію оператора системи передачі електричної

енергії та визнання такою, що втратила чинність, постанови НКРЕКП від 02 червня 2021 року № 901»¹. Нею було прийняте попереднє рішення про сертифікацію ПрАТ НЕК «Укренерго» відповідно до моделі незалежного системного оператора. Остаточне рішення про сертифікацію ПрАТ НЕК «Укренерго» відповідно до моделі ISO було прийнято 17 грудня 2021 р. із затвердженням Постанови НКРЕКП від 17 грудня 2021 р. № 2589 «Про прийняття остаточного рішення про сертифікацію оператора системи передачі».²

Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1227/2011 від 25 жовтня 2011 року про доброчесність та прозорість на гуртовому ринку електроенергії:

- Для імплементації Регламенту 1227/2011 було ухвалено Постанову ВРУ 20 вересня 2022

1) <https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-priynyattya-poperednogo-rishennya-pro-sertifikatsiyu-operatora-sistemi-peredachi-elektrichnoi-energii-ta-viznannya-takoyu-shcho-vtratile-chinnist-postanovi-nkrekp-vid-02-che-616d9a7c026ac>

2) <https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-priynyattya-ostatochnogo-rishennya-pro-sertifikatsiyu-operatora-sistemi-peredachi>

року № 2607-IX «Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках» (регламент REMIT)³. Фактично ж регламент REMIT та процедура сумісного транскордонного розподілу пропускної здатності ще не реалізовані. Відсутність прогресу у транспонуванні регламенту REMIT є предметом справи про порушення з боку Енергетичного Співтовариства⁴.

Було затверджено низку положень на виконання acquis в сфері електроенергетики, зокрема:

- Встановлення правил обміну інформацією та порядку оперативного повідомлення про надання дозволу на підключення;
- Постанова НКРЕКП від 30.09.2022 № 1234 «Про затвердження Змін до Кодексу системи передачі»⁵;
- Закріплення порядку оперативного повідомлення для електроустановок споживачів на об'єкті енергоспоживання чи закритій розподільній мережі, приєднаних на рівні напруги понад 1000 В (або нижче);
- Встановлення вимог для синхронних генеруючих одиниць;
- Встановлення правил до існуючих систем постійного струму високої напруги і приєднаних одиниць енергоцентру;
- Закріплення вимог до регулювання активної потужності і підтримання частоти та реактивної потужності і підтримки напруги;
- Закріплення положень щодо здатності систем постійного струму високої напруги і приєднаних одиниць проходити пошкодження без відімкнення від мережі, вимог до захисних пристроїв та вимог щодо відновлення режиму роботи;

- Закріплення вимог до приєднаних одиниць енергоцентру та перетворювальних підстанцій систем постійного струму високої напруги;
- Встановлення правил обміну інформацією та порядку оперативного повідомлення про надання дозволу на підключення;
- Постанова НКРЕКП від 14.03.2018 № 309 Про затвердження Змін до Кодексу системи передачі⁶.

Практичне впровадження є просунутим.

Енергосистему України було від'єднано від енергосистеми Росії та Білорусі 24 лютого 2022 р., а також забезпечено екстрене синхронне підключення об'єднаної енергетичної системи України до енергетичної системи континентальної Європи ENTSO-E 16 березня 2022 р., що відбулося практично на рік раніше запланованого терміну. НЕК «Укренерго» отримало статус спостерігача ENTSO-E у квітні 2022 р.⁷ 1 червня 2022 року НЕК «Укренерго» приєдналася до централізованого механізму фінансового врегулювання неавтономних відхилень (FSkar)⁸.

Оператор системи передачі сертифікований відповідно до моделі ISO та відокремлений (unbundled). Оператори системи розподілу юридично та фактично відокремлені.

Комерційний обмін електроенергією між Україною та континентальною Європою розпочався 30 червня 2022 року з поступовим збільшенням транскордонної потужності. Зокрема, потужність розподіляється через односторонні аукціони з Польщею, Румунією та Словаччиною⁹.

15 лютого 2022 р. було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку установок зберігання енергії» № 2046-IX (набрав чинності 16.06.2022)¹⁰, яким створюється законодавча база для установок зберігання енергії.

3) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2607-20#Text>

4) <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2021/03/26.html>

5) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1234874-22#Text>

6) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1546874-21#Text>

7) <https://www.entsoe.eu/about/inside-entsoe/members/>

8) <https://www.energy-community.org/news/Energy-Community-News/2022/06/17.html>

9) <https://www.energy-community.org>

10) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2046-20#n8>

Було прийнято Закон України «Про внесення зміни до Закону України «Про ринок електричної енергії» щодо врегулювання відносин з продажу електричної енергії виробниками електричної енергії за двосторонніми договорами» 8 липня 2022 року № 2371-IX¹¹, який визначив, що виробники електричної енергії (крім виробників за «зеленим» тарифом та тих, хто має право на підтримку за результатами аукціону) здійснюють продаж електричної енергії за двосторонніми договорами виключно на електронних аукціонах.

Законом України «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу» 14 липня 2021 року № 1639-IX¹² внесені зміни до Закону України «Про ринок електричної енергії», зокрема з'явилося визначене поняття «електронний аукціон з купівлі-продажу електричної енергії».

У першому читанні прийнято проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» щодо розвитку високоефективної когенерації» 21.10.2021 № 1819-IX¹³.

Протягом дії військового стану не нараховуються штрафи та пеня за несплату комунальних послуг (Постанова КМУ від 5 березня 2022 р. № 206 «Деякі питання оплати житлово-комунальних послуг в період воєнного стану»¹⁴), проте населення не звільняється від сплати комунальних послуг. При цьому визначення категорій вразливих споживачів все ще немає.

Відновлювальні джерела енергії

Регуляторне наближення є раннім.

В Україні вже має бути транспонована Директива 2018/2001 від 11 грудня 2018 р. про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел. Для цього було розроблено проект Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, однак його прийнято не було.

Важливим стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку виробництва біометану» № 1820-IX від 21.10.2021, який спрямований на формування ринку біометану в Україні. У 2022 р. було затверджено Порядок функціонування реєстру біометану, що є невід'ємною частиною ринку біометану.

Для запровадження контрактів на різницю було розроблено проекти Законів України «Про внесення змін до деяких законів України щодо стимулювання виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії на ринкових засадах» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження механізмів мінімізації ризиків коливання цін на електричну енергію, вироблену з альтернативних джерел енергії», однак жоден з них прийнятий не був (а в жовтні 2022 р. другий проект закону було знято з розгляду).

Розроблені проекти законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку торгівлі твердими біологічними видами палива» (формування системи електронної торгівлі біопаливом шляхом запуску біржі); щодо звільнення біопалива від сплати податку на викиди CO₂, а також «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язковості використання рідкого біопалива (біокомпонентів) у галузі транспорту» (прийнятий у першому читанні у червні 2021 р.).

Розробляється Інтегрований національний план з енергетики та клімату до 2030 р., а також переглядається Енергетична стратегія України до 2050 р.

Практичне впровадження є просунутим.

Протягом другої половини 2021 р. – початку 2022 р. у регулюванні використання транспортним сектором енергії з ВДЕ не відбулося змін, які сприяли би активізації розвитку сектору. Винятком стало змінення оподаткування: тимчасово, на період дії воєнного стану, але не довше ніж до 1 липня 2023 р., операції із ввезення на митну територію України біодизелю, палива моторного

11) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2371-20#n2>

12) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1639-20#n267>

13) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1819-IX#Text>

14) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/206-2022-n#Text>

альтернативного, стали оподатковуватися за ставкою 7%. На період до припинення або скасування воєнного стану на території України, але не довше ніж до 1 липня 2023 року, ставку акцизного податку на паливо моторне альтернативне встановлено на рівні 100 євро/1000 л¹⁵.

З початку російсько-української війни було здійснено певні зміни регулювання галузі, зокрема працюючі СЕС протягом світлового дня отримують команди на обмеження генерації для балансування енергосистеми: рівень обмежень складає від 30% до 70%. Протягом війни Міненерго видало низку наказів, що напряму впливали на розрахунки за відпущену електроенергію з ВДЕ:

- Наказ №103 від 4.03.2022: повне припинення розрахунків;
- Наказ №140¹⁶ від 28.03.2022: часткова оплата;
- Наказ №206 від 15.06.2022 – перегляд часткової оплати.

Зокрема, ДП «Гарантований Покупець» доручено на період воєнного стану зменшити виплати за зеленим тарифом на 15-18% для СЕС, на 16-18% для ВЕС, на 35% для мГЕС, на 40% для біогазу та 60-75% для біоЕС (порівняно з середнім розміром «зеленого» тарифу на 2021 рік)¹⁷.

Було прийнято Закон України від 29 липня 2022 р. № 2479-IX «Про особливості регулювання відносин на ринку природного газу та у сфері теплопостачання під час дії воєнного стану та подальшого відновлення їх функціонування»¹⁸, яким дозволено виробникам електроенергію з ВДЕ, які продають її за «зеленим» тарифом, продавати електроенергію на ринку «на добу наперед», внутрішньодобовому ринку, ринку двосторонніх договорів та балансуєчому ринку. В цьому випадку продаж електроенергії організовує виробник ВДЕ без участі Гарантованого покупця. Для цього виробники тимчасово виходять з балансуєчої групи Гарантованого покупця без втрати «зеленого» тарифу та можуть повернутися до балансуєчої групи Гарантованого покупця та до «зеленого» тарифу.

З початком війни змінилися особливості розрахунків за відпущену електроенергію домогосподарств¹⁹. На час війни введено відстрочку з оплатою на місяці з боку постачальників універсальних послуг, тобто термін розрахунків подовжився до 60 днів. Після закінчення 60-денного терміну, або після припинення або скасування воєнного стану постачальники універсальних послуг (ПУПи) мають щомісяця рівними частинами покривати заборгованість за відпущену електроенергію. Для покриття заборгованості НЕК «Укренерго» зобов'язаний щомісяця перераховувати ПУПам не менше 19,5% вартості виробленої домогосподарствами електроенергії понад власне споживання, що розраховується за «зеленим» тарифом.

З прийняттям держбюджету на 2023 рік²⁰ було тимчасово (на 2023 рік) скасовано дію норми Закону України «Про альтернативні джерела енергії», якою мали передбачатися видатки з державного бюджету на оплату ДП «Гарантований покупець» не менше 20% прогнозного виробітку електроенергії.

Протягом липня 2021 - липня 2022 рр. пілотних аукціонів з розподілу квот державної підтримки для нових потужностей ВДЕ проведено не було. У серпні 2022 р. було затверджено Постанову КМУ «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 23 травня 2018 р. № 420 і від 27 грудня 2019 р. № 1175», якою вводяться аукціони з розподілу квот державної підтримки на зведення нових потужностей ВДЕ на наступні чотири роки.

Газ

Починаючи з 2015 року національний ринок газу пройшов кілька етапів реформування, які докорінно змінили ситуацію у багатьох його сегментах, наблизивши регуляторні моделі та практику роботи до європейських стандартів. Беззаперечними історіями успіху стали організація фізичного та віртуального реверсу газу з ЄС, розділення вертикально-інтегрованої компанії НАК «Нафтогаз України» та створення незалежного оператора національної газотранспортної системи (ГТС), а також створення конкурентного ринку газу у

15) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n5506>

16) <https://expro.com.ua/novini/-mnenergo-obmejilo-viplati-zeleny-generac-na-perod-vonnogo-stanu->

17) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0692-22#Text>

18) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-IX#Text>

19) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0396874-22#Text>

20) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-IX#Text>

сегменті комерційних споживачів (газ, який не використовується для потреб населення), вкл. організацію біржової торгівлі газом. Водночас наближення регулювання ринку газу до відповідних положень acquis ЄС, що містяться у т. зв. Третьому та Четвертому енергетичних пакетах законодавства ЄС та їх ефективне впровадження не можна вважати до кінця завершеним як наслідок політичного втручання в роботу газового ринку з популістичних мотивів збереження субсидованих цін на газ, що використовується потреб населення. Така ситуація призвела до викривлення конкуренції в сегменті постачання газу для населення (для власного споживання та виробництва тепла системами централізованого тепlopостачання), погіршення фінансового стану НАК «Нафтогаз», маніпуляцій із обсягами газу зі сторони регіональних газопостачальних компаній і також недосконалості схем захисту вразливих споживачів та слабких стимулів для політик енергоефективності для населення. Війна ще більш погіршила цю ситуацію з огляду на кризовий стан економіки і стрімке падіння добробуту населення і відповідно тема цін на газ на регульованому сегменті ринку стала ще більш «непопулярною» і відсунулась на момент післявоєнного відновлення.

Наближення законодавства. Впродовж моніторингового періоду відбувся наступний прогрес на рівні законів та підзаконних нормативних актів, які наблизили регулювання українського газового ринку до норм ЄС:

- (а) Сертифікація оператора підземних сховищ газу (ПСГ): 13 грудня 2022 року було прийнято Закон України № 2850-IX щодо сертифікації оператора газових сховищ²¹ (в Україні – це компанія «АТ «Укртрансгаз», дочірня компанія НАК «Нафтогаз України»). Така сертифікація необхідна передусім для впровадження та постійного моніторингу з боку НКРЕКП²² європейських норм, що регулюють роботу газових сховищ, та визнання відповідності цим нормам з боку ЄС (зокрема, остаточне рішення щодо сертифікації компанії-оператора

обов'язково має базуватися на висновку Секретаріату Енергетичного Співтовариства).

З практичної точки зору, успішна сертифікація дозволить зберігати в українських ПСГ стратегічні запаси газу країн ЄС (а не лише приватних замовників-нерезидентів), максимізує використання мережі газосховищ, знизить ризики для безпеки постачання природного газу, а також збільшить доходи компанії-оператора від надання послуг підземного зберігання. На виконання закону вже 24 січня 2023 р. НКРЕКП прийняла Постанову № 110 «Про затвердження Порядку здійснення процедури сертифікації оператора газосховищ»²³, у якій деталізувала всі процедурні моменти такої сертифікації.

- (б) Наближення законодавства до вимог Регламенту ЄС № 1227/2011 щодо цілісності і прозорості оптового енергетичного ринку (т. зв. – регламент REMIT²⁴): дане регулювання є одним із ключових для забезпечення прозорості роботи оптового сегмента енергетичних ринків (у т.ч. і газового ринку) і встановлення ряду запобіжників від маніпуляцій та зловживань з боку учасників ринку. Зокрема, імплементація вимог цього регламенту в Україні дасть НКРЕКП ряд повноважень та інструментів, які допоможуть комісії ефективніше стежити за зловживаннями на ринку щодо маніпулювання цінами та торгівлі інсайдерською інформацією про майбутні угоди та обсяги продажу. На базі НКРЕКП буде створена дієва система моніторингу та спостереження за ринками за європейськими аналогами. Також у комісії буде достатньо повноважень для відчутного покарання учасників ринку через відповідні штрафи²⁵.

Ці зміни було розроблено і подано до Парламенту ще у квітні 2021 р. у вигляді законопроекту № 5322²⁶, який було передано на розгляд Комітету з питань енергетики та житлово-комунальних послуг, де він перебував без руху до вересня 2022 р., коли його було прийнято у 1-му читанні.

21) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-20#Text>

22) Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг.

23) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0110874-23#Text>

24) Regulation (EU) No 1227/2011 on wholesale energy market integrity and transparency // <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX-%3A32011R1227>

25) <https://ua-energy.org/uk/posts/intehratsiia-rynkiv-i-zelenyi-perekh-id-ia-kliuch-do-vidnovlennia-enerhosystemy>

26) Проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках № 5322 від 01.04.2021 // https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/web-proc4_1?pf3511=71559

Наразі законопроект перебуває на етапі 2-го читання, і якщо депутати проголосують за його прийняття, це запустить одну із важливих реформ на ринках газу та електроенергії.

- (в) Зміни у правилах роботи ГТС: зокрема, НКРЕКП впродовж другої половини 2021 р. врегулювала наступні питання²⁷:
 - для замовників послуг транспортування, які постачають природний газ побутовим споживачам, удосконалено механізм комерційного балансування ГТС шляхом надання права таким постачальникам об'єднуватися у балансуєчі групи в межах окремо створеного портфоліо балансування (подачі та відбори замовника послуг транспортування);
 - вдосконалено механізми функціонування постачальника «останньої надії» шляхом зміни підходу до розрахунку вартості договірної потужності для постачальника «останньої надії» та застосування плати за її перевищення. Це сприятиме ефективнішому виконанню постачальником «останньої надії» функції з безперебійного постачання природного газу кінцевим споживачам, які в силу об'єктивних обставин залишились без постачальника;
 - знижено фінансове навантаження на замовників послуг транспортування шляхом зменшення величини коригування для добових небалансів, розмір яких понад 5 % (для операторів ГРМ з метою покриття своїх нормативних та виробничо-технологічних витрат/ витрат – більше як 15 % (включно)) – з 20 % до 10 %;
 - для сприяння скороченню обсягів небалансів у ГТС, які пов'язані з недостатньою точністю прогнозування операторами ГРМ відборів/споживання природного газу, що не вимірюють

щодобово, встановлена мінімальна межа точності прогнозування, якої оператори ГРМ зобов'язані дотримуватись.

- (г) Перехід на енергетичні одиниці при обліку і розрахунках на ринку природного газу: через запровадження воєнного стану ця важлива частина реформи ринку газу, яка мала б бути запущена з 1 травня 2022 року, була відкладена до його завершення²⁸. У випадку впровадження це дозволить гравцям національного ринку перейти на європейську систему вимірювання природного газу в енергетичних одиницях (МВт) замість застарілої системи кубічних метрів і гармонізувати систему обліку і розрахунків, які використовують європейські компанії всередині ЄС.

Імплементация. Впродовж моніторингового періоду (перша половина 2021 р. – кінець 2022 р.) прогрес у впровадженні раніше затверджених змін до «газового» законодавства був різнонаправленим.

- (а) Розділення (unbundling): одним із найбільших досягнень попередніх років стало створення та сертифікація в ЄС незалежного оператора ГТС – ТОВ «Оператор ГТС України» (ТОВ «ОГТСУ»), – що дозволило не тільки покращити прозорість на ринку транспортування природного газу і забезпечити виконання Україною зобов'язань із транзиту російського газу до ЄС навіть за умов воєнного стану. Однак критичною проблемою для нормальної роботи ТОВ ОГТСУ є системне накопичення збитків у вигляді заборгованості за відібраний і неоплачений із ГТС газ з боку групи «Нафтогаз» (в особі ТОВ «ГПК Нафтогаз України», який є також постачальником у регульованому сегменті)²⁹ та з боку операторів газорозподільних мереж, які переважно контролюються компанією «РГК» Дмитра Фірташа³⁰. Додатковий негативний вплив на фінансовий стан ТОВ ОГТСУ має виконання положень угоди з відшкодування доходу АТ «Укртрансгаз»,

27) Деталі див. у Бюлетені до річного звіту НКРЕКП за 2021 р. // https://www.nerc.gov.ua/storage/app/sites/1/Docs/Byuleten_do_richnogo_zvitu/byuleten_do_richnogo_zvitu_nkrekp-2021.pdf

28) Як передбачено Законом України № 2372-ІХ від 08.07.2022 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2372-20#Text>

29) Станом на січень 2023 р. ця заборгованість оцінювалася у близько 22 млрд грн за інформацією экс-керівника ТОВ «Оператор ГТС України» Сергія Макогона // <https://www.epravda.com.ua/col-umns/2023/01/18/696094/>

30) Станом на грудень 2022 р. ТОВ «ОГТСУ» оцінював суму цієї заборгованості у 16,8 млрд грн за інформацією

що була підписана в рамках розділення НАК «Нафтогаз», за якою оператор ГТС вже сплатив на користь групи «Нафтогаз» (до складу якої входить АТ «Укртрансгаз») біля 38 млрд грн, і розмір щомісячних авансових платежів складає біля 1,4 млрд грн. Війна спричинила додаткові втрати для оператора ГТС у розмірі приблизно 3 млрд грн внаслідок неточних даних системи добового балансування³¹.

У вересні 2022 року до Верховної Ради були внесені пропозиції змін до впровадженої юридичної моделі оператора ГТС³², а саме щодо ліквідації дворівневої системи управління і власності³³, яка була визначена як компромісна між українською владою та європейськими партнерами (зокрема, Секретаріатом Енергетичного Співтовариства) в межах процесу виділення із групи «Нафтогаз» компанії-оператора ГТС. А саме пропонується ліквідувати АТ «МГУ», а її корпоративні права та органи управління передати до ТОВ «ОГТСУ», вкл. створення нової наглядової ради. Незважаючи на деякі очевидні вади такої системи, наприклад, така як фактична неспроможність наглядової ради АТ «МГУ» впливати на операційні та інвестиційні рішення ТОВ ОГТСУ, її зміна в односторонньому порядку і призначення нового керівництва ТОВ «ОГТСУ» поза рамками конкурсної процедури та контролю з боку наглядової ради ТОВ «ОГТСУ» до її створення³⁴ може потенційно призвести до конфлікту із західними партнерами України і відкриття сертифікації оператора ГТС з боку Енергетичного Співтовариства.

Під ризиком опинилось також і здійснене розділення компаній, які працюють у сегменті розподілу і постачання газу кінцевим споживачам, яке було розпочато у 2015 році, а завершено на початку 2020 року, коли т. зв. «облгази» були розділені на газопостачальні компанії, які займаються продажем газу, та компанії-оператори газорозподільчих мереж (ГРМ). На

ринку домінували компанії групи «РГК» Дмитра Фірташа, які контролювали продаж газу для біля 60% кінцевих споживачів (ТОВ «ЙЕ Енергія») та біля 70% розподілу газу в країні (20 із 43 працюючих операторів ГРМ в країні). Втім, на початку 2022 р. розпочався процес «націоналізації» компаній групи «РГК» з боку державної НАК «Нафтогаз України». Спочатку ТОВ «ЙЕ Енергія» втратила доступ до власної абонентської бази у розмірі біля 8 млн абонентів, які були передані до НАК «Нафтогаз» на основі змін до регулювання про «постачальника останньої надії». А в травні проти 26 операторів ГРМ вкл. із 20 компаніями групи РГК суд виніс рішення про передачу їх у право власності держави в особі НАК «Нафтогаз» на основі справи Державного бюро розслідувань щодо стягнення орендної плати з облгазів за право користування газовими мережами³⁵. Наразі процес «застряг» у зустрічних судових позовах, але у випадку вирішення цих судових проваджень на користь держави постачальні і розподільчі компанії знову опиняться в рамках однієї вертикально-інтегрованої структури³⁶, що стане порушенням норм Третього енергетичного пакета ЄС. Примітно, що перехід газорозподільних компаній Дмитра Фірташа до власності держави, з іншої сторони, створює ризик значних разових збитків для ТОВ «ОГТСУ», які зараз існують у вигляді заборгованості операторів ГРМ (про що йшлося вище). Очевидно, що НАК «Нафтогаз», ставши власником «націоналізованих» газорозподільних компаній, не буде спроможний виплатити ці борги з огляду на власний незадовільний фінансовий стан.

- (б) Транзит газу: початок війни приніс драматичні зміни для ГТС з огляду обсягів російського газу, які транспортувалися українським газогоном до європейських споживачів. Його транзит регулюється умовами довгострокового контракту на 2020 – 2024 рр. на умовах «качай-або-плати», згідно з яким російський «Газпром» забронював і мав оплатити (незалежно від фактичних

31) https://www.rada.gov.ua/news/news_tsk/227415.html

32) Наприклад, у законопроекті №8068 (та альтернативних № 8068-1 та 8068-2) із назвою «Про заходи реформування корпоративного управління оператора ГТС України»

33) АТ «Магістральні газопроводи України» (АТ «МГУ»), яка отримала права власності на ГТС та керуючі і наглядові функції та ТОВ «ОГТСУ» – у якості технічного оператора ГТС.

34) Це можливо здійснити на основі Постанови КМУ №643 від 31.05.2022, що дозволяє протягом дії воєнного стану не проводити конкурсний відбір голів виконавчих органів господарювання державного сектору економіки і призначити нового голову ТОВ «ОГТСУ» після простого погодження кандидатури урядом, без проведення конкурсного відбору.

35) Які були фактично передані у безоплатне користування приватним операторам ГРМ після відповідного рішення Міністерством енергетики та вугільної промисловості ще у 2017 році в порушення норм Постанови КМУ № 95 від 21.02.2017, відповідно до якої оператори мали б щорічно сплачувати на користь державі платежі за користування газорозподільними мережами у розмірі у розмірі 10 відсотків від їх залишкової балансової вартості.

36) У вересні 2022 р. для інтеграції арештованих пакетів акцій операторів ГРМ до власної корпоративної структури НАК «Нафтогаз» навіть створив ТОВ «Газорозподільні мережі України» (ГРМУ), засновником якого стала дочірня компанія «Нафтогазу» «Газ України», що займається постачанням газу для потреб населення.

обсягів прокачки) мінімальні 40 млрд куб. м. транзиту у 2022 році. Втім, російське повномасштабне вторгнення призвело до процесу поступової відмови більшої частини європейських країн від російського трубопровідного газу і заміни його зрідженим природним газом (ЗПГ) інших постачальників (головним чином, з Близького Сходу). Крім того, сама Росія в односторонньому порядку припинила постачання газу для «недружніх» європейських країн, які відмовилися оплачувати її газ в рублях у порушення умов чинних контрактів. У результаті, експорт російського газу до Європи у 2022 році обвалився на рекордні 45% (у порівнянні із обсягом 2021 р.) і склав всього біля 100 млрд куб. м., що є найнижчим обсягом із 1990 р.³⁷

Втім, обсяг фактичної прокачки російського газу українською ГТС також досяг історичного мінімуму у 2022 р. і склав всього 20,35 млрд куб. м. (у 2021 р. – 41,6 млрд. куб м.)³⁸. Очікується, що транзит російського газу впродовж наступних кількох років припиниться повністю з огляду на незворотній процес відмови ЄС від придбання російського газу та порушенням умов транзитного контракту з боку Росії. Внаслідок окупації Луганської області Україна втратила доступ до однієї з двох газовимірювальних станцій (ГВС), а саме ГВС «Сохранівка», через які російський газ «заходить» до української ГТС з боку Росії. ТОВ ОГТСУ запропонував «Газпрому» відновити вимірювання обсягів вхідного газу шляхом переносу «точки входу» до іншої ГВС «Суджа», однак російська компанія відмовилася і знизила оплату контрактних обсягів газу, визначених у транзитному контракті. Наразі НАК «Нафтогаз» ініціювала новий позов до міжнародного арбітражу до Міжнародного арбітражного суду з цього приводу, що робить продовження дії чинного контракту у 2023-2024 рр. малоімовірним. Також зберігаються досить високі безпосередні ризики для пошкодження інфраструктури української ГТС цілеспрямованими російськими ракетними обстрілами.

37) <https://expro.com.ua/novini/gazprom-skorotiv-vidobutok-ta-eksport-gazu-do-vropi-do-naynijchogo-v-stor-ros-rvnyu>

38) Певна проектна потужність української ГТС у європейському напрямі складає 145 млрд куб. м.

Припинення транзиту російського газу ставить перед Україною питання докорінної реструктуризації вітчизняної ГТС, а саме її переорієнтацію на переважне обслуговування потреб внутрішніх споживачів, а також вивчення технічної можливості транспортування до ЄС біометану та газо-водневої суміші, розвиток виробництва яких та їх експорт до ЄС є одними із стратегічних цілей співпраці з ЄС у сфері енергетики³⁹. Зокрема, ще з жовтня 2021 р. було розроблена пропозиція змін до Закону України «Про нафту та газ» – законопроект № 6133 від 05.10.2021 р.⁴⁰, – відповідно до якої за сценарію повного припинення транзиту російського газу до ЄС більшість компресорних станцій⁴¹ (КС) української ГТС буде ліквідована або законсервована, інші, які є ключовими для забезпечення транспортування газу всередині країни, – модернізовані. Також частина КС може бути перебудована у газові електростанції для компенсації втрат генеруючих потужностей національної енергосистеми після російських ракетних атак.

- (в) Доступ третіх сторін до інфраструктури ГТС: більша частина відповідного європейського регулювання була перенесена до українського законодавства після прийняття і впровадження двох рамкових документів – Кодексів ГТС та ГРМ та норм дотичних до них підзаконних актів. Проте деякі елементи цих кодексів досі не впроваджені, як-то механізм добового балансування на ринку газу та інші. Також введення воєнного стану призупинило дію ряду вимог вищезгаданих кодексів щодо прозорості операцій на ринку газу і розкриття інформації.
- (г) Оптовий ринок газу та біржова торгівля газом: початок повномасштабної війни спричинив суттєвий регрес у сегменті оптової купівлі-продажу газу з ряду об'єктивних ринкових причини, але також і внаслідок дії обмежень воєнного стану. Державна НАК «Нафтогаз» залишилася єдиною компанією на ринку, яка продовжує імпортувати газ

39) Деталі див. у Меморандумі про взаєморозуміння між Україною та ЄС щодо стратегічного партнерства у сфері біометану, водню та інших синтетичних газів, який було підписано напередодні Саміту Україна – ЄС 3 лютого 2022 р.

40) https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72931

41) У спрощеному розумінні КС призначені для створення і підтримання необхідного тиску у системі ГТС, що дозволяє переміщати його по трубах газопроводу.

з ЄС, інші трейдери припинили імпорتنі операції. Всередині країни торгівля газом також зазнала стагнації, оскільки єдиним постачальником газу для потреб населення залишається НАК «Нафтогаз», а попит на газ зі сторони промисловості (головного споживача на нерегульованому сегменті ринку⁴²) скоротився на більш ніж 50% на тлі заборони експорту газу після початку війни⁴³. В результаті, не маючи можливості продавати газ у регульованому сегменті (НАК «Нафтогаз» також припинив купувати газ внутрішнього видобутку у приватних компаній після внесення відповідних змін до бюджетного регулювання⁴⁴), приватні видобувні компанії змушені більшу частину газу закачувати до ПСГ і накопичувати його до нормалізації ситуації. Відповідно наразі обсяги купівлі-продажу газу всередині країни є незначними як з огляду на ринкові фактори, так і браком єдиного біржового майданчика, на якому торгують усі учасники ринку стандартизованими короткостроковими продуктами, як це передбачається європейськими регламентами, і який би встановив достовірний ціновий індикатив на газ, що споживається в країні. НАК «Нафтогаз» міг би потенційно стати потужним маркет-мейкером для розвитку такого майданчика, проте натомість компанія із квітня 2022 р. розпочала купівлю-продаж газу на УМББ («Українська міжбанківська валютна біржа») на раніше нікому невідомій платформі «SSP UICE» на ексклюзивних і непрозорих умовах⁴⁵.

- (д) Роздрібний ринок газу: з серпня 2020 р. на роздрібному ринку газу було формально оголошено про «повну лібералізацію» цін

на газ, який використовується для потреб населення, а, отже, будь-хто із постачальників, інших, ніж НАК «Нафтогаз», отримав можливість пропонувати обсяги газу для продажу на роздрібному сегменті ринку за вільними від державного регулювання цінами, а споживачі одержали право вільної зміни постачальника, навіть побутові⁴⁶. Втім, вільна конкуренція проіснувала на роздрібному ринку лише біля півроку, коли навесні 2021 р. було знову встановлене державне регулювання цін (зі стелею у 6999 грн за 1 куб. м. газу), використовуючи механізм ПСО (покладання спеціальних обов'язків) для компанії НАК «Нафтогаз». Пізніше було запроваджено механізм перегляду пільгової ПСО-ціни в залежності від коливань цін імпортного європейського газу та запроваджені «базові річні пропозиції» для споживачів-фізичних осіб та «трирічних контрактів на постачання газу для муніципальних теплопостачальних компаній»⁴⁷, однак суті справи це не змінило – відбулося повернення до монопольної моделі «Нафтогаз як один постачальник ресурсу газу та облгази як єдина мережа постачання газу для населення», за якої альтернативні постачальники втратили можливість конкурувати за споживачів⁴⁸.

Після початку війни і запровадження режиму надзвичайної ситуації на ринку газу⁴⁹, уряд остаточно повернувся до прямого жорсткого регулювання цін і встановлення їх на пільговому рівні майже для всіх категорій некомерційних споживачів⁵⁰, а саме для населення, ТКЕ, бюджетним установам, операторам ГРМ для технологічних потреб і т.д. У результаті змін до регулювання ПСО та його умов НАК «Нафтогаз»

42) Цей сегмент включає в себе наступний перелік ринків: (i) продаж газу приватними видобувними компаніями групі НАК «Нафтогаз», (ii) продаж газу приватними видобувними компаніями промисловості, (iii) продаж газу групою «Нафтогаз» промисловості.

43) У останній своїй версії заборона на експорт оформлена у вигляді внесення категорії «газ природний українського походження» до переліку товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню та квот на 2022 рік, із нульовим обсягом квоти. Деталі див. у Постанові КМУ № 666 від 10.06.2022 р. за посиланням. Станом на кінець грудня планувалося, що ця заборона буде продовжена і на 2023 рік, про свідчить відповідний проект постанови КМУ опублікований Міністерством економіки.

44) Мова йде про дозвіл використання бюджетних коштів на придбання природного газу для проходження опалювального сезону 2022-2023 рр. лише для придбання імпортного газу, див деталі у Постанові КМУ № 1443 від 27 грудня 2022 р.

45) Більше деталей у статті аналітичного центру DiXi Group.

46) Порядок зміни постачальника побутовими і небутовими споживачами є розділами IV і V Правил постачання природного газу.

47) Або т. зв. теплокомуненерго – ТКЕ.

48) Ціновий «перекосяк» на роздрібному ринку газу виглядає наступним чином, для прикладу: станом на середину лютого 2023 р. фіксовані тарифи для НАК «Нафтогаз» для населення склали 7,96 грн за куб. м., для ТКЕ – 7,42 грн за куб. м., тоді як на Українській енергетичній біржі середньозважені ціни місячного ресурсу газу були в діапазоні 20 – 25 грн за куб. м.

49) Наказ Міністерства енергетики України від 26 лютого 2022 року № 87 «Про введення Кризової ситуації рівня надзвичайної ситуації»

50) Зокрема, це питання було врегульоване у Законі України № 2479-ІХ від 29.07.2022 щодо запровадження мораторію на підвищення цін (тарифів) на ринку природного газу та у сфері теплопостачання на період дії воєнного стану, Постановою КМУ № 222 від 6.03.2022 щодо загальних умов покладання спеціальних обов'язків (ПСО) на ринку газу та Постановою КМУ № 812 від 19.07.2022 щодо особливостей ПСО при постачанні газу ТКЕ та бюджетним установам.

залишився єдиним гравцем на роздрібному ринку газу, контролюючи всі ділянки процесу продажу газу для некомерційних споживачів, від його виробництва і споживання до розподілу і продажу кінцевим споживачам на умовах «постачальника останньої надії». Очевидно, що така концентрація ринкової влади в рамках однієї державної компанії суперечить вимогам європейського регулювання, але була викликана дією режиму воєнного стану і носить тимчасовий характер⁵¹. Відповідно подальший прогрес об'єктивно можна буде оцінити лише після його закінчення і подальшим діям уряду з відновлення конкурентного режиму на ринку газу.

Енергоефективність

Починаючи ще з 2010 р. в Україні було зроблено досить багато кроків, які наблизили національне регулювання до вимог acquis ЄС у різних напрямках політики країни у сфері енергоефективності. Особливо значущими були зміни, які стосувалися створення систем енергетичного маркування енергоспоживчих товарів та покращення енергоефективності будівель, які дозволили почати впровадження кращих практик ЄС у цій сфері. В інших напрямках прогрес відбувався повільніше або ж не відбувався взагалі. Процес в значній мірі стримувався відсутністю комплексного бачення держави щодо політики енергоефективності, завдяки чому розвивалися здебільшого «точково», не маючи цілісного законодавчого та інституційного підґрунтя.

Наближення законодавства. Відбулися наступні зміни у національному законодавстві:

1. У жовтні 2021 р. відбулася, без перебільшення, знакова подія для всього сектора – було прийнято рамковий Закон України «Про енергоефективність»⁵². Нарешті діяльність держави та різних акторів у сфері енергоефективності буде спиратися на чітку основу у відповідності до вимог Директиви 2012/27/ЄС. Мова йде про визначення загальнодержавних цілей, створення системи стратегічного планування, розвиток необхідних інституцій, а також формування політик та заходів стимулювання енергоефективності, необхідність в яких виникає під час виробництва,

транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання енергії. Важливою прикладною новацією цього закону є зобов'язання щороку закладати на програми з підвищення енергоефективності не менше 1% видаткової частини бюджету. Для повноцінної імплементації норм нового закону необхідно буде прийняти ще близько 70 підзаконних актів.

2. Затверджено Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року⁵³, в якому визначено нові індикативні цілі зі скорочення споживання енергії, а саме наступні (відносно базового сценарію розвитку економіки та енергетичної системи «Business-as-usual»):
 - на 22,3% (первинне споживання енергії);
 - на 17,1% (кінцеве споживання енергії).

Ці цілі є амбітнішими, ніж у минулому подібному плані (9% до 2020 р.), проте, очевидно, що після початку війни, яка докорінно змінила профілі споживання енергії у різних секторах економіки та принесла значні руйнування для енергосистеми, цей план також незабаром потребуватиме оновлення, особливо з огляду на планування поствоєнної відбудови із широким застосуванням енергоефективних технологій і практик, що є однією з умов надання допомоги зі сторони ЄС⁵⁴.

3. Відповідно до вимог нового Закону «Про енергоефективність» Держенергоефективності спільно з Міністерством енергетики у липні 2022 р. підготувало проекти перших «секторальних» програми енергомодернізації у вигляді державних цільових програм енергетичної модернізації, а саме:
 - житлового фонду⁵⁵,
 - енергетичної модернізації підприємств-виробників теплової енергії, що перебувають у державній або комунальній власності⁵⁶,

53) Затвердженого Розпорядженням № 1803-р від 29.12.2021 р.

54) До того ж, навіть за «довоєнними» мірками такий темп економії споживання енергії є дуже амбітним, в ЄС темп такої економії встановлено у розмірі 3% на рік.

55) https://sae.gov.ua/sites/default/files/Zvit_SAE_2021.pdf

56) Проект відповідного розпорядження КМУ див. за наступним [посиланням](#).

51) Наразі дія «ПСО»- Постанови Кабміну № 222 була продовжена до 30 квітня 2023 р. і, очевидно, буде продовжуватись і надалі, принаймні, на піврічний строк після завершення чи припинення дії воєнного стану.

52) Закон України № 1818-IX від 21.10.2011 р.

- енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення, що перебувають у державній або комунальній власності⁵⁷.

Також наприкінці грудня 2021 р.

Держенергоефективності підготувало проект плану заходів з підвищення енергоефективності у закладах вищої освіти до 2026 року⁵⁸ та уклало меморандум про співпрацю з Міністерством освіти і науки. У випадку успішного впровадження цей кейс може стати однією із кращих демонстраційних практик від держави у сфері енергоефективності.

4. Уточнені на рівні підзаконних актів ряд положень рамкових законів, які регулюють питання енергоменеджменту та енергоаудиту, і повинні покращити координацію зусиль у сфері енергоефективності між різними органами виконавчої влади та організаціями на ринку, зокрема:
 - Порядок подання інформації (до Держенергоефективності⁵⁹) про сертифікацію систем енергетичного та/або екологічного менеджменту суб'єктів господарювання (з боку органів сертифікації) та процедури ведення відповідного реєстру⁶⁰;
 - Порядок обміну інформацією між Держенергоефективності та кваліфікаційними організаціями (що здійснюють сертифікацію енергетичних аудиторів)⁶¹;
5. У сферах енергомаркування та екодизайну було затверджено наступні зміни:
 - рамковий регламент енергетичного маркування енергоспоживчої продукції, приведений у відповідність до останнього Регламенту Європейського Парламенту і Ради ЄС № 2017/1369 (набирає чинності з 01.08.2023 р.)⁶²;

- оновлення до технічних регламентів маркування енергоспоживчих продуктів в Інтернеті та процедур верифікації щодо дотримання вимог до маркування енергоспоживчих продуктів⁶³;

- нові технічні регламенти, що встановлюють вимоги до екодизайну місцевих обігрівачів на твердому паливі⁶⁴, твердопаливних котлів (набирає чинності 30.12.2026 р.)⁶⁵, вентиляційних установок⁶⁶, холодильних установок (набирає чинності 28.06.2023 р.)⁶⁷, повітронагрівачів, охолоджувачів, високотемпературних промислових охолоджувачів та вентиляторних доводжувачів⁶⁸;
- зміни до рамкового Технічного регламенту щодо вимог з екодизайну енергоспоживчих продуктів в частині уточнення повноважень органів державного ринкового нагляду та оновлено Технічний регламент щодо вимог до екодизайну для малих, середніх та великих силових трансформаторів⁶⁹.

Усього ж станом на початок 2023 року в Україні впроваджено 29 регламентів з екодизайну та 16 – з енергомаркування.

6. Когенерація⁷⁰: наприкінці 2021 р. нарешті відбувся певний прогрес щодо проходження у Парламенті законопроект № 4527 щодо розвитку високоефективної когенерації⁷¹, який має визначити на рівні закону систему стимулів для ширшого використання когенераційних установок, зокрема при перебудові/модернізації станцій локальних теплогенеруючих компаній та приватних компаній. У жовтні 2021 р. його було прийнято у першому читанні, а наприкінці 2022 р.

57) Проект відповідного розпорядження КМУ див. за наступним [посиланням](#).

58) Див. деталі за наступним [посиланням](#).

59) Повна назва – Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України.

60) Затвердженого Постановою КМУ № 1238 від 4.11.2022 р.

61) Затвердженого Постановою КМУ № 1315 від 25.11.2022 р.

62) Наказ Міністерства енергетики № 164 від 27.04.2022 р.

63) https://sae.gov.ua/sites/default/files/Zvit_SAE_2021.pdf

64) Постанова КМУ № 532 від 03.05.2022.

65) Постанова КМУ № 1375 від 23.12.2021 р.

66) Постанова КМУ № 1379 від 23.12.2021 р.

67) Постанова КМУ № 1376 від 23.12.2021 р.

68) Постанова КМУ № 1023 від 13.09.2022 р.

69) Зміни затверджені Постановою КМУ № 1222 від 31.10.2022 р.

70) Комбіноване виробництво електричної та теплової енергії когенераційною установкою.

71) Законопроект № 4527 від 21.12.2020 р. спільного авторства Держенергоефективності та Міністерства енергетики.

розпочався процес другого читання, що дає певну надію на прийняття цього важливого закону, особливо з огляду на оголошений стратегічний курс держави на побудову децентралізованої енергетичної моделі. На рівні підзаконного регулювання Міністерство енергетики 21.07.2021 р. затвердило Порядок проведення кваліфікації когенераційної установки⁷².

Імплементация:

1. З серпня 2022 р. вступили в дію імплементаційні зміни до рамкового законодавства, що регулює питання термомодернізації будівель та роботи національного Фонду енергоефективності (далі – Фонд)⁷³. Зокрема, зміни торкнулися наступних питань:
 - Фонд енергоефективності отримав можливість надавати гранти не лише для фінансування комплексних проєктів із покращення енергоефективності багатоквартирних будинків, у яких створено ОСББ⁷⁴, а й фінансову підтримку інших програм у житловому секторі, у тому числі пов'язаних з відновленням будівель, зруйнованих та/або пошкоджених внаслідок воєнних дій. Ця законодавча новація, крім виділення певного обсягу ресурсів для здійснення термінового відновлення, буде мати важливу роль для здійснення поствоєнного відновлення житлового сектору в Україні⁷⁵, враховуючи той факт, що Фонд було створено відповідно до кращого європейського регулювання і він вже має досвід залучення фінансування з боку європейських партнерів України.
 - Зроблено крок назустріч зменшенню фінансового навантаження на ОСББ, які здійснюють проєкти термомодернізації, шляхом введення етапності виконання проєктів та надання можливості

Фонду виплачувати гранти частинами (траншами) за результатами виконаних робіт та/або наданих послуг та їх верифікації відповідно до програм Фонду. Розбиття проєктів на дрібніші етапи полегшить ОСББ акумуляцію коштів для сплати власного внеску до проєкту термомодернізації, оскільки після запровадження воєнного стану та складну економічну ситуацію доступ ОСББ до кредитних банківських продуктів також став обмеженим.

- Фонд отримав можливість надавати грантову підтримку для заходів, які не входять до переліку стандартних програм (наприклад, «Енергодім»), але є важливими для успішного впровадження проєктів у окремих випадках (наприклад, роботи з укріплення опорних конструкцій до початку утеплення будинку).
- Уточнено ряд технічних нюансів у законодавстві, що регулює енергетичну ефективність будівель, невизначеність щодо яких на рівні закону є бар'єрами для здійснення проєктів термомодернізації будівель. Зокрема, термінологія, сфера охоплення мінімальних вимог до енергетичної ефективності будівель та аспекти їх застосування, оновлення вимог до сертифікації енергетичної ефективності, енергетичного аудиту будівель та їх результатів, сертифікаційні вимоги до енергоаудиторів будівель, оновлені вимоги до енергоменеджменту та ін.
- Оприлюднено проєкт стратегії термомодернізації будівель до 2050 року⁷⁶ (із наступним переглядом кожні наступні 5 років), яка має стати основою стратегічного планування та реалізації довгострокових цілей у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

72) Наказ Міністерства енергетики № 155 від 21.07.2021 р.

73) Мова йде про Закон України № 2392-ІХ від 09.07.2022, проєкт якого (за № 6485) було подано до Верховної Ради наприкінці 2021 р., і який вносить зміни до ряду законів України, головними з яких є зміни до законів «Про енергетичну ефективність будівель» та «Про Фонд енергоефективності».

74) Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

75) Так, за даними Київської школи економіки, внаслідок бойових дій пошкоджено 40% житлового фонду України.

76) <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-convers/elektronni-kon-sultatsiyi-z-gromadskistyju/proekt-rozporядzhennya-kabinetu-minis-triv-ukrayiny-pro-shvalennya-dovgostrokovoyi-strategiyi-termomoderni-zaciyi-budivel-na-period-do-2050-roku-ta-konczepcziyi-zagalnoderzhav-noyi-ekonomichnoyi/>

- Покладаються зобов'язання на державні органи щороку термомодернізувати 1% опалювальної площі будівель державної власності з метою створення кращої практики для наслідування іншими власниками будівель.

2. Результати роботи Фонду енергоефективності: 2021 рік став першим роком, коли Фонд почав демонструвати перші результати своєї діяльності у сфері термомодернізації багатоквартирних житлових будинків як з огляду кількості отриманих заявок, так і з огляду кількості завершених проєктів. Зведена статистика⁷⁷ про досягнуті результати головної програми Фонду «Енергодім», що кількість заявок від ОСББ на участь зросла до 551 од., а кількість завершених та верифікованих проєктів склала 32 од. (для порівняння у 2020 р. це був лише 1 проєкт).

Утім, початок війни вніс негативні корективи до процесу грантової підтримки Фонду проєктів ОСББ з термомодернізації. З початком воєнного стану держава обмежила фінансування Фонду на виплату грантів для ОСББ-учасників програми «Енергодім», мовляв, не є пріоритетним в умовах воєнного стану відповідно до Постанови КМУ № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану»⁷⁸. Це стало однією з причин (головною став початок війни, який завадив ОСББ повноцінно здійснювати свою активність) падіння кількості заявок у 2022 до лише 31 од. Утім, кількість завершених проєктів станом на 10.02.2023 р. рік зросла до 74 од. і кількість проєктів, які перебувають в роботі – 711 од.^{79, 80}, що є досить позитивною динамікою навіть з огляду на проблеми, викликані війною. Повноцінне фінансування з державного бюджету також було відновлене з 23 грудня 2022 р.⁸¹, що дозволить Фонду повноцінно здійснювати свою роботу у 2023 р. і надалі.

77) Періодичний звіт про стан реалізації Програми підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків «ЕНЕРГОДИМ» за 2019 - 2022 рр.

78) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>

79) Це кількість проєктів приєднаних до грантового договору (схвалена заявка на участь) за виключенням кількості завершених проєктів (схвалена заявка на верифікацію проєкту).

80) <https://docs.google.com/spreadsheets/d/e/2PACX-1vSNduoPwgJ5Sn-V5CWNESF3ezxViN3lo0dcjAKpW59ihcYXZCrhwwF6h6X97ZpWCZdP4m-HleogVth1CD1/pubhtml?gid=479983996&single=true>

81) Постанова КМУ № 1420 від 23.12.2022.

Фонд також продовжив спрощення процедур виконання і верифікації проєктів термомодернізації, спрямовані на скорочення адміністративного навантаження на ОСББ та врахування наслідків введення воєнного стану. Так, наприклад, ОСББ-учасники отримали право розбивати будівельні роботи на 5 етапів незалежно від загальної вартості комплексних проєктів з термомодернізації (про що йшлося у Законі № 2392-IX), було скасовано обов'язковість подання документів до Фонду у паперових примірниках (копіях), відновлено строк на доопрацювання заявок та ін. Також з листопада 2022 р. Фонд запустив нову програму «ВідновиДИМ»⁸² для фінансування відновлення житлових будинків, які постраждали внаслідок бойових дій на деокупованих територіях, але при цьому не зазнали конструктивних пошкоджень⁸³. Програма фінансується ЄС (озвучено загальний обсяг підтримки у 25 млн євро), гранти покривають 100% вартості відновлюваних робіт для постраждалих ОСББ, розмір одиничного гранту складає 7,2 млн грн. На першому пілотному етапі з обсягом фінансування у 5 млн євро планується відновити близько 60-100 багатоквартирних будинків.

3. Триває розроблення та впровадження необхідного функціоналу в Єдиній електронній системі у сфері будівництва (в якій містяться дані про енергетичні сертифікати будівель та дані про кваліфікованих фахівців за напрямками аудиту енергетичної ефективності будівель та обстеження інженерних систем будівель), зокрема в частині забезпечення незалежного моніторингу випущених сертифікатів.
4. Після затвердження рамкового закону «Про енергоефективність» було відновлено повноцінну дію ЕСКО-механізму, який використовується для впровадження енергоефективних заходів у будівлях бюджетних установ (шкіл, дитячих садків, лікарень, університетів тощо) приватними

82) Програма була створена на основі відповідних змін до Статуту Фонду, що були внесені Постановою КМУ № 1184 від 18.10.2022.

83) Наприклад, заміна або ремонт віконних блоків, зовнішніх дверей, фасадів і покриття, обладнання дахових котельнь та інженерних мереж.

інвесторами – енергосервісними компаніями (ЕСКО), а оплата здійснюється виключно за рахунок економії (скорочення витрат на споживання комунальних послуг та енергоносіїв), досягнутої після завершення таких проєктів⁸⁴. У 2021 р. органами місцевого самоврядування було оголошено 91 тендер, укладено 8 нових договорів⁸⁵. Загалом на кінець червня 2022 року в Україні укладено 578 ЕСКО-договорів на загальну суму більше 1,34 млрд гривень⁸⁶.

Триває наповнення інформаційної бази потенційних об'єктів та виконавців енергосервісу на сайті Держенергоефективності, механізм формування якої було визначено у Порядку формування, оприлюднення та оновлення переліку виконавців енергосервісу, потенційних об'єктів енергосервісу⁸⁷, який розробило Держенергоефективності спільно з Міненерго. Також Держенергоефективності здійснює на регулярній основі верифікацію результатів виконання енергосервісу, відомо що у 2021 р. верифікацію енергосервісних контрактів пройшли 294 договори, які надавали ЕСКО-послуги протягом опалювального періоду 2020/2021, середня річна економія енергоспоживання завдяки енергосервісу склала 30%⁸⁸.

- До початку лютого 2022 р. тривав процес впровадження системи енергоменеджменту/енергомоніторингу в будівлях бюджетних установ і рівень охоплення органів місцевого самоврядування (ОМС) та ЦОВВ (станом на кінець 2021 р. було охоплено 225 ОМС та 46 ЦОВВ), здійснювалося наповнення бази даних енергетичних та експлуатаційних характеристик будівель, які знаходяться на балансі ЦОВВ та моніторинг стану впровадження енергоменеджменту й енергомоніторингу в таких будівлях⁸⁹. З метою уточнення процедурних питань, які супроводжують впровадження систем енергоменеджменту/енергомоніторингу 23.12.2021 р., було затверджено Порядок впровадження систем енергетичного менеджменту⁹⁰.

84) https://saee.gov.ua/uk/content/energoserwis_1

85) https://saee.gov.ua/sites/default/files/Zvit_SAEE_2021.pdf

86) <https://saee.gov.ua/uk/news/4335>

87) Наказ Міністерства енергетики № 360 від 20.10.2022.

88) https://saee.gov.ua/sites/default/files/Zvit_SAEE_2021.pdf

89) Останні актуальні дані є недоступними через обмеження, накладені запровадженням воєнного стану.

90) Постанова КМУ № 1460 від 23.12.2021 р.

Енергетична інфраструктура і безпека

Забезпечення безпеки постачання електричної енергії (стаття 338, додаток XXVII; Регламенти (ЄС) 2019/941 і 2019/943, раніше – Директива 2005/89/ЄС)

- Ухваленим у 2017 році Законом України «Про ринок електричної енергії» передбачено розроблення й затвердження правил про безпеку постачання електричної енергії, які встановлюють мінімальні критерії безпеки постачання та є обов'язковими для виконання всіма учасниками ринку. До початку війни оператор системи передачі регулярно оприлюднював дані про максимальний обсяг і структуру нетто потужності, величину пікового електричного навантаження та доступну генеруючу потужність в енергосистемі. Правила безпеки постачання електричної енергії розроблені й затверджені. Звіт за 2019 рік про результати моніторингу безпеки постачання електричної енергії оприлюднений Міненерго в січні 2021 року. Прогрес був би помітнішим, якби у звітуванні НКРЕКП та оператора системи передачі знайшли своє відображення зміни, запроваджені Регламентами (ЄС) 2019/941 і 2019/943.

Забезпечення безпеки постачання природного газу (стаття 338, додаток XXVII; Регламент (ЄС) 2017/1938, раніше – Директива 2004/67/ЄС)

- Регуляторне наближення є просунутим. Ухваленим у 2015 році Законом України «Про ринок природного газу» передбачено розроблення й затвердження правил про безпеку постачання природного газу, які встановлюють мінімальні критерії безпеки постачання та є обов'язковими для виконання всіма учасниками ринку. Положення європейського законодавства імплементовані. Розроблені й затверджені Правила безпеки постачання природного газу й Національний план дій, які оновлюються. Звіти про результати моніторингу безпеки постачання природного газу щорічно оприлюднює Міненерго, хоча робить це із суттєвою затримкою.

Створення умов для реалізації проєктів спільного інтересу Енергетичного Співтовариства (PECI) і проєктів взаємного інтересу ЄС (PMI) (статті 337, 341, додаток XXVII; Регламент (ЄС) 347/2013)

- Регуляторне наближення є раннім або не розпочиналося. Хоча в 2019 році Міненерго прозвітувало про формування робочої групи, механізму обміну інформацією з Регіональною групою досі не розроблено, а оновленої методології аналізу вигід і витрат не затверджено. Так само рішення НКРЕКП щодо методології та критеріїв оцінки інвестицій у проєкти електроенергетичної та газової інфраструктури, а також підвищених ризиків, пов'язаних з їхньою реалізацією, може бути ухвалене тільки після прийняття закону щодо транспозиції Регламенту (ЄС) 347/2013 щодо керівних принципів транс'європейської енергетичної інфраструктури». Розроблений Урядом законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо термінології у сфері транс'європейської енергетичної інфраструктури» Верховною Радою в 2020-2022 роках не розглянуто. Практична імплементація положень європейського законодавства не розпочиналася через відсутність нормативних передумов.

Ядерна енергетика

Фундаментальні цілі всіх 4-х Директив ЄС у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки в Україні визначені в національному спеціальному законодавстві та пов'язаних нормативно-правових актах. Протягом другої половини 2021 р. і 2022 р. продовжилася робота з імплементації Директив ЄС у цій сфері.

Встановлення основних принципів радіаційного захисту населення та осіб при професійному, медичному опроміненні

Держатомрегулюванням було розроблено законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційної безпеки» щодо експерта з радіаційного захисту», який було прийнято в цілому 16 листопада 2022 під номером 2758-IX⁹¹. Закон

запроваджує інститут експерта, який займається консультуванням суб'єктів діяльності у сфері використання ядерної енергії, інших юридичних та фізичних осіб, органів щодо дотримання вимог законодавства з питань ядерної та радіаційної безпеки (далі – ЯРБ). Визначені основні вимоги до особи, яка має намір стати експертом з радіаційного захисту та визначається орган, який визнаватиме компетентності експерта.

КМУ має затвердити Положення про експерта з радіаційної безпеки, яким буде визначено перелік напрямів компетенції, вимог до обсягу знань та практичних навичок експерта та порядок визнання їх компетенції. Проєкт такої постанови «Про затвердження «Положення про експерта з радіаційного захисту» поданий на розгляд до КМУ .

На виконання вимог закону України №107-IX від 18.09.2019 р. «Про внесення змін до деяких законів України у сфері використання ядерної енергії»⁹², розпорядженням КМУ від 27.11.2019 №1417-р⁹³ затверджений «План заходів щодо зниження рівня опромінення радоном, продуктами його розпаду, мінімізації довгострокових ризиків від поширення радону в житлових та нежитлових будівлях, робочих місцях на 2020-2024 рр.».

Протягом 2020 року мав бути:

- розроблений та затверджений Порядок та Методика проведення моніторингу радону в Україні та нотифікації про радіаційні ризики;
- розроблений санітарний регламент щодо визначення рівнів дій активності радону на робочих місцях;
- проведено аналіз накопиченої інформації про рівні радону в повітрі будинків, оцінка 2 існуючих радіаційних ризиків населення та визначення пріоритетних регіонів для проведення моніторингу радону та здійснення протирадонових заходів.

Однак ці заходи виявились декларативними, адже станом на 01.07.2022 року не існує проєкту Порядку та Методики проведення моніторингу радону, санітарного регламенту визначення рівнів дій активності радону на робочих місцях, а аналіз не проведений через відсутність інформації.

91) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2758-IX#Text>

92) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-20#Text>

93) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2019-%D1%80#Text>

За поясненнями, отриманими від підрядників МОЗ України з питань протирадонного захисту (НДІ радіаційного захисту Академії технологічних наук, директор В. Берковський), робота в цьому напрямку на час воєнного стану визначена як неактуальна.

У «Плані заходів КМУ з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони» завданням 738. «Розроблення і затвердження плану заходів щодо зниження рівня опромінення населення радоном та продуктами його розпаду, мінімізації довгострокових ризиків від поширення радону в житлових та нежитлових будівлях, на робочих місцях, від будь-якого джерела проникнення радону – з ґрунту, будівельних матеріалів або води» передбачено розроблення та затвердження плану протирадонних заходів, який був прийнятий розпорядженням КМУ від 27.11.2019 №1417-р затверджений «План заходів щодо зниження рівня опромінення радоном, продуктами його розпаду, мінімізації довгострокових ризиків від поширення радону в житлових та нежитлових будівлях, робочих місцях на 2020-2024 рр.». Але цей план не виконується до цього часу.

Відповідно до п. 1.3 у 2020 р. мало відбутися «розроблення та затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу радону в Україні та нотифікації про радіаційні ризики», п. 1.5 «розроблення санітарного регламенту щодо визначення рівнів дій активності радону на робочих місцях», п. 1.7 згаданого плану у 2020 році мало бути здійснено – «проведення аналізу накопиченої інформації про рівні радону в повітрі будинків, оцінка існуючих радіаційних ризиків населення та визначення пріоритетних регіонів для проведення моніторингу радону та здійснення протирадонних заходів». Однак ці заходи виявились декларативними, адже станом на 13.07.2021 року не існує проекту Порядку та Методики проведення моніторингу радону, санітарного регламенту визначення рівнів дій активності радону на робочих місцях, аналіз не проведений за відсутністю інформації.

Не виконані протягом 2020 року (термін, встановлений Планом) також:

- п.2 Плану: Створення ефективної системи навчання з питань протирадонних

заходів, а саме; 1) забезпечення підготовки, підвищення кваліфікації та перепідготовки, зокрема за допомогою сертифікаційних програм, фахівців різних рівнів з питань протирадонних заходів; 2) формування реєстру сертифікованих експертів з протирадонних заходів);

- п.3: Створення системи контролю за якістю та ефективністю проведення протирадонних заходів, а саме: 1) затвердження вимог та порядку проведення оцінки рівнів радону після здійснення протирадонних заходів у будинках щодо зменшення рівнів радону; 2) затвердження вимог до звітності та критеріїв щодо здійснення протирадонних заходів на робочих місцях, за винятком підприємств, де опромінення радоном є наслідком технологічного процесу (шахти, переробка урану тощо), а діяльність підпадає під регуляторний контроль).

Серед завдань на 2022 рік на сайті урядової моніторингової системи виконання Угоди про асоціацію «Пультс Угоди: <https://pulse.kmu.gov.ua> визначені наступні:

- Дотримання гранично допустимих доз опромінення під час здійснення професійної діяльності;
- Дотримання гранично допустимих доз опромінення під час здійснення професійної діяльності для вагітних жінок;
- Дотримання гранично допустимих доз опромінення для населення;
- Дотримання гранично допустимих доз опромінення під час аварій на підприємстві;
- Дотримання гранично допустимих доз гамма-опромінення, що випромінюється будівельними матеріалами всередині приміщень.

Це дивні формулювання, тому що «дотримання допустимих доз» - норма закону «Про захист людини від іонізуючого випромінювання». Це не може бути визначено як завдання. У свою чергу допустимі дози опромінення визначені в чинному наказі МОЗ N 208 від 14.07.1997 р. «Про затвердження Норм радіаційної безпеки України

(НРБУ-97)»⁹⁴, який діє майже 30 років. Перевищення допустимих доз для вказаних категорій за час дії наказу зафіксовано не було.

Оцінка: просунута в питаннях компетенції Держатомрегулювання, невідповідність в питаннях компетенції МОЗ України щодо протирадонних заходів.

Наближення регулювання у сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки до вимог ЄС (у частині радіаційного захисту)

Наближення законодавства є «досконалим». Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії» №2755-IX від 16.11.2022⁹⁵ врегульовує питання видачі дозвільних документів у сфері використання ядерної енергії та забезпечення радіаційної безпеки відповідно до права ЄС. Реалізація положень закону сприятиме оптимізації дозвільної діяльності у сфері використання ядерної енергії для суб'єктів підприємництва, які мають намір провадити діяльність з використання джерел іонізуючого випромінювання.

Практичне впровадження є «досконалим». Держатомрегулювання розроблено Постанову КМУ від 01.09.2021 №949 «Деякі питання державного регулювання діяльності з використання джерел іонізуючого випромінювання, контролю та ведення обліку індивідуальних доз опромінення»⁹⁶.

Держатомрегулювання на підставі вищезгаданих Порядку та Положення здійснює ведення Державного реєстру джерел іонізуючого випромінювання та Єдиної державної системи контролю та обліку індивідуальних доз опромінення.

КМУ схвалив Концепцію Загальнодержавної цільової екологічної програми поводження з радіоактивними відходами Розпорядженням від 04 листопада 2022 р. № 992-р⁹⁷. Відповідно до розпорядження Державне агентство з управління зоною відчуження (ДАЗВ) протягом року має підготувати проект Програми. Дія попередньої Програми закінчилася ще в 2017 році.

КМУ схвалив зміни Постановою від 08 листопада 2022 р. № 1254⁹⁸ до Порядку виведення з експлуатації магістральних трубопроводів нафти, газу та продуктів їх переробки, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 209. Зміни внесені для врегулювання поводження з радіонуклідами природного походження, які шляхом концентрації є радіаційно небезпечними. Останній абзац п.3 передбачає, що підприємство, яке відповідає за експлуатацію магістральних трубопроводів, має розробити план заходів щодо поводження з відпрацьованим обладнанням трубопроводу, в якому містяться заходи з проведення радіаційного контролю під час виведення його з експлуатації, та погодити його з Держатомрегулювання України.

Наближення регулювання у сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки до вимог ЄС (в частині безпеки ядерних установок)

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» №2762-IX від 16.11.2022⁹⁹ передбачається приведення до положень Директиви Ради 2014/87/Євратом положень Закону, які стосуються вдосконалення ядерного законодавства, зокрема внесенням змін до визначень та термінів.

Реалізація положень закону сприятиме:

- уніфікації термінології законодавства України з термінологією законодавства ЄС;
- встановлення кваліфікаційних вимог до підрядників суб'єктів, які використовують ядерну енергію, що сприятиме підвищенню безпеки здійснення такої діяльності;
- удосконалення вимог закону щодо зобов'язань оператора ядерної установки вживати всіх заходів щодо попередження аварій та пом'якшення їхніх наслідків у випадку виникнення таких;
- доповнення повноважень Держатомрегулювання стосовно організації регулярної оцінки нормативно-правової

94) <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0208282-97#Text>

95) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-IX#Text>

96) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/949-2021-%D0%BF#Text>

97) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-2022-%D1%80#Text>

98) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1254-2022-%D0%BF#Text>

99) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2762-IX#Text>

бази у сфері використання ядерної енергії та діяльності органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки, а також міжнародних партнерських перевірок.

Практичне впровадження є «досконалим». Процедури регулюються нормативно-правовими актами, затвердженими наказами Держатомрегулювання, зареєстрованими в Мін'юсті або постановами КМУ.

Основні вимоги, визначені в Директивах ЄС щодо безпечного функціонування ядерної енергетики, були закріплені в Україні в національному спеціальному законодавстві та нормативно-правових актах ще до підписання Угоди про асоціацію та впроваджені в практиці. Ефективно функціонує державна система регулювання ядерної та радіаційної безпеки, існує розподіл відповідальності суб'єктів в сфері використання ядерної енергії за безпеку. За 2022 рік шляхом змін до національного законодавства були удосконалені окремі процедури отримання дозволу на право здійснення діяльності з джерелами іонізуючого випромінювання, уточнено термінологію та засновано інститут експерта з радіаційного захисту.

Зобов'язання щодо встановлення основних принципів радіаційного захисту населення та осіб при професійному, медичному опроміненні та щодо наближення регулювання у сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки до вимог ЄС (в частині радіаційного захисту), за виконання яких відповідає Державна інспекція ядерного регулювання України, виконані успішно.

Виконання завдань за зобов'язаннями, за які відповідає МОЗ, а саме, щодо регулювання радіаційного захисту людини від впливу природних радіонуклідів, не розпочалося. Оскільки після реорганізації МОЗ та скасування санітарної служби, частину функцій якої було передано в Держспоживслужбу, в структурі МОЗ (Центр громадського здоров'я) відсутній підрозділ, що відповідає за державне регулювання радіаційної безпеки людини, зокрема від впливу природних радіонуклідів. Таким чином, існує інституційно-організаційний вакуум для забезпечення виконання цих завдань. Майже відсутні кваліфіковані фахівці з радіаційного

захисту. Відповідно Кабміну необхідно провести організаційні зміни у Центрі громадського здоров'я та терміново створити підрозділ з радіаційного захисту людини з відповідними повноваженнями.

Зобов'язання щодо наближення регулювання у сфері забезпечення ядерної та радіаційної безпеки до вимог ЄС (в частині безпеки ядерних установок), за виконання яких відповідає Державна адміністрація з управління зоною відчуження, що знаходиться в сфері управління Мінекології України, не виконані. Між тим держава не має вже п'ять років Загальнодержавної екологічної програми поводження з радіоактивними відходами (дія попередньої закінчилася у 2017 р.) на виконання Стратегії поводження з радіоактивними відходами, і тільки 4 листопада 2022 нарешті була схвалена Концепція цієї програми.

Пошук, розвідування й видобуток вуглеводнів

Забезпечення належних умов надання й використання дозволів на пошук, розвідування й видобуток вуглеводнів (Директива 94/22/ЄС)

Скасовано необхідність отримання 14 дозволів і реалізації шести обов'язкових процедур; прискорено погодження виконання робіт з освоєння та експлуатації нафтогазових родовищ. Затверджено критерії, за якими оцінюється ступінь ризику у сфері вивчення й використання надр і визначено періодичність заходів державного нагляду (контролю). Ухвалено нові Правила розробки нафтових і газових родовищ¹⁰⁰, новий Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами і Порядок проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Реорганізовано Міжвідомчу комісію з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції. Підписано закон України¹⁰¹, спрямований на зменшення надмірного державного впливу на галузь і створення прозорої, зручної та зрозумілої системи користування надрами.

Держгеонадра на постійній основі оприлюднює інформацію про відкриті географічні ділянки, надані дозволи, перелік організацій, що отримали дозвіл, їхній склад, а також запаси вуглеводневих ресурсів. Хоча проєкт нової редакції Кодексу

100) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1385-22#Text>

101) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-20#Text>

України про надра шостий рік поспіль перебуває на стадії доопрацювання. у чинний Кодекс внесені зміни, що частково враховують вимоги Директиви 94/22/ЄС.

Успішно реалізуються спеціальні дозволи на користування надрами шляхом електронних торгів. Створені Інвестиційний атлас, Єдине вікно надрокористувача та 15 відкритих електронних реєстрів, за допомогою яких можна отримати інформацію про розроблення вуглеводнів в усіх регіонах України. На 2023 рік заплановано об'єднання сервісів різних органів влади в єдину інформаційну систему у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Для досконалої транспозиції необхідним є обмеження дозвільної системи галузі: державною екологічною експертизою, експертизою запасів корисних копалин, укладенням договору на розвідувальні роботи, отриманням погоджень на зміну цільового призначення та отримання ділянки в користування, дозволом на приєднання до мережі, а також повідомленнями про затвердження проєктів на буріння, спорудження супровідних об'єктів, дослідно-промислової й промислової розробку.

Реструктуризація вугільного сектору (стаття 339)

Уряд оголосив, що Україна буде поступово відмовлятися від використання вугілля. У вересні 2021 року затверджена Концепція Державної програми трансформації вугільних регіонів на період до 2030 року¹⁰². Розроблення самої програми досі триває.

За підтримки уряду ФРН запланована реалізація двох пілотних проєктів із трансформації вугільних мономіст, а саме Червонограда (у Львівській області) та Мирнограда (у Донецькій області) призупинена через війну.

Тривають переговори щодо створення мультидонорського фонду, який дозволить акумулювати фінансові ресурси для фінансування інших пілотних проєктів. Утім, практичну реалізацію процесів закриття неперспективних і небезпечних вугільних шахт, їхнього безпечного виведення з експлуатації та соціально-економічної трансформації прилеглих територій не розпочато.

Нафта та нафтопродукти

Створення і підтримка мінімальних запасів сирової нафти та/або нафтопродуктів (Директива 2009/119/ЄС)

Розроблені проєкт постанови КМУ про затвердження моделі мінімальних запасів і законопроект «Про мінімальні запаси нафти та нафтопродуктів». Здійснено попередню оцінку потреб у додаткових резервуарних потужностях.

Проте досі не розроблені плани дій із введення в обіг резервів у разі порушення постачання нафти; не внесені необхідні зміни до законодавства; не створено агентство з управління запасами й не забезпечено його операційну діяльність; не розроблений кошторис інженерно-технічних заходів; не здійснено проєктування додаткових резервуарних потужностей.

Запобігання перериванню транзиту й транспортуванню нафти й нафтопродуктів (статті 275, 276, Додаток XXVI Угоди про асоціацію)

В Україні запроваджено кримінальну відповідальність за пошкодження об'єктів трубопровідної інфраструктури, а також незаконне втручання в роботу обладнання.

Розроблено проєкти актів, спрямовані на посилення відповідальності за пошкодження магістральних нафтопроводів, і проєкт концепції гарантування їхньої безпеки.

Проте Уряд не співпрацював з інституціями ЄС у частині забезпечення ранньої оцінки потенційних ризиків і проблем, пов'язаних із попитом і пропонуванням на нафту. Випадки переривання транзиту з вини оператора відсутні, проте ризики настання таких подій зростають через недостатнє фінансування робіт із забезпечення надійності об'єктів.

Забезпечення належної якості й безпечності бензину та дизельного палива (Директива 2016/802/ЄС, Директива 98/70/ЄС)

Визначення Держекоінспекції органом ринкового нагляду (контролю) мало формальний характер.

102) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1024-2021-%D0%BF#Text>

Не створено передумов для організації ефективної системи перевірки якості пального, забезпечення функціонування системи міжлабораторних порівнянь; створення системи реагування на випадок раптових змін у постачанні; впровадження системи моніторингу, що надає достовірні дані про відповідність нафтопродуктів вимогам ЄС. Перевірки якості й безпечності пального здійснюються епізодично, переважно за скаргами споживачів. Через відсутність бюджетного фінансування регулярний відбір та експертиза палива не здійснюються.

Контролювання викидів летких органічних сполук із резервуарів із нафтопродуктами та при їхньому транспортуванні з нафтобаз до заправних станцій (Директива 94/63/ЄС)

Проект технічного регламенту, який встановлює відповідні вимоги, розроблено, проте не узгоджено й не затверджено Урядом. Завдання з проведення інвентаризації резервуарів і транспортних засобів реалізовано завдяки запровадженню ліцензування виробництва, зберігання моторного пального й торгівлі ним. Затверджені норми втрат нафтопродуктів під час їх приймання, зберігання, відпуску, перевантаження та транспортування.

Утім, виконання завдань зі створення необхідних для імплементації Директиви 94/63/ЄС передумов є неможливим через її невірний переклад українською.

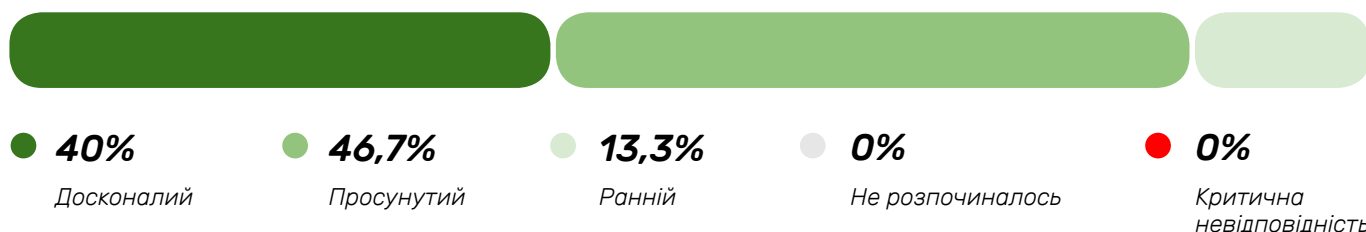
Практична імплементація положень європейського законодавства є недостатньою. Створено Єдиний державний реєстр суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на право виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі паливом, та місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібною торгівлі паливом. Проте інституційне, фінансове, кадрове та інше ресурсне забезпечення є недостатнім для перевірки дотримання встановлених вимог.

Оподаткування

Вячеслав Черкашин

Прогрес у секторі

Непряме оподаткування: акцизні збори/податок

Дотримання загального режиму (умов) акцизу, зокрема в частині встановлення переліку «підакцизних товарів»

Імплементация статті 1 Директиви Ради 2008/118/ЄС від 16.12.2008 року.

Загалом імплементация законодавства перебуває на високому рівні, національний перелік підакцизних товарів хоча є ширшим, ніж у ЄС (внаслідок включення до нього автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, та транспортних засобів для перевезення вантажів), але приведений у формальну відповідність з acquis ЄС.

Гармонізація акцизів на алкоголь та алкогольні напої

Окремі положення Директиви Ради 92/83/ЄЕС від 19.10.1992 року щодо гармонізації структур акцизних зборів на спирт та алкогольні напої.

Комплексну імплементацию майже завершено. Так, Законом України від 30 листопада 2021 року № 1914-ІХ проведена у відповідності до статті 3 Директиви Ради 92/83/ЄЕС зміна одиниць виміру ставки акцизу на пиво в залежності від фактичної міцності готової продукції (з «1 л готової продукції» на «за 1 л 100-відсоткового спирту», зміни внесено до підпункту 215.3.1 Податкового кодексу України).

За інформацією Міністерства фінансів України¹, відомством у серпні поточного року офіційним листом № 25010-11-3/17291 повторно спрямовано порівняльні таблиці щодо імплементации Директиви 2011/64/ЄС для передачі Стороні ЄС з метою отримання відповідної оцінки, висновку від Сторони ЄС не отримано.

1) Звіт щодо виконання УА за III квартал 2022 року - <https://mof.gov.ua/uk/vikonannya-ugodi-pro-asociaciju>

Уніфікація структури акцизів на тютюнові вироби, поступове зближення акцизних ставок на тютюнові вироби

Окремі положення Директиви Ради № 2011/64/ЄС від 21 червня 2011 року про структуру та ставки акцизного збору на тютюнові вироби.

Практична імплементація законодавства перебуває на високому рівні, Україна наразі чекає від європейської сторони оцінки щодо виконання зобов'язань з імплементації положень Директиви Ради № 2011/64/ЄС. За інформацією Міністерства фінансів України², 29.11.2021 року під час проведення 7-го засідання Комітету асоціації між Україною та ЄС було зазначено про необхідність отримання відповідних висновків від Сторони ЄС.

Водночас зберігаються окремі методологічні питання, що потребують узгодження, а саме:

- встановлення для цілей справляння акцизного збору механізму обрахунку довжини сигарет нестандартних розмірів, що передбачена пунктом 2 статті 3 Директиви 2011/64/ЄС;
- часткова відповідність механізму розрахунку середньозваженої роздрібної ціни продажу сигарет (пункт 14.1.227-1 ПКУ, норма набирає чинності з 1 січня 2025 року) вимогам статті 8.2 Директиви 2011/64/ЄС (05.02.2019 року від Сторони ЄС було отримано відповідні зауваження, зокрема рекомендовано зазначити, що при розрахунку середньозваженої роздрібної ціни враховуються всі податки). Спроба Уряду усунути зазначений недолік у законопроекті № 4101 від 15.09.2020 року не була підтримана ВР України (проект та його законодавчі альтернативи було знято ВР України з розгляду 06.09.2022 року). Слід враховувати, що строки імплементації статті 8 Директиви 2011/64/ЄС згідно з Додатком XXVIII до УА не визначено (графік імплементації повинен бути встановлений окремо).

Єдиною значною зміною українського законодавства з акцизів на тютюнові вироби стало перенесення, починаючи з 1 травня 2022 року (замість 1 січня 2023 року), на виробників та

імпортерів обов'язку сплати акцизного податку за ставкою 5% з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, рідин що використовуються в електронних сигаретах (Закони України від 30.11.2021 року № 1914-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» та від 21.04. 2022 року № 2218-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік»). Проте зазначена новація не охоплюється УА.

Оподаткування акцизним податком продуктів енергії та електроенергії

Приведення законодавства з питань оподаткування акцизним податком продуктів енергії та електроенергії у відповідність з вимогами Директиви Ради 2003/96/ЄС від 27.10.2003 року.

На законодавчому рівні зближення України та ЄС у підсекторі оподаткування продуктів енергії та електроенергії зберігається на рівні просунутого. Водночас у відповідності з Урядовим Планом заходів з виконання УА (постанова КМУ від 25 жовтня 2017 р. № 1106) передбачена розробка (у строк до 31 грудня 2021 року) відповідного законопроекту щодо приведення національного законодавства з питань оподаткування акцизним податком продуктів енергії та електроенергії у відповідність з вимогами Директиви Ради 2003/96/ЄС, але цього не відбулося. За інформацією Міністерства фінансів України³, у розділі 16 «Оподаткування» частини II Опитувальника Європейської Комісії для формування висновку щодо надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС було надано роз'яснення щодо переліку підакцизних енергетичних товарів, бази оподаткування, звільнень, особливі режими тощо (листом від 25.04.2022 № 25010-11-3/8483). Проте строки імплементації положень Директиви Ради 2003/96/ЄС згідно з Додатком XXVIII (28) до УА визначено як «поступово, виходячи із майбутніх потреб України».

2) Звіт щодо виконання УА за II квартал 2022 року - <https://mof.gov.ua/uk/vikonannja-ugodi-pro-asociaciju>

3) Звіт щодо виконання УА за III квартал 2022 року - <https://mof.gov.ua/uk/vikonannja-ugodi-pro-asociaciju>

Дотримання кількісних обмежень при звільненнях від ПДВ та акцизного збору товарів, що ввозяться особами, які подорожують з третіх країн

Імплементация положення щодо осіб, які подорожують, про звільнення від сплати податку на додану вартість і акцизного податку на алкоголь та алкогольні напої, інші, ніж неігристе вино та пиво при дотриманні кількісних обмежень, передбачених Розділом 3 Директиви Ради 2007/74/ЄС від 20.12.2007 року та Регламентом Ради (ЄС) № 1186/2009 від 16.11.2009 року.

Комплексного перенесення положень акту ЄС до національного законодавства не відбулося. Митний кодекс України (статті 269, 282, 287, 370, 374, 376 та 380), закони України «Про гуманітарну допомогу» та «Про Митний тариф України» мають ряд диспозицій, що лише частково враховують вимоги положень розділів I та II Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009 та розділу 3 Директиви Ради 2007/74/ЄС.

Для повноцінної імплементації необхідно внести ряд змін, зокрема:

- змінити вартісну межу щодо ввезення товарів без оподаткування митними платежами у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі на рівні 430 євро через пункти пропуску, відкриті для повітряного і морського сполучення, та на рівні 300 євро через інші пункти пропуску (чинні норми відповідно 1000 та 500 євро);
- додати до переліку товарів, що звільняються від оподаткування, сигари, одночасно встановивши спеціальні відповідні обмеження (щодо маси цигарок та сигар);
- вдвічі збільшити період, протягом якого товари у зв'язку з переселенням на постійне місце проживання в Україну ввозяться без оподаткування митними платежами, – до 12 місяців (чинна 6 місяців);
- встановити правило комбінації типів алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що підлягають звільненню від оподаткування (сукупною вартістю не більше 45 євро⁴), та додати до переліку пільгових товарів «етилловий спирт із вмістом алкоголю 80% або більше»;

- удосконалити норму щодо звільнення від сплати податків визначеного обсягу пального, що ввозиться окремо (в переносному контейнері, але не більше 10 літрів) для кожного автотранспорту.

Частина зазначених змін міститься в урядовому законопроекті № 5810, зареєстрованому у Верховній Раді України 20.07.2021 року, але документ досі перебуває на розгляді у профільному комітеті. Через відсутність успіху в нормативному наближенні, остаточна імплементація норм законодавства ЄС на практиці також неможлива.

Непряме оподаткування: податок на додану вартість

Гармонізація законодавства з спільною системою податку на додану вартість ЄС

Директива Ради 2006/112/ЄС від 27.11.2006 року, Тринадцята Директива Ради 86/560/ЄЕС від 17.11.1986 року.

З 2014 року до законодавства не було перенесено жодного положення Тринадцятої Директиви Ради 86/560/ЄЕС щодо заходів для відшкодування ПДВ суб'єктам оподаткування, які не засновані (зареєстровані) на території України. Але графік імплементації зазначеної Директиви потребує визначення Радою асоціації, як це передбачено Додатком XXVII до УА (26.10.2021 року Міністерством фінансів України листом № 44040-08-10/33081 до Представництва ЄС в Україні спрямовано проект рішення Ради асоціації між Україною та ЄС про встановлення строків імплементації Тринадцятої Директиви).

Співробітництво з метою подальшого покращення економічних відносин, торгівлі, інвестицій та добросовісної конкуренції

Застосування принципів належного управління та зміцнення міжнародного співробітництва у сфері оподаткування

Статті 349 та 350 УА з урахуванням вимог Директиви Ради 2011/16/ЄС від 15.02.2011 про адміністративне співробітництво у сфері оподаткування.

⁴ Положення статей 25-27 Глави 6 Регламенту Ради (ЄС) № 1186/2009

Імплементация законодавства з міжнародного співробітництва у сфері оподаткування перебуває на високому рівні та продовжує удосконалюватись. Так, 16 листопада 2022 року Верховна Рада України підтримала у першому читанні законопроект № 8131 від 17.10.2022 року, метою якого є впровадження Україною Загального стандарту звітності та належної перевірки інформації про фінансові рахунки, схваленого Радою ОЕСР, що передбачає запровадження з 2024 року щорічного міжнародного автоматичного обміну даних про фінансові рахунки⁵. В процесі розробки законопроекту залучалася експертна підтримка Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами в Україні (EU4PFM).

Також 03.11.2022 року відбулося приєднання України до Багатосторонньої угоди компетентних органів про автоматичний обмін звітами у розрізі країн⁶, що є складовою частиною Мінімального стандарту Плану дій BEPS, який Україна зобов'язалася імплементувати у 2017 році.

Вдосконалення і розвиток податкової системи та податкових органів України

Стаття 351 УА.

Процеси вдосконалення і розвитку податкової системи та податкових органів України тривають та в цілому відповідають вимогам *acquis* ЄС та УА. Проте комплексна реформа податкових органів та митниці протягом 2021-2022 рр., як і раніше йде повільно та невпевнено з огляду на вкрай високу кадрову турбулентність у обох відомствах, де досі не призначено повноцінних керівників. Ліквідація наприкінці минулого року податкової міліції та запуск Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ) відбулися поряд з неоднозначними кадровими рішеннями, коли на посаду керівника нового правоохоронного органу призначено колишнього Голову фіскальної служби, а перші кадрові конкурси показали, що більш ніж половина працівників – це колишні співробітники фіскальної служби/ податкової міліції.

Так і не ставши відомством з «новим обличчям» та попри дев'ять місяців свого офіційного існування, БЕБ поки що так і не змогло продемонструвати суспільству ані вагомі результати роботи, ані запрацювати належним чином і в повному обсязі.

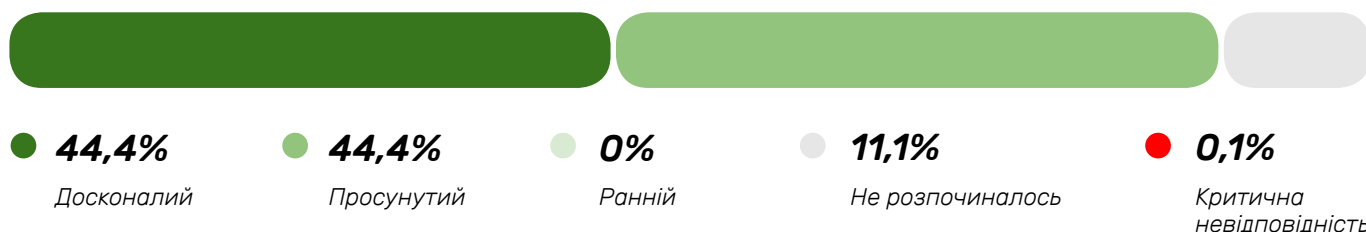
5) https://mof.gov.ua/uk/news/parlament_pidtrimav_v_pershomu_chitan-ni_zakonoproiekt_shchodo_implementationtsii_v_ukraini_zagalnogo_standartu_zvitnosti_crs_common_reporting_standard-3716

6) https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_ukraina_na_shliakhu_do_zaprovadzhennia_mizhnarodnogo_avtomatichnogo_obminu_zvitami_u_rozrizi_krain-3701

Світлана Червона

Прогрес у секторі

Наближення українського законодавства у сфері статистики до законодавства ЄС

Створення єдиної правової бази для виробників офіційної (державної) статистики (Регламент (ЄС) № 223/2009)

З метою подальшої імплементації в національну статистичну практику стандартів, правил і рекомендацій ЄС та інших міжнародних організацій було прийнято:

- Закон України «Про офіційну статистику» від 16 серпня 2022 року № 2524-IX, набуття чинності відбулося 1 січня 2023 року¹;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної статистичної діяльності» від 19 липня 2022 року № 2438-IX, набуття чинності відбулось 27 жовтня 2022 року².

1) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text>

2) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2438-20#Text>

Наближення статистичної методології до методології ЄС

Запровадження вибіркового методу обстеження місячного споживання палива

За аналізований період було внесено зміни до Наказу Державної служби статистики 17 липня 2020 р. № 215 (наказ Державної служби статистики від 13 червня 2022 р. № 187) «Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження «Використання та запаси палива», що ґрунтуються на нормах Закону України «Про державну статистику». Ці зміни враховують вимоги Регламенту (ЄС) № 1099/2008 Європейського Парламенту та Ради від 22 жовтня 2008 року «Про статистику в галузі енергетики» зі змінами³.

Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження «Використання та запаси палива» містять опис основних положень та методів проведення державного спостереження із зазначеного питання. Метою розроблення

3) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2020/215/215.pdf

Методологічних положень є визначення методів проведення та системи показників державного статистичного спостереження «Використання та запаси палива», розробка й поширення його результатів.

Запровадження Методологічних положень із статистики професійного навчання та навчання протягом життя з метою закріплення організаційно-методологічних підходів щодо впровадження у національну статистичну практику проведення спостережень з питань професійної освіти та навчання протягом життя

Наказом Державної служби статистики від 22 лютого 2022 року № 49 затверджено Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо мережі та діяльності закладів освіти⁴. Методологічні положення враховують положення Регламенту (ЄС) № 452/2008 Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року стосовно виробництва та розробки статистики освіти та навчання протягом життя (далі – Регламент (ЄС) № 452/2008), Регламенту Комісії (ЄС) № 912/2013 від 23 вересня 2013 року про імплементацію Регламенту (ЄС) № 452/2008 у частині даних щодо зарахованих осіб, тих, які навчаються, та осіб, випущених із закладів дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), вищої, фахової передвищої освіти та наукових установ з підготовки аспірантів, а також визначені Делегованим Регламентом Комісії (ЄС) № 253/2013 від 15 січня 2013 року про внесення змін до Додатка II Регламенту (ЄС) № 692/2011 Європейського Парламенту та Ради щодо адаптацій після перегляду Міжнародної стандартної класифікації освіти МСКО щодо змінних і розбивок, які необхідно подати.

Метою проведення державного статистичного спостереження «Мережа та діяльність закладів освіти» є формування інформації щодо характеристик закладів освіти, а також наукових установ з підготовки аспірантів (закладів дошкільної освіти, закладів загальної середньої освіти, закладів професійної (професійно-технічної) освіти, закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої освіти, закладів з підготовки аспірантів) для інформаційного забезпечення аналізу стану системи освіти, складання

допоміжного (сателітного) рахунку освіти в Україні, міжнародних порівнянь.

Розроблення та впровадження системи показників щодо соціальних виключень та стану бідності за умовами життя відповідно до вимог ЄС

- З метою формування інформації щодо бідності та соціальних виключень, розподілу доходів, а також умов життя різних соціально-демографічних груп населення наказом Державної служби статистики від 24 грудня 2021 р. № 323 (зі змінами, затвердженими наказом Державної служби статистики 06 червня 2022 р. № 141) були затверджені Методологічні положення з організації вибіркового обстеження «Статистика доходів і умов життя (EU-SILC)», які враховують положення регламентів (ЄС) № 1177/2003 від 16 червня 2003 року, № 2019/1700 від 10 жовтня 2019 року, № 2019/2242 від 16 грудня 2019 року, № 2019/258 від 16 грудня 2019 року, а також рекомендації, викладені в Методичному керівництві й описі цільових змінних EU-SILC (DocSILC065)⁵. Метою проведення вибіркового обстеження «Статистика доходів і умов життя (EU-SILC)» є формування інформації щодо бідності та соціальних виключень, розподілу доходів, а також умов життя різних соціально-демографічних груп населення.
- Розроблено та затверджено наказом Держстату від 24.12.2021 № 325 Методику формування вибірових сукупностей респондентів у межах діючої системи проведення вибірових обстежень населення, з урахуванням вибіркового обстеження «Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі EU-SILC»⁶.

Методика визначає план (дизайн) вибірки та здійснення комплексу робіт із формування територіальної вибірки та вибірових сукупностей домогосподарств для проведення державних вибірових обстежень населення (домогосподарств) у 2024–2028 роках: умов життя домогосподарств, робочої сили, сільськогосподарської діяльності населення в сільській місцевості з урахуванням впровадження обстеження «Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі EU-SILC».

4) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/49/49.pdf

5) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/323/mp_du.pdf

6) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/325/metod_EU-SILC.pdf

- Удосконалення статистичної звітності з питань туризму відповідно до європейських та міжнародних стандартів, у тому числі рекомендацій Всесвітньої туристичної організації.
- Наказом Державної служби статистики від 22 жовтня 2021 р. № 265 (зі змінами, затвердженими наказом Державної служби статистики від 10 листопада 2022 р. № 280) було затверджено Методологічні положення державного статистичного спостереження «Туристична діяльність», які враховують рекомендації, викладені в керівництві «Сателітний рахунок туризму: рекомендована методологічна основа», ООН, 2008 рік, Міжнародних рекомендаціях зі статистики туризму, ООН, 2008 рік, Методологічних положеннях із складання допоміжного (сателітного) рахунку туризму в Україні, затверджених наказом Держстату від 29.12.2017 № 359⁷.

Метою проведення державного статистичного спостереження «Туристична діяльність» є формування інформації щодо характеристик суб'єктів туристичної діяльності, кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, для інформаційного забезпечення аналізу стану туристичної галузі, складання допоміжного (сателітного) рахунку туризму.

- Наказом Державної служби статистики від 30 грудня 2021 р. № 333 було затверджено Методику розрахунку показників державного статистичного спостереження «Туристична діяльність» з урахуванням діяльності фізичних осіб-підприємців, яка ґрунтується на положеннях Закону України «Про державну статистику» та підготовлена на виконання заходів, передбачених Програмою розвитку державної статистики на період до 2023 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2019 року № 222⁸.

Методика містить перелік джерел інформації, необхідної для проведення розрахунку показників стосовно діяльності ФОП, а також опис основних методів, які використовуються при розрахунку зазначених показників. Методика описує спосіб та послідовність розрахунку показників державного

статистичного спостереження «Туристична діяльність» з урахуванням діяльності фізичних осіб-підприємців відповідно до Методологічних положень державного статистичного спостереження «Туристична діяльність».

- Наказом Державної служби статистики від 30 грудня 2021 р. № 334 було затверджено Методологічні положення державного статистичного спостереження «Обстеження щодо подорожей домогосподарств (для внутрішнього та виїзного туризму)», які враховують положення, викладені в Регламенті (ЄС) № 692/2011 Європейського Парламенту та Ради від 06 липня 2011 року, що стосується європейської статистики туризму та скасовує Директиву Ради 95/57/ЄС, Методологічних положеннях із складання допоміжного (сателітного) рахунку туризму в Україні, затверджених наказом Держстату від 29 грудня 2017 року № 359, Методологічних положеннях обстеження робочої сили, затверджених наказом Держстату від 06 липня 2018 року № 128 (зі змінами), керівництві «Сателітний рахунок туризму: рекомендована методологічна основа», ООН, 2008 рік, Міжнародних рекомендаціях зі статистики туризму, ООН, 2008 рік⁹.

Метою проведення державного статистичного спостереження «Обстеження щодо подорожей домогосподарств (для внутрішнього та виїзного туризму)» є формування інформації стосовно витрат домогосподарств, пов'язаних з подорожами та характеристик їхніх подорожей для інформаційного забезпечення складання сателітного рахунку туризму та платіжного балансу.

- Наказом Державної служби статистики від 10 червня 2022 р. № 175 було затверджено Методологічні положення державного статистичного спостереження «Колективні засоби розміщення», які враховують положення, викладені в Регламенті (ЄС) № 692/2011 Європейського Парламенту та Ради від 06 липня 2011 року, що стосується європейської статистики туризму, Методологічних положеннях із складання допоміжного (сателітного) рахунку туризму в Україні, затверджених наказом Держстату від 29 грудня 2017 № 359¹⁰.

7) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/265/265.pdf

8) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/333/333.pdf

9) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2021/334/334.pdf

10) https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/175/mp_kzr.pdf

Метою проведення державного статистичного спостереження «Коллективні засоби розміщення» є формування інформації щодо характеристик колективних засобів розміщення, кількості осіб, що перебували в них, для інформаційного забезпечення аналізу стану туристичної галузі, складання сателітного рахунку туризму.

Таким чином, за аналізований період у секторі «Статистика» було досягнуто істотного прогресу. В той же час, з метою наближення статистичної методології до методології ЄС Державній службі статистики України все ще необхідно:

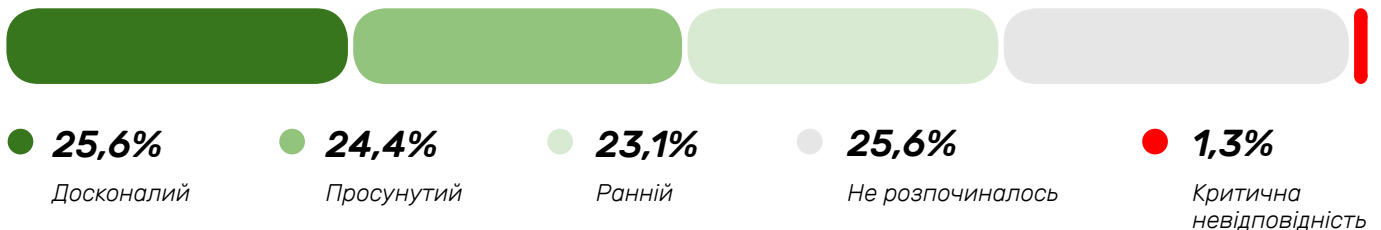
- розробити і затвердити методологію та звітно-статистичну документацію державного статистичного спостереження щодо структури аграрних господарств відповідно до Регламенту (ЄС) № 2018/1091 від 18 липня 2018 року про інтегровану статистику аграрних господарств;
- продовжити роботи щодо імплементації у національну статистичну практику стандартів, правил і рекомендацій ЄС та інших міжнародних організацій.

Охорона навколишнього природного середовища

Андрій Андрусевич

Прогрес у секторі

Протягом другої половини 2021 року - першої половини 2022 року Україна продовжила впроваджувати реформи у сфері охорони навколишнього природного середовища, хоча і в повільному темпі.

У сфері управління довкіллям спостерігалися чергові спроби вдосконалення процедур ОВД (Оцінка впливу на довкілля) та CEO (Стратегічна екологічна оцінка). Такі зусилля у першу чергу спрямовані на формалізацію цих інструментів та їх цифровізацію. Важливим досягненням слід вважати приєднання України до Другої поправки до Конвенції Еспо, що розширює перелік об'єктів для транскордонних консультацій. Потенційно важливим практичним удосконаленням стане впровадження реєстру CEO. Агресія Російської Федерації має значний негативний вплив на цей підсектор через обмеження у доступі до інформації, участі громадськості, виключення багатьох проєктів зі сфери ОВД та CEO.

У сфері якості атмосферного повітря суттєвих змін не спостерігалось. Частково це пов'язано із технічною та фінансовою складністю імплементації зобов'язань, що вимагають найбільшої уваги

(моніторинг, управління якістю повітря, ринковий нагляд).

У сфері управління відходами та ресурсами важливим досягненням можна вважати прийняття рамкового закону про відходи (Закон України №2320-ІХ від 20.06.2022 «Про управління відходами»). Не заглиблюючись у якість цього закону та відповідність європейським вимогам, наразі його прийняття не змінює суттєво загальну оцінку. Це пов'язано із тим, що він вводиться в дію лише в липні 2023 року і його реальний вплив залежатиме від низки законів та підзаконних актів, які ще мають бути розроблені.

Традиційно найбільший прогрес спостерігається у секторі водних ресурсів. Продовжується розробка планів управління річковими басейнами (4 вже розроблені), затверджена Морська природоохоронна стратегія, Програма державного моніторингу вод (у частині діагностичного моніторингу прибережних і морських вод Чорного та Азовського морів) на період до 2026 року. Затверджено плани управління ризиками затоплення на окремих територіях у межах районів басейнів річок (усього 9). Повністю виконано вимоги щодо якості питної води.

Сфери промислового забруднення, охорони природи не продемонстрували жодного прогресу, окрім надзвичайних ситуацій: законодавство України адаптовано до вимог директиви Seveso III. Прогрес гальмують політичні міркування, брак системного діалогу щодо шляхів впровадження реформ у цих сферах. Ці сфери (промислове забруднення та охорона природи) залишаються основними аутсайдерами.

У сфері зміни клімату та озонового шару значного прогресу не відбулось. Йшла практична робота з виконання відповідних механізмів (зокрема МЗВ), проте основне зобов'язання (система торгівлі викидами) залишається навіть без окреслених концептуальних підходів до його виконання. Прийняття оновленого національно визначеного внеску не впливає на оцінку у цьому підсекторі.

У сфері ГМО відбувались зміни, не спрямовані безпосередньо на імплементацію Угоди про асоціацію, проте вони матимуть позитивний вплив на цю сферу з огляду відповідності законодавству ЄС. Прийнята Стратегія біобезпеки та біологічного захисту від 16.11.2022 року, прийнято за основу проект закону №5839 «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за обігом генетично модифікованих організмів і генетично модифікованої продукції для забезпечення продовольчої безпеки» на заміну чинному Закону України № 1103-V від 31.05.2007 «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів».

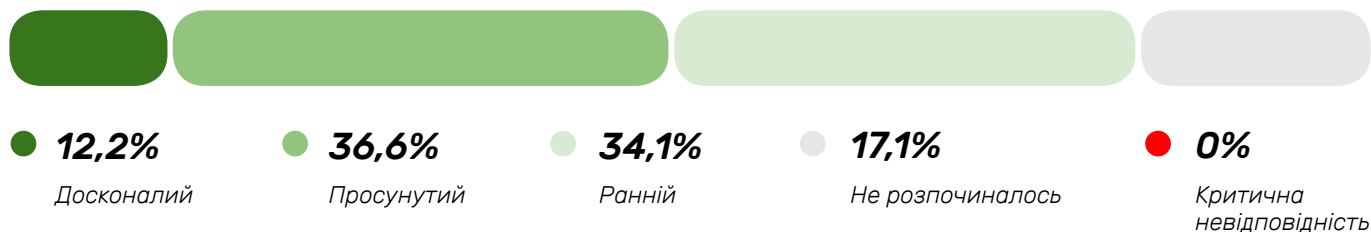
У звітний період Україна зробила певний прогрес у деяких підсекторах (особливо за напрямом якість води та управління водними ресурсами), однак в цілому імплементація цього сектору продовжує гальмувати через політичні та інші труднощі. Окрім того, доволі часто спостерігається ситуація, коли впроваджено окремі зміни чи нововведення, але загальна оцінка зобов'язання (щодо наближення чи практичної імплементації) не змінилась. Це пов'язано із тим, що такі реформи є або недостатніми, або «додатковими» до зусиль з виконання Угоди про асоціацію і не впливають на загальну оцінку щодо виконання відповідного зобов'язання за угодою. Найбільш проблемними залишаються сфери промислового забруднення, відходів, охорони природи та зміни клімату.

Транспорт

Наталія Форсюк

Прогрес у секторі

Виконання Угоди про асоціацію з ЄС в сфері транспорту в період з 01.07.2021 р. до 01.07.2022 р. проходило в умовах численних викликів забезпечення належної логістики пасажирів та вантажів через початок повномасштабної війни з боку Росії, закриття польотів в авіаційному просторі України, блокаду морських портів, зруйновану ворогом транспортну інфраструктуру, гуманітарну кризу та масову міграцію населення всередині країни й імміграцію в інші країни світу.

До 24 лютого 2022 р. найбільш знаковою подією в сфері транспорту стало довгоочікуване підписання Угоди про Спільний Авіаційний Простір (САП). Переговори почалися ще у 2010 році, але підписання Угоди довгий час знаходилося на паузі з боку ЄС через невизначеність щодо Аеропорту Гібралтар. Угоду підписано сторонами 12.10.2021 в межах 23 Саміту Україна – ЄС та ратифіковано Верховною Радою України 17 лютого 2022 р.. Відповідно до положень Угоди, сторони встановлять Спільний авіаційний простір між Україною та ЄС на основі рівних правил безпеки авіації, управління повітряним рухом, соціальних прав працівників, електронних систем бронювання, захисту довкілля та забезпечення прав споживачів.

Угодою передбачено два перехідних періоди для впровадження всіх авіаційних правил та стандартів ЄС.

Перехід України до ефективної імплементації вимог та стандартів законодавства ЄС у сфері цивільної авіації підлягає оцінюванню, яке здійснюватиметься Європейською Комісією у співробітництві з Україною, а щодо безпеки польотів – стандартизованим перевіркам, що проводитимуться EASA.

Автомобільний транспорт та дорожнє господарство

Однозначно в умовах війни та повної блокади українських портів надважливою і знаковою подією для підтримки українського суспільства та економіки стало підписання 29 червня 2022р. Угоди про вантажні перевезення автомобільним транспортом. Угоду укладено на виконання ст.136 Угоди про асоціацію з ЄС, що передбачає скоординовану та поступову лібералізацію перевезень між Сторонами на основі спеціальних угод про автомобільний транспорт. Положення Угоди скасували необхідність отримання

українськими перевізниками дозволів країн ЄС для здійснення двосторонніх та транзитних перевезень на строк до 30 червня 2023 р. та встановили можливість її продовження за рішенням відповідного Спільного комітету.

24.06.2021 р. прийнято зміни до наказу Мінінфраструктури № 340, які приводять у відповідність норми Положення про робочий час і час відпочинку водіїв колісних транспортних засобів до норм Регламенту № 561/2006 від 15 березня 2006 р. в частині тривалості робочого дня (зміни), перерв для відпочинку водіїв та збереження записів про дотримання режиму праці та відпочинку. Для подальшого ефективного контролю дотримання режиму праці та відпочинку необхідно на законодавчому рівні встановити обов'язок використання тахографів та внести відповідні зміни в Кодекс про адміністративні правопорушення з метою диференціації різних видів правопорушень щодо використання тахографів і дотримання цього режиму. Також залишаються не імplementованими положення Директиви 2002/15 /ЄС, яка поширюється на мобільних працівників, зайнятих на транспортних підприємствах.

На виконання зобов'язання щодо максимально дозволених вагових та габаритних параметрів транспортних засобів прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 09 лютого 2022 р. № 105, якою внесені відповідні зміни до Правил дорожнього руху та вводяться поняття «дозволене максимальне навантаження на вісь», «дозволені максимальні розміри», «неподільний вантаж» й таке інше. Також встановлені ставки плати за проїзд транспортними засобами параметри, яких перевищують дозволені. Постанова діє до 31 грудня 2023 р. та потребує подальшого доопрацювання та приведення деяких положень у повну відповідність до вимог Директиви 96/53/ЄС.

23.09.2021 р. зареєстровано проект Закону щодо плати за використання автомобільних доріг загального користування № 6087, що частково транспонує положення Директиви 1999/62/ЄС від 17 червня 1999 р. і передбачає встановлення плати за користування автомобільними дорогами транспортними засобами з повною масою 12 т і більше, запровадження системи контролю за рухом транспортними засобами та веденням електронної системи плати за користування автомобільними дорогами.

Станом на 01.07.2022 р. не відбувся розгляд Верховною Радою проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання ринку послуг автомобільного транспорту в Україні з метою приведення його у відповідність з актом Європейського Союзу» (реєстр. № 4560 від 30.12.2020), який визначає особливості ліцензування на автомобільному транспорті відповідно до положень Регламенту (ЄС) № 1071/2009. Прийняття цього законопроекту може бути важливим фактом при прийнятті рішення Спільним Комітетом щодо пролонгації Угоди про вантажні перевезення автомобільним транспортом, укладеної 29 червня 2022 р., так само як і імplementація Директиви 2014/45/ЄС щодо перевірки придатності колісних транспортних засобів для експлуатації на виконання положень якої Мінінфраструктури розробляло і оприлюднювало законопроекти неодноразово.

Морські та річкові перевезення

У сфері річкового транспорту

Велика робота проведена щодо включення судноплавних внутрішніх водних шляхів (річок Дніпро та Південний Буг) до оновлених карт Транс'європейської транспортної мережі в Україні TEN-T. 29 червня 2022 р. в місті Ліон було вчинено відповідний Меморандум між Україною та ЄС. Це стало можливим завдяки прийняттю ЗУ «Про внутрішній водний транспорт». Україна також звернулася до Європейської Комісії з проханням включення до цієї мережі українську частину річки Дунай, яка стала надважливим транспортним шляхом в ЄС в умовах блокади українських портів Росією після 24 лютого 2022 р.

Особливо слід відмітити прогрес розробки та прийняття підзаконних актів для належної імplementації ЗУ «Про внутрішній водний транспорт» та Угоди про асоціацію з ЄС в частині впровадження мінімальних технічних вимог для забезпечення безпеки судноплавства та безпеки навігаційної системи та інших. Таким чином прийнято:

- Наказ Мінінфраструктури від 31 січня 2022 р. № 62 «Про затвердження Порядку присвоєння і нанесення на судна внутрішнього плавання унікального європейського ідентифікаційного номеру» на виконання вимоги щодо встановлення технічних вимог до суден на внутрішніх водних шляхах.

- Постанову Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2022 р. № 136 «Про затвердження переліку внутрішніх морських вод і внутрішніх водних шляхів, віднесених до категорії судноплавних», якою затверджено перелік ділянок внутрішніх водних шляхів, що включені до Європейської угоди про найважливіші внутрішні водні шляхи міжнародного значення, як елементи мережі водних шляхів категорії E із зазначенням класності водного шляху відповідно до цієї угоди.
- Наказ Мінінфраструктури України 24.06.2022 р. № 447 «Про затвердження Положення про навігаційно-гідрографічне забезпечення судноплавства на внутрішніх водних шляхах України», розроблений з метою утримання внутрішніх водних шляхів у судноплавному стані.
- Наказ Мінінфраструктури від 28 січня 2022 р. № 55 «Про деякі питання ведення судового журналу судна внутрішнього плавання», яким частково імплементовано норми Директиви (ЄС) 2017/2397 про визнання професійних кваліфікацій у внутрішньому судноплавстві.

Розроблено та затверджено стандарт вищої освіти у сфері внутрішнього водного транспорту на рівні освітніх програм підготовки – освітня програма Київського інституту водного транспорту ДУІТ «Судноводіння на судах внутрішнього і змішаного плавання» враховує вимоги щодо прибережного плавання та підприємницьку діяльність на ВВШ згідно Директиви ЄС 87/540.

Морський транспорт

Затверджено 2 технічні регламенти:

- Постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 676 затверджено Технічний регламент морського обладнання, що визначає вимоги безпеки до морського обладнання, процедури підтвердження відповідності та введення в обіг такого обладнання на основі Директиви № 2014/90/ЄС про морське обладнання.
- Технічний регламент прогулянкових суден і водних мотоциклів визначає вимоги до їх конструкції, побудови, процедури підтвердження їх відповідності, а також вимоги до маркування та введення в обіг, що

відповідатиме нормам Директиви 2013/53/ЄС затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 23 грудня 2021 р..

Внесено зміни до законодавства України стосовно здійснення контролю державою порту та реорганізації служб капітанів морських портів наказом Мінінфраструктури України від 17.11.2021 № 621 «Про затвердження Положення про капітана морського порту та службу капітана морського порту».

06.03.2022 р. з метою виконання вимог щодо покращення медичного обслуговування на борту суден та надання медичних консультацій з берега станціями екстреної (швидкої) медичної допомоги, а також доставки на судно ліків під час лиха на морі, прийнято постанову Кабінету Міністрів України «Про національну систему пошуку і рятування на морі в морському пошуково-рятувальному районі України», яка регулює питання здійснення заходів щодо спостереження за рухом суден з берега, організації зв'язку і координації дій у морському пошуково-рятувальному районі України, пов'язаних з наданням допомоги людям, які зазнають лиха на морі та визначає перелік закладів охорони здоров'я, які можуть бути залучені.

Наказом Мінінфраструктури України від 17.02.2022 № 108 виконано зобов'язання щодо встановлення вимог до остійності пасажирських суден типу «ро-ро».

Відмічається прогрес у виконанні зобов'язання щодо портового приймання судових відходів та залишків вантажу в морських портах і морських терміналах – наказом Мінінфраструктури України 25.04.2022 № 242 затверджено зміни до Порядку надання послуг із забезпечення запобігання і ліквідації розливу забруднюючих речовин у морських портах України.

9 грудня 2021 р. оприлюднено для проведення консультацій проекти Законів України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про контроль судового водяного баласту й осадів та поводження з ними 2004 р.» та змін у відповідне національне законодавство.

Також оприлюднено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що стосуються торговельного мореплавства та судноплавства на внутрішніх водних шляхах», що включає визначення

принципів забезпечення безпеки мореплавства в територіальному морі, внутрішніх морських водах, у морських портах, на внутрішніх водних шляхах; відновлення, уточнення статусу капітана морського порту; наведення вичерпного переліку членів екіпажів морських і річкових суден, посади яких відносяться за міжнародними договорами України або законодавства ЄС до регульованих професій і потребують дипломування.

Комбіновані перевезення

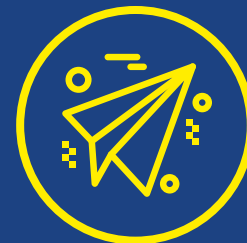
Відмічається суттєвий прогрес - 17.11.2021 прийнято Закон України «Про мультимодальні перевезення» № 1887-ІХ, який визначає правові та організаційні засади мультимодальних (комбінованих) перевезень і спрямований на створення умов для їх розвитку та заохочення використання екологічно чистих видів транспорту. Законом визначені поняття маршруту мультимодального перевезення, мультимодального терміналу, комбінованого перевезення і т.п. Закон є базовим актом для подальшого розвитку мультимодальних і комбінованих перевезень, залучення інвестицій в мультимодальні термінали та вирішення логістичної кризи через військову агресію росії в Україні, що призвела серед інших трагічних наслідків до продовольчої кризи світового масштабу.

Залізничний транспорт

Станом на 01.07.2022 р. проєкт Закону України «Про залізничний транспорт України» очікує на розгляд комітетом Верховної Ради. На жаль, без прийняття даного закону подальше виконання Угоди про асоціацію в цій частині практично неможливе.

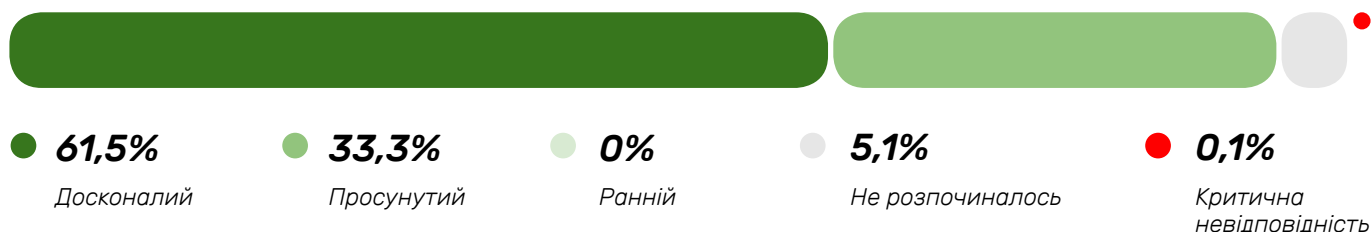
Загалом в період з 01.07.2021 р. до 01.07.2022 р. найбільший прогрес виконання Угоди про Асоціацію з ЄС відбувся в сфері авіаційного, морського та річкового транспорту. На жаль, не відбулося прогресу щодо прийняття зареєстрованого у Верховній Раді законопроєкту щодо приведення у відповідність із законодавством ЄС перевезення небезпечних вантажів та законопроєкту про залізничний транспорт. Велика кількість актів в сфері морського і річкового транспорту розроблена і оприлюднена для громадського обговорення та погодження із зацікавленими сторонами. Незважаючи на численні спроби Мінінфраструктури ратифікувати Конвенцію Міжнародної організації праці 2006 р. про працю в морському судноплаванні, прогресу в даному напрямку не відбулось і відповідні проєкти законів не зареєстровані у Верховній Раді.

Діяльність компаній

Богдан Веселовський

Прогрес у секторі

Заснування та діяльність компаній

Наближення законодавства з питань захисту прав акціонерів, кредиторів та інших зацікавлених сторін відповідно до вимог ЄС

27 липня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про акціонерні товариства»¹ (набув чинності 1 січня 2023 року), який здійснює подальшу імплементацію положень «кодифікаційної» Директиви (ЄС) 2017/1132, а також Директиви 2007/36/ЄС («Директиви прав акціонерів»). Цей Закон дозволяє проводити загальні збори акціонерів в електронному вигляді, удосконалює правила щодо злиття та поділу акціонерних товариств, зокрема передбачає аналіз умов злиття/поділу незалежними експертами; регулює діяльність деяких гравців ринку, зокрема радників з корпоративних прав. Більшість зауважень, які були описані в попередній моніторинговий період, враховані, і сам факт ухвалення цього Закону та його вступ в силу з 1 січня 2023 року дозволяє наразі нам змінити

оцінку з рівня ранньої транспозиції на просунуту транспозицію.

Однак після ухвалення та вступу в силу Закону буде необхідно ухвалення низки підзаконних імплементаційних актів Міністерством фінансів України, а також Національною комісією з цінних паперів та фондових ринків. Але основне - це перевірка роботи усіх новел на практиці. Тому оцінка імплементаційних заходів поки що залишається на попередньому рівні.

Бухгалтерський облік та аудит

Впровадження на національному рівні поступового наближення до права ЄС у сфері бухгалтерського обліку

16 грудня 2021 року парламент ухвалив Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях². Закон передбачає забезпечення прозорості використання державою

¹) Закон України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n2391>

²) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях» від 16.12.2021: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1974-20#Text>

фінансових ресурсів, отриманих від видобувної галузі, що запобігає корупції та покращує ефективність управління державними фінансовими ресурсами. Закон імплементує положення Директиви 2013/34/ЄС про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані звіти деяких видів підприємств. 19 липня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»³, який впроваджує поділ груп компаній на малі, середні та великі групи, як це передбачено Директивою 2013/34/ЄС («Директиви щодо бухгалтерського обліку»). За загальним правилом малі та середні групи звільняються від складання та подання консолідованої фінансової звітності.

Ці законодавчі акти лише покращують наше наближення до норм Директиви 2013/34/ЄС, однак не зачіпають основних елементів зобов'язань, які були виконані раніше. Оцінка залишається досконалою.

Корпоративне управління

Впровадження поступового наближення до правил та рекомендацій ЄС в сфері корпоративного управління

23 лютого 2022 року Європейська Комісія представила проєкт Директиви про комплексну перевірку корпоративної стійкості⁴, розроблену в межах Європейської Зеленої Угоди. Компанії (крім малих та середніх підприємств) будуть зобов'язані проводити юридичний аудит щодо наявних та потенційних негативних впливів на права людини та навколишнє середовище не лише у власних операціях, але й в операціях дочірніх компаній та операціях ланцюжка створення вартості у встановлених господарських відносинах.

До цього моменту ніяких гармонізаційних актів в цьому секторі в ЄС не існувало, однак наразі Європейська Комісія визнає, що відтепер лише законодавства держав-членів у цій сфері навряд чи буде достатнім та ефективним засобом реагування на зміни в умовах політики сталого розвитку.

Компанії, які працюють на внутрішньому ринку та за його межами, потребують юридичної визначеності й рівних умов для свого сталого розвитку, а тому вперше в цьому секторі таке значне втручання Союзу є виправданим.

У межах Діалогу високого рівня щодо Європейського зеленого курсу і зеленого переходу України, Україна повинна враховувати усі зміни в ЄС в межах підготовки долучення нашої держави до Зеленої Угоди.

За 2021 – першу половину 2022 рр. в деяких напрямках даного сектору відбулись ще більш позитивні зрушення.

У напрямі «Бухгалтерський облік та аудит» ухвалені нові необхідні законодавчі акти, спрямовані на покращення імплементаційних заходів.

У напрямі «Заснування та діяльність компаній» комплексний проєкт Закону «Про акціонерні товариства» (№2493) був ухвалений як Закон України в II читанні та підписаний Президентом України. Закон набере чинності 1 січня 2023 року.

У напрямі «Корпоративне управління» на рівні державних органів та політики в Україні зміни не відбулись, однак в ЄС в лютому 2022 року було представлено проєкт Директиви про комплексну перевірку корпоративної стійкості, що стане першим актом гармонізації в ЄС цього сектору, який до цього знаходився повністю в руках виключно держав-членів ЄС. І Україна вже повинна враховувати ці тенденції розвитку європейського законодавства як держава-кандидат у члени ЄС.

3) Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 19.07.2022: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2435-20#Text>

4) Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX-%3A52022PC0071>

Телекомунікації

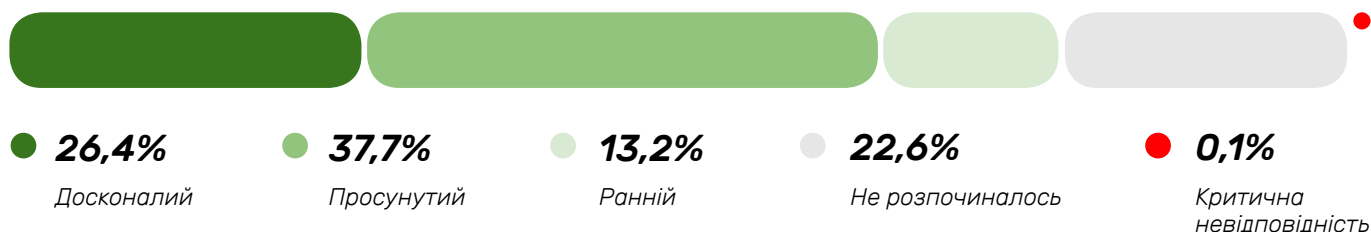

Олена Мініч

Микита Полатайко

Прогрес у секторі

За минулий період з червня 2021 року до листопада 2022 року в сфері законодавства електронних комунікацій відбулися дві значні події.

Перше - це внесення змін до Доповнення XVII-3 (Правила, що застосовуються до телекомунікаційних послуг), Додатка XVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода). Acquis ЄС, зазначені у Доповненні XVII-3 істотно змінилися з моменту парафування тексту Угоди 30 березня 2012 року. Рішенням № 1/2021 від 22.11.2021 року Комітетом асоціації Україна- ЄС у торговельному складі було внесено зміни до Доповнення XVII-3.

Друге - прийняття 16.12.2021 року Законом України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку», що набрав чинності з 13.02.2022 року¹.

Далі аналізується чинне та заплановане законодавство, яке Україна прийняла або приймає в дію у сфері електронних комунікацій за звітний період. Оцінено відповідність поточного та запланованого законодавства зобов'язанням України, визначеним в оновленому Додатку щодо телекомунікацій. Відповідні нормативно-правові документи представлені згідно з порядком впровадження відповідно до оновленого додатку XVII-3.

Проаналізоване українське законодавство включає, але не обмежується:

- Закон України «Про електронні комунікації», що набрав чинності з 01.01.2022 року².
- Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку», набрав чинності з 13.02.2022 року.

1) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20#Text>

2) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>

- Постанови Кабінету Міністрів України, Постанови і Рішення НКЕК з 1 січня 2022 року із впровадження Закону України «Про електронні комунікації» і Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку». (Додаток 1)

Регулятор (НКЕК)

Довгоочікуваний Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» (далі – Закон про НКЕК) був прийнятий 16.12.2021 року і набрав чинності з 13.02.2022 року.

Згідно Закону про НКЕК «регуляторний орган є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який утворюється Кабінетом Міністрів України. Особливості спеціального статусу регуляторного органу обумовлюються його завданнями і повноваженнями, які визначаються цим Законом та законами України «Про електронні комунікації», «Про поштовий зв'язок», і полягають, зокрема, в особливостях організації та порядку діяльності регуляторного органу, в особливому порядку призначення членів регуляторного органу та припинення їх повноважень, у спеціальних процесуальних засадах діяльності регуляторного органу та гарантії незалежності у прийнятті ним рішень у межах повноважень, визначених законом, встановленні умов оплати праці членів та працівників регуляторного органу».

Така організаційна форма дозволяє врахувати більшість принципів інституалізації незалежного регулятора, передбачених в Директивах ЄС, крім незалежного фінансування, спроможного забезпечити належні технічні, фінансові та людські ресурси.

Для забезпечення фінансової незалежності вкрай важливо переглянути джерело фінансування Регулятора та перейти до встановленого ринкового фінансування, яке адмініструє Регулятор у формі комісії. У такій фінансовій моделі обов'язковим є забезпечення прозорості, пропорційності системи та мінімізації додаткових адміністративних витрат і супутніх платежів.

Одним із критично важливих питань для успішної роботи Регулятора є забезпечення бюджетної

самостійності НКЕК шляхом надання окремого керованого бюджету на основі пропозиції НКЕК та ухваленого НКЕК, а також права встановлювати доплати працівникам за можливість конкурувати на ринку праці.

Ще треба надати можливість Регулятору встановлювати внутрішні процедури для прийняття рішень щодо визначення винагороди для керівного органу та працівників з метою підвищення конкурентоспроможності Регулятора на ринку праці, залучення кваліфікованих працівників та приведення рівня їх винагороди у відповідність до оплати праці відповідних спеціалістів суб'єктів господарювання.

Статті 18 і 19 Закону про НКЕК дають майже всі необхідні інструменти для забезпечення бюджетної незалежності, крім процедури подальшої модифікації бюджетного запиту НКЕК після включення в проєкт Державного бюджету України на відповідний рік. Така ситуація несе суттєві ризики відповідно до зменшення бюджетних статей без узгодження з НКЕК. Поточна ситуація з прийняттям бюджету на 2023 рік ці ризики яскраво проявила. Відповідно до прийнятого бюджету дія Статті 19 «Оплата праці членів регуляторного органу, працівників апарату регуляторного органу» Закону про НКЕК була припинена на 2023 рік, а обсяг фінансування істотно зменшено.

Висновок: імплементація на 75%.

Директива 2002/77 про конкуренцію на ринках

Більшість з основних вимог Директиви 2002/77/ЄС (від 16 вересня 2002 року) про конкуренцію імплементовано в українське законодавство. Наприклад, скасування виключних ліцензійних прав і невиключного присвоєння частот, універсальна послуга та інші, імплементовані в Закон України «Про електронні комунікації». Зобов'язання щодо вертикально інтегрованих державних підприємств реалізовано в Законі України «Про захист економічної конкуренції» і в Господарському кодексі України.

Разом з тим, деякі норми Директиви 2002/77/ЄС більше не застосовуються на ринках з розвинутою конкуренцією й імплементація таких норм може лише зашкодити поточному економічному розвитку (наприклад, норми статті 8 Директиви).

Можна вважати, що Директива 2002/77/ЄС повністю імплементована в Українському законодавстві.

Директива 98/84 про умовний доступ

Адаптацію Директиви 98/84/ЄС до Українського законодавства, сферою дії якої є імплементація положень держав-членів ЄС щодо заходів проти незаконних пристроїв, які надають несанкціонований доступ до захищених послуг, було переглянуто у світлі ухваленого Закону України «Про електронні комунікації».

Дія Закону про електронні комунікації не поширюється на відносини, пов'язані з:

- електронними комунікаційними мережами, не з'єднаними з мережами електронного зв'язку загального користування (крім зв'язків радіочастотного спектру);
- регулюванням аудіовізуальної політики;
- аналізом та редагуванням контенту, що передається через мережі електронних комунікацій загального користування;
- наданням споживачам послуг з програмування.

Однак Закон «Про електронні комунікації» пропонує таке ж визначення, яке дає Директива щодо систем умовного доступу, якими є: будь-які технічні засоби, система автентифікації та/або механізм, за допомогою яких доступ до послуг телемовлення обумовлюється підпискою або іншою формою попереднього індивідуального дозволу (Стаття 3). Очікується, що законопроект «Про захист послуг, що надаються із застосуванням системи умовного доступу», зареєстрований у Верховній Раді 27 серпня 2021 року за р. н. 5870³, забезпечить подальшу реалізацію.

Директива 2000/31 про електронну комерцію (2020)

Метою Європейської директиви про електронну комерцію є забезпечення вільного руху послуг інформаційного суспільства між державами-членами. Він охоплює положення про послуги інформаційного суспільства, що стосуються внутрішнього ринку, встановлення постачальників послуг, комерційні комунікації, електронні контракти, відповідальність посередників, кодекси поведінки, позасудове врегулювання суперечок, судові дії та співпрацю між державами-членами.

Закон України «Про електронну комерцію»⁴ № 675-VIII від 03.09.2015 регулює правовідносини, що виникають у сфері електронної комерції при здійсненні електронних транзакцій, у світлі наближення до правової бази ЄС. Незважаючи на те, що Україна офіційно виконала свої зобов'язання за Угодою щодо електронної комерції (включаючи Директиву 2000/31), але імплементація законодавства ЄС ще не завершена, а запроваджені норми Законом України «Про електронну комерцію» не повністю узгоджуються з європейськими.

Тема електронних контрактів була проаналізована з точки зору двох аспектів Директиви ЄС 2000/31, які розглядаються в українському законодавстві: статті 3 Директиви про вільний рух послуг інформаційного суспільства та статей 9-11 про відповідальність посередника постачальника послуг. В обох випадках аналіз прогалін показує, що не було встановлено загального принципу для регулювання питань, які розглядаються в Директиві про електронну комерцію.

Відповідно до Плану дій щодо реалізації Угоди про асоціацію, Міністерство цифрової трансформації має розробити новий галузевий закон до 2023 року на основі Директиви 2000/31. Наразі немає інформації про статус розробки такого нового законопроекту.

Директива 2014/61 про заходи щодо зниження вартості розгортання високошвидкісних електронних комунікаційних мереж (2021)

Імплементація Директиви 2014/61/ЄС в українському законодавстві здійснюється через низку законів, основний із яких Закон України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж» 1834-VIII від 07.02.2017⁵ зі змінами. Цей закон імплементує вимоги Директиви лише частково і має низку суттєвих прогалін з кількох напрямів, наведених нижче.

1. Визначення

Відсутність положень щодо конкретних визначень в оцінюваному первинному законодавстві. Стаття 2 Директиви вимагає визначення: «оператор мережі», «будівельні роботи», «орган державного сектору», «органи публічного права», «роботи з

3) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72656

4) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>

5) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1834-19#Text>

капітального ремонту», «дозвіл». Пункт 2 статті 2 також вимагає включити послуги широкосмугового доступу на швидкості щонайменше 30 Мбіт/с у визначення «високошвидкісної електронної комунікаційної мережі». У разі відсутності таких положень у будівельному законодавстві рекомендується доповнити національне законодавство відсутніми визначеннями та привести у відповідність існуючі.

2. Координація будівельних робіт

Відсутність положень про координацію будівельних робіт в оцінюваному первинному законодавстві. Стаття 5 Директиви вимагає забезпечити право укладати угоди щодо координації будівельних робіт; вимагає, щоб підприємство, яке виконує будівельні роботи, повністю або частково фінансовані державними коштами, задовольнило будь-який обґрунтований запит щодо координації будівельних робіт з іншими (з підприємствами, які бажають розгорнути загальнодоступні електронні комунікаційні мережі; у разі спору – право на прозоре та своєчасне вирішення спору). Рекомендується доповнити первинне законодавство відсутніми положеннями.

3. Прозорість щодо запланованих будівельних робіт

Відсутність положень про прозорість щодо запланованих будівельних робіт в оцінюваному первинному законодавстві. Стаття 6 Директиви вимагає забезпечити доступ до мінімуму інформації (в тому числі через єдину інформаційну точку (SIP) щодо поточних або запланованих будівельних робіт, пов'язаних з його фізичною інфраструктурою, на які дозвіл надано або очікується на розгляд; встановлює підставу для відмови в наданні такої інформації; вирішення спорів; підстави для звільнення. Рекомендується доповнити первинне законодавство відсутніми положеннями.

4. Положення про прискорену процедуру надання дозволу на виконання будівельних робіт

Відсутність в оцінюваному первинному законодавстві положень про прискорену дозвільну процедуру на виконання будівельних робіт. Стаття 7 (особливо параграф 3) Директиви вимагає забезпечити, щоб компетентні органи надали або відмовили у видачі дозволів протягом чотирьох місяців з дати отримання повного запиту на

дозвіл; забезпечити право заявника на отримання відшкодування шкоди, завданої внаслідок недотримання строків прискореного надання дозволу. Рекомендується доповнити первинне законодавство відсутніми положеннями.

5. Положення про права власності

Немає положень первинного чи вторинного законодавства, що відповідають параграфу 6 статті 9 Директиви, які 6 чітко поважали право власності власника точки доступу або внутрішньої фізичної інфраструктури у випадках, коли власник права на користування інфраструктурою або точкою доступу не є її власником, а також на право власності інших третіх осіб, таких як землевласники та власники будівель. Рекомендується доповнити первинне законодавство відсутніми положеннями.

Загальний висновок – Єдиний інформаційний пункт (ЄІП) та компетентний орган для виконання цієї функції.

6. Єдиний інформаційний пункт із функціями, визначеними статтями 4, 6 та 7 Директиви, не створено

Також один або декілька компетентних органів на національному, регіональному чи місцевому рівні для виконання функцій єдиного інформаційного пункту не призначено як вимагається пунктом 4 статті 10 Директиви. Однак відповідно до Закону про електронні комунікації Електронна регуляторна платформа створюється, а регуляторний орган призначається як компетентний орган для виконання своїх функцій. Враховуючи те, що Електронна регуляторна платформа не покриває функції, визначені статтями 4, 6 та 7 Директиви, рекомендується створити єдиний інформаційний пункт у розумінні Директиви або оновити Електронну регуляторну платформу за функціями, визначеними згадані статті Директиви.

7. Національний орган вирішення спорів та порядок вирішення спорів

Національний орган з вирішення спорів, який вимагається статтею 10 Директиви, не призначений, а також немає гарантій вирішення спорів у разі координації будівельних робіт. Незважаючи на це, стаття 23 Закону про електронні комунікації – Загальні принципи позасудового вирішення спорів – визначає принципи позасудового вирішення спорів і те, що регуляторний орган вирішує спори, що виникають

між електронними комунікаційними мережами та/або постачальників послуг у зв'язку з реалізацією своїх прав та/або виконанням своїх обов'язків, у тому числі доступу до електронних комунікаційних мереж та інфраструктури, що виникають на будь-якому етапі укладення, зміни, виконання та розірвання договорів про взаємоз'єднання мереж. Рекомендується доповнити первинне законодавство відсутніми положеннями про призначення національних органів з вирішення спорів і встановити чітку процедуру вирішення спорів, що виникають з питань доступу до фізичної інфраструктури та спільного використання інфраструктури для «оператора мережі».

Протягом звітного періоду було внесено низку змін до суміжних законів. Ці зміни ми розглянемо на предмет адаптації законодавства до ЄС *acquis*.

1. Закон України про внесення змін до розділу V Прикінцевих положень Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності щодо спрощення розміщення технічних засобів електронного зв'язку» № 2078-IX, прийнятий 17.02.20226, стосується регулювання містобудівної діяльності та спрощення розміщення технічних засобів електронного зв'язку. Законом встановлено, що до 1 січня 2026 року дія абзаців першого – п'ятого частини третьої статті 24 цього Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» не поширюється на випадки надання в користування земельних ділянок площею до 0,05 гектара за рахунок земель державної або комунальної власності, розташованих у межах сіл і селищ та за межами населених пунктів (крім особливо цінних земель та земель, віднесених до категорії земель оздоровчого призначення, рекреаційного призначення, лісогосподарського призначення, а також земель у межах зелених зон населених пунктів, внутрішньоквартальних територій (територій міжрайонного озеленення, елементів благоустрою, спортивних майданчиків, майданчиків відпочинку та соціального обслуговування населення), для розміщення, будівництва, експлуатації та обслуговування базових станцій мобільного зв'язку, інших технічних засобів та/або споруд електронних комунікацій (крім лінійних) електронних комунікаційних мереж. Ця норма є корисною для забезпечення місцезнаходження засобів електронного зв'язку.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності» № 2254-IX від 12.05.20227 встановлює плату у розмірі 1 гривні за доступ до елементів інфраструктури об'єктів доступу на період дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях та протягом одного року після його припинення чи скасування.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення умов для відновлення та розвитку електронних комунікаційних мереж» № 2530- IX від 16.08.20228 вносить визначення замовника доступу до інфраструктури об'єкта доступу, визначення інфраструктури кабельної каналізації електронних комунікаційних мереж та адресує форс-мажорні обставини доступу на період дії правового режиму воєнного стану, надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях та протягом одного року після його припинення чи скасування.
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж» (щодо забезпечення умов для розвитку та відновлення електронних комунікаційних мереж) 7544 від 08.07.2022 адресує форс-мажорні обставини доступу та цін в умовах воєнного стану на деокупованих територіях. Він не адресує системні прогалини в адаптації законодавства до ЄС *acquis*.

Проект змін до постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Правил надання доступу до інфраструктури об'єкта електроенергетики» від 18.07.2018 р. № 853 (надісланий НКЕК листом Міністерства енергетики України від 30.09.2022 № 26/1.1-4.2-14262) не вдалося виявити в публічному доступі і відповідно немає можливості проаналізувати на предмет адаптації законодавчих актів до положень Директив ЄС.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють земельні відносини, щодо спрощення процедури

6) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2078-IX#Text>

7) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20#n209>

8) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2530-20#n32>

відведення земельних ділянок для розвитку цифрової інфраструктури» – надісланий НКЕК листом Міністерства цифрової трансформації України від 05.10.2022 № 1/04-1-8867 – не вдалося виявити в публічному доступі і відповідно немає можливості проаналізувати на предмет адаптації законодавчих актів до положень Директив ЄС.

Висновок: всі проаналізовані зміни до Закону України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж» за звітний період спрямовані на вирішення першочергових викликів, пов'язаних з агресією РФ проти України, та не представляють системних змін, спрямованих на адаптацію законодавства до ЄС *acquis*.

Нормативно-правова база політики щодо радіочастотного спектру (2022)

Документи, перелічені в Частині В (Нормативні рамки політики використання радіочастотного спектру) Додатка 1 до Додатка XVII-3, включають пов'язане з політикою Рішення ЄС 676/2002/ЄС від 7 березня 2002 року щодо нормативно-правової бази політики використання радіочастотного спектру та Рішення 243 /2012/ЄС від 14 березня 2012 р. про утворення багаторічної програми політики використання радіочастотного спектру. Всі принципи Рішень 676/2002 та 243/2012, знайшли імплементацію в Законі України «Про електронні комунікації», і, зокрема, у статтях 46 до 63 (Розділ IX. Використання радіоспектру).

Перелічені документи також включають інші рішення Європейської комісії та імплементаційні рішення Єврокомісії, які стосуються роботи систем мобільного зв'язку на борту суден і літаків або технічних умов для використання та гармонізації важливих діапазонів частот у межах ЄС.

Суттєві зміни, що відбулися в 2021 році, стосуються рішення № 930-р від 04.08.2021 до Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо впровадження в Україні системи рухомого (мобільного) зв'язку п'ятого покоління» від 11 листопада 2020 р. № 1409-р⁹. Це рішення виключило діапазон 3400-3800 МГц із планів дій щодо впровадження системи мобільного зв'язку 5-го покоління в Україні, тим самим скасувавши імплементацію рішень ЄС щодо гармонізації застосування спектру в діапазоні 3400-3800 МГц.

Директива 2018/1972 про створення Європейського Кодексу Електронних Комунікацій (ЄКЕК) (2024)

З посиланням на оновлений Додаток XVII-3 цей аналіз було проведено для оцінки ступеня наближення галузевого законодавства України до Директиви 2018/1972 (Європейський кодекс електронних комунікацій, далі скорочено – ЄКЕК)¹⁰ з огляду на графік імплементації Директиви до 31 грудня 2024 р.. У відповідних випадках аналіз ЄКЕК проводився у світлі заходів, представлених у «Інструментарії ЄС щодо кібербезпеки мереж 5G щодо заходів із зменшення ризиків» (5G TBOX), щоб належним чином керувати ризиками для безпеки мереж і послуг. Слід зазначити, що 5G TBOX передбачає заходи, які стосуються статей 64-70 розділу X Закону України «Про електронні комунікації», обсяг і зміст яких не є частиною ЄКЕК.

Переглянуто такі законодавчі акти України.

- Закон України «Про електронні комунікації» прийнятий 16.12.2020 та набрав чинності 01.01.2022 (далі скорочено – ЕК УКР) зі змінами;
- Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку», чинний з 13.02.2022 року (далі скорочено – Закон про НКЕК).

Висновки щодо відповідності статей ЕК УКР нормам ЄКЕК

Стаття 5 ЄКЕК – Національні регуляторні та інші компетентні органи

Це положення Директиви ЄКЕК видається повністю імplementованим до чинного Закону України «Про електронні комунікації». Слід зазначити, що формалізація широкого кола повноважень, завдань та відповідальності – в тому числі щодо безпеки мереж 5G – Закону України про НКЕК, радіочастотний спектр і надання поштових послуг для НКЕК можуть призвести до перегляду його потенціалу з точки зору кількості, досвіду та структури його персоналу.

9) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1409-2020-p#Text>

10) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L1972>

Стаття 17 ЄКЕК – Відокремлення бухгалтерського обліку та фінансові звіти

Стаття 17 ЄКЕК вимагає, серед іншого, щоб підприємства, які надають публічні електронні комунікаційні мережі або загальнодоступні електронні комунікаційні послуги з річним оборотом понад 50 мільйонів євро, які мають спеціальні або виключні права на надання послуг в інших секторах, (а) вести окремі облікові записи для діяльності, пов'язаної з наданням електронних комунікаційних мереж або послуг, і (б) мати структурне відокремлення для діяльності, пов'язаної з наданням електронних комунікаційних мереж або послуг.

Схоже, що такі положення не були імплементовані в ЕК УКР. Не зрозуміло, чи підприємства, що працюють у медіа-секторі чи комунальному секторі, які також надають електронні комунікаційні послуги, такі як доступ до Інтернету в якості провайдерів, зобов'язані прийняти бухгалтерський або функціональний поділ цих підрозділів.

Стаття 40 ЄКЕК – Безпека мереж і послуг і 41 ЄКЕК – Імплементация та виконання

Дві статті розділу V ЄКЕК стосуються безпеки. За своєю сферою дії вони частково відповідають статті 31 (Забезпечення безпеки мереж електронних комунікацій) ЕК УКР, що стосується звичайних обставин. Особливі обставини, які можуть вплинути на безпеку мереж, описані та передбачені статтею 32 (Оперативно-технічний контроль електронних комунікаційних мереж в умовах надзвичайного та воєнного стану).

Для забезпечення цілісності мереж, безперервного надання електронних комунікаційних послуг та запобігання несанкціонованому доступу до електронних комунікаційних мереж стаття 31 ЕК УКР покладає на постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг відповідальність за забезпечення безпеки та стійкості своїх мереж як на етапі проектування, так і на етапі експлуатації.

Однак у своїх статтях 40 і 41 ЄКЕК вважає, що держава несе відповідальність за те, щоб провайдери вживали належних і пропорційних технічних і організаційних заходів для відповідного управління ризиками, пов'язаними з безпекою мереж і послуг. Зокрема, ЄКЕК передбачає наявність заходів, у тому числі шифрування, де це доречно, які повинні бути вжиті постачальниками для запобігання та мінімізації впливу інцидентів

безпеки на користувачів та на інші мережі та служби, а також передбачає, що за будь-яких обставин постачальники повідомляють без зайвої затримки компетентний орган щодо значних інцидентів безпеки та таким чином інформує своїх користувачів про будь-які можливі захисні заходи чи засоби правового захисту, які вони можуть вжити. Серед іншого, стаття 41 передбачає, що компетентні органи повинні мати повноваження видавати провайдерам обов'язкові інструкції, включно з тими, що стосуються заходів, необхідних для усунення інциденту безпеки або запобігання його виникненню, коли виявлено значну загрозу, і часові обмеження для впровадження.

Стаття 60 ЄКЕК – Права та обов'язки суб'єктів господарювання

Відповідно до статті 34 ЕК УКР (Вимоги до доступу до мереж електронних комунікацій та їх інфраструктури) оператори мають право вести переговори та укласти між собою угоди щодо технічних, економічних та організаційних умов доступу відповідно до закону. Однак у відповідній статті 34 ЕК УКР, виявляється, відсутнє останнє положення статті 60 (Права та обов'язки суб'єктів господарювання) щодо можливості, коли держава передбачає проведення таких переговорів через нейтральних посередників, коли умови конкуренції так вимагають.

Стаття 61 ЄКЕК – Повноваження та обов'язки національних регуляторних та інших компетентних органів щодо доступу та з'єднання

Відповідно до пункту 1 статті 61 ЄКЕК регуляторні органи та інші компетентні органи повинні діяти незалежно, щоб виконувати свої обов'язки щодо сприяння або забезпечення доступу та взаємозв'язку. У цьому плані стаття 35 ЕК УКР передбачає, що національний регулятор лише за запитом має право приймати рішення про надання доступу – але не про взаємоз'єднання – на основі механізму позасудового врегулювання.

Пункт 2 статті 61 ЄКЕК (Повноваження та обов'язки національних регуляторних та інших компетентних органів щодо доступу та з'єднання) передбачає, що національні регуляторні органи або інші компетентні органи мають право накладати зобов'язання на відповідних постачальників незалежних від номера послуг міжособистісного зв'язку, які досягли значного рівня охоплення та поглинання, щоб зробити свої послуги сумісними «в обґрунтованих випадках, коли наскрізне з'єднання між кінцевими користувачами

знаходиться під загрозою через відсутність сумісності між службами міжособистісного зв'язку, і в обсязі, необхідному для забезпечення наскрізного підключення між кінцевими користувачами». Така можливість з боку української влади відсутня у відповідній статті 35 ЕК УКР.

Стаття 67 ЄКЕК – Процедура аналізу ринку

Стаття 67 ЄКЕК передбачає, що національні регуляторні органи повинні визначити, чи є відповідний ринок таким, щоб виправдати накладення регулятивних зобов'язань, викладених в ЄКЕК. Якщо національний регулюючий орган проводить відповідний аналіз, він повинен розглядати розвиток подій з подальшою перспективою, за відсутності регулювання, запровадженого на цьому відповідному ринку. У відповідній статті 82 ЕК УКР (Порядок аналізу ринку) видається, що вимога про подальшу перспективу відсутня.

Статті 84–92 ЄКЕК щодо універсальної послуги

У той час як стаття 99 ЕК УКР (стаття 99. Універсальні електронні комунікаційні послуги) узгоджується зі статтею 84 ЄКЕК, з'являються відмінності в механізмах, обраних для реалізації універсальної послуги з метою забезпечення соціальної інтеграції економічно чи географічно неблагополучних груп громадян. Оскільки ці механізми, детально описані в статтях 100–103 нового Закону «Про Електронні Комунікації», відрізняються від тих, що передбачені ЄКЕК, їх ефективність у перекладі Європейського кодексу в світлі Угоди про асоціацію можна оцінити в майбутньому перегляді імплементації ЕК УКР.

Слід також зазначити, що два пункти ДОДАТКУ V ЄКЕК (Мінімальний набір послуг, які має підтримувати адекватна служба широкосмугового доступу до Інтернету), а саме послуги (6) – «пошук роботи та інструменти для пошуку роботи» та (7) – «професійний нетворкінг», не входять до відповідного переліку послуг частини другої статті 99 ЕК УКР. Якщо ці дві відсутні послуги будуть включені сюди, у зв'язку з ними також може бути доречним прийняти пункт 5 статті 84 ЄКЕК, який також відсутній в українському правовому тексті, і який передбачає, що «держави можуть розширити сферу застосування цієї статті для кінцевих користувачів, які є мікропідприємствами, малими та середніми підприємствами та неприбутковими організаціями».

Стаття 98 ЄКЕК – Звільнення певних мікропідприємств

Розділ III (Права кінцевого користувача) не поширюється на мікропідприємства, які надають послуги міжособистісного зв'язку, незалежні від номера, якщо вони також не надають інші послуги електронного зв'язку. Цей принцип відсутній у Законі України «Про Електронні Комунікації».

Стаття 102 ЄКЕК – Вимоги до інформації для контрактів

Пункт 6 статті 105.6 (Інформація про надання електронних комунікаційних послуг) ЕК УКР, який передбачає отримання користувачем інформації про договір у зручній формі, не вимагає конкретного надання інформації на довгостроковому носії або, якщо це неможливо чи зручно в документі, який легко завантажити, як вимагає стаття 102 ЄКЕК, а також не вимагає від постачальника прямого звернення уваги споживача на наявність цього документа та важливість його завантаження для цілей документування, майбутнє посилання та відтворення без змін.

Стаття 103 ЄКЕК – Прозорість, порівняння пропозицій та публікація інформації

У той час як інструмент порівняння, згаданий у пункті 2 статті 103 ЄКЕК, зобов'язує постачальників чітко розкривати власників та операторів інструменту порівняння та використовувати зрозумілу та недвозначну мову, відповідний параграф 4 статті 110 ЕК УКР не передбачає жодної з цих умов.

Стаття 105 ЄКЕК – Строк дії та припинення контракту

Незважаючи на те, що стаття 105 ЄКЕК вказує, що умови та процедури розірвання договору не є перешкодою для зміни постачальника послуг і що договори, укладені між споживачами та постачальниками загальнодоступних електронних комунікаційних послуг, не передбачають зобов'язання довше ніж 24 місяці, останнє положення не передбачено статтею 112 ЕК УКР (Укладення та розірвання договору про надання електронних комунікаційних послуг).

Крім того, на відміну від положення статті 105 ЄКЕК, відповідна стаття 112 ЕК УКР не надає користувачам права розривати автоматично продовжені контракти в будь-який час з максимальним

місячним терміном повідомлення та без будь-яких витрат, а також, якщо кінцевий користувач має право розірвати контракт до закінчення узгодженого періоду контракту, чи передбачає, що кінцевий користувач не повинен виплачувати жодної компенсації, окрім компенсації за збережене субсидоване кінцеве обладнання.

Стаття 106 ЄКЕК – Зміна провайдера та перенесення номера

Пункт 5 статті 106 ЄКЕК чітко передбачає, що оператори, чиї мережі або засоби доступу використовуються або постачальником, що передає, або постачальником, або обома, у процесі перенесення номерів та їх подальшої активації, забезпечують відсутність втрати послуги, яка б призвела до затримки процесу перемикання та перенесення. Стаття 113 (Зміна провайдера електронних комунікаційних послуг та надання послуг перенесення номера) ЕК УКР не передбачає такого зобов'язання.

У той час як параграф 7 статті 106 ЄКЕК передбачає, що національні правила встановлюються щодо штрафів у разі невиконання постачальником зобов'язань, викладених у статті, включаючи забезпечення відсутності затримок або зловживань, перенесення постачальником або від його імені, такі штрафи не передбачені статтею 113 ЕК УКР.

Стаття 113 ЄКЕК – сумісність автомобільних радіоприймачів і побутових радіоприймачів, а також споживчого цифрового телевізійного обладнання

Закон України «Про електронні комунікації» не передбачає сумісності автомобільних радіоприймачів і побутових радіоприймачів, побутового цифрового телевізійного обладнання.

Стаття 114 ЄКЕК – зобов'язання «обов'язкового перенесення»

Закон України «Про електронні комунікації» прямо не передбачає зобов'язань «обов'язкового перенесення».

Аналіз змін до Закон України «Про електронні комунікації»:

- № 1971-9 від 16.12.2021 – Зміни до ЕК УКР стосовно Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку, її

повноважень, та уточнення деяких аспектів моніторингу якості мереж та інше. Ці зміни спрямовані на уточнення норм, визначень та понять щодо повноважень регуляторного органу і є частиною адаптації ЕК УКР до законодавства ЄЕСС.

- № 2137-9 від 15.03.2022- зміни до Статті 121 «Умови надання доступу до інформації у передбачених законом випадках». Перелік випадків при яких є законні підстави для доступу до інформації про споживача, про факти надання електронних комунікаційних послуг, у тому числі до даних, що обробляються з метою передачі такої інформації в електронних комунікаційних мережах, розширено випадком рішення прокурора, окрім суду та слідчого судді.
- № 2240-9 від 03.05.22 – зміни щодо організації роботи постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг із Національним центром оперативного-технічного управління електронними комунікаційними мережами України в умовах надзвичайного чи воєнного стану.
- № 2370-9 від 08.07.2022 – Відтермінування на один рік передачі повноважень Мінцифрі функцій центрального органу виконавчої влади у сфері електронних комунікацій. З погляду подальшого розвитку галузі – це негативна подія та відповідно відстрочить інституційну спроможність Міністерства цифрової трансформації системно та компетентно займатися розвитком сфери електронних комунікацій.
- № 2530-9 від 16.08.2022 – зміни до Стаття 2. Визначення термінів, пункту 28, де до визначення електронна комунікація (телекомунікація) в дужки додано електрозв'язок.

Висновок: зміни до ЕК УКР, що відбулися у 2022 році спрямовані на вирішення невідкладних питань галузі електронних комунікацій в умовах воєнного стану.

Імплементация Закону України «Про електронні комунікації» щодо розробки нормативно-правових актів другого рівня розпочалася на початку 2022 року завдяки активним діям новосформованого НКЕК. Перелік ухвалених НКЕК Постанов за звітний період зазначено у Додатку 1.

Висновок: рівень адаптації до ЄС *acquis* – 55%

Регламент 2015/2120 Відкритий доступ до Інтернету (2025)

З посиланням на оновлений Додаток XVII-3 цей аналіз було проведено для оцінки ступеня наближення, досягнутого статтями 2-6 Регламенту (ЄС) 2015/2120 від 25 листопада 2015 року про заходи щодо відкритого доступу до Інтернету, до відповідного законодавства України з огляду на заплановану повну реалізацію його положення до 31 грудня 2025 року.

Висновки

Директива повністю імплементована в українське законодавство.

Довірчі послуги

Протягом досліджуваного періоду змін у підсекторі не відбулося.

У другій половині 2021 р. – першій половині 2022 р. були зроблені такі кроки для досягнення імплементатії зобов'язань:

- Затверджено нову редакцію Регламенту роботи центрального засвідчувального органу¹¹;
- Оновлено вимоги до технічних засобів, процесів їх створення, використання та функціонування у складі інформаційно-телекомунікаційних систем під час надання кваліфікованих електронних довірчих послуг¹².

За 2018 рік – першу половину 2022 року Україна досягла суттєвого прогресу й імплементатії зобов'язань згідно з Угодою про асоціацію за напрямом довірчих послуг, однак необхідно виробити та реалізувати план імплементатії оновленого Додатку XVII-3, а тому рівень виконання зобов'язань можна оцінити як просунутий.

11) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1313-21#n9>

12) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1492-21#n2>

ДОДАТОК 1 – ПОСТАНОВИ НКЕК

Директива ЄС 2018/1972

Імплементация Закону України «Про електронні комунікації»

№	Назва статусу	Опис статусу
1	Рішення НКЕК від 02.11.2022 № 205 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Регламенту аматорського радіозв'язку України»	Відповідно до частини п'ятої статті 46 Закону України «Про електронні комунікації», підпунктів «з» та «ї» пункту 1 частини четвертої статті 4 та з метою виконання статті 15 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку»,
2	Рішення НКЕК від 26.10.2022 № 201 Про уповноважених НКЕК посадових осіб для здійснення державного нагляду (контролю), проведення спільних заходів з правоохоронними органами, складання протоколів та розгляду справ про адміністративні правопорушення	Закону України «Про Національну комісію...» Закону України «Про електронні комунікації»
3	Рішення НКЕК від 26.10.2022 № 200 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку надання контролюючим органом інформації про несплату або сплату не в повному обсязі рентної плати за користування радіочастотним ресурсом (спектром) до Державного бюджету України»	Відповідно до пункту 7 частини другої статті 54 Закону України «Про електронні комунікації» та частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
4	Рішення НКЕК від 26.10.2022 № 198 Про визначення можливості застосування РО та ВП на території України	Відповідно до статті 65 Закону України «Про електронні комунікації», Положення про реєстр радіообладнання та випромінювальних пристроїв,
5	Рішення НКЕК від 12.10.2022 № 189 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку виконання робіт з виявлення, усунення та/або припинення дії джерел радіозавад та їх документального оформлення за заявами користувачів	Відповідно до підпункту «е» пункту 1 та підпункту «е» пункту 7 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...», частини другої статті 73 Закону України «Про електронні комунікації»,
6	Постанова НКЕК від 05.10.2022 № 179 Про затвердження Порядку життя невідкладних тимчасових заходів для усунення загроз для громадської безпеки, громадського здоров'я та ризиків створення серйозних економічних або операційних проблем для користувачів радіочастотного спектра	Відповідно до частини четвертої статті 14 Закону України «Про електронні комунікації», пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
7	Рішення НКЕК від 28.09.2022 № 174 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку взаємодії Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку з Генеральним штабом Збройних Сил України по усуненню дії джерел радіозавад у смугах радіочастот загального користування щодо радіообладнання спеціальних користувачів»	Відповідно до статті 15 Закону України «Про Національну комісію...», частини четвертої статті 73 Закону України «Про електронні комунікації»,
8	Рішення НКЕК від 28.09.2022 № 173 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку проведення конкурсу або аукціону на отримання ліцензій на користування радіочастотним спектром»	Відповідно до статей 59 - 61, частини сьомої статті 22 Закону України «Про електронні комунікації» та підпункту «д» пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»

9	Постанова НКЕК від 14.09.2022 № 159 Про затвердження Методики розрахунку розміру штрафу за порушення законодавства про електронні комунікації та радіочастотний спектр	Відповідно до пунктів 5 та 6 частини першої статті 126 Закону України «Про електронні комунікації», пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
10	Постанова НКЕК від 10.08.2022 № 140 Про затвердження Правил взаємоз'єднання електронних комунікаційних мереж	Відповідно до статті 33 Закону України «Про електронні комунікації» та підпункту «в» пункту 10 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
11	Постанова НКЕК від 17.08.2022 № 149 Про затвердження Порядку ведення реєстру присвоєнь радіочастот загальних користувачів	Відповідно до частин четвертої, п'ятої та двадцятої статті 68 Закону України «Про електронні комунікації», підпункту «р» пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
12	Постанова НКЕК від 03.08.2022 № 133 Про затвердження Порядку виконання та надання розрахунку електромагнітної сумісності для загальних користувачів	Відповідно до частини першої і третьої статті 69, частини восьмої статті 72 Закону України «Про електронні комунікації» та частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
13	Рішення НКЕК від 27.07.2022 № 127 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку вжиття невідкладних тимчасових заходів для усунення загроз для громадської безпеки, громадського здоров'я та ризиків створення серйозних економічних або операційних проблем для користувачів радіочастотного спектра»	Відповідно до частини четвертої статті 14, частини сьомої статті 22 Закону України «Про електронні комунікації», з метою виконання вимог статті 15 Закону України «Про Національну комісію...»
14	Рішення НКЕК від 20.07.2022 № 118 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку ідентифікації кінцевих користувачів послуг»	Відповідно до частини п'ятої статті 104 Закону України «Про електронні комунікації», пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
15	Постанова НКЕК від 13.07.2022 № 109 Про затвердження Методики визначення плати за доступ до елементів інфраструктури кабельної каналізації електрозв'язку	Відповідно до пункту 2 частини першої статті 10 Закону України «Про доступ до об'єктів будівництва, транспорту, електроенергетики з метою розвитку електронних комунікаційних мереж», пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
16	Рішення НКЕК від 13.07.2022 № 105 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Положення про розподіл, користування та облік ресурсів нумерації електронних комунікаційних мереж загального користування»	Відповідно до статей 74-79 Закону України «Про електронні комунікації» та пункту 2 частини третьої, підпункту «ж» пункту 1, пункту 9 частини четвертої статті 4, та з метою виконання статті 15 Закону України «Про Національну комісію...»
17	Постанова НКЕК від 06.07.2022 № 96 Про затвердження Порядку ведення реєстру ліцензій на користування радіочастотним спектром	Відповідно до статей 48, 49, 51-54 Закону України «Про електронні комунікації» та підпункту «п» пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
18	Постанова НКЕК від 06.07.2022 № 95 Про затвердження Порядку встановлення строку дії ліцензії на користування радіочастотним спектром	Відповідно до частини другої статті 50 Закону України «Про електронні комунікації» та пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»
19	Рішення НКЕК від 06.07.2022 № 93 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Про затвердження Порядку здійснення радіочастотного моніторингу користування радіочастотним спектром загальними користувачами та плати за виконання робіт з його проведення у смугах радіочастот загального користування»	Відповідно до пункту 2 частини першої статті 45 та пункту 7 частини першої статті 47 Закону України «Про електронні комунікації», підпункту «є» пункту 1 та підпункту «є» пункту 7 частини четвертої статті 4, з метою виконання вимог статті 15 Закону України «Про Національну комісію...»
20	Рішення НКЕК від 11.05.2022 № 40 Про схвалення проекту постанови НКЕК «Питання користування радіочастотним спектром радіообладнанням суднової станції»	Відповідно до частин третьої та четвертої статі 46, частини четвертої статті 63 Закону України «Про електронні комунікації», частини четвертої статті 4 та частини другої статті 15 Закону України «Про Національну комісію...»

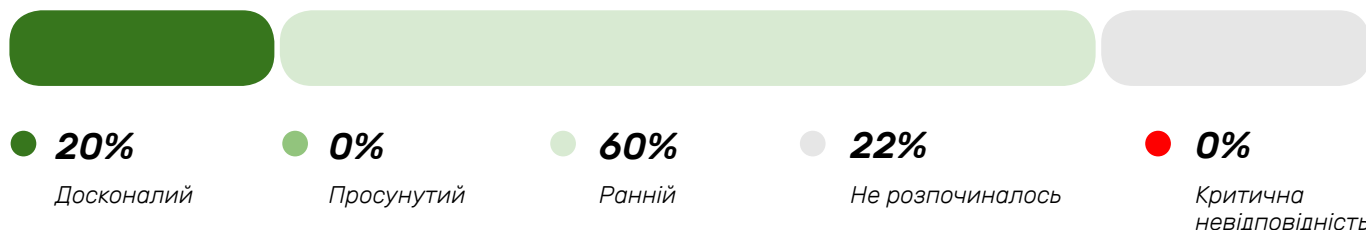
21	<p>Постанова НКЕК від 20.04.2022 № 30</p> <p>Питання ведення реєстру постачальників електронних комунікаційних мереж та послуг</p> <p>Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 07 травня 2022 року за № 502/37838</p>	<p>Відповідно до статей 16, 17 Закону України «Про електронні комунікації» та пункту 1 частини четвертої статті 4 Закону України «Про Національну комісію...»</p>
22	<p>Рішення НКЕК від 18 лютого 2022 року № 1</p> <p>Про затвердження Регламенту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку</p>	<p>Відповідно до статей 4, 14, пунктів 4 – 6 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про Національну комісію ...», враховуючи вимоги Закону України «Про електронні комунікації»</p>

Політика з питань аудіовізуальної галузі

Ігор Розкладай

Прогрес у секторі

Основним документом, яким керується ЄС у сфері аудіовізуальних послуг є Директива про аудіовізуальні медіа-послуги (Audiovisual Media Services Directive (AVMSD)¹. Статтею 397 Угоди про асоціацію передбачено, що «поступове наближення до права та нормативно-правової бази ЄС, а також міжнародних правових документів у сфері політики з питань аудіовізуальної галузі буде здійснюватися зокрема, як визначено у Додатку XXXVII до цієї Угоди», тобто, у відповідності до Директиви № 2010/13/ЄС протягом 2 років з дня набрання чинності Угоди, тобто до 1 вересня 2019 року.

Протягом строку імплементації зазначена директива була замінена Директивою № 1808/2018/ЄС², за якою країни ЄС мають протягом 21 місяця з дня набрання чинності провести імплементацію в національне законодавство.

Однією з ключових переваг імплементації директиви є відкриття повного доступу до можливостей програми Креативна Європа, що є потужним стимулом для розвитку виробництва аудіовізуальних продуктів, як у співробітництві з партнерами з ЄС, так і самостійно. Крім того, підготовлена національна база у випадку набуття повного членства в ЄС надає можливість набрання членства в Європейській групі регуляторів аудіовізуальних медіа-послуг (ERGA³) та використання підтримки Комісії у визначених директивою ситуаціях.

2022 року Україна отримала статус країни-кандидата у члени ЄС. Проте за умови виконання попередніх семи зобов'язань у сфері судочинства, боротьби з корупцією та ін. Одним з таких зобов'язань є боротьба з впливом корисливих інтересів, шляхом прийняття медіа-закону, що

1) <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/crea2027>

2) Directive (EU) № 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive № 2010/13/EU on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) in view of changing market realities: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj>

3) <http://erga-online.eu/>

узгоджує законодавство України з директивою ЄС щодо аудіовізуальних медіа-послуг та посилює незалежного регулятора⁴. Таким чином у вимогах ЄС з'явилося пряме посилання до медійного законопроекту.

Наближення законодавства є раннім. Основним імплементаційним актом в національне законодавство має стати Закон України «Про медіа» (№ 2849-IX від 13.12.2022)⁵. Закон набирає чинності 31.03.2023, але окремі його положення набудуть чинності пізніше.

Закон змінює підходи до ліцензування, залишаючи цю процедуру виключно для наземного ефірного мовлення, і в решті випадків замінюючи існуючі ліцензійні процедури на реєстраційні, розширює та узгоджує повноваження регулятора на виконання вимог статті 30 Директиви щодо ефективності, незалежності та підзвітності, запроваджує механізм співрегулювання та вироблення кодексів поведінки, встановлює особливості протидії різним проявам ненависті та військової агресії.

Законопроект було ухвалено в 1 читанні 30 серпня 2022 року, а до другого читання надійшло понад 2000 правок. Окремо законопроект аналізувався європейськими експертами з боку і Ради Європи, і ЄС на предмет його відповідності Директиві і загальним стандартам свободи слова. Окремим питанням постала термінова розробка низки правок в Закон України «Про рекламу» як необхідну умову повного імplementування Директиви та зарахування виконання зобов'язань за сферою аудіовізуальних послуг. Основна складність ухвалення таких змін – вони мають відбуватися таким чином, щоб термінологічний апарат, у т.ч. суб'єкти надання медіа-сервісів у законопроекті про рекламу, збігалася з законом про медіа.

Практичне впровадження в більшості є раннім. Ухвалення підзаконних актів, а саме актів Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, було неможливе без ухвалення профільного закону.

4) https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en?s=232

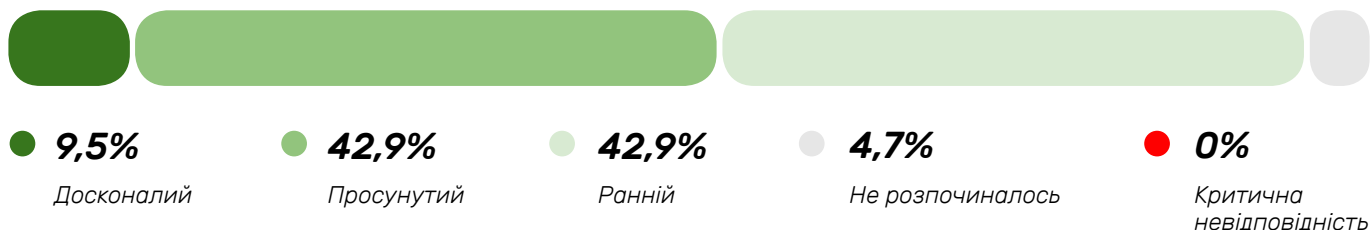
5) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

Сільське господарство та розвиток сільських територій

Юлія Воскобійник

Прогрес у секторі

Незважаючи на війну в країні, протягом звітного періоду було проведено значний обсяг робіт у напрямі наближення законодавства України до законодавства ЄС, зокрема прийнято:

1. законодавчі акти, а саме:

- Закон України «Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів» від 6 вересня 2022 року № 2572-ІХ¹;
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу» від 16 листопада 2022 року № 2763-ІХ²;

- Закон України «Про географічні зазначення спиртних напоїв» від 1 грудня 2022 року № 2800-ІХ³;

2. урядові законопроекти у першому читанні зі скороченням строку підготовки:

«Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за обігом генетично модифікованих організмів і генетично модифікованої продукції для забезпечення продовольчої безпеки» (реєстр. № 5839)⁴;

- «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності у сфері поводження з генетично модифікованими організмами» (реєстр. № 5840)⁵.

3. нормативно-правові акти, зокрема:

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється

1) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20#Text>

2) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2763-20#Text>

3) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38701>

4) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27529>

5) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27530>

ступінь ризику від провадження органом сертифікації господарської діяльності у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 22 вересня 2021 року № 1005⁶;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю відповідності діяльності операторів (потужностей) вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, які здійснюються Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, та критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від її провадження» від 9 лютого 2022 року № 102⁷;
- постанову Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал» від 11 листопада 2022 року № 1274⁸;
- Наказ Мінагрополітики від 02 червня 2022 року № 326 «Про затвердження Порядку підтвердження спеціальних знань інспектора з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції у сфері органічного виробництва»⁹;
- Наказ Мінагрополітики від 17 жовтня 2022 року № 795 «Про затвердження Вимог до екстрактів кави та екстрактів цикорію»¹⁰ тощо.

Політика якості

Удосконалення системи географічних зазначень щодо харчових та сільськогосподарських продуктів

Регуляторне наближення є просунутим.

06 вересня 2022 року було прийнято Закон України

6) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1005-2021-%D0%BF#Text>

7) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2022-%D0%BF#Text>

8) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1274-2022-%D0%BF#Text>

9) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0669-22#Text>

10) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-22#Text>

«Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів»¹¹, яким визначено правові та організаційні засади схем якості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, особливості підготовки до реєстрації, реєстрації, використання та захисту географічних зазначень для сільськогосподарської продукції (сільськогосподарських товарів) та харчових продуктів, здійснення контролю щодо таких географічних зазначень, а також правові засади охорони традиційних гарантованих особливостей, включаючи підготовку до реєстрації, реєстрацію, використання, захист та контроль.

Стосовно практичної імплементації протягом аналізованого періоду суттєвих зрушень не відбулося.

Так, у частині регулювання географічних зазначень практична імплементація знаходиться на просунутій стадії – через прийняті у попередніх періодах нормативно-правові акти на виконання рамкового Закону України «Про правову охорону географічних зазначень»¹².

У частині ж регулювання традиційних гарантованих особливостей практична імплементація знаходиться на ранній стадії у зв'язку з прийняттям у другому півріччі 2022 року Закону України «Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів».

Удосконалення правової охорони географічних зазначень і позначень походження сільськогосподарської продукції та харчових продуктів відповідно до вимог права ЄС

Регуляторне наближення з цього зобов'язання є просунутим.

11) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20#Text>

12) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#top>

Прийнятий 06 вересня 2022 року Закон України «Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів»¹³ набув чинності 01 жовтня 2022 року. Даний Закон передбачає серед іншого необхідність визначення детальних правил походження і застосування кормів при найменуванні товару тваринного походження, а також встановлення додаткових вимог щодо сировини та кормів для тварин.

Практична імплементація - не розпочато.

Удосконалення законодавства про виноград та виноградне вино відповідно до вимог права ЄС

Наближення законодавства є раннім.

Так, 08 вересня 2021 року до Верховної Ради України народними депутатами було внесено проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про виноград та виноградне вино» (реєстр. № 6010)¹⁴.

Даний законопроект був розроблений з метою приведення у відповідність норм галузевого законодавства з вимогами міжнародних правил виробництва виноробної продукції та імплементації положень Регламентів (ЄС) № 1308/2013, № 251/2014, 2019/33, 2018/274 та Постанови (ЄС) 2018/273 щодо енологічних практик, маркування і захисту географічних зазначень виноробної продукції та контролю у сфері виноградарства та виноробства, а також спрощення ведення підприємництва та дерегуляції у виноградно-виноробній галузі, створення сприятливих умов щодо розвитку суб'єктів господарювання всіх форм власності та виробництва високоякісної продукції з особливими властивостями, що обумовлені екологічними умовами території походження.

Метою проекту Закону було створення єдиної державної інформаційної системи «Виноградарсько-виноробний реєстр», що включав би відомості про: виробників винограду; виробників виноробної продукції; виноградні ділянки; обов'язкові декларації та інші дані про виноробну продукцію, передбачені цим Законом,

внесення відомостей до якого носить обов'язковий характер, яка забезпечуватиме ефективне адміністрування та державної підтримки галузі виноградарства та виноробства.

За висновком Комітету Верховної Ради України з питань інтеграції України до ЄС законопроект не суперечив праву Європейського Союзу. Проте 06 вересня 2022 року проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про виноград та виноградне вино» (реєстр. № 6010) був знятий з розгляду.

Практична імплементація - не розпочато через відсутність належного нормативно-правового підґрунтя.

Удосконалення правової охорони географічних зазначень і позначень походження сільськогосподарської продукції та харчових продуктів відповідно до вимог права ЄС щодо спиртних напоїв

Наближення законодавства: щодо цього зобов'язання, то воно є просунутим.

Урядовий проект Закону України «Про географічні зазначення спиртних напоїв» (реєстр. № 6480)¹⁵ був прийнятий Верховною Радою України 1 грудня 2022 року.

Законом передбачається, зокрема: визначити зміст поняття «спиртний напій» та встановити єдиний класифікаційний перелік категорій спиртних напоїв та вимог до них; запровадити вимоги до спирту етилового та дистилатів, які використовуються для виробництва спиртних напоїв; забезпечити дотримання правил визначення, опису, представлення і маркування спиртних напоїв, в тому числі спиртних напоїв з географічними зазначеннями; забезпечити дотримання вимог до офіційних назв спиртних напоїв тощо.

Наразі Закон перебуває на підписі у Президента України.

Практична імплементація - не розпочато - через відсутність належного нормативно-правового підґрунтя.

13) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20#Text>

14) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27611>

15) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38701>

Генетично модифіковані зернові

Впровадження Правил та принципів вирощування генетично модифікованих зернових культур задля забезпечення безпечного співіснування генетично модифікованих зернових сортів та традиційного і органічного виробництва

Наближення законодавства із цього зобов'язання є раннім.

16 листопада 2022 року було прийнято за основу зі скороченням строку підготовки урядовий проєкт Закону України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за обігом генетично модифікованих організмів і генетично модифікованої продукції для забезпечення продовольчої безпеки» (реєстр. № 5839)¹⁶.

Зазначений законопроект має на меті системний та комплексний перегляд існуючого державного регулювання в сфері поводження з ГМО, а також здійснення державного контролю за обігом генетично модифікованої продукції; виконання міжнародних зобов'язань України відповідно до статті 64 Угоди про асоціацію та створення в Україні однакового із ЄС регулювання шляхом імплементації у законодавство України відповідних актів ЄС.

Проектом Закону пропонується: запровадити європейські механізми державної реєстрації ГМО; удосконалити вимоги до маркування такої продукції та запровадити правила щодо її простежуваності; посилити державний контроль у сфері поводження з ГМО і встановити відповідальність за порушення законодавства у цій сфері; удосконалити систему оцінювання ризиків генетично модифікованої продукції щодо можливого впливу на здоров'я людини та навколишнього природного середовища; розмежувати повноваження центральних органів виконавчої влади з метою усунення дублювання функцій.

Наразі зазначений законопроект готується до другого читання.

Верховною Радою України 01 грудня 2022 року також прийнято за основу зі скороченням строку

підготовки урядовий проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності у сфері поводження з генетично модифікованими організмами» (реєстр. № 5840)¹⁷, метою розробки якого є приведення у відповідність положень Кодексу України про адміністративні правопорушення до Закону України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за обігом генетично модифікованих організмів і генетично модифікованої продукції для забезпечення продовольчої безпеки» з урахуванням відповідних змін.

Даний законопроект готується до другого читання.

Практична імплементація – не розпочато через відсутність нормативно-правового підґрунтя.

Органічне фермерство

Встановлення згідно з вимогами ЄС правил та принципів виробництва та обігу органічної продукції та сировини рослинного походження та тваринного походження/аквакультури

Регуляторне наближення є просунутим.

На законодавчому рівні питання ведення органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, що відповідають законодавству ЄС, було врегульовано у попередні звітні періоди шляхом прийняття Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10 липня 2018 року №2496-VIII¹⁸, який набув чинності 2 серпня 2019 року.

Практична імплементація цього зобов'язання є просунутою.

На виконання вищезазначеного Закону протягом звітнього періоду було прийнято низку нормативно-правових актів, зокрема:

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження органом сертифікації господарської діяльності у сфері органічного виробництва, обігу та маркування

16) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27529>

17) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27530>

18) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#Text>

органічної продукції і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів» від 22 вересня 2021 р. № 1005¹⁹, якою затверджено вичерпний перелік критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження органом сертифікації господарської діяльності у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, їх показники та кількість балів за кожним показником;

- Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю відповідності діяльності операторів (потужностей) вимогам законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, які здійснюються Державною службою з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, та критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від її провадження» від 9 лютого 2022 р. № 102²⁰;
- Наказ Мінагрополітики «Про затвердження Порядку підтвердження спеціальних знань інспектора з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції у сфері органічного виробництва» № 326 від 02 червня 2022 року²¹, яким визначено процедуру підтвердження спеціальних знань інспектора з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції у сфері органічного виробництва шляхом складання кваліфікаційного іспиту та отримання свідоцтва інспектора з органічного виробництва та/або обігу органічної продукції.

Біорозмаїття

Створення передумов для функціонування європейських правил регулювання поведінки з генетичними ресурсами рослин, мікроорганізмів та тварин, які використовуються або можуть бути використані в сільському господарстві

Наближення законодавства у підсекторі на даний момент є раннім.

19) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1005-2021-%D0%BF#Text>

20) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/102-2022-%D0%BF#Text>

21) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0669-22#Text>

16 листопада 2022 року було прийнято за основу зі скороченням строку підготовки урядовий проект Закону України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за обігом генетично модифікованих організмів і генетично модифікованої продукції для забезпечення продовольчої безпеки» (реєстр. № 5839)²².

Зазначений законопроект має на меті системний та комплексний перегляд існуючого державного регулювання в сфері поводження з ГМО, а також здійснення державного контролю за обігом генетично модифікованої продукції; виконання міжнародних зобов'язань України відповідно до статті 64 Угоди про асоціацію та створення в Україні однакового із ЄС регулювання шляхом імплементації у законодавство України відповідних актів ЄС.

Проектом Закону пропонується: запровадити європейські механізми державної реєстрації ГМО; удосконалити вимоги до маркування такої продукції та запровадити правила щодо її простежуваності; посилити державний контроль у сфері поводження з ГМО і встановити відповідальність за порушення законодавства у цій сфері; удосконалити систему оцінювання ризиків генетично модифікованої продукції щодо можливого впливу на здоров'я людини та навколишнього природного середовища; розмежувати повноваження центральних органів виконавчої влади з метою усунення дублювання функцій.

Наразі зазначений законопроект готується до другого читання.

Верховною Радою України 01 грудня 2022 року також прийнято за основу зі скороченням строку підготовки урядовий проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності у сфері поводження з генетично модифікованими організмами» (реєстр. № 5840)²³, метою розробки якого є приведення у відповідність положень Кодексу України про адміністративні правопорушення до Закону України «Про державне регулювання генетично-інженерної діяльності та державний контроль за обігом генетично модифікованих організмів і генетично

22) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27529>

23) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27530>

модифікованої продукції для забезпечення продовольчої безпеки» з урахуванням відповідних змін.

Даний законопроект готується до другого читання.

Практична імплементація – не розпочато – через відсутність нормативно-правового підґрунтя.

Стандарти торгівлі рослинами, насінням рослин, продуктами, отриманими з рослин, фруктами та овочами

Вимоги щодо маркування, пакування, торгівлі та захисту прав споживача щодо цукру, фруктових соків, екстрактів кави та цикорію, какао і шоколаду, фруктових джемів, желе та мармеладу, оливкової олії

Наближення законодавства стосовно:

- певних видів цукру, а також щодо какао та шоколаду є «досконалим»;

Вимоги до виробництва видів цукру, призначених для споживання людиною, їхніх характеристик та хімічних властивостей, зокрема, до екстрабілого, білого, напівбілого цукрів, цукрових розчинів, розчинів інвертного цукру, сиропів інвертного цукру, глюкозно-фруктозних сиропів, сушених сиропів глюкози, декстрази або моногідрату декстрази, ангідридної декстрази, фруктози були визначені ще Наказом Мінагрополітики від 02 листопада 2017 року № 592 «Про затвердження Вимог до видів цукрів, призначених для споживання людиною»²⁴.

Проте цього року до нього було внесено зміни наказом Мінагрополітики від 27 травня 2022 року № 313²⁵, яким передбачено, що вищезазначений Наказ № 592 набирає чинності 01 вересня 2022 року та вводиться в дію через 3 місяці після припинення або скасування воєнного стану.

Прийнято Наказ від 13.04.2016 року № 157 «Про затвердження Вимог до продуктів з какао та шоколаду»²⁶, який вступив у дію з 01 січня 2018 року та відповідає європейським нормам.

- екстрактів кави і цикорію, соків, желе й мармеладів є просунутим;

Прийнято Наказ Мінагрополітики від 17 жовтня 2022 року № 795 «Про затвердження Вимог до екстрактів кави та екстрактів цикорію»²⁷, який набуде чинності 15 травня 2023 року.

Що стосується соків, желе й мармеладів відповідні накази Мінагрополітики поки що не прийняті і не були винесені на громадське обговорення.

- оливкової олії перебуває на ранній стадії;

Наприкінці листопада 2022 року набули чинності нові правила Європейського Союзу щодо якості та маркування оливкової олії. Правильне застосування методів класифікації оливкової олії та правдиве маркування оливкової олії є одними з основних пунктів, охоплених Делегованим регламентом 2022/2104²⁸ і Імплементаційним регламентом 2022/2105²⁹.

Разом з тим, наразі чинним є наказ Мінекономіки від 1 квітня 2021 року № 679³⁰, яким затверджено Порядок і спеціальні вимоги до маркування харчових продуктів, для яких обов'язковим є зазначення країни походження або місця походження, встановлюють правила зазначення країни походження або місця походження в маркуванні необробленої оливкової олії (virgin olive oil) і оливкової олії екстра-класу (extra virgin olive oil).

За інформацією Мінагрополітики, розробляється проєкт наказу «Про затвердження вимог до олії оливкової та олії оливкової з макухи і відповідних методів аналізу оливкової олії», однак даний проєкт наказу на громадське обговорення поки що не виносився.

24) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1434-17>

25) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0626-22#Text>

26) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0688-16>

27) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-22#Text>

28) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uris-erv%3A0J.L_.2022.284.01.0001.01.ENG&toc=0J%3AL%3A2022%3A284%3A-TOC

29) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uris-erv%3A0J.L_.2022.284.01.0023.01.ENG&toc=0J%3AL%3A2022%3A284%3A-TOC

30) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0601-21#Text>

Крім того, даний проект Наказу має відтепер враховувати й нові правила Європейського Союзу щодо якості та маркування оливкової олії, визначених Делегованим регламентом 2022/2104 і Імплементативним регламентом 2022/2105.

Практична імплементатія оновлених норм розпочата щодо вимог до продуктів з какао, шоколаду, цукру, екстрактів кави та екстрактів цикорію. Щодо соків, желе й мармеладів, оливкової олії нормативно-правові акти не прийнято, імплементатію не розпочато.

Вимоги у сфері насінництва, матеріалу для розмноження фруктових рослин, винограду та декоративних рослин, лісового репродуктивного матеріалу, насіння злакових культур

Наближення законодавства стосовно:

1. торгівлі насінням злакових культур є досконалим.

Завдання фактично є виконаним, оскільки наразі Україна внесена до переліку країн не членів ЄС, які мають право експорту насіння зернових, таких як овес, ячмінь, рис, жито, пшениця, тритикале, кукурудза та сорго на європейський ринок. Відповідне рішення було опубліковано в Офіційному віснику ЄС: Рішення Європейського Парламенту 2020/1544 від 21 жовтня 2020 року про внесення змін до Рішення Ради ЄС 2003/17/ЄС стосовно еквівалентності польового інспектування, що проводиться в Україні, щодо насіння зернових культур та щодо еквівалентності насіння зернових, виробленого в Україні³¹. Протягом звітнього періоду змін у цьому напрямі не було.

2. вимог для вегетативного розмноження винограду, розмноження фруктових культур та фруктових рослин, призначених для виробництва фруктів – перебуває на просунутій стадії.

16 листопада 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства

Європейського Союзу»³².

Цим Законом передбачено: наближення законодавства України до законодавства ЄС щодо спрощення статусу експертизи сорту та застосування технологічного підходу до випробувань сорту, в тому числі для плодкових, ягідних, горіхоплідних, винограду, хмелю; впровадження електронних сервісів подачі заявок на сорти рослин, отримання дозвільних документів для ввезення зразків насіння для дослідних цілей та умов для електронного документообігу з питань експертизи сорту; використання термінів та процедур згідно європейського регулювання; максимально ефективного регулювання процесу сертифікації насіння на сортові якості в Україні та подальше впровадження європейської практики щодо конкурентного підходу у наданні платних послуг сертифікації насіння; надання доступу вітчизняним сільгоспвиробникам до нових сортів/гібридів з усіх культур одразу після прийняття та опублікування рішення про державну реєстрацію сорту; однозначних та чітких вимог до державного контролю до усіх суб'єктів господарювання, задіяних у виробництві та постачанні насіння.

Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування з урахуванням особливостей, що діють під час воєнного стану. Усі питання щодо наближення законодавства, визначені в Угоді про асоціацію за цим напрямом, мають бути врегульовані нормативно-правовими актами також протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону.

Крім того, 11 листопада 2022 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 1274 «Про внесення змін до Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал»³³, якою уточнюється відповідно до норм європейського законодавства процедура проведення сертифікації насіння та/або садивного матеріалу (комплексу заходів, спрямованих на визначення сортових і посівних якостей насіння та сортових і товарних якостей садивного матеріалу), видачі сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та їх скасування.

3. правил реєстрації насіння і сільськогосподарських культур, проведення

31) <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=323366fd-800d-4c7c-9e22-0a5d4a8b1c9db&title=UkrainskeNasinniaZernovikhKulturViznaneNav-ropeiskomuRinku>

32) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2763-20#Text>

33) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1274-2022-%D0%BF#Text>

необхідних експертиз, класифікації, реєстрації сортів та скасування такої реєстрації - перебуває на просунутій стадії.

16 листопада 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу»³⁴, яким передбачається впровадження прогресивної практики відповідно норм європейського законодавства з питань експертизи та реєстрації прав на сорти рослин, введення їх в комерційний обіг, дерегуляції і впорядкування механізмів реєстрації сортів та сертифікації насіння, які є передумовами входження на ринок та створення належного законодавчого підґрунтя для роботи підприємств селекційного та насінневого напрямку, сільськогосподарських товаровиробників у конкурентному середовищі.

Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування з урахуванням особливостей, що діють під час воєнного стану. Усі питання щодо наближення законодавства, визначені в Угоді про асоціацію за цим напрямом, мають бути врегульовані нормативно-правовими актами також протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону.

4. виробництва насіння овочів з метою торгівлі та розповсюдження матеріалу для розмноження та посадки овочевих культур, крім насіння – перебуває на просунутій стадії.

16 листопада 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу»³⁵, яким передбачається впровадження прогресивної практики відповідно норм європейського законодавства з питань експертизи та реєстрації прав на сорти рослин, введення їх в комерційний обіг, дерегуляції і впорядкування механізмів реєстрації сортів та сертифікації насіння, які є передумовами входження на ринок та створення належного законодавчого

підґрунтя для роботи підприємств селекційного та насінневого напрямку, сільськогосподарських товаровиробників у конкурентному середовищі.

Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування з урахуванням особливостей, що діють під час воєнного стану. Усі питання щодо наближення законодавства, визначені в Угоді про асоціацію за цим напрямом, мають бути врегульовані нормативно-правовими актами також протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону.

11 листопада 2022 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 1274 «Про внесення змін до Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал»³⁶, якою уточнюється відповідно до норм європейського законодавства процедура проведення сертифікації насіння та/або садивного матеріалу (комплексу заходів, спрямованих на визначення сортових і посівних якостей насіння та сортових і товарних якостей садивного матеріалу), видачі сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та їх скасування.

5. садивного матеріалу декоративних рослин - перебуває на ранній стадії.

11 листопада 2022 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 1274 «Про внесення змін до Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал»³⁷, якою уточнюється відповідно до норм європейського законодавства процедура проведення сертифікації насіння та/або садивного матеріалу (комплексу заходів, спрямованих на визначення сортових і посівних якостей насіння та сортових і товарних якостей садивного матеріалу), видачі сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та їх скасування.

Інших змін протягом звітнього періоду змін за цим напрямом не було.

6. вимог до виробництва та торгівлі насінням олійних та волокнистих культур – є просунутим.

16 листопада 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких

34) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2763-20#Text>

35) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2763-20#Text>

36) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1274-2022-%D0%BF#Text>

37) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1274-2022-%D0%BF#Text>

законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу»³⁸, яким передбачається впровадження прогресивної практики відповідно норм європейського законодавства з питань експертизи та реєстрації прав на сорти рослин, введення їх в комерційний обіг, дерегуляції і впорядкування механізмів реєстрації сортів та сертифікації насіння, які є передумовами входження на ринок та створення належного законодавчого підґрунтя для роботи підприємств селекційного та насінневого напрямку, сільськогосподарських товаровиробників у конкурентному середовищі.

Закон набирає чинності через шість місяців з дня його опублікування з урахуванням особливостей, що діють під час воєнного стану. Усі питання щодо наближення законодавства, визначені в Угоді про асоціацію за цим напрямом, мають бути врегульовані нормативно-правовими актами також протягом шести місяців з дня опублікування цього Закону.

11 листопада 2022 року прийнято постанову Кабінету Міністрів України № 1274 «Про внесення змін до Порядку проведення сертифікації, видачі та скасування сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал»³⁹, якою уточнюється відповідно до норм європейського законодавства процедура проведення сертифікації насіння та/або садивного матеріалу (комплексу заходів, спрямованих на визначення сортових і посівних якостей насіння та сортових і товарних якостей садивного матеріалу), видачі сертифікатів на насіння та/або садивний матеріал та їх скасування.

Інших змін протягом звітнього періоду змін за цим напрямом не було, проте у попередні роки було прийнято ще ряд нормативно-правових актів, які врегульовували, зокрема питання порядку маркування та пакування партій насіння і форми етикетки, в тому числі й для насіння олійних культур⁴⁰, а також затверджено методику польового оцінювання насінневих посівів сояшнику та ріпаку»⁴¹, який розроблений з метою імплементації положень Директиви Ради ЄС 2002/57/ЄС від 13

червня 2002 року про реалізацію насіння олійних та прядивних культур.

7. правил виробництва, маркування та торгівлі лісовим репродуктивним матеріалом – не розпочато.

Протягом звітнього періоду змін за цим напрямом не було.

Практичне впровадження переважної більшості зобов'язань не розпочато у зв'язку з прийняттям лише у листопаді 2022 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин та насінництва і розсадництва у відповідність із положеннями законодавства Європейського Союзу», на виконання якого мають бути прийняті відповідні нормативно-правові акти.

Вимоги у сфері правил регулювання на ринку сільськогосподарської продукції

Наближення законодавства за цими напрямками роботи:

- у частині наближення законодавства щодо систем стандартів продажу спиртних напоїв є просунутим.

1 грудня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про географічне зазначення спиртних напоїв»⁴², який визначає особливості підготовки до реєстрації, використання та захисту географічних зазначень спиртних напоїв, а також контролю щодо таких географічних зазначень з метою запобігання неправомірному використанню зареєстрованих географічних зазначень спиртних напоїв. Наразі Закон перебуває на підписі у Президента України.

- щодо систем стандартів продажу вина, винних продуктів та спиртних напоїв перебуває на ранній стадії.

За інформацією Мінагрополітики, наразі розробляється проєкт Закону «Про внесення змін до Закону України «Про виноград та виноградне вино».

38) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2763-20#Text>

39) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1274-2022-%D0%BF#Text>

40) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1142-17#Text>

41) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1513-18#Text>

42) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/38701>

- регуляторне наближення стосовно хмелю та хмелепродуктів перебуває на ранній стадії.

Розроблено проект Закону України «Про хміль та хмелепродукти», який був направлений до Кабінету Міністрів України та згодом у квітні 2022 року повернуто до Мінагрополітики для його актуалізації. Наразі триває підготовка пропозицій до тексту проекту Закону України «Про хміль та хмелепродукти».

- удосконалення законодавства про виробничу кооперацію поки не розпочато. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 21 липня 2020 року № 819-ІХ⁴³ дане питання не врегулює.
- наближення законодавства стосовно приведення національного законодавства щодо регулювання ринку фруктів та овочів, оброблених фруктів та овочівництва у відповідність до європейських вимог перебуває на ранній стадії.

Практична імплементація поки не розпочата, враховуючи незначний обсяг виконаної роботи з наближення законодавства у цьому напрямі.

Вимоги щодо кормів відповідно до правил ЄС

Наближення законодавства перебуває на ранній стадії.

Мінагрополітики 5 грудня 2022 року оприлюднило для громадського обговорення проект Наказу «Про затвердження Правил виробництва, обігу та застосування (використання) лікувальних кормів і проміжних продуктів для виробництва лікувальних кормів»⁴⁴, який спрямований на імплементацію вимог законодавства Європейського Союзу до законодавства України в цій частині.

Інші заходи з реалізації цього зобов'язання, в тому числі стосовно додаткових заходів щодо належного функціонування ринку сухих кормів, протягом звітного періоду не виконувалися.

Імплементацію не розпочато.

Стандарти торгівлі живими тваринами та продуктами тваринництва

Запровадження європейської системи ідентифікації та реєстрації великої рогатої худоби, торгівлі тваринами, маркування м'яса, запровадження класифікації туш великої рогатої худоби, свинячих і баранячих туш та повідомлення про ціни на них

Наближення законодавства знаходиться на ранній стадії.

Заходи з наближення законодавства до норм права ЄС у цьому напрямі тривають.

Зокрема, у частині вимог ЄС щодо запровадження класифікації туш великої рогатої худоби, свинячих і баранячих туш та повідомлення про ціни на них, то наразі розробляється відповідний проект наказу Мінагрополітики «Про затвердження Методики класифікації туш великої рогатої худоби, свиней і овець», який враховує, зокрема вимоги Регламенту Ради (ЄС) № 1308/2013 про спільну організацію ринків сільськогосподарських продуктів.

Імплементацію не розпочато, оскільки оновлене законодавство перебуває у процесі розробки.

Встановлення детальних правил реалізації м'яса великої рогатої худоби, вік якої не перевищує 12 місяців, проведення перевірок і контролю м'яса з третіх країн та взаємодії з органами ЄС у питаннях контролю

Регуляторне наближення знаходиться на ранній стадії.

Розроблено проект наказу Мінагрополітики «Про затвердження Вимог щодо реалізації м'яса великої рогатої худоби віком до 12 місяців»⁴⁵, який 23 вересня 2022 року був оприлюднений для громадського обговорення.

Практичну імплементацію цього зобов'язання не розпочато, оскільки оновлене законодавство перебуває у процесі розробки.

43) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#top>

44) <https://minagro.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-pravil-virobnictva-obigu-ta-zastosuvannya-vikoristannya-likovalnih-kormiv-i-promizh-nih-produktiv-dlya-virobnictva-likovalnih-kormiv>

45) <https://minagro.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-vimog-shchodo-realizatsiyi-myasa-velikoyi-rogotoyi-hudobi-vikom-do-12-misyaciv>

Розробка та впровадження детальних стандартів торгівлі яйцями відповідно до європейських вимог, запровадження детальних стандартів торгівлі яйцями, призначеними для розведення, та курчатами/пташенятами свійської птиці, вирощеними на птахофермах, розробка та впровадження детальних стандартів торгівлі м'ясом свійської птиці відповідно до вимог права ЄС

Регуляторне наближення знаходиться на ранній стадії.

Наразі Мінагрополітики розроблено проект Наказу «Про затвердження Гігієнічних вимог до виробництва та обігу харчових продуктів тваринного походження», яким передбачено затвердження гігієнічних вимог до виробництва та обігу таких категорій (видів) харчових продуктів тваринного походження, зокрема яєць та яєчних продуктів. Даний проект наказу оприлюднений 13 вересня 2022 року для громадського обговорення сайті Мінагрополітики⁴⁶.

Імплементация не розпочата, оскільки оновлене законодавство перебуває у процесі розробки.

Приведення вимог щодо відсоткового вмісту жирів у певних видах молочної продукції, а також умов використання позначення «масло» у відповідність із нормами права ЄС

Регуляторне наближення перебуває на ранній стадії.

За інформацією Мінагрополітики, розроблено проекти наказів «Про затвердження Вимог до жирів пастоподібних із вмістом рослинних жирів» та «Про затвердження Вимог до масла вершкового та молочних жирів», які наразі опрацьовуються із зацікавленими сторонами.

Практичне впровадження – не розпочато.

Впровадження системи стандартів продажу сільськогосподарської продукції

Регуляторне наближення щодо стандартів продажу хмелю, вина та винних продуктів є раннім.

За інформацією Мінагрополітики, наразі проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про виноград та виноградне вино» розробляється. Стосовно ж проекту Закону України «Про хміль та хмелепродукти», то навесні 2022 року він був направлений на розгляд до Кабінету Міністрів України та згодом у квітні 2022 року повернуто до Мінагрополітики для його актуалізації. Наразі триває підготовка пропозицій до тексту проекту Закону України «Про хміль та хмелепродукти».

Імплементация не розпочата, оскільки оновлене законодавство перебуває у процесі розробки.

Приведення національного законодавства про мед у відповідність до вимог права ЄС

Регуляторне наближення є просунутим.

Протягом звітнього періоду змін за цим напрямом не відбулося.

Проте наразі є чинним Наказ Мінагрополітики від 19 червня 2019 р. № 330 «Про затвердження Вимог до меду»⁴⁷, яким враховано основні вимоги Директиви Ради 2001/110/ЄС від 20 грудня 2001 року, зокрема визначено вимоги, що поширюються на маркування меду для забезпечення належної поінформованості споживачів (користувачів) та запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживача в оману.

Імплементация з цього зобов'язання не розпочата.

46) <https://minagro.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-gigiyenichnih-vimog-do-virobnictva-ta-obigu-harchovih-produktiv-tvarinnogo-pohodzen-nya>

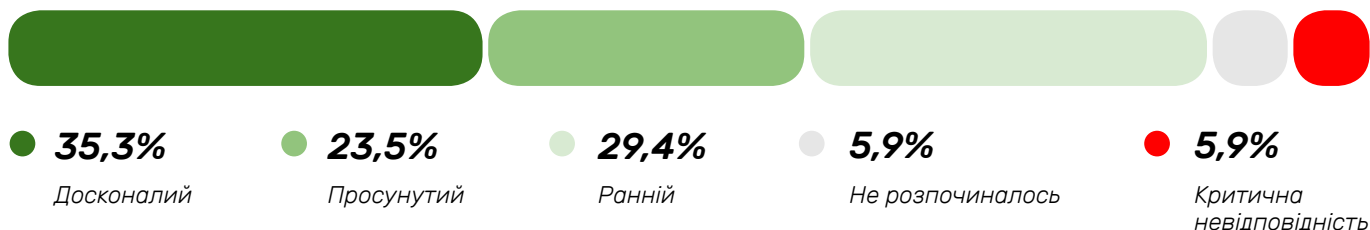
47) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-19#Text>

Захист прав споживачів

Анна Василенко

Прогрес у секторі

Безпечність продукції

Протягом 2022 р. роботи із запуску в експлуатацію національної інформаційної системи ринкового нагляду не проводились на підставі пункту 4 частини 1 постанови Кабінету Міністрів України від 12.03.2022 № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану»¹ з метою забезпечення захисту інформації, що міститься в інформаційній системі. Для успішного запуску інформаційної системи ринкового нагляду після скасування воєнного стану також буде необхідно вирішити питання щодо запровадження механізму взаємодії між інформаційними системи ринкового нагляду та інформаційною системою Державної митної служби України (певні узгодження вже проведені, але потрібні додаткові заходи), а також забезпечити стовідсоткового підключення до системи органів ринкового нагляду та їх територіальних органів. Під'єднання інформаційної системи до

європейської системи RAPEX також не відбулось, тому виконання даного зобов'язання перебуває на ранній стадії.

Зрушень за другу половину 2021 р. та 2022 р. не відбулось.

Маркетинг

У тому, що стосується покращення надання інформації споживачу та сприяння розширенню можливості порівняння цін споживачем (у відповідності до Директиви № 98/6/ЄС), в Законі України «Про захист прав споживачів» (ст. 15) ще з часу свого прийняття майже в повній мірі враховувалися вимоги Директиви № 98/6/ЄС. Єдина відмінність існує щодо обов'язкового зазначення ціни за одиницю товару в рекламі, що містить ціну продажу товару. Чинні закони України (ЗУ «Про захист прав споживачів» та ЗУ «Про рекламу»²) не регулюють зазначене питання у відповідності до Директиви № 98/6/ЄС. Проте, в новому проекті ЗУ «Про захист прав споживачів» (в новій редакції), зареєстрованому у ВРУ за № 6134

1) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-n#Text>

2) Закон України «Про рекламу» № 270/96-ВР від 3 липня 1996 р.

від 05.10.2021³ питання зазначення ціни товару за одиницю враховане належним чином.

Оскільки даний законопроект у жовтні 2022 р. був прийнятий за основу та в першому читанні⁴, вважаємо ступінь виконання даного зобов'язання просунутим.

Зобов'язання щодо підвищення рівня захисту прав споживачів шляхом удосконалення законодавства щодо нечесної підприємницької практики, яка шкодить економічним інтересам споживачів (Директива № 2005/29/ЄС) лише частково враховані в чинному Законі України «Про захист прав споживачів». Решта положень, які не відповідають вимогам Директиви, наразі в повній мірі враховано у новому проекті ЗУ «Про захист прав споживачів» (в новій редакції), зареєстрованому у ВРУ за № 6134 від 05.10.2021. Зокрема, проектом закону удосконалюється понятійний апарат, приводиться у повну відповідність до Директиви положення щодо нечесної, оманливої та агресивної підприємницької практики, застосування та зловживання впливом, наведено повний і вичерпний перелік видів нечесної та агресивної підприємницької практик. Також проектом закону запроваджуються окремі санкції за здійснення нечесної комерційної практики у вигляді штрафу. Проект закону «Про захист прав споживачів» (у новій редакції) було прийнято Верховною Радою у першому читанні, тому можна вважати прогрес виконання даного зобов'язання як просунутий. При цьому варто зазначити, що після прийняття Закону важливо буде забезпечити практичну імплементацію відповідних положень.

Договірне право

Положення Директиви 1999/44/ЄС частково імплементовано в чинному Законі України «Про захист прав споживачів», Цивільному Кодексі України тощо. Проте існує значна кількість невідповідностей з багатьох аспектів надання гарантійних зобов'язань між положеннями українського законодавства та acquis ЄС.

3) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=6134&conv=9>

4) Постанова ВРУ «Про прийняття за основу проекту Закону України про захист прав споживачів» від 06.10.2022 року № 2650-IX

У 2021 р. деякі аспекти надання гарантій споживачам, зокрема під час придбання товарів через інтернет були врегульовані у ЗУ «Про внесення змін до статті 7 Закону України «Про захист прав споживачів» щодо гарантійних зобов'язань в електронному вигляді» № 1603-IX від 01.07.2021 р. Решта невідповідностей враховані в новому проекті ЗУ «Про захист прав споживачів» (у новій редакції (реєстр.№ 6134 від 05.10.2021). У жовтні 2022 р. Проект закону було прийнято в першому читанні, тому вважаємо стан виконання зобов'язання просунутим.

Недобросовісні умови контракту

Після підписання Україною Угоди про Асоціацію обидві Директиви № 97/7/ЄС та № 85/577/ЄС з 13 червня 2014 року втратили чинність і були замінені Директивою № 2011/83/ЄС про права споживачів. Вимоги до захисту прав споживачів під час укладання дистанційних договорів та під час прямих продажів були оновлені, розширені та об'єднані із вимогами до будь-яких інших договорів. Українське законодавство щодо вказаних аспектів досить довгий час залишалось реактивним і, хоча майже повністю було наближене до вимог Директиви № 93/13/ЄС (ст. 18 чинного Закону України «Про захист прав споживачів»; Закон України «Про електронну комерцію»⁵) та імплементоване (Наказ Міністерства економіки України «Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями»⁶), вимоги нової Директиви № 2011/83/ЄС до останнього часу не були враховані в повній мірі. Зрушення відбулись у 2020 – 2022 рр. із розробкою, реєстрацією у ВРУ та прийняттям за основу і в першому читанні вже згаданого нового проекту ЗУ «Про захист прав споживачів» (у новій редакції). Тому вважаємо стан виконання просунутим.

У межах умов контракту в сфері туризму зміни у законодавстві ЄС, що відбулись за останні роки, не були враховані у багаточисельних законопроектах про внесення змін до ЗУ «Про туризм» № 324/95-ВР від 15 вересня 1995 року⁷ та у фактичних змінах, що вносились до Закону з моменту набуття чинності УА.

5) Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 року № 675-VIII

6) Наказ Міністерства економіки України від 19.04.2007 № 103 «Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями», зареєстрований в Мін'юсті 16 жовтня 2007 р. за № 1181/14448 (із змінами, внесеними до Правил у 2017-2018 рр., та згідно з Наказами Мінекономіки № 1130 від 6.06.2020 р.

7) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>

Зареєстрований у Верховній Раді і досі циркулюючий законопроект «Проект ЗУ про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму» (№4162 від 29.09.2020) хоча і запроваджує значну кількість нових сучасних норм, лише частково враховує положення Директиви № 2015/2302/ЄС. Зокрема, не в повній мірі приведено у відповідність понятійно-термінологічний апарат, не враховані обов'язки надавача туристичних послуг щодо надання попередньої інформації, її складу та зобов'язуючої сили, різняться положення щодо припинення договору про туристичні послуги тощо. Загалом оскільки порівняно з вимогами Директиви 2015/2302/ЄС і ЗУ «Про туризм» і законопроект в значно меншій мірі передбачають забезпечення прав споживача під час користування пакетними турами та відповідним послугами, й, незважаючи на підготовку проекту до другого читання, оцінюємо стан відповідності як ранній.

Існують суттєві складнощі щодо виконання зобов'язання щодо запровадження гарантій та механізмів захисту прав споживачів у разі збути, продажу та повторного продажу контрактів щодо розподілу часу на використання рухомого та нерухомого майна, що є об'єктом розміщення (таймшер) довгострокових продуктів, пов'язаних із відпусткою, а також контрактів із обміну. Дане зобов'язання спирається на Директиву № 2008/122/ЄС⁸. У туристичній галузі таймшер передбачає право використовувати рухомі та нерухомі об'єкти туристичного розміщення у спільній власності визначеної кількості осіб у визначений у договірному порядку проміжок часу. Відповідні положення в законодавстві України відсутні взагалі, так само як і подібні правовідносини щодо власності в цілому. Жодного законопроектів або проекту підзаконного акту не розроблено. Мінекономіки направило листа до Кабінету Міністрів України щодо перегляду Додатка XXXIX до Угоди про асоціацію та вилучення з нього Директиви № 2008/122/ЄС. Відповідні зміни до Додатка XXXIX не внесені, і зобов'язання залишається чинним, тому стан виконання даного зобов'язання вважаємо критично невідповідним.

8) Директива № 2008/122/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 14.01.2009 про захист прав споживачів за деякими положеннями контрактів щодо розподілу часу на використання нерухомості (таймшер), довгострокового відпочинку, контрактів з перепродажу та обміну.

Фінансові послуги

У межах даного тематичного напрямку єдине зобов'язання стосується посилення гарантій та механізмів захисту прав споживачів у разі дистанційного надання фінансових послуг; зобов'язання спирається на Директиву № 2002/65/ЄС. Прийнятий 20 вересня 2019 Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» № 122-ІХ⁹ забезпечив повну транспозицію положень Директиви № 2002/65/ЄС (на досконалому рівні). Протягом 2020 – 2022 рр. у відповідності із вказаним вище ЗУ Національний Банк України, що є уповноваженою установою із захисту прав споживачів фінансових послуг і регулювання поведінки банків та небанківських фінансових установ щодо їхніх клієнтів, здійснював подальшу практичну імплементацію положень Директиви № 2002/65/ЄС у національні нормативно-правові акти. Зокрема, Національним банком було затверджено Положення щодо інформаційного забезпечення банками клієнтів щодо банківських та інших фінансових послуг (із змінами)¹⁰; затверджено Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг¹¹; удосконалено розрахунок банками та небанківськими фінансовими установами загальної вартості кредиту¹².

Споживче кредитування

Даний тематичний напрям передбачає забезпечення захисту прав споживачів при укладенні договорів споживчого кредитування відповідно до вимог Директиви № 2008/48/ЄС¹³.

Протягом 2021 – першої половини 2022 років у відповідності до Закону України від 19.03.2021 року №1349-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості» Національний Банк здійснював практичну імплементацію вимог шляхом прийняття нормативно-правових актів з таких питань як інформаційне забезпечення банками клієнтів щодо банківських та інших

9) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20#Text>

10) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-19#Text>

11) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-21#Text>

12) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0016500-21#Text>

13) Директива № 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23.04.2008 про кредитні угоди для споживачів, яка скасовує Директиву Ради № 87/102/ЄС.

фінансових послуг; встановлення додаткових вимог до договорів про надання фінансових (банківських) послуг; розрахунків банками та небанківськими фінансовими установами загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит; встановлення підстав та порядку здійснення нагляду за додержанням вимог щодо взаємодії із споживачами фінансових послуг при врегулюванні простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки), порядку оформлення результатів такого нагляду; встановлення вимог до кредитодавця, нового кредитора, колекторської компанії та їхньої діяльності при здійсненні ними врегулювання простроченої заборгованості, включаючи взаємодію із споживачами фінансових послуг та іншими особами (вимог щодо етичної поведінки) та ін. У липні–жовтні 2022 року НБУ провів в Україні загальнонаціональну інформаційну кампанію із захисту прав споживачів фінансових послуг «Знай свої права: кредити» з метою поліпшення знань споживачів про кредитні послуги. Враховуючи зазначене, можна говорити про досконалий стан виконання зобов'язань в рамках даного тематичного напрямку.

Провадження

Новий проект Закону України «Про захист прав споживачів (у новій редакції)», прийнятий в першому читанні 06.10.2022 р., в більшій мірі наближає законодавство України до відповідних вимог Директиви №2009/22/ЄС, встановлюючи чіткий перелік суб'єктів системи захисту прав споживачів, у тому числі суб'єктів, уповноважених приймати рішення за провадженнями, розпочатими кваліфікованими суб'єктами, а також перелік та повноваження таких кваліфікованих суб'єктів. Встановлюються загальні вимоги щодо позасудового розв'язання спорів між споживачем та суб'єктами господарювання. Водночас проект закону містить положення, які відтермінують набуття чинності та практичну імплементацію положень щодо позасудового захисту до часу розробки КМУ та прийняття окремого закону про позасудове розв'язання спорів між споживачем та суб'єктом господарювання. Враховуючи вищенаведене, стан виконання зобов'язання наразі вважаємо просунутим, але досконалого ступеня слід очікувати не з прийняттям ЗУ «Про захист прав споживачів» (у новій редакції), а після прийняття ЗУ про позасудове розв'язання спорів, проект кого ще слід розробити.

Окремо слід зазначити, що Директиви №2009/22/ЄС також встановлює вимоги щодо необхідності запровадження у національне законодавство країн-членів ЄС положень щодо взаємодії та можливості у деяких випадках ініціювання проваджень кваліфікованими суб'єктами захисту прав споживачів в інших країнах-членах. Наразі, поки Україна ще не є членом ЄС, запровадження подібних положень в національне законодавство не є можливим, але слід передбачити таку необхідність із набуттям членства в ЄС у майбутньому.

З моменту прийняття на себе зобов'язань за Угодою про Асоціацію Україна здійснила ряд важливих кроків, що суттєво наближають національне законодавство у сфері захисту споживачів до *acquis* ЄС. Це стосується таких аспектів, як загальна безпечність продукції, безпечність деяких окремих видів товарів, фінансових послуг та кредитних угод, тощо. Позитивним і дуже доцільним кроком стало рішення про розробку Державної концепції із захисту прав споживачів, яка забезпечує системний та комплексний підхід до транспозиції, а також одночасно практичної імплементації зобов'язань.

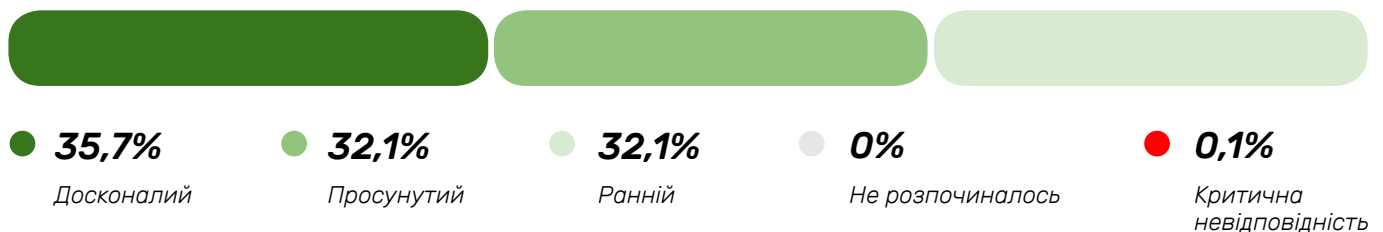
У цілому ж прогрес України у виконанні зобов'язань із захисту прав споживачів є доволі нерівномірним і занадто повільним, адже за більшістю зобов'язань терміни виконання порушені вже на 3 роки. Водночас, слід зауважити, що за 2021 р. – першу половину 2022 р. завдяки поглибленій роботі над проектом ЗУ «Про захист прав споживачів» (у новій редакції), його прийняттям у першому читанні та підготовкою до другого читання, за кількома тематичними напрямками спостерігається значний прогрес (від ранньої стадії до просунутої).

Соціальна політика

Зоряна Козак

Прогрес у секторі

Співпраця України з ЄС у сфері соціальної політики здебільшого визначена Главою 21 «Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей» Розділу V Угоди про асоціацію. Посилення діалогу та співробітництва здійснюється з широкого кола питань у сфері праці. Цілі, на досягнення яких спрямована така співпраця, окреслені у ст. 420 Угоди про асоціацію.

Водночас Додаток XL до Глави 21 Угоди про асоціацію визначає чіткий перелік актів ЄС, до яких Україна зобов'язалася наблизити національне законодавство. Перелік охоплює *acquis* ЄС, що об'єднані у три напрями: «Трудове законодавство», «Антидискримінація та гендерна рівність», «Здоров'я і безпека праці».

Забезпечення гідної праці, соціальної політики та соціального діалогу

Додаток XL, «Трудове законодавство».

У межах напряму «Трудове законодавство» Додатку XL Угоди про асоціацію Україна зобов'язалася наблизити національне законодавство до семи директив ЄС з питань забезпечення гідної праці, соціальної політики та соціального діалогу («Трудове законодавство»). Протягом 01.07.2021 – 30.06.2022 робота у цьому напрямі була зосереджена на адаптації законодавства України до директив ЄС в основному шляхом внесення змін у чинні КЗпП та закони України чи розроблення проектів законів.

Приведення національного законодавства щодо масових [колективних] звільнень у відповідність до Директиви Ради 98/59/ЄС від 20.07.1998. 12 травня 2022 р. Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення

захисту прав працівників»¹ внесено зміни щодо порядку здійснення масових (колективних) звільнень до КЗПП України та Закону України «Про зайнятість населення». Зміни стосувалися:

- повідомлення державної служби зайнятості про заплановані звільнення та визначено відомості, про які повідомляється служба;
- повідомлення виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника), інших представників працівників;
- проведення ліквідації/реорганізації роботодавця може бути після повідомлення виборного органу;
- кількісного виміру масового звільнення, визначення випадків, які не враховуються в обрахунок (зокрема не враховуються звільнення у зв'язку із закінченням дії строкових трудових договорів);
- проведення консультацій з представниками працівників тощо.

Зміни наблизили національне законодавство в частині проведення масових [колективних] звільнень, проте не у повній мірі враховують вимоги директиви, зокрема в частині відповідності кількісним критеріям звільнення.

Щодо приведення національного законодавства з питань захисту трудових прав при передачі власності на бізнес у відповідність до Директиви Ради 2001/23/ЄС від 12.03.2001, то 21 квітня 2022 р. Законом України «Про дерадянізацію законодавства України»² уточнено гарантії щодо продовження дії трудового договору працівника у разі зміни власника [а не роботодавця] підприємства, установи, організації, а також у разі їх реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення). Інших законодавчих

актів, які б врегульовували гарантії прав працівника з питань правонаступництва у трудових відносинах не приймалися. Водночас 23 вересня 2022 р. (що виходить за межі аналізованого періоду) Міністерство економіки України розмістило для обговорення доопрацьований Проект Закону України про працю³, який містить статтю, присвячену цьому питанню.

12 травня 2022 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників»⁴, яким передбачено продовження дії колективного договору у разі зміни власника, реорганізації юридичної особи (відокремленого підрозділу юридичної особи) на строк, на який його укладено, але не більше одного року, якщо сторони не домовилися про інше (хоча директива встановлює річний термін як мінімальну, а не максимальну гарантію).

Після аналізованого періоду (01.07.2021–30.06.2022) прийнято декілька законів та проведена робота над напрацюванням законопроектів з наближення національного законодавства до acquis ЄС у сфері праці. Щодо інформування працівників про умови праці, прозорості та передбачуваності умов праці (наближення до вимог Директиви (ЄС) 2019/1152 Європейського Парламенту та Ради від 20.06.2019, яка замінила Директиву 91/533/ЄЕС від 14.10.1991) ухвалено:

- 1 липня 2022 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин»⁵, яким визначено перелік інформації, про яку до початку роботи роботодавець зобов'язаний в узгоджений з працівником спосіб поінформувати працівника;
- 18 липня 2022 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин

1) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» від 12 травня 2022 року № 2253-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#n6>

2) Закон України «Про дерадянізацію законодавства України» від 21 квітня 2022 року № 2215-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#n9>

3) Проект Закону України про працю, підготовлений Міністерством економіки України та розміщений 23.09.2022 для обговорення // <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=43600842-3772-427f-a725-39e35ae3adb8&title=ProektZakonuUkrainiproPratsiu>

4) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» від 12 травня 2022 року № 2253-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#n6>

5) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» від 1 липня 2022 року № 2352-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#n2>

з нефіксованим робочим часом»⁶, яким визначено особливості укладення трудового договору з нефіксованим робочим часом.

Щодо запровадження механізму укладення строкових трудових договорів та захисту працівників, котрі працюють за такими договорами, то:

- 1 липня 2022 ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин»⁷, згідно з яким роботодавець зобов'язаний інформувати працівників, які працюють за строковим трудовим договором, про вакансії, що відповідають їх кваліфікації та передбачають можливість укладення безстрокового трудового договору, а також забезпечувати рівні можливості таких працівників для його укладення;
- 23 вересня 2022 р. Міністерство економіки України розмістило для обговорення доопрацьований Проект Закону України про працю, яким пропонується на законодавчому рівні закріпити рівність трудових прав працівників, які працюють за трудовими договорами на визначений строк.

6 жовтня 2022 р. ВРУ прийняла за основу Проект Закону України про колективні договори та угоди (реєстр. № 7628, 02.08.2022)⁸, яким переглядається чинний Закон України «Про колективні договори і угоди» та вносяться зміни до Закону України «Про соціальний діалог», зокрема і в частині інформування та консультування працівників та їх представників з питань праці у рамках соціального діалогу.

Зміни національного законодавства також були спричинені війною, розв'язаною РФ проти України. Вони частково торкнулися і питань, щодо яких відбувалося наближення законодавства до *acquis* ЄС. Так, на період дії воєнного стану визначено особливості щодо:

1. організації трудових відносин в умовах воєнного стану⁹, зокрема:

- на період дії воєнного стану введені обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, передбачених статтями 43, 44 Конституції України;
- щодо індивідуальних трудових відносин – встановлено особливості укладення трудового договору в умовах воєнного стану, переведення та зміни істотних умов праці, розірвання трудового договору з ініціативи працівника, роботодавця, встановлення та обліку часу роботи та часу відпочинку, введено поняття «призупинення дії трудового договору» тощо;
- щодо колективних трудових відносин – можливість зупинення дії окремих положень колективного договору за ініціативою роботодавця; призупинено дію статті 44 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та відповідні норми колективних договорів (в частині відрахування коштів підприємствами, установами, організаціями первинним профспілковим організаціям на культурно-масову, фізкультурну і оздоровчу роботу).

2. введення спрощеного режиму регулювання трудових відносин¹⁰ – серед іншого визначено обов'язкову письмову форму трудового договору, його змісту.

Протидія дискримінації, забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей

Додаток XL, «Антидискримінація та гендерна рівність».

У межах напряму «Антидискримінація та гендерна рівність» Додатку XL Україна зобов'язалася наблизити законодавство до шести директив ЄС.

6) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом» від 18 липня 2022 року № 2421-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2421-20#n6>

7) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» від 1 липня 2022 року № 2352-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#n2>

8) Проект Закону України про колективні договори та угоди (реєстр. № 7628, 02.08.2022) // <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40184>

9) Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» від 15 березня 2022 року № 2136-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#n58>

10) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність» від 19 липня 2022 року № 2434-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#n6>

Регуляторне наближення протягом 01.07.2021 – 30.06.2022 є різним, в основному прийняті адаптаційні зміни стосувалися забезпечення рівного ставлення у сфері праці.

12 травня 2022 р. внесено зміни¹¹ до КЗпП України, якими:

- доповнені підстави, за наявності яких дискримінація у сфері праці заборонена – членство в громадському об'єднанні;
- окреслені вимоги щодо випадків, які не вважаються дискримінацією у сфері праці, визначено право певних юридичних осіб, зокрема і громадських об'єднань, встановлювати переваги для своїх засновників і членів у сфері праці;
- встановлено право осіб, які вважають, що зазнали дискримінації, звернутися зі скаргою до органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, суду;
- конкретизовано розуміння «необґрунтованої відмови» – тобто відмова без будь-яких мотивів або з підстав, що не стосуються кваліфікації чи професійних якостей працівника, або з підстав, не передбачених законом;
- встановлено обов'язок роботодавця письмово повідомити про причини відмови на вимогу особи, яка працевлаштовується;
- заборона будь-якого прямого чи непрямого обмеження при укладанні, зміні та припиненні трудового договору.

Аналогічні вимоги внесені до Закону України «Про зайнятість». Крім того, у Законі України «Про

рекламу» встановлено заборону висувати вимоги за ознаками раси в рекламі про вакансії (прийом на роботу) тощо, передбачені штрафи та фінансових санкцій за порушення дискримінаційного законодавства.

12 липня 2021 року ВРУ зареєстровано законопроект¹², яким запроваджується вимога щодо гідного ставлення на роботі та запровадження механізму заборони мобінгу (цькування) на роботі. 15 серпня 2022 р. законопроект прийнято за основу. Питання, що стосуються наближення національного законодавства у сфері заборони дискримінації та забезпечення гендерної рівності, визначені і в Проекті Закону України про працю (оприлюдненого для обговорення 23.09.2022).

20 червня 2022 р. Україна ратифікувала Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами¹³.

Забезпечення рівних прав щодо соціальних відпусток здійснювалося шляхом прийняттям нормативно-правових актів (хоча і після аналізованого періоду) 29 липня 2022 р. ухвалено закон¹⁴, яким забезпечено рівність батьків (матері та батька), які є військовослужбовцями, щодо права на відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Така відпустка надається одному з батьків за їх рішенням. Конкретизовані законодавчі норми щодо порядку надання відпусток при народженні дитини¹⁵.

Протягом аналізованого періоду проводилася робота над напрацюванням стратегічних документів державного планування із забезпечення рівних можливостей. Зокрема, результатом такої стало (хоча і після аналізованого періоду) ухвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до

11) Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» від 12 травня 2022 року № 2253-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#n6>

12) Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії порушенню прав у сфері праці (реєстр. № 5748, 12.07.2021) // http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=72469

13) Закон України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» від 20 червня 2022 року № 2319-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-IX#Text>

14) Закон України «Про внесення змін до статті 10-1 Закону України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" щодо рівних можливостей матері і батька, які є військовослужбовцями, на догляд за дитиною в особливий період» від 29 липня 2022 року № 2490-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2490-IX#Text>

15) Порядок надання відпустки при народженні дитини. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 липня 2021 р. № 693 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-2021-%D0%BF#Text>

2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації¹⁶. Триває робота над розробленням Національної стратегії щодо зменшення гендерного розриву в оплаті праці, проєкт якої оприлюднено для обговорення 31 серпня 2021 р.¹⁷

Продовжувалася робота і на рівні центральних органів виконавчої влади у напрямі протидії проявам дискримінації за ознакою статі та сексуальним домаганням на робочому місці. Зокрема, такий акт прийнято Міністерством закордонних справ¹⁸.

Забезпечення здорових та безпечних умов праці

Додаток XL, «Здоров'я і безпека праці».

У межах напряму «Здоров'я і безпека праці» Додатку XL Україна зобов'язалася наблизити законодавство до 27 директив ЄС. Частина з цих директив втратила чинність у зв'язку з прийняттям нових, тому фактична кількість директив, щодо яких має бути виконано зобов'язання, є меншою і становить 24 директиви. Варто зазначити також, що директиви, які є чинними сьогодні і щодо яких необхідно наблизити національне законодавство, зазнали змін та доповнень, які доцільно враховувати під час імплементації.

Регуляторне наближення з цього напряму протягом 01.07.2021 – 30.06.2022 характеризується тим, що рамковий закон і відповідні підзаконні

нормативно-правові акти не ухвалювалися. Робота проводилася щодо напрацювань проєктів нормативно-правових актів, які в основному були розміщені чи оприлюднені у той чи інший спосіб уже після аналізованого періоду.

Щодо рамкового законопроєкту, спрямованого на забезпечення безпечних і здорових умов праці (який забезпечував би наближення національного законодавства до Директиви № 89/391/ЄЕС), то 21 липня 2021 р. Міністерство економіки України оприлюднило для обговорення проєкт закону¹⁹. 13 жовтня 2021 р. розроблений законопроєкт було скеровано КМУ, який 2 грудня 2021 р. повернув його на доопрацювання²⁰. Уже доопрацьований Проєкт Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі» розміщено для обговорення 17 серпня 2022 р.²¹

Після аналізованого періоду (01.07.2021–30.06.2022) оприлюднені проєкти нормативно-правових актів щодо:

- правил безпеки в нафтогазодобувній промисловості, зокрема видобування сировини шляхом буріння;²²
- безпеки і захисту працівників від шкідливого впливу азбесту²³. 6 вересня 2022 року ВРУ ухвалила Закон України «Про систему громадського здоров'я»²⁴, яким ввела заборону виробництва і використання азбесту незалежно від виду, а також

16) Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки. Розпорядження КМУ від 12 серпня 2022 р. № 752-р // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text>

17) Проєкт Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної стратегії щодо зменшення гендерного розриву в оплаті праці на період до 2023 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації». Розроблений Міністерством економіки України, 31.08.2021 оприлюднений для обговорення // <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3d9c7947-fec4-4d24-9a4f-d2236db41be4&title=ProektRozporiadzhenniaKabinetuMinistrivUkrainiproSkhvalenniaNatsionalnoiStrategiiSchodoZmenshen-niaGendernogoRozrivuVOplatiPratsiNaPeriodDo2023-RokuTaZatverdzhenniaPlanuZakhodivSchodoyiiRealizatsii>

18) Порядок організації роботи щодо реагування, запобігання та протидії проявам дискримінації за ознакою статі та сексуальним домаганням на робочому місці в системі органів дипломатичної служби. Затверджено Наказом Міністерства закордонних справ 14 січня 2022 року № 22, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 лютого 2022 р. за № 246/37582 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0246-22#Text>

19) Проєкт Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі», підготовлений Міністерством економіки України та розміщений 21.07.2021 для обговорення // <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8c876ee6-0ccb-4ecf-9585-e7b1d24c1335&title=ProektZakonuUkrainiproBezpekuTaZdoroviaPratsivnikivNaRoboti>

20) Інформація щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони за III квартал 2022 року. Міністерство економіки України // <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=04958f90-81af-491e-b8df-892d5101fa01>

21) Проєкт Закону України «Про безпеку та здоров'я працівників на роботі», підготовлений Міністерством економіки України та розміщений 17.08.2022 для обговорення // <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1d23af02-a0ec-4458-9d88-2e4c9df8669f&title=ProektZakonuUkrainiproBezpekuTaZdoroviaPratsivnikivNaRoboti>

22) Проєкт Наказу Міністерства економіки України «Про затвердження Правил безпеки в нафтогазодобувній промисловості», розміщений Державною службою України з питань праці 29.08.2022 для обговорення // <https://dsp.gov.ua/povidomlennia-pro-opryliudnennia-proektu-nakazu-ministerstva-ekonomiky-ukrainy-pro-zatverdzhennia-pravyl-bezpeky-v-naftohazodobuvnii-promyslovosti-2/>

23) Проєкт Наказу МОЗ України «Про затвердження Державних санітарних норм і правил «Про безпеку і захист працівників від шкідливого впливу азбесту та матеріалів і виробів, що містять азбест». Скерований Державній регуляторній службі (лист від 03.11.2022) // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/5715.pdf>

24) Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 № 2573-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>

- азбестовмісних виробів і матеріалів, у технологічних процесах та під час здійснення будівельно-монтажних робіт на будь-яких об'єктах (ч. 3 ст. 28). Закон набирає чинності з 1 жовтня 2023 року;
- вимог до забезпечення знаками безпеки та здоров'я на роботі²⁵;
- заборони виробництва і використання в роботі деяких небезпечних хімічних речовин²⁶;
- механізму оцінки ризиків, пов'язаних із впливом канцерогенів та мутагенів²⁷;
- безпеки та здоров'я працівників, які потенційно зазнають ризику у вибухонебезпечних середовищах²⁸;
- граничних та робочих рівнів виробничої вібрації²⁹;
- граничних та робочих значень шумового впливу на робочому місці³⁰;
- вимог до охорони здоров'я та безпеки від впливу на працівників електромагнітних

полів³¹;

- безпеки і захисту здоров'я під час робіт на борту риболовних суден³²;
- медичного обслуговування на борту суден³³;
- вимог безпеки та гігієни ручного переміщення вантажів³⁴.

У 2020 році в Україні затверджено гігієнічні регламенти допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин у повітрі робочої зони³⁵. У 2021 році двічі вносилися зміни до Гігієнічних регламентів хімічних речовин у повітрі робочої зони³⁶. Водночас робота над приведення у відповідність їх положень триває і надалі. Так, у вересні 2022 року оприлюднені чергові зміни³⁷.

25) Проект Наказу Міністерства економіки України «Про затвердження Мінімальних вимог до забезпечення знаками безпеки та здоров'я на роботі», розміщений Державною службою України з питань праці 29.08.2022 для обговорення // <https://dsp.gov.ua/povidomiennia-pro-opryli-udnennia-proektu-nakazu-ministerstva-ekonomiky-ukrainy-pro-zatverdzhennia-minimalnykh-vymoh-do-zabezpechennia-znakamy-bezpeky-ta-zdorov-ia-na-roboti/>. 03.10.22 погоджений Рішенням Державної регуляторної служби №362 // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/362.pdf>

26) Проект Постанови КМУ «Про заборону виробництва і використання в роботі деяких небезпечних хімічних речовин». Скерований МОЗ України Державній регуляторній службі (лист від 25.08.2022) // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/4515.pdf>. Доопрацьований 21.09.2022, погоджено Рішенням Державної регуляторної служби №347 від 23.09.22 // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/347.pdf>

27) Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження Порядку визначення та оцінки ризиків, пов'язаних із впливом канцерогенів та мутагенів та Гігієнічних регламентів гранично допустимої концентрації хімічних речовин у повітрі робочої зони канцерогенних та мутагенних для людини» (Вересень 2022) // <https://spo.fpsu.org.ua/images/1841.pdf>

28) Проект Наказу Міністерства економіки України «Про затвердження Мінімальних вимог щодо безпеки та здоров'я працівників, які потенційно зазнають ризику у вибухонебезпечних середовищах». 09.11.2022 Державна служба України з питань праці оприлюднила для обговорення // <https://dsp.gov.ua/povidomiennia-pro-opryliudnennia-proiektu-nakazu-ministerstva-ekonomiky-ukrainy-pro-zatverdzhennia-minimalnykh-vy-moh-shchodo-bezpeky-ta-zdorov-ia-pratsivnykiv-i-aki-potentsiino-zaznai-ut-ryzkyku-u-vybukh/>

29) Проект наказу МОЗ України «Про затвердження Граничних та робочих рівнів виробничої вібрації». Скерований Державній регуляторній службі (лист від 20.10.2022) // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/5488.pdf>

30) Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження Граничних та робочих значень шумового впливу на робочому місці». Скерований Державній регуляторній службі (лист від 08.11.2022) // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/11/5802.pdf>

31) Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження Мінімальних вимог до охорони здоров'я та безпеки від впливу на працівників електромагнітних полів» // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/4529.pdf>. Скерований Державній регуляторній службі, яка погодила проект Рішенням № 337 від 21.09.2022 // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/337.pdf>

32) Проект Наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Вимог щодо безпеки і захисту здоров'я під час робіт на борту риболовних суден». Направлений СПО об'єднань профспілок (лист від 12.10.2022) // <https://spo.fpsu.org.ua/na-obgovorenni-v-spo/8766-na-kazu-ministerstva-okhorony-zdorov-ia-ukrainy-pro-zatverdzhennia-vy-moh-shchodo-bezpeky-i-zakhystu-zdorov-ia-pid-chas-robot-na-bortu-rybolovnykh-suden>

33) Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження нормативно-правових актів щодо медичного обслуговування на борту суден», яким затверджуються (1) Порядок медичного обслуговування на борту суден, (2) Порядок проведення перевірок стану медичного та домедичного обслуговування на судах, (3) Перелік лікарських засобів та медичних виробів, які повинні бути у складі аптечки медичної для шлюпок, рятувальних плотів. Проект надіслано на погодження Державній регуляторній службі (лист від 30.08.2022) // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/4559.pdf>

Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження Порядку надання безкоштовних медичних консультацій по радіо» (доопрацьований). Надісланий СПО об'єднань профспілок (листопад 2022 р.). <https://spo.fpsu.org.ua/images/2022/2415.pdf>

34) Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження Мінімальних вимог безпеки та гігієни ручного переміщення вантажів» // <https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/4757.pdf>. Надісланий СПО об'єднань профспілок (жовтень 2022 р.).

35) Про затвердження гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин у повітрі робочої зони. Наказ МОЗ України від 14 липня 2020 року № 1596, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2020 р. за № 741/35024 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0741-20#Text>

36) Про затвердження Змін до Гігієнічних регламентів хімічних речовин у повітрі робочої зони. Затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України 10 серпня 2021 року № 1715, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 серпня 2021 р. за № 1128/36750 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1128-21#Text>;

Про затвердження Змін до Гігієнічних регламентів хімічних речовин у повітрі робочої зони. Затверджено Наказом Міністерства охорони здоров'я України 6 травня 2021 року № 881, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 червня 2021 р. за № 781/36403 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0781-21#Text>

37) Проект Наказу МОЗ України «Про затвердження Змін до Гігієнічних регламентів хімічних речовин у повітрі робочої зони» (Вересень 2022) // <https://spo.fpsu.org.ua/images/1914.pdf>

Співпраця з питань соціального захисту та соціального включення

Зобов'язання відрізняється від інших, оскільки не обумовлено необхідністю наближення до директив Додатку XL, а засвідчує бажання КМУ реформувати власне законодавство у соціальній сфері. Строк його виконання обумовлений урядовим Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію – таким є факт прийняття закону. Відповідний закон був прийнятий ще у 2003 році, а у 2019 р. ухвалено новий Закон України «Про соціальні послуги»³⁸. Протягом аналізованого періоду (01.07.2021 – 30.06.2022) до нього двічі вносилися зміни. Перші до базових соціальних послуг віднесли медіацію³⁹. Другі визначили особливості надання соціальних послуг під час введення надзвичайного або воєнного стану в Україні⁴⁰. Конкретизація норм закону здійснювалася шляхом розроблення, прийняття державних стандартів з надання соціальних послуг, а також змін до підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на практичне надання соціальної допомоги в умовах воєнного стану.

38) Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

39) Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року № 1875-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n253>

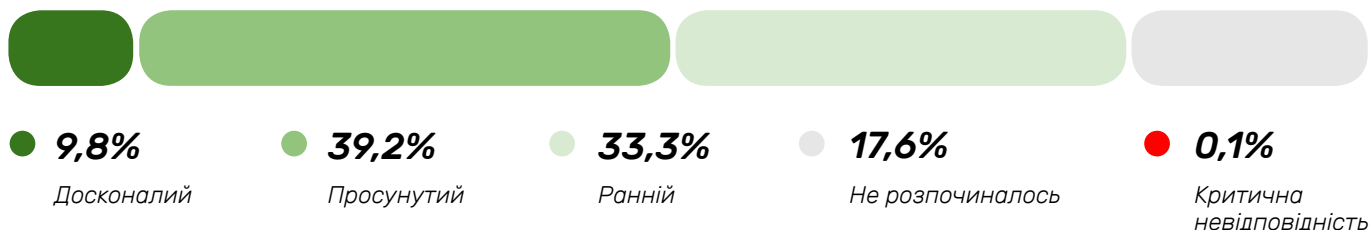
40) Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» від 14 квітня 2022 року № 2193-IX // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#n8>

Громадське здоров'я

Діана Савка

Прогрес у секторі

Зміцнення системи охорони здоров'я України та її потенціалу

Реалізація комплексної реформи системи фінансування охорони здоров'я відповідно до затвердженої Концепції досі знаходиться на просунутій стадії. Суттєво змінилась ситуація із впровадженням електронної системи охорони здоров'я. Зокрема, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.12.2020 № 1671-р Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я було визначено мету та основні напрями розвитку електронної охорони здоров'я, сучасний стан справ, наявні проблеми та шляхи їх розв'язання, а також очікувані результати та питання ресурсного забезпечення. Паралельно з тим, у межах реформи медичної освіти, Постановою Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 725 було затверджено Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників, до яких належать лікарі, провізори, молодші спеціалісти (фахові молодші бакалаври, молодші бакалаври, бакалаври) з медичною освітою.

Розвиток системи громадського здоров'я перебуває на просунутій стадії.

Було прийнято рішення щодо побудови централізованої системи громадського здоров'я, про це зазначено у прийнятому Законі України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 № 2573-IX, було визначено правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні. В усіх областях України та м. Києві також запрацювали Центри контролю та профілактики хвороб (ЦКПХ), які отримали додаткове фінансування, про що свідчить Постанова Кабінету Міністрів України від 09.02.2022 № 103 Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання програми «Громадське здоров'я та заходи боротьби з епідеміями» .

Щодо впровадження Концепції розвитку громадського здоров'я, то певні заходи Плану заходів щодо реалізації Концепції (постанова № 560 від 18.08.2017), заплановані на 2017 - 2019 роки, все це не виконані.

Наприклад, не виконано:

- підпункти 2 пункту 1 - Про внесення змін до Закону України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014-2018 роки» щодо включення механізму для досягнення цілей стратегії Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу «Прискорення заходів».
- підпункти 11 пункту 3 - впровадження електронної інформаційної системи спостереження за інфекційними захворюваннями.
- підпункти 14 пункту 3 - розроблення та затвердження Типового положення про обласні (окружні при госпітальних округах) координаційні ради з питань реагування на надзвичайні події у сфері громадського здоров'я.

Нова Концепція розвитку громадського здоров'я ще не затверджена.

Інфекційні захворювання

Угода передбачає наближення українського законодавства до законодавства ЄС щодо затвердження списку інфекційних захворювань та пов'язаних станів здоров'я, які мають бути охоплені системою епідеміологічного нагляду та звітування у країнах ЄС, а також визначення критеріїв (клінічних, епідеміологічних, лабораторних), за якими той чи інший випадок захворювання має класифікуватися як відповідне інфекційне захворювання.

Створення мережі Центрів контролю та профілактики хвороб, а також паралельний розвиток електронної охорони здоров'я дещо систематизували підходи щодо збору та аналізу даних. До прикладу, в часі дії карантину на території України та 30 днів від дня його припинення діяв Наказ МОЗ щодо питання епідеміологічного нагляду (спостереження) за поширенням на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Таким чином забезпечувався збір даних до електронної інтегрованої системи спостереження за захворюваннями в порядку інформаційної взаємодії, визначеному в договорі про інформаційну взаємодію між Національною

службою здоров'я України та державною установою «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України». Водночас, для більшості інфекційних захворювань з переліку інфекційних захворювань, що підлягають реєстрації, така система все ще не функціонує.

Прийнятий Закон України «Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 № 2573-IX окрім створення рамки для розвитку системи громадського здоров'я, також визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Попередження травматизму та пропагування безпеки

За аналізований період змін не відбулося.

Безпека крові

З метою підсилення наявних документів, що регулюють діяльність сектору, була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 № 1229 «Деякі питання функціонування Національного реєстру донорів крові та компонентів крові, а також осіб, яким заборонено виконувати донорську функцію, в електронній [...]». Постанова покликана посилити гарантовані державою безпеку та якість донорської крові та компонентів крові, безпеку донорів та реципієнтів, а також осіб, яким заборонено виконувати донорську функцію, за допомогою Національного реєстру донорів крові та компонентів крові, який становитиме частину електронної системи охорони здоров'я.

Трансплантація тканин та клітин

У 2018 р. було прийнято Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Це означало суттєві позитивні зрушення у сфері трансплантології та дало можливість врятувати значно більшу кількість життів українців порівняно з минулими роками. Все ще актуальною залишалась потреба внесення певних змін і уточнень у законодавство, які мали б суттєво покращити деякі його положення та

суттєво вплинути на покращення ефективності наявної системи. Задля цього Верховною Радою було прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині» №1967-IX (далі – Закон), який набув чинності 7 січня 2022 р. Законом передбачається, що до 1 січня 2024 р. забезпечення організації медичної допомоги з застосуванням трансплантації та/або провадження діяльності, пов'язаної з трансплантацією, здійснюється за рахунок коштів державного бюджету шляхом реалізації пілотного проєкту щодо зміни механізму фінансового забезпечення оперативного лікування з трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів.

Практичного впровадження норм про стимулювання добровільного та безоплатного донорства тканин та клітин досі не перейшло в активну фазу.

Тютюн

Згідно з Додатком ХІІ до Угоди Україна має впровадити в своє національне законодавство положення Директиви 2014/40/ЄС.

З цією метою прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» №1978-IX від 16.12.2021¹. Цей Закон посилює захист українців, особливо дітей та молоді, від шкідливого впливу тютюнових виробів і приводить українське антитютюнове законодавство у відповідність до Директиви № 2014/40/ЄС.

Алкоголь

За аналізований період змін не відбулося.

Психічне здоров'я – наркотична залежність

План заходів до Стратегії на 2019–2020 рр., прийнятий розпорядженням КМУ № 56-р від 6.02.2019, частково наближав норми ЄС, але не у повній мірі. У 2021 році МОЗ оприлюднило для громадського обговорення проєкт розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2030 року», який частково враховує європейську та світову практики щодо профілактики та боротьби з наркозалежністю.

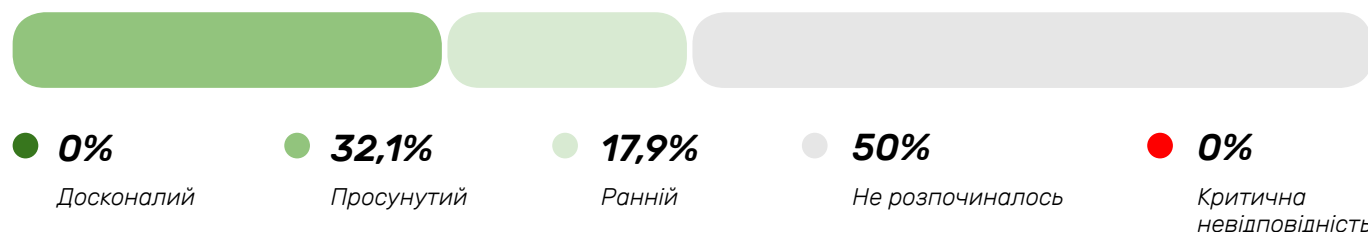
Імплементация завдань, пов'язаних з зобов'язанням у цій сфері є на ранній стадії.

¹) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=4358&ski=10

Галина Усатенко

Прогрес у секторі

Забезпечення міжнародного визнання Національної рамки кваліфікацій

Регуляторне наближення є раннім. Упродовж аналізованого періоду було оприлюднено Звіт про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти¹, системний аналіз відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям Рамки кваліфікацій ЄПВО, який є складником процесу імплементації національних рамок кваліфікацій країн Європейського простору вищої освіти.

Практичну імплементацію рекомендацій можна визначити як ранню. Оскільки здійснено перший крок до гармонізації європейських стандартів та принципів забезпечення якості освіти з урахуванням вимог ринку праці до компетентностей фахівців з практикою в Україні. Врегулювання норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудових відносин здійснювалися лише з огляду на воєнний стан.

1) <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>

Створення Національного реєстру кваліфікацій

Регуляторне наближення є просунутим. Національне агентство кваліфікацій (НАК) супроводжує запровадження Національної рамки кваліфікацій з додержанням вимог Закону України «Про освіту», до складу якої, в свою чергу, входить НРК та надає доступ вільний та безоплатний доступ до Реєстру кваліфікацій на своєму веб-сайті². Водночас сформована нормативна база, яка забезпечує реалізацію рекомендацій Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01: Постанова КМ України від 16 червня 2021 р. № 620 (зі змінами від № 986 від 22.09.2021 та № 1063 від 27.09.2022) Про затвердження Положення про реєстр кваліфікацій. Сайт поєднує та узгоджує й освітні кваліфікації, і професійні кваліфікації.

Практичну імплементацію рекомендацій Європейського Парламенту і Ради можна визначити як просунуту. Сформована нормативна база, розроблений відкритий електронний ресурс із реєстром кваліфікацій, розроблено Рекомендації

2) <https://register.nqa.gov.ua/>

щодо проведення акредитаційної експертизи. Однак ефективність впровадження ще не надається до вимірювання, оскільки Національне агентство кваліфікацій саме зараз запрошує долучитись до відбору експертів з акредитації кваліфікаційних центрів.

Запровадження європейських рекомендацій і стандартів із забезпечення якості вищої освіти (ESG)

Регуляторне наближення є просунутим. Національне агентство із забезпечення якості освіти (НАЗЯВО)³ розширило свою діяльність упродовж 2021–2022 років. 1 квітня 2022 року прийнято рішення щодо внесення змін у Розпорядження КМУ «Про затвердження тимчасового складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти», а також затверджено нових керівників Національного агентства до кінця воєнного стану. Крім того, затверджено Тимчасовий порядок акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану (від «14» квітня 2022 р. зі змінами (протокол № 19 (24) від «25» жовтня 2022 р.). 18 жовтня 2022 р. Національне агентство стало членом нової Глобальної мережі академічної доброчесності (GAIN).

З метою встановлення академічної відповідальності за передачу академічного твору третій особі для подальшого використання цією особою як автором в першому читанні прийнято Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо встановлення відповідальності за передачу академічних творів із порушенням принципів академічної доброчесності⁴. Це дозволить більш ефективно протидіяти академічній недоброчесності, зокрема, практиці продажу академічних творів.

Основний фокус аналізованого періоду в діяльності НАЗЯВО було спрямовано на розширення сталої практики забезпечення якості вищої освіти крізь призму прозорості процедур акредитації освітніх

програм. А також на послідовну реалізацію політики академічної доброчесності та реалізацію механізмів зовнішньої системи забезпечення якості освіти.

У аналізований період НАЗЯВО:

- Засвідчило тяглість забезпечення якості вищої освіти крізь призму прозорості процедур акредитації освітніх програм в умовах воєнного стану;
- Активне входження до спільноти європейських організацій академічної доброчесності. Прикладом може бути презентація в рамках щорічного форуму членів ENQA⁵.
- Ініціювало розробку Національного плану дій зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України на період 2022–2023 рр. був ініційований Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти та укладений за участі Комітету з питань освіти, науки та інновацій Верховної Ради України, Міністерства освіти і науки України та інших стейкхолдерів⁶.

Удосконалення механізмів присвоєння професійних кваліфікацій на основі зовнішнього оцінювання компетентностей

Регуляторне наближення є раннім. Питання процедур та методик визнання неформальної освіти та самоосвіти знайшло своє вираження у наказі МОН України (від 08.02.2022 р.) Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти⁷. Це вже перший етап.

Однак процедури присвоєння професійних кваліфікацій у цьому контексті ще не розроблено.

3) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-%D0%BF>

4) <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5461&conv=9>

5) <https://www.youtube.com/watch?v=Xp-B0jZwGZ0>

6) https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%B-D%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD-%D0%B4%D1%96%D0%B9-%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B9-14_22.pdf

7) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>

Однією з головних проблем є неефективна взаємодія між галузевими радами та державою, профільними міністерствами щодо розробки і присвоєння професійних кваліфікацій, у тому числі й за результатами неформальної освіти та самоосвіти.

Практична імплементація положень європейського законодавства є ранньою або не розпочалася. Є сподівання, що Національне агентство кваліфікацій (НАК) активізує свою діяльність, яка поєднає й освітні стандарти, й професійні кваліфікації, координує роботу в трикутнику галузевих рад – профільних міністерств – кваліфікаційних центрів.

Забезпечення доступу до навчання протягом життя

Регуляторне наближення є раннім. Обговорення Закону «Про освіту дорослих» триває в Україні більше 10 років. Цьогоріч подано до Верховної Ради одразу два законопроекти (проект Кабінету Міністрів України надав до Верховної Ради 15.02.2022, проект н.д. Ю.Гришиної – 17.03.2022). Ці два законопроекти включено до порядку денного 8-ї сесії Верховної Ради України. 28 листопада 2022 року, за результатами розгляду була прийнята постанова Про прийняття за основу проекту Закону України про освіту дорослих (реєстр. № 7039)⁸, поданий Кабінетом Міністрів України. Комітет ВР має його доопрацювати та внести його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні.

Оновлення стандартів освіти за відповідними рівнями з урахуванням основних компетентностей навчання протягом життя

Регуляторне наближення є раннім або не розпочиналося. Проект Закону України Про освіту дорослих, який був прийнятий за основу ВР України (реєстр. № 7039), визначає безперервний професійний розвиток, у тому числі післядипломну освіту. А також вказує на те, що основою для розроблення освітніх програм з неформальної освіти є професійні стандарти.

Такі законодавчі норми стануть основою для оновлення стандартів освіти за відповідними рівнями освіти з урахуванням основних компетентностей навчання протягом життя.

Попри наявність певного успіху, Урядом досі повноцінно не виконано жодного із завдань, передбачених Рекомендацією 2008/C111/01; Директивою 2005/36/ЄС; Рекомендацією 2006/962/ЄС; Повідомленням Комісії COM(2001)678; Регламентом (ЄС) N 1288/2013.

Найуспішнішими виявилися напрацювання щодо запровадження європейських рекомендацій і стандартів із забезпечення якості вищої освіти. Це стало можливим завдяки ефективній роботі Національного агентства із забезпечення якості освіти, які зберігають інституційну сталість, попри широкомасштабне вторгнення, а також завдяки активному входженню до міжнародних об'єднань із забезпечення якості освіти. Ця діяльність закладає також підвалини для забезпечення постійного обміну інформацією з інститутами ЄС стосовно спільних програм у сфері освіти.

Також активізувалася робота щодо присвоєння професійних кваліфікацій та формування їхнього реєстру. Це стало можливим завдяки системній діяльності Національного агентства кваліфікацій. Цьому також сприяє нормативне забезпечення з боку МОН України визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, у вищій та фаховій передвищій освіті. Значні очікування також покладаються на ЗУ Про освіту дорослих. Це може сприяти переосмисленню підходів до сучасної освіти, зокрема професійної, що є вкрай важливим у час повоєнного відновлення України.

8) <https://ips.ligazakon.net/document/DI08446A>

РОЗДІЛ VI.

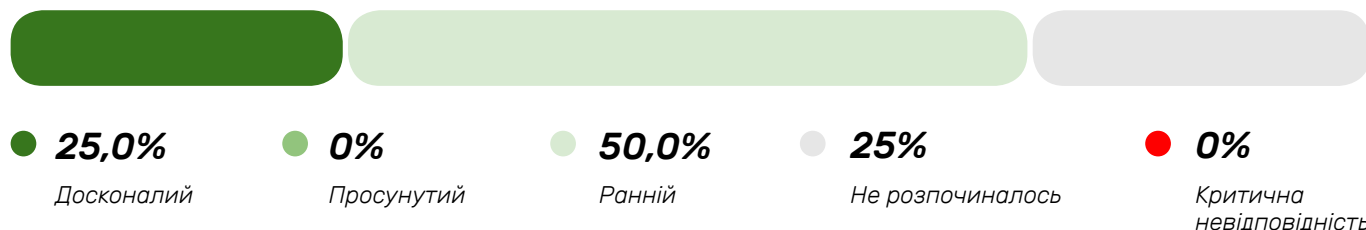
Фінансове
співробітництво та
боротьба із шахрайством

Фінансове співробітництво та боротьба із шахрайством

Світлана Брус

Прогрес у секторі

Налагодження співробітництва та координації з Європейським бюро з боротьби з шахрайством (OLAF)

Практичне впровадження є просунутим. Координація співробітництва з Європейським бюро з боротьби з шахрайством (OLAF) налагоджена усіма органами регулювання, які до цього причетні. Постановою КМУ від 25.10.2017 № 1110 утворено Міжвідомчу координаційну раду з питань протидії порушенням, які впливають на фінансові інтереси України та ЄС, затверджено її посадовий склад та Положення, а також надано повноваження МВС здійснювати функції НКП з організації взаємодії з OLAF та Європейським судом аудиторів (ЄСА) з питань виконання Розділу VI Угоди про асоціацію та додатків до нього. Національним контактним пунктом (НКП) розпочато комунікацію зі стороною ЄС щодо укладення окремої угоди (меморандуму) про співробітництво між МВС та OLAF, яка визначала 6 правові підстави та порядок оперативної взаємодії.

Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 702 від 7 липня 2021 р. в якій розглядаються питання взаємодії з Європейським управлінням з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF) та Європейським судом аудиторів (ЄСА)

з питань виконання розділу VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Надання взаємної адміністративної допомоги та правової підтримки у здійсненні заходів із запобігання та боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю

Передбачається забезпечення надання взаємної адміністративної допомоги та правової підтримки у здійсненні заходів із запобігання та боротьби з шахрайством, корупцією та іншою незаконною діяльністю, приведення національного законодавства у відповідність з положеннями, викладеними у додатку XLIV до Угоди про асоціацію, практична реалізація співробітництва та обміну інформацією з ЄС на оперативному рівні відповідно до чинних порядків.

Наближення законодавства є раннім або не розпочиналось. Робота органів державної влади з виконання завдання не розпочата.

Абревіатури

ACAA	Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (Agreements on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products)
ALTHEA	Operation EUFOR ALTHEA - EU military operation in Bosnia and Herzegovina
AVMSD	Audiovisual Media Services Directive
B2C	Бізнес для споживача (Business-to-Consumer)
BEPS	План дій ОЕСР для боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведенням прибутку з-під оподаткування (Base Erosion and Profit Shifting)
BRDO	Офіс ефективного регулювання (Better Regulation Delivery Office)
CEN	Європейський комітет із стандартизації (Comité Européen de Normalisation)
CENELEC	Європейський комітет з електротехнічної стандартизації (Comité Européen de Normalisation Électrotechnique)
CERT	Команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події (Computer Emergency Response Team)
CFSP	Спільна політика із закордонних справ і безпеки ЄС
COARM	Трійка Робочої групи з питань експорту звичайних озброєнь
CONOP/CODUN	Трійка Робочої групи з питань глобального нерозповсюдження та роззброєння
COSCE	Робоча група ЄС з питань Ради Європи та ОБСЄ
CRS	Common Reporting Standard
DMA	Акт про цифрові ринки (Digital Markets Act)
DSA	Акт про цифрові сервіси (Digital Services Act)
DSM	Єдиний цифровий ринок ЄС (Digital Single Market)
EA	Європейська кооперація з акредитації (European co-operation for Accreditation)
EGNOS	Європейська геостационарна служба навігаційного покриття (European Geostationary Navigation Overlay Service)
eIDAS	Регламент Європейського Союзу про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку ЄС
EMCDDA	Європейський моніторинговий центр з питань наркотиків та наркотичної залежності (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction)
EMD	Директива з електронних грошей (Electronic money directive)
EMIR	Регламент Європейської ринкової інфраструктури (European market infrastructure regulation)
ENISA	Європейське агентство з мережевої та інформаційної безпеки (The European Union Agency for Cybersecurity)
ENSTTI	Європейський інститут з навчання та наставництва у сфері ядерної безпеки (European Nuclear Safety Training and Tutoring Institute)
ENTSO-E	Європейська мережа операторів системи передачі електроенергії (European Network of Transmission System Operators for Electricity)
ERGA	Європейська група регуляторів аудіовізуальних медіа-послуг (European Regulators Group for Audiovisual Media Services)
ESG	Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area)
ETD	Директива про податок на енергоносії (Energy Taxation Directive)
ETIAS	Європейська система попереднього повідомлення про в'їзд (European Travel Information and Authorization System)

ETSON	Мережа Європейських організацій технічної безпеки (European Technical Safety Organisations Network)
ETS	Конвенція Ради Європи про транскордонне мовлення (European Convention on Transfrontier Television)
ETSI	Європейський інститут телекомунікаційних стандартів (European Telecommunications Standards Institute)
EU-FINREG	Проект ЄС «Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим сектором»
EU-SILC	Статистика доходів і умов життя в Європейському Союзі (EU statistics on income and living conditions)
EUAM	Консультативна місія ЄС в Україні (European Union Advisory Mission Ukraine)
EUBAM	Місія з прикордонної допомоги Молдові та Україні (European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine)
EuBIS	Європейська система інспектування служб крові (European Blood Inspection System)
EU-FINREG	Проект ЄС «Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком в Україні» (Strengthening the Regulation and Supervision of the Nonbank Financial Market)
FATF	Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (Financial Action Task Force on Money Laundering)
GDPR	Загальний регламент про захист даних (General Data Protection Regulation)
GIZ	Німецьке товариство міжнародного співробітництва (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
GMP	Належна виробнича практика (Good Manufacturing Practice)
ICAAP	Внутрішній процес оцінки достатності капіталу (Internal capital adequacy assessment processes)
IEA	Міжнародне енергетичне агентство (International Energy Agency)
IEC	Міжнародна електротехнічна комісія (International Electrotechnical Commission)
IFIAR	Міжнародний форум незалежних регуляторів аудиту (International Forum of Independent Audit Regulators)
IPTV	ІР-телебачення (Internet Protocol Television)
ISM Code	Кодекс Міжнародної морської організації про визнані організації (International Safety Management Code)
ISO	Незалежний системний оператор (Independent System Operator)
ITC-механізм	Механізм компенсації витрат, що виникають при транскордонній передачі електроенергії (Inter-Transmission System Operator Compensation)
LCR	Коефіцієнт покриття ліквідністю (Liquidity Coverage Ratio)
LITPOLUKRBRIG	Литовсько-польсько-українська бригада
MiFID	Директива ЄС про ринки фінансових інструментів (Markets in Financial Instruments Directive)
MiFIR	Регламент ЄС про ринки фінансових інструментів (Markets in Financial Instruments Regulation)
MNP	Послуга перенесення абонентських номерів (Mobile Number Portability)
MOSS	Єдине вікно для малих компаній щодо питання оподаткування (Mini One-Stop-Shop)
MRA	Угода про взаємне визнання (Mutual recognition agreement)
NATURA 2000	Мережа екологічно важливих природоохоронних територій ЄС
NCTS	Конвенція про процедуру спільного транзиту (New Computerised Transit System)
NECP	Інтегрований національний план з енергетики і клімату (Integrated National Energy and Climate Plan)
NSFR	Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio)
OIML	Міжнародна організація законодавчої метрології (International Organization of Legal Metrology)
OLAF	Європейське бюро з боротьби з шахрайством (European Anti-Fraud Office)
OTT технологія	Доставка ширококутного відео та аудіо без причетності постачальника послуг Інтернету до контролю або розповсюдження контенту (Over-The-Top Content)
OU	(Ownership Unbundling)

PECI	Проекти інтересу Енергетичного Співтовариства (Projects of Energy Community Interest)
PESCO	Постійне структуроване співробітництво ЄС (Permanent Structured Cooperation)
PMI	Проекти взаємного інтересу ЄС (Projects of Mutual Interest)
PSD	Директива ЄС про платіжні послуги (Payment Services Directive)
PTB	Німецький національний метрологічний інститут (Physikalisch-Technische Bundesanstalt)
QSCD	Кваліфікований пристрій створення електронного підпису (Qualified Signature Creation Device)
RAPEX	Швидка система попередження у ЄС для захисту прав споживачів (Rapid Exchange of Information System)
REFIT	Програма з регуляторної відповідності та ефективності Європейської Комісії (European Commission's regulatory fitness and performance programme)
REMIT	Регламент ЄС 1227/2011 від 25 жовтня 2011 р. щодо цілісності та прозорості оптового ринку енергетики (Regulation on Wholesale Energy Market Integrity and Transparency)
REWG	Експертна робоча група з питань роумінгу (Roaming Expert Working Group)
RIMS	Станція дистанційного моніторингу сигналів (Remote integrity monitoring station)
SELEC	Southeast European Law Enforcement Center
SIGMA	Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту ОЕСР (Support for Improvement in Governance and Management)
SIMS	Єдина інтегрована структура метаданих (Single Integrated Metadata Structure)
SMP	Значний ринковий вплив (Significant Market Power)
SREP	Процес наглядової перевірки та оцінки (Supervisory Review and Evaluation Process)
TEN-E	Керівні принципи транс'європейської енергетичної інфраструктури (Trans-European Networks for Energy)
TEN-T	Транс'європейська транспортна мережа (Trans-European Transport Network)
TSI	Технічні специфікації інтероперабельності (Technical specifications for Interoperability)
VSP	Платформи доступу до відео (Video-Sharing Platforms)
WMDA	Всесвітня асоціація донорів кісткового мозку (World Marrow Donor Association)
АЕО	Авторизовані економічні оператори
АЗС	Автозаправна станція
АМКУ	Антимонопольний комітет України
АРМА	Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
АТ	Акціонерне товариство
БДІПЛ	Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ
БР	Балансуючий ринок
БТГ	Бойова тактична група
ВДЕ	Відновлювані джерела енергії
ВДР	Внутрішньодобовий ринок
ВЕС	Вітряна електростанція
ВК України	Виборчий кодекс України
ВККС	Вища кваліфікаційна комісія суддів
ВМС ЗСУ	Військово-морські сили Збройних сил України
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я (World Health Organization, WHO)
ВПО	Внутрішньо переміщені особи
ВР / ВРУ	Верховна Рада України
ВРП	Вища рада правосуддя
ВТВ	Виробничо-технологічні витрати
ВЯП	Відпрацьоване ядерне паливо

ГАЕС	Гідроакумуюча електростанція
ГЕС	Гідроелектростанція
ГМ / ГМО	Генетично модифіковані / Генетично модифіковані організми
ГНСС	Глобальна навігаційна супутникова система
ГО	Громадська організація
ГОСТ	Державний стандарт (ГОСТ) бувшого СРСР / міждержавний стандарт в СНД
ГРД	Громадська рада доброчесності
ГРМ	Газорозподільні мережі
ГТС	Газотранспортна система
ДАЗВ	Державна адміністрація з управління зоною відчуження
ДБР	Державне бюро розслідувань
ДЄС	Договір про Європейський Союз
ДКАУ	Державне космічне агентство України
ДМС	Державна міграційна служба України
ДНТЦ ЯРБ	Державний науково-технічний центр з ядерної та радіаційної безпеки
ДП	Державне підприємство
ДПС	Державна податкова служба України
ДПСС	Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів
ДРС	Державна регуляторна служба
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ДСС	Державне статистичне спостереження
ДСТУ	Державний стандарт України (ДСТУ)
ДТП	Дорожньо-транспортна пригода
ДУ	Державна установа
ДФЄС	Договір про функціонування Європейського Союзу
ЕнС	Енергетичне співтовариство
ЕСКО	Енергосервісна компанія (Energy Service Company)
ЄАВТ	Європейська асоціація вільної торгівлі
ЄВМЕТСАТ	Європейська організація з використання метеорологічних супутників
Європол	Європейський поліцейський офіс
Євроюст	Європейська організація з питань юстиції
ЄКА	Європейське космічне агентство
ЄКБО	Європейський коледж безпеки та оборони
ЄОА	Європейське оборонне агентство
ЄС	Європейський Союз
ЄСА	Європейський суд аудиторів
ЄСС	Європейська статистична система
ЄЦР	Єдиний цифровий ринок
ЗС / ЗСУ	Збройні сили / Збройні сили України
КЕП	Кваліфікований електронний підпис
КЗпП	Кодекс законів про працю України
КМЄС	Консультативна місія ЄС в Україні
КМУ	Кабінет Міністрів України
КСУ	Конституційний Суд України
ЛЕП	Лінія електропередачі

ЛОС	Летючі органічні сполуки
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВС	Міністерство внутрішніх справ України
МЗВ	Моніторинг, звітність, верифікація
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
МОН	Міністерство освіти і науки України
МОП	Міжнародна організація праці (International Labour Organization, ILO)
МСФЗ 9	Міжнародний стандарт фінансової звітності 9
НААУ	Національне агентство з акредитації України
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НАЕК	Національна атомна енергогенеруюча компанія
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
НАЗЯВО	Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
НАК	Національна акціонерна компанія
НАПН	Національна академія педагогічних наук України
НАССР	Аналіз ризиків і критичні точки контролю (Hazard Analysis and Critical Control Point)
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
НБУ	Національний банк України
НЕК	Національна енергетична компанія
НКП	Національний координаційний пункт / Національний контактний пункт
НКРЕКП	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг
НКРЗІ	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації
НКРРФП	Національна комісія регулювання ринків фінансових послуг
НКРТ	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері транспорту
НКЦПФРУ	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
НПА	Нормативно-правовий акт
НПСВ	Національний план скорочення викидів від великих спалювальних установок
НРК	Національна рамка кваліфікацій
НРО	Національні регуляторні органи
НТДМ	Найкращі доступні технології та методи управління (Best available techniques)
НУО	неурядова організація
ОВД	Оцінка впливу на довкілля
ОГТСУ	Оператор газотранспортної системи України (ТОВ «Оператор ГТС України»)
ОДА	Обласна державна адміністрація
ОЕС	Об'єднана енергетична система
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ОЕСР/G20 BEPS	Проект Організації економічного співробітництва та розвитку та країн G20 з розробки заходів протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ОСП	Оператор системи передачі
ОСББ	Об'єднання власників багатоквартирних будинків
ОТГ	Об'єднана територіальна громада
ПДВ	Податок на додану вартість
ПЕК	Паливно-енергетичний комплекс

ПЗЕІ	Послуги, що становлять загальний економічний інтерес
ПКМУ	Постанова Кабінету Міністрів України
ПКУ	Податковий кодекс України
ПМГ	Програма медичних гарантій
ПП	Пропускний пункт (на кордоні)
ППН	Перенесення абонентського номера
ПСГ	Підземні сховища газу
ПСО	Покладення спеціальних обов'язків
ПТПІ	Пункти тимчасового перебування іноземців
ПТРБ	Пункти тимчасового розміщення біженців
ПФР	Підрозділ фінансової розвідки
РАВ	Радіоактивні відходи (РАВ)
РАЦС	Органи реєстрації актів цивільного стану
РДД	Ринок двосторонніх договорів
РДН	Ринок «на наступну добу»
РДП	Ринок допоміжних послуг
РНБО	Рада національної безпеки і оборони України
РФ	Російська Федерація
РХБЯ	Радіологічна, хімічна, біологічна та ядерна безпека
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБУ	Служба Безпеки України
СЕО	Стратегічна екологічна оцінка
СЕВ ОВВ	Система електронної взаємодії органів виконавчої влади
СЕС	Сонячна електростанція
СЗБП	Спільна зовнішня та безпекова політика
СМКОР	Система моніторингу критеріїв оцінки ризиків
СММ ОБСЄ	Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні
СОТ	Світова організація торгівлі (World Trade Organization, WTO)
СПБО	Спільна політика безпеки та оборони ЄС
СПО	Спільний представницький орган
СРООН	Рахунки розвитку Організації Об'єднаних Націй
ССМ	Система статистичних метаданих
СФЗ	Санітарні та фітосанітарні заходи
СхП	Східне Партнерство
ТБТ	Технічні бар'єри у торгівлі
ТВЕН	Тютюнові вироби для електричного нагрівання
ТЕС	Теплова електростанція
ТЕЦ	Теплоелектроцентрально
ТКЕ	Теплокомуненерго (теплопостачальні компанії)
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю
УА	Угода про асоціацію (коротка назва) Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (повна назва)
УГСПЛ	Українська Гельсінська спілка з прав людини
УКТ ЗЕД	Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності

Урядовий План заходів або План заходів з виконання УА	План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 (зі змінами і доповненнями)
УС ПГС	Платформа громадянського суспільства Україна-ЄС
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина
ЦЗО	Централізована закупівельна організація
ЦНАП	Центр надання адміністративних послуг
ЦОВВ	Центральні органи виконавчої влади
ЮК	Юридична компанія
ЮСБ	Юстиція, свобода, безпека, права людини

Український центр європейської політики (УЦЄП) – це незалежний аналітичний центр аналізу та вироблення політики, який був заснований у 2015 році.

Наша місія – сприяти проведенню реформ в Україні задля сталого економічного зростання та побудови відкритого суспільства в партнерстві з інституціями на всіх рівнях.

Пріоритетні напрями діяльності:

- підготовка та розповсюдження експертно-аналітичних матеріалів для сприяння євроінтеграційним реформам в Україні;
- популяризація європейських цінностей в українському суспільстві;
- інформування суспільства про можливості і переваги тісної співпраці з ЄС;
- сприяння посиленій економічній, політичній та торговельній співпраці України з Європейським Союзом;
- інформування міжнародної спільноти про виклики і досягнення в здійсненні Україною реформ, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

